

GUIL. AMESII
Rescriptio Scholastica & brevis

ad

NIC. GREVINCHOVII

Responsum illud prolixum, quod opposuit

DISSERTATIONI

de

Redemptione generali, &
Electione ex fide prævisa.

Accesserunt eiusdem

Disceptatio Scholastica de circulo Pon-
tificio, aliquie Theologici tractatus.

Editio altera, priore emendatior.

LUGDVNI BATAVORVM,
Ex Officina, I V S T I L I V I I.
Anno M. D C. XXXIII. /o

Et primitias, & decimas boni
Deo tribuimus.

Malleum servus esse, quam
sacrilegus.

Mhc 5

Am 36

R3

633

v. 1

P R A E F A T I O
Ad
L E C T O R E M.

Prodijt tibi nuper (Christiane lector) Nicolai Grevinchovij scriptum responsorum , postquam annos jam aliquos in amaritudine fellis bene quasi maturum ac digestum fuisset ; quo certe libro , Ludos ille Taurios edidisse nobis videtur , vel venationis illius imaginem que in Hispania jam maxime viget & agitatio taurorum appellari solet . Ioan . Mar . de spect . c . 19 : ubi ferox emittitur bullus , que nunc in unum , nunc in alium , vel agitatorum , vel etiam astantium fertur , prosternens alios violentia , alios etiam mortifero cornu transfigens . Nam similiter modo , Hercules iste nosler , in hac versatissima arena dum obvium quemque non cornu quidam , sed lingua tamen & dentibus petit . Primum impatum in Gezelium , Smoutium , classiarios (quos appellat) Fratres & presbyteros asseffores , rurales præsertim Idiotas , quam animosissime facit , Epist . ded . secundum sustinet Forbelius , Sladus , & Henricus Arnoldi ; Plancium & Festum quasi secum una trahentes , Epist . ad Lectorum irriterior factus , nunc in integrum ruic glabrum , Bezâ scil . Sturmium , Renneche-

rum, Piscatorem, Lutherum, Martyrem,
Calvinum, Zwinglium, &c. pag. 61.
Nunc viros singulare; ut imbellis pueros &
novitios habens, sub pedibus quasi procuscat
p. 245. vix linguam abstinuit à proprio suo
patre, quem ab ea parte stars, quam ille tam in-
feste prostratum ibat, non solus potuit ignorare;
Et patridenique & sibimet etiam ipsi vim fa-
care maluit, quam alteri non facere. Quod de
patre eius coque ipso dico, id (ut Belgica scripta
mittam) cuiuslibet statim liquebit, qui enarrati-
ones catecheticas à Ruardo Acromo editas in-
spixerit, ejusque libri vel primam tantum pagi-
nam, cum isthac responso contulerit. Iudicium
ibi ponitur ministrorum quorundam de Acro-
mii opere, qui se omnia & singula cum
summa voluptate, legisse & expendisse
profitentur: vidisse autem, nec sine ad-
miratione, eolibro totius Theologie my-
steria esse comprehensa; singula incredi-
bili judicij actimonia expensa, veritatem
intemeratam scripturarum testimonii
& rationibus invictis propugnatam &
stabilitam; errores haereticorum & fan-
ticorum quocunque tandem fuso exor-
natos, argumentis solidis profligatos, &c.
Subsignevre Calparus Grevinchovius pa-
ter, & Nicolaus Grevinchovius filius.
Testimonium hoc publicum extare novit: animo
tamen ne hastenus quidem imperare posuit,

illam aut paterni iudicij reverentiam, aut sui-
met verecundiam admittat, ne Aeronis nomen
hoc idem ob scriptum, inter Libertinos ipsos lo-
ceret, & Deum ejus ac sui patrie, horrendis ti-
mulis de celo turbaret, pag. 69.

Ad incursum istos tam impetuosoſos, quid nos
ageremus miselli? insultantem eum jactanter
audimus, non aliter trepidare nos, quam
si Hannibal ad portas venisset, pag. 173.
& à classiariis fratribus non minus trepi-
datum esse si quando congregendum iis
cum ipso fuerit, quam si Martium an-
guem conspexissent. Ep. dedic. *Anguis*
hujus Martii non multum forsan ab ludit imma-
go: aptius tamen, magisque ex mente nostra di-
xisset, si Hannibalis vice Rabshaken memorasset
illam, qui ad portas olim Hierosolyma fuit, &
probris affecit Deum viventem, simulacrum cum fa-
cienſ deorum Chamatke & Arpadi, Sepharva-
iorum, Henathi & Hinua: Hezekiam etiam
& principes Israeliſ contumelias maximis onera-
vit, idque lingua Iudaica, (a) 2. Reg. 18.
Quis enim ista cogitans, exemplo Nicolaum
caruisse dicet, qui non hominiſ christiani tantum,
sed vel hominiſ os & frontem omnem exuens,
hypocritæ personato, infidiatori, histrioni,
tyranno, vulpi denique, hyænæ, par-
do, & crocodilo Deum nostrum non dubitat
affimilare, pag. 274. 158. 179. 356. 357.
a Belgice etiam Nic. suam invectivam edidit.

& 84. quem Dei servos, ab ipso precatoris in
restituzione veritatis probatos ac honoratos,
Zwingium, Lutherum, Calvinum,
Martyrem, Bezan, &c. pag. 61. non cum
levius errantibus, sed cum Libertinis, Stoicis,
Manichaeis, Priscillianistis, Cerdonistis,
Valentinianis, & ipso etiam Simone
Mago, pudor non prohibet comparare, p. 368.
- immo Manichaeis ipsis divini numinis mi-
nus reverentes habere, magisque in meritum
Christi, quam fuit Pelagius, contume-
liosos? pag. 98. Exemplum certe non defuit
ipsi: neque primus in isto etiam saeculo fuit,
qui sic probris afficit acies Dei viventis:
nisi quod primus hoc sensu non immerito dici
posset, quod praecedentibus omnibus hanc palmarum
præcepit; Bolsecos, Hunnios, & Bellarminos
omnes superans in hac ornanda Sparta. sed neque
nobis exemplum deest, quo ferre docemur haec
tam dira convitia: sicut enim sequitur post ora-
tionem illum Rabchakes, obticuerunt autem
populus, neque responderunt ei quic-
quam: præceptum enim regis fuerat, edi-
centis, ne respondeatis ei, 2. Reg. 18. 36.
edictum hoc regium obseruare decrevi, ad blas-
phemias istas plane obticendo: & rem hanc po-
tius eju' dem regis exemplo ad Deum ipsum re-
ferre. inclina Iehova aurem tuam & audi,
aperi Iehova oculos tuos & vide: audi
inquam verba, audi probra. Si cum diabolo
mihi

mibi disputandum esset aut altercandum, non
audirem certe ego, (non ausus est Michael Ar-
changelus illi Iud. 9) in isto genere par pari
reponere: divino presertim nomini, tam fados
titulos imagine sue sub quocunque praetextu vel
verbis, obducere & applicare. Spiritum & reve-
rentiam Lhoue non sapient, non olenit hac tam
profana, quæ ne nominari quidem inter-
nos debent, sicut decet sanctos: Iudicis il-
lues potius referre videntur mores, qui Deum
non timebat, nec hominum quenquam
reverebatur. Luc. 18.2. Nam alios hic ego
dico iudices, quam spectatissimos illos viros,
quos Nicolaus elegit, quorumque nominibus,
saum (sic vocat) opus consecravit: hoc ego
forum, in ista saltim cause parte, non equidem
cupio declinare. Si enim in bene ordinata civi-
tate, exorta forte inter cives quæstione de illa rei
publice gerende ratione quam summi sequuntur
Magistratus, & variantibus iudiciis, prout in
arduis accidere solet, si exurget statim infruni-
tus aliquis, & non contra sentientes tantum (vi-
ros graves quos inter primarios & honestissimos
urbis tam sua merita quam publica suffragia
collocassent) seditiones, perduellis, parricidas, ma-
gos, sacrilegos, & omnibus flagitiis corruptos di-
ceret; sed & magistratus ipsos hypnagogice ty-
rannos, impostores, vulpis, hyenas, pardos, &
crocodilos esse, in compuis, in popinis, & in ce-
lebrioribus populi conventibus, tam dictis quam

scriptis proclamaret; quis cum aut civis aut viri boni officium fecisse dicit, & non potius tam publice quam privata pacis hostem certum habendum ac nullo modo ferendum? Si vero scelus tam grande foret, in rebus civilibus tam licenter cum hominibus agere: quis eum Demosthenes poterit ab impietate defendere, qui controver-
siam similem in divinis exercens, non viros Dei tantum; sed & Majestatem ipsam divinam, vil
diciis causa, tam nefandis titulis conseleravit?

Exspunctiones istae vel vomitiones potes tam purulenta, felius arguunt exulceratum, vel pravus humectibus plane obrutum. Neque enim talia Symptomata quisquam expectaret moderationis illius quam veris Nicolleus profiteretur & effert: nec in prater homini naturam con-
ciendis aut provocandis, occasionem ullam discep-
ptatio prohibebat mea: nisi quod aqua tepidissima sufficit ad solutionem ventriculi jam ante gravari suaque sponte nimis relaxati.

Causatur ille quidem (Ep. ad le&t.) intem-
periem & convit amea, quod loquacitatem,
mendacia, subsannationem, audaciam
& confidentiam exprobrawim iussi: sed cau-
satur rursum. Primo enim, quam tepida est
hec aqua, quam paucæ sunt ejus guttae, si cum
excretis illis comparetur, que medo spiculanda
proponebam? Si hujus generis omnia colligerem
ego ex ejus responso; iis vel capiundis, parvus
non sufficeret liber, needium epistola: numerosiora
sun:

sunz quam ut recensori possint, notiora quam
ut debiant. Neque video sane cur confidentiam & audaciam pro convitius haberet, quum
quasi virtutes eas pre se fert & profitetur: non-
nunquam desertis verbis, vide ut me confi-
denter res ipsa faciat, pag. 147. re ipsa,
ubique, praeceps vero quem vel domi facia nar-
rat, ut classi viros omnes vel solo conspectus fu-
gavit, quasi Pibryx ille Ioannes esset, de quo Sy-
mius, Epist. 104. aut Pyrgopolinices Plauti-
nus; vel foris aggreditur fortissimes nostrorum,
quos ut pueros ac novulos despiciatui habet;
p. 245. ita ut qua factis, qua dictis, tantum non
clamare videatur, cum servo illo comico, qui
me alter est audaciior homo? aut qui me
confidentior? Loquacitatem & subsannah-
tionem sic orationi intexuit, ut ab ejus nulla
fere parte possint amoveri. Mendacia quamvis
merito potuerim, non credo tamen ipsi à me
nominari impacta fuisse: si leco: inducit, con-
victum hoc aut non factum, aut visio, non bo-
mini, factum ostendat.

Quam parum autem veritatem curat, aut
à mendaciis caueat, testatur sati: accusationes
hujus pars altera, quam ex alio petit scripto, &
ab hoc instituto prorsus alieno. fingeat me affir-
masser, puritanos, eosq; rigidiiores, solos inter
Anglos, viros esse bonos, simplices, &c quum
ego nec rigidorum ibi mentionem ullam feci, &
exclusivam illam particulam (quem unam se

tolas, species omnis convitii collitur) hoc sensus
nusquam usurpavi. Addit etiam tanquam
mum, reliquos vero insignes aleatores, pota-
tores, &c. tam ordinem quam sensum verbo-
rum invertens. Dicebam ego, in probatos istos
viros acriter procire, insignes aleatores, pota-
tores, &c. Quis inde colliget, nisi per insignem
calumniam, reliquos omnes prater illos, cri-
minibus istis teneri? Si sic se intelligi Nicolaus
jubeat, quum similes formas usurpat; tum vidi
mibi (Lector) qualern nobis Ecclesiam depin-
xerit: eo (inquit Epif. ded.) tandem in-
saniae progressum est, ut aleatores, fæne-
ratores, ebriosos, scortatores, &c. spuri-
os illos, indignos quos terra ferret, hos
tulerit, hos gremio suo exceperit, & fo-
verit mater Ecclesia; ejectis aut posthabi-
tis iis, qui vera ac genuina matris sobo-
les, cœtera pii, probi, justi, in solo con-
sensu difficiles erant: sic hec intelligi vult, ut
soli ex Ecclesia ejectedi, sint vera & genuina ma-
tris soboles, soli pii, probi, justi; reliqui vero,
quos Ecclesia gremio suo exceperit & favorit, a-
leatores, fæneratores, ebriosi, scortatores, spuri,
& indigni quos terra ferat. Legem quam tulit
non recusabit ipse ferre, ad se ipsum igitur con-
vertens oculos, exclamat iterum, bone Deus,
quantum convitiorum nimbum uno
spiritu profudi.

Similis est veriloquii, quod de rebus dictum,
hi

hi fortē mali petunt, & peccus & caput heileboro purgindam dicunt, ad per-
sonas ille truncando torquet. Illud autem sum-
mum hujus artis Magistrum offendit, quod plus
quam convictis colligit ex versiculis aliquot Eze-
chielis, quos ut monitorios simpliciter & à libro
sorsim descriptos videbit; Prophetam ipsum
convictorum accusans. Iudicium ex istis lector
prudens ferat de Nicolao, quām illi fidem, veri-
tatem, & candorem cum religione colat.

Sed condonandum hoc forsitan affectui homi-
nis propenso nimis in ordinem sanctum, in
vitios pietate atque erubitione conspicuos & reverentios. Nullus igitur ordinis
aut numeri sunt illi, quos tan ardacter tradus-
cit, Zwinglius, Lutherus, Calvinus, &c? Num
ab omni pietate & eruditione relicti? nullis ne-
regibus & priceribus sancti? Quis, antistites
ili veteres qui Constantini temporibus ex per-
secutionem emergebant etiū; nec sanctitate ordi-
nis, nec pietatis & erubitionis laude conspicui
fuerant? Constantino saltemerant & proceri-
bus imperii sancti. Nicolao tamen sunt omnibus
digni probri: sicut enim de iis, qui si pro tri-
bunali, pronunciat; Ep. de lic. Episcopi
jam persecutionum metu soluti, postha-
bita & lificatione, verbum Dei in frivo-
lis argutias convertere coeperunt, & ex
Doctrina veritatis, contentionis funicu-
lum trahere, & in contentione victoriam

quærere, non veritatem, non pietatem,
non ædificationem, non unitatem Eccle-
sias; denique hoc animo res sacras tracta-
re, non ut quisque eorum fieret melior,
sed ut videretur doctior; hinc altercatio-
num pelagus, hinc Ecclesiæ miseranda
Ianiæ, eversis religionis columnis,
pietate & caritate. *Eiusdem* forsitan ordinis
Nicanos illos habet patres, cum Ecclesiarum pres-
byteris quos idiotas appellat: *Sabini Macedo-*
niani tam *judicium* approban: quam epitheton
usurpans, qui idiotas ē *αφειλοις ιδιωταις της* cō
Nicæiæ *συναθέρνεις*, idiotas vocabat & sim-
plices *Niceæ* congregatos, ut resert *Socrates*,
Lib. I. cap. 7.

Quomodounque vero erga alios in sublimi
præfertim gradu positos, animatus sit *Nicolaus*;
puritanorum saltē acerrimus haberi cupit ho-
stis: puritanus est, & puritanismi pro-
pugnator, ô scelus! Sed unde hoc miror, quod
puritatis nomen tam infestum habet? Solus
nim nominis hoc crimen & odium est; ejusq;
non confessorii vel assumpti, sed invitis affixi.
Congruit hic sane quod *Antonius Sadeel* de hoc
ipso nomine *Monachis* non puris respondebat o-
lim, quia puritas ipsis fudit, propterea
vocant eos puritanos. Resp. ad *Mona-*
chos Burdegal, art. ult. sed ego *Nicolao* non
aliud hac de re opponam, quam quod suppeditat
ipse. *Arminianum* ego nunquam appellau-
ui:

vi : argumentis non titulis decernere certus: se-
minal tantum aut iterum sententiam Arminii
Arminianam vocabam. Quid hic Nicolaes &
quavis phrasin ipsam usurpatam esse noverit,
& non iam tantum à suis usurpatam, sed &
contumeliosam ex innocua factam: non sen-
tentiam Perkinsianam (quod abesset à cul-
pa) sed prædestinationem Perkinsianam
singulis paginis prefixam vidit examinis illius
quod Arminius in eum scripsit; personata ta-
men gravitate, sic illius tituli vel umbram le-
uem removere satagit, pag. 88. crede mihi,
mi frater, si Ecclesiam integrā conser-
vare, & non laceram posteris transmit-
tere volumus, faceant à nobis ista fa-
ctiosa nomina, semina discordiarum. Et
rurus, pag 90. quod ægre tulerim Armi-
niī nomen nostro dogmati à te apposi-
tum fuisse, id jure ac merito à me factum
existimo; tum quod indignum sit Chri-
stiano homine, à quoquam alio deno-
minari, quam à Christo, unico Magi-
stro ac Domino, tum quod ab ipsis fa-
ctiosis nominibus, tanquam à fomentis
dissidiorum, abstinere jubet Apostolus,
1. Cor. 1. & postea, nos & Ecclesia hujus-
modi consuetudinem non habemus.
Apologiam alias de puritatis nomine non est
quod queram e adversus Apostoli iussum, eccl-
esiarem, & professionem etiam, ne dicam con-
scium.

scientiam propriam, vel se ipso judice fecisse
eum constat, quum hominibus innocuis factio suis
saltēt, si non & maledicūm imponit nōmen.

Alteram illam quam scribit mihi dicam, de
præteritis dicitis, & non dicitis adjectis, tacitam
ego relinquendū esse putarem, si libriejus tan-
dum devoraturos illos putarem omnes, qui Epi-
stolas hanc perlustrant; satis enim redigunt vi-
dērent accusationem hanc tam gravem, ex re-
rum ipsarum eximatione. Sed quium patien-
tiā illū non nisi à paucis expellere possim, di-
cam hic breviter quod res est. Monetum eum ab
initio, rogabam etiam, & eo ruentem obtestabar
seriō, ut Asiaticas excursiones, crudelitatem au-
rium carnificis veras, omittens, adrationum
vim attendre vellet solam, ita q̄ punctionē &
articulatim opponere quod respondendum esse pu-
taret. Digressiōibus illis & verborum acervo,
non nisi silentio me responsū esse dicebam.
Pergit ille tamen in instituto, excurrit prolibi-
tu, & multa producit, quenamlibet sp̄itant ad ar-
gumentum: sic enim eum ipsum consitentem au-
di, neque ego eo animo ista produxi, ar-
gumento Amesii ut fatis facerem. Quid
ego hic facerem? non passim sequitur corvum
testaq̄, lutoq̄? per dissolutas hanc scopas sp̄es
nulli fuit ut ad veritatem unquam pervenire-
mus. Adhārens igitur arguento, sp̄ernens la-
cetera, & riciendi disputabam. Privatum h̄c &
publice professus quāsim, causam nullam ha-
bui

buit de hac re queritandi, si non tetigerim illa
qua argumentum propositum nihil quidquam
tetigerunt. Eodem usus consilio, in hac etiam
rescriptione, que superflua sunt ab eendo & se-
pono, ut argumentorum quasi artus nudi iner-
viq; eminere possit at & obseruari. Probavi sigil-
latum in questione prima, primo, (c. 1.) com-
municationem salutis per redemptions appli-
catam proprium esse finem qui in Christi morte
intendatur: qui nucleus fuit argumenti illius,
et id disceptatio nostra manabat; secundo (c. 2.)
voluntatem ipsius devinum qua finem hunc spe-
ctabat, causam fuisse missam & mortis Chri-
sti; tertio, (c. 3.) voluntatis hujus causam
proprium, extra Deum ipsum non esse queren-
dum; quarto, (c. 4.) voluntatem istam pro-
priam causam & regulam esse efficacia salutaris
que gratia mediis perficitur. Firmamentis hisce
primariis quod attuleram argumentum mis-
nitum jum & circumvallatum, sufficere crede-
bam ad illam cause partem: secundarium tamen
apposui ab officio Christi desumptum; (c. 5.)
ne quidquam videar praeferisse, quod argumenti
possibilebat locum. De ceteris omnibus securius, ad
alterum questionem accedo: ubi accessiones etiam
omittens omnes, rem ipsam persequor solam, ar-
gumenta singula eo ordine confirmans, quo pri-
mum exponebam.

Sed in Historica narratione omnia di-
cit referri debere simpliciter atque inte-
grae,

gre, nihil detrahi aut immutari. At vero
Historicam narrationem gestorum & dictorum
omnium, non instituebam ego aut profitebar;
sed Scholasticam disceptationem solam, quam in-
tegram etiam dedisse me facetur ipse; quibus ce-
terato animo produxisse agnoscit, non ut ar-
gumento satis facaret, sed ut Forbesii prejudicio
non nihil opponat. Si autem in me non optima
fidei tam certum sit indicium, eorum quid quam
praterire que Nicolaus quacunque ratione dice-
bat; quis cum in hoc negotio cum bona fide ver-
satum esse dicit, qui accusationes suas memorans
& urgens, tacitam relinquit defensionem opposi-
tam? hoc ut ab ipso factum ostendam, & ut
colloquii initium intelligatur; describam istuc,
qua praterit ille in mecum ad ipsum ultima-
rum initio. Quid dictum factumve fuerit
cotam, frustra essem si contenderem,
ultra quam tabulae probant ob-signatae.
praesertim tecum, quem video tam au-
dacter tantaque confidentia, falsa veris
miscere, supponere, pro libitu commo-
dove tuo. In ipsis igitur omnibus, frua-
ris per me licet commento tuo. Vno
tantum verbo, quid egotum proposui,
quaque occasione, narrabo: ut eadem
opera multis verborum & chartarum
foliis satis fieri simul possit. Compellasti
tu cum tuis D. Forbesium, de rumoribus
nescio quibus per urbem vestram inique
spat-

sparsis ; his autem præcipua fuit de articulis quibusdam, à vobis formatis ac probatis, quibus illi, ut tum profitebatur, per conscientiam suam non licuit propositis assentiri, quamvis gravia multa idcirco passuro. Eo vero res redijt, ut de Christi morte alteratio satis vehemens esset, quoisque scil. redemptionis limites essent extendendi, quoad arcanum propositum & intentionem Dei. Ad omnes, tu affirmabas ; & ille quidem non abnuebat; sed explicari dicebat generalem illam particulam, in Apocalypsi, (c.5.) per, ex omni gente, ex omni tribu, ex omni familia, &c. tu vero hoc impugnare sedulo, & urgere, ut ille quamvis respondentis partes agens, hoc in syllogismum reduceret. De istoc vero termino (omnibus) quum diutius egissetis, tandem risu quodam excitato, discessum meditabamini. Hucusque ego auditor tantum: tum venia petita, unum tantum quærebam, quid impediret, quo minus omnes & singuli salvarentur, &c. prout tu commemoras. Quærebam etiam insuper, numquid non dispensaretur omnibus redemptio, quibus intendebatur ? quod tibi neganti sic probavi; si dispensatio sit secundum intentionem, &c. id est, ut videoas quam vana sit illa

tauto-

tautologiae improprietate, si intentio dispensandi sit regula ipsius dispensationis, tum omnibus dispensatur quibus intenditur dispensari; sed est: Ergo, hic tu hæsitare, turbari, propositionem negare, totum concedere, dispensandi vocem expungere, applicandi tum primum, impetrandi vero nullam mentionem faciens, assumptionem tandem sine ulla distinctione negare. Hæc simplex est & vera narratio, qua discuti vides cuncta illa quæ mihi velles impingere crimina.
Hec omnia fire, accusationibus ejus à me opposita, quasi non dicta, non scripta, dissimulata; accusare tamen thrafonice pergit, & fratres classicos, tanquam certaminis hujus autores, quia suis (scil.) viribus diffisi extitorum potius quam suo ipsius periculo experiri maluerunt; Ep. dedic. & Forbesium, quasi suis etiam viribus diffisi, me in subsidium evocasset; Ep. ad iect. & me denique ac si ego unum saltem conatum irritum sentiens tylogismum primum in alium à primo transformasse, & ab uno termino ad alium pro libitu meo transcurram. pag. 5. Sublestam igitur suam fidem agnoscat, si tanti sit criminis, hujus generis aliquid vel non narrasse tantum.

Hujus tamen generis non erant illæ, quæ sepecebam ego: sed novæ cuiusdam & misericorde moderata.

derationis symptomata, que nihil habebant
vel cum arguento meo, vel cum ulla veritate
commune. Exemplo sit novum illud & ante
hunc diem à nemine nostris affixum crimen Pe-
lagianismi. In indice jam posuit ut maxime
memorabile. Amesius pelagianizat; in mar-
gine etiam libri ut à percurrente quoque obser-
vari possit, Amesius Pelagianismi convin-
citur. pag. 51. Quis criminationis hujus ca-
lor? est omnino (ait pag. 2.) inter Pela-
giani erroris capita, istud quoque, Chri-
stum non esse mortuum pro omnibus.
Siccine vero? an satis hac iusta censenda causa,
heresios quenquam non postulandi tantum, sed
& damnandi, si idem aliquo modo cum heretico
dixerit, quamvis aliam ab ejus heresi sententiam
aperte constanterque defendat? si aquum hoc
consent Nicolaus, tum non Pelagianos tantum
sed & Saduceos & Epicuri de grege porcos, inter
socios, clientes, aut patronos necesse est ut habeat.
Horum enim omnium communis fuit opinio,
fato non regi res humanas, sed in hominum esse
liberrima potestate, sibimet vel miseriam vel felici-
tatem pro libitu fabricari: Ioseph. antiq. Iud.
l. 13. c. 9. que eadem est Nicolai sententia. A
me tamen procul absit haec petulantia lingue, ut
in margine vel indicis, vel ulla parte scripti, af-
firmate legatur, Nicolaus Saducæizat, &
Epicureizat: Nicolaus Epicureismi &
Saducæismi convictus est, &c. Quod eo-
dem

dem tamen affirmare possum jure, quo diffama-
tiones alii illidit ille suas.

Sed mittamus in presentia contumeliam il-
lam, & rem ipsam paucis examinemus. Est, in-
quit, omnino inter Pelagiani erroris ca-
pita, Christum non esse mortuum pro
omnibus hominibus ; qui nobis istud con-
stare faciet ? num ex Synodis illis, Palestina, Mi-
levitana, vel Carthaginensi, que Pelagii nota-
runt errores ? nihil minus. Testis unicus produs-
citur, pag. 51. Faustus Reginensis, lib. I.
de grat. & lib. arb. c. 16. &c. productus
etiam in collatione, pag. 202 edit. Brand.
sed inconsiderate nimis & inconsulto. Faustus
enim per totum illud caput 16. Pelagii non re-
fert errores, non memorat nomen, ne minimam
quidem mentionem ejus facit. Imo disputat eo
loco aduersus Pelagii hostes, sicut & in reliquo
libri, ab initio cap. 3. Vbi hac transitio a Pela-
gio ad illos habetur ; nunc veniendum est
ad illos, qui dum gratiam aliis dari, aliis
negari afferunt, munus gratiae cum Pela-
gio perdidérunt. Si testem hunc vero rogare
liceat obiter, & ab eo querere, Pelagiani erroris
qua summa fuerit ; sic responsurus est ille, ut
producentem non parum laetet. hoc enim ut pri-
marium in Pelagio dimitat, quod arbitrii li-
bertatem integrum prædicabat & illæ-
sam ; lib. I. c. 1. quam ipse Faustus attenua-
tam esse contendit, quamvis non extoto eva-
cuatam,

cuatam , aut penitus ablatam : *integram*
autem & illas, hanc libertatem statuere vi-
dentur illi, qui nulla spiritualia dona in spi-
rituali morte ab hominis voluntate pro-
priè separari docent, quod Remonstrantes o-
mnes aperte faciunt. Col. p. 298. ed. br.

Dicit hic forsitan aliquis, Pelagii quidem ad
invidium suppositum hic nomen esse; rem ipsam
in ceteris tamen sic ut isti dicunt habere ; Faus-
tum scil. non sententiam nostram damnasse
tantum, sed & ab ecclesia tota damnatam affir-
mare (quod remonstrantes allegant) & una cum
Arlatensi concilio, in Lucidi persona (quod fuisse
refert Nicolaus pag. 56. 57.) anathemate percus-
sisse. Lucides iste quis aut qualis fuerit, non li-
quet. De Arlatensi concilio non constat ex ullo
fide digno scriptore, aut Epistolam Fausti proba-
tam ibi fuisse, aut quidquam in Lucidum pro-
nunciatum. Similiter est veri contrarium plane:
nam Arlatensi concilio primo, & secundo Con-
stantini tempore celebratis, Fausti non congruit
atas; nec quarto illi sub Carolo Magno congre-
gato; tertium autem nihil tale meminit; nec
Fausti, nec eorum qui Fausti Epistole subscrip-
sse dicuntur, nomina, inter eos qui illic sub-
scripsissent, habentur: imo vero preses hujus
concilii & Arlatensi urbis episcopus, Caesarius,
adversus Faustum scripsi fertur. Quid quod
Henricus Camfrus, antiqu. Leet. Tom. 5. ob-
seruavit etiam, subscriptiones illas que in vul-
gatis

gatis editionibus adjunguntur Epistole illi Fausti, non esse in manuscripto codice, sed pro iis esse quædam aliena, post que tandem sequuntur hæc verba: Item alia manu, Faustus exemplar Epistolæ meæ relegi & subscripti: nota etiam verba Canisii sequentia; hæc inquam verba sunt, quibus Faustus subscriptit Epistolæ illi suæ ertoneæ, quam etiam variis Episcopis misit ut subscriberent, cui Lucidus quod subscripterit penitet, erroremque publicata Epistola damnavit. Incerta sunt hic omnia: nisi quod certissimum illud sit, revocationem illam Lucidi ex Fausti prescripto formatam, Pelagianæ pravitatis nonnullas fibras in se continere, afferit enim art. 7. que verba Nicolai astute preteriit (sic ut Artic. 4. ex industria truncavit) ab Adam usque ad Christum, aliquos ex gentibus, per primam Dei gratiam, id est per legem naturæ fuisse salvatos.

Si quid sit igitur in istis omnibus, quod adversus nos facere videatur, nimirum id totum auctoritate Fausti, cuius dominus fidem non est quod ego multis concrevare: ficerunt hoc non obscuri, tam inter scriptoris antiquos, quam recentiores.

In monumentis patrum orthodoxographi pag. 57. scriptorum Latinorum, hæc habet Maxentius; conveniens credidi, aliqua tam de Fausti quam de antedictis libris S. Augustini.

gustini, certa capitula decerpere, & huic nostrō opusculo inserere, ut cum in brevi collata, ab invicem sibi contraria repetta fuerint, evidenter clareat, libros Fausti esse hæreticos, siveque confundantur omnes qui eos hactenus defendunt catholicos. P. 1247. Petrus Diaconus de incarnatione & gratia D. N. Ies. Chr. his verbis concludit; quorum omniuni S. Patrum imbuti Doctrinis anathematizamus Pelagium & Celestimum, simulque etiam Julianum Edanensem, & qui illis similia sapiunt, præcipue libros Fausti, Galliarū episcopi, qui de monasterio Lirinensi proiectus est, quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse, dubium non est, in quibus, non solum contra horum omnium S. Patrum, verum etiam contra ipsius Apostoli dictiōnē veniens, humano labori subjungit gratiæ adiutorium, atque totam omnino evacuans Christi gratiam, antiquos sanctos non ea gratia qua & nos, secundū quod docet beatus Petrus apostolus, sed naturæ possibilitate salvatos, impie fatetur. Margaritus de la Bigne in Bibliotheca Patrum, ad ult. tom. 4. hujus Fausti scriptis hanc admonitionē ad lectorem proponit; certissimum est Faustum fuisse semipelagianorū antesignatum, & scriptiōnem ejus hic positam, multis

multis pelagianorum erroribus refertā.
Id quod diserte annotarunt, Isidorus de
viris illust. c. 14. Ado Viennensis in chro-
nico an. 492. scripsierunt adversus eum
ex professo, Cæsarius Arelatensis episco-
pus, Fulgentius Ruspenis, Alcimus, A-
vitus Viennensis, & Petrus Diaconus.
ex his plene perspectum habeas, quam
caute scripta ista Fausti sint tibi perlegen-
da: in quibus, in errores multos Pela-
giani dogmatis plerunque offendes. Si-
ssilia vide apud Baronium, tom. 6. ad an. 490
& in appendice tonii decimi.

Testimonium hoc, sic exarmatum dñe,
non tam ut Pelagio nobiscum nihil esse com-
mune docerem, (quasi hoc scilicet cura nobis esset)
quam ut ex hoc tu (lector) possis conjectare, qua-
lia sint illa paralipomena, que tanti Nicolaus
facit.

De auxilio, quod sine cuiusquam injuria,
privatis ultimis apponebam instantiis, & ap-
positum etiam profitebar, conquerendi causam
non habet ille justam; ego vero justissimam,
quod quuns tantum ipsi fuit otij à re sua, a-
liena ut curet & carpar (quod ubique fecit)
hec tamen apposita seponere voluit & praterire.
Sed querelarum iam satis est, & prefationum
etiam. Disceptatio sequitur.

DE
REDEMPTIONE
GENERALI.

CAP. I.

De fine mortis Christi.

In eis & limites rerum eodem sensu non temere dici, sed consilio & ratione summa, cuivis certe patebit, qui scitum illud Philosophiae novit, actus & appetitus omnes qui sunt rationis, proportionem, modum, mensuram, & speciem etiam aliquatenus, à fine semper habere atque ejus intentione. Quum igitur in Christi Salvatoris missione & morte, de limitem ratione quærebatur, an scilicet pro omnibus & singulis æqualiter missus, natus, mortuus, & suscitatus ille redemptor fuerit; de actionum harum fine, & gentis intentione, necessario nobis agendum fuit. Si enim finis & scopus huius operis ad omnes, & singulos non sit

Primum argumentum a fine.

B

pari-

pariter extendendus, nec opus ipsum ad universos pertinere, quispiam opinor dixerit, qui sanus est mentis. sed huius generis omnia uno quasi halitu diffolare novit Nicolaus Grevinchovius. Negat enim fructum illum salutarem qui ex morte Christi jam applicata est oriundus, ipsius mortis aut redemptionis per ipsam impetratae finem proprium vel esse, vel dici debere. *Impetratio* (ait pag. 32. 13. 14) est actio absoluta, applicatio vero est conditionata. Quamvis igitur ad hanc intendit, atque adeo quedammodo hec illius dicuntur possit finis, proprie tamen finis non est, cum impetratio per se absque ulla applicatione, sit integra, completa, & perfecta : ita ut omnibus potuisse impetrari redemptio & nullus tamen applicari. Hæc huius hominis opinio. quam cum scripturis sacris, sanaque ratione, & aliis authoris ipsius dictis, quam bene conveniat, jam ostendendum est, sed paucis, ex instituto.

In Scripturis Christum ipsum in primis consulamus, cum enim in omnibus audire iubemur : & quis melius ipso de patris suoque consilio certiores nos facere potest; cum nemo filium novit nisi pater, nec patrem quisquam novit nisi filios, & cui cunque voluerit filius regere? Mat. 11. 27. Si ab

ab ipso vero quæramus quare venit in mundum? quo fine? cui bono? responderemus aperte. *venit filius hominis, ut servet quod perierat.* Mat. 18.11. *ut querat & servet quod perierat.* Luc. 19.10. Hic est ille sermo quem Apostolus fidelem appellat, & dignum qui modis omnibus ab omnibus recipiatur: *Christum Iesum venisse in mundum, ut peccatores servaret.* 1.Tim. 1.15. Si de mortis fine rogemus, simile responsum ab ipsis ore feremus. *filius hominis venit ut daret animam suam in redemptionis pretium pro multis.* Mat. 20.28. *Hoc est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Mat. 26.28. Si hæc Christi responsa clarius velimus explicata, succurrit Apostolus. *dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex presenti seculo malo, secundum voluntatem Dei & patris nostri.* Gal. 1.4. Rursus, *Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea: ut eam sanctificaret ab eo purificatam lavacro aque per veritatem, ut siferet eam sibi gloriam, &c.* Eph. 5.25 Dedit semetipsum pro nobis ut redimeret nos ab omni iniuritate & purificaret sibi ipsi populum scularem, accensum studio honorum operum. Tit. 2.14 Quærere hic igitur licebit mihi vero, quod ex phrasí hoc genus unica in humano scripto reperta Nicolaus & à me

4 *Rescriptio G. Amesij*

quærit, (p. 43.) possitne tibi intentio Dei circa mortem Christi vel indice digito apertiss demonstrari? Si hanc ob causam & hoc consilio missus, traditus, venit, & mortuus est Christus, ut liberet nos ab omni malo, & in omne bonum induceret; tum redemptionis applicatio cum fructibus ejus est proprius finis ejusdem per mortem impetratae. Sed verum prius si Christus veritas & veridicus Paulus, ergo & posterius.

Nec admittit sane natura rei, ut sententia hæc Nicolai ullam habeat vel similitudinem quidem veri. Primo enim finis est bonum; & è converso, cuius est bonum actionis alicujus, ejus est finis: proprium bonum est finis proprius. Hoc Aristotelis, Rami, & Philosophorum omnium calculo confirmari facile potest, sed cuivis *Logico* satis ex se se patet, ut finis igitur proprius hujus impetracionis intelligi possit, Cassianum illud usurpemus *cui bono?* num Dei patris bonum aliquod aut suum ipsius proximus ob oculos habuit Christus, cum redemptionem impetrabat, an hominum potius? non diffitebitur spero Nicolaus ipse, qui nihil fere non audet negare, quia proprie saltem, si non unice nostrum specta-

spectabat bonum : ex amore namque nostri, non sui, fuit, quod filium suum huic muneri destinavit Pater, filiusque semet. Amare autem est velle alicui bonum. Arist. Retor. 24. proprius igitur ac unicus finis hujus impetrationis non fuit, *ut Deus possit si velit Iustitia salva salvare peccatorem*, quem solum finem propriū & à Deo intentum agnoscit ille. pag. 9. & 15. Hoc enim ipsius Dei videtur bonum expetitum, non hominum : quippe quod consistere potest cum omnium hominum miseria summa. Si vero bonum nostrum in hac impetratiōne propositum habuit Christus , tum ut nostrum, quod egit , esset, intendebat: si ut nostrum, tum ut nobis communicetur, & à nobis percipiatur, quod est applicatio & fruitio de qua jam agitur. Secundo perfectionem quod attinet , & completam in sece naturam actionis illius impetrativa, palam esse dico, mortem Christi ex institutione divina mediū naturam habere, unde nomen etiam fortitam movimus, & titulum mediationis. Neque enim inter ea numerari potest quæ propter se tantum expetuntur ut fælicitas, nec inter illa quæ & propter se, & propter aliud etiam, ut virtus. Arist. eth.

17. sed iis debet accenseri quæ propter aliud tantummodo solent expeti, ut sunt medicamenta & labores, cuius generis exemplum non est homo in facto creationis, licet id ab ipso ineptissime affirmetur, pag. 13. Medium vero fuit inter Deum & hominem. Atque adeo officio suo defungi non potuit, nisi aliquo modo ad hominem ipsum pertingat, quod fieri non potest, nisi applicetur. *Tertio*, Christus moriendo, *animam suam a verbo*, sive *redemptionis pretium posuit propter multos*. Mat. 20. 28. Numquid in more positum est ut post pretium solutum, incertum adhuc maneat, solvetur captivus, necne? an non hic finis proprius pretium illud solventis, ut ejus via libertas misero restituatur? certe non hoc sequitur solum quisquis est redemptor verus, sed assequitur etiam semper, ubi fides bona & pacatum valet. Pretium pacisci forte possit aliquis quamvis incertus, solvere vero, non Prudentia tantum sed & Iustitia vetat, nisi firmum simul habeat quod in stipulatione ponitur. *Quarto* non à pacti tantum pretiique natura, sed & ab omni ratione abhorret illud quod ex ist hac sententia sequitur, Deum scilicet filium suum morti tradiri.

tradidisse, eique vilissimæ, & execratio-
nis maximæ, cum adhuc incertus fuit, an
quisquam per eā salvus fieret necne, imo
an boni aliquid cuiquam hominum per
eam crearetur. ita ut Christi mors sit
quasi alea jacta, eventus incertissimi. Hoc
Nicolaus non horret profiteri, pag. 14.
& 21. nec dissimulari sane potest, cum
Christi mediatio primo decernatur ex
Arminii sententia, ante fœdus initum
quod est secundi decreti, media dispen-
sata quæ sunt tertii, aut salutem quod ul-
timum locum obtinet. Decl. sent. p. 47.

Denique pro omnibus mortuus est, ut qui
vivunt posthac non sibi vivant, sed ei qui pro
ipsis mortuus est, & suscitatus, 2. Cor. 5. 15. Hoc ultimo loco Nicolaus ipse, ceteri
que Remonstrantes patentur, illud *irax, ut,*
significare finem ēr id quod Ch: expectat, ut
passione sue fructum. Collat. Pag. 179.

Si vero cum Scripturis & rebus ratio-
ne non sentiat haec in re Nicolaus, ego
certe non miror, cum eum ab Arminio
videam, & a seipso etiam tantopere dis-
sentientem. Arminius in oratione quam
habuit pro gradu, de sacerdotio Christi,
primo, de maneris hujus impositione
agit, pag. 10. postea, de ejusdem ex-
ecutione, & fructibus, in imponendi mo-

do pactum constituit primum, cuius
haec summa est verbis ejus, pag. 14. Pro-
stulavit Deus à Christo ut animam suam po-
neret hostiam pro peccato, ut carnem suam daret
pro mundi vita, ut premium redemptionis solve-
ret pro humani generis peccatis, & captivitate.
Promisit si id ficeret visurum semen longae-
vum, futurum eternum sacerdotem &c: accepit
sacerdos nostram conditionem, & partes expiandæ
nostræ criminis dari sibi passus est, dicens, ecce ad-
sum, &c: sed hac lege ut in isthoc pacto
(quod executionem hujus munetis, &
redemptionis nostræ impetrationem o-
mnem antecedit) observari debeat pro-
missio, quæ est de semine longævo, id
est de filiis multis & fratribus, & acqui-
rendis & salvandis. Hæc promissio in
conditione suspenditur ex officiis qui-
busdam ab ipso præstandis. Conditio
hujusmodi suscipienti incumbens, cum
impletur, nonne eo fine proprie & na-
tura sua perficitur, ut promissio annexa
certa jā sit & fixa? nonne conditio imple-
ta fit medium obtinendi promissi? ipse
dixit, pag. 124. Christus igitur mortis se
ex isthoc pacto dedens, ut conditionem
hanc implere possit, eo fine proprie mo-
riebatur, ut semen longævum sibi com-
paret, per eorum liberationem & salu-
tem

tem æternam. & hujus finis mors ejus medium fuit proprium. Deinde hujus fæderis & promissionis vi, necesse fuit, ut Christus premium solvens constitutum semen habeat benedictum : non potuit igitur impetrata redemptio non aliquibus etiam applicari. Præterea sciebat hoc Deus, sciebat Christus in hac susceptione munericis impositi multos futuros Christi filios, & in æternum victuros. Hæc prævisio igitur & præscientia salvandorum, non sequitur tandem ex mediis concessis, ingenerata fide, ejusque constantia, quod vult Arminius & Nicolaus, sed hæc omnia præcedit, consilio nitens divino. Huc accedit quod Arminius decretum illud explicans quod ad impetrationem attinet, illud esse dicit (Decl. sent. pag. 47.) quo Deus decrevit filium suum Iesum Christum ponere in mediatorum, redemptorem, salvatorem, sacerdotem, & regem, qui peccatum morte sua aboleat, amissam salutem obedientia sua impetrat, & virtute sua communicat. Communicatio igitur vel applicatio est finis impetrationis, nec vero hoc docet tantum Arminius, sed & planissime dicit Disput. privata 35. Th. 2. ubi expresse Salvatoris nomen (quod notare dicit salutis acquisitionem, & com-

municationem) finem comprehendere
imperatrationis affirmat.

Quæri hic etiam non immerito po-
test, an Arminii suæque doctrinæ satis
memor sit Nicolaus, cum inter impe-
trationem & applicationem hanc diffe-
rentiam ponit, quod illa sit *actio absoluta*,
hæc autem *conditionata*. pag. 12. Condi-
tionatam hanc appellat quoniam non
exercetur à Deo nisi interveniente ali-
qua actione humana: illam absolutam
quia Deus solus exercet eam nulla in-
terveniente *actione*, aut *functione hu-*
mana divinitus prescripta. Dubitandi
vero ratio hæc est. Docent hi, *actionem*
Omnem eodem ordine decerni & perfici, pag. 190.
& contingentes eventus non decerni nisi
præsuppositis antecedentibus omnibus,
& prærequisitis. Episcop. th. de scient.
Dei. adeo ut nullum decretum sit de fu-
turo contingent, nisi conditionatum, in-
tentio aut *actio nulla*, nisi conditionata.
Quæro igitur an Christi mors absolute
decreta fuerit, & destinata ad redem-
ptionem imperrandam? si ita fuerit, tum
aliquid contingens & non futurum nisi
variis actionibus humanis intervenienti-
bus, absolute à Deo decretum fuit ante
omne ævum. Si vero hujuscemodi de-
cretum

cretum nullum sit, tum Christi mors conditionata tantum. Innumera enim erant quæ licet contingenter, & libere ab hominibus patrata sunt, necessario tamen ut prærequisita concurrebant ad hoc, ut Christus Iesus, Mariæ filius sit, à Iuda traditus, & sub Pontio Pilato ita crucifixus, ut sancti Prophetæ jam olim prædixissent. Ut inter mulieres nascetur unquam beata hæc Maria necesse erat, ut ejus Pater, avus, abavus, atavus, tritavus, cæterique majores omnes nuptias contraherent, liberis operam darent, sibolem alerent, & reliqua omnia quæ sponte & libere parentes agunt. Tum vero porro à beata virgine pietas exercenda, colenda castitas, angelicæ voci fides adhibenda, lactandus infans, in Ægyptum ferendus, omnique officio prosequendus. Christus ipse homo, consensu libero munus impositum suscipiat oportet, & exequatur. Quæ denique à Iuda proditore, delatoribus Iudæis, Pilato iudice, & militibus ipsis patrata sunt, contingenter, & libere à volentibus agebantur. Mors igitur Christi contingens fuit, incerta, & dubia: nec adeo decretanisi ex conditione, si hæc tam incerta munirent ipsis viam.

Impetratio (dicis) absoluta fuit, supposita morte, licet mors ipsa incertissima fuerit. At vero suppositis supponendis, conditionata omnia sunt absoluta. Hoc igitur pacto discriminem nullum erit inter actiones absolutas & conditionatas : non agitur enim quod proponitur, nisi post conditionem impletam : tum vero absolute agitur : actio igitur conditionata, inane nomen est, præterea nihil.

Sed interior adhuc mihi scrupulus habret, de hac morte Christi quam ii pro omnibus & singulis valuisse dicunt ad redemptionem, quem serio vellem ab iis perpendi qui ex prævisione salutis nostræ decretum suspendunt. ex doctrina hac conditionata, nullum antecedens, aut prærequisitum ad productionem, aut existentiam alicujus rei, virtutis aliquid aut fructus habet, ex eo quod ordine suo sequetur; nec ejus vi existit, aut agit quicquam, eodem enim & modo & ordine quo deum existunt, à Deo etiam specata & ordinata sunt omnia, pag. 190. 194. Ita ut quod posterius existit, nullā vim exercere possit, in eo quod prius fuit. Ad hoc autē ut Iesus Immanuel Mariæ filius sit, vivat & animam suam pro multis deponat, multi fideles, & Deo chari non nihil agebant quod

quod antecedens ei fuit, & prærequisitum: fidem intelligo, spem, & anhelantes preces antiquorum Patrum, Abrahami, Davidis, &c. Hoc saltem necessarium fuit, ut essent ipsi in vivis, & tales etiam quales erant, promissionis nempe hæredes veri. Quicquid vero erant, quicquid agebant, quicquid denique asecuti sunt *cōtempore*, id nullo modo à Christo Iesu, ejusve morte pendere potuit, quia præsuppositum, prærequisitum, & prævisum fuit, antequam Christus aut morti, aut vitæ destinatus erat. Eorum igitur nemini impetratum unquam à Christo quidquam, nisi forte ut è limbo tandem liberati, in cœlum cum ipso transferantur: reconciliati erant Deo, justificati, in filiorum album ascripti, sanctitate interna imbuti, & fructibus Iustitiae læti, sine ulla virtute Christi. Eant nunc hi viri boni & de virtutis Christi, & redemptionis amplissima latitudine, jacent sese inter imperitos: si sibi consistere velint. Patriarchas veteres & fideles omnes ante Christum viventes, à redemptionis fructu necesse habent arcere. Hac certe ratione, latiorem nos facimus redemptionem illam quæ per Christum impetrata fuit,

fuit, & magis universalem quam faciunt ipsi. Nec sane negamus nos, eam hactenus etiam ad omnes & singulos pertinere, ut hac supposita, possit Deus, non obstante Iustitia, peccatores quos vult salvare. Si hoc sit igitur quod intelligunt, quum Christum pro omnibus & singulis mortuum esse contendunt: huc usque & nos assensores habent: quamvis integrum & unicum ejus mortis finem hac una in re contineri negamus.

C A P. II.

*De amore Dei qui Iohan. 3. 16.
laudatur.*

Quod concedi oportuit, & in confessio poni apud omnes fideles, id mihi jam extorquendum video rationum pondere; ^a Deum nempe ex voluntate salutis nostræ misisse filium, qui salvos nos faceret. Hoc satis liquere putabam ex Iohan. 3. 16. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unicum dedit, &c. Cui aliis locus concinit, 1. Ioh. 4. 9.

^a Amor ille divinus ex quo missas est Christus, voluntio fuit salutis humanae.

In hoc enim innuit charitas Dei qua est erga nos, quod filium suum unicum misit in mundum ut vivamus per eum. At vero hostes audio in theologia, scripture, rationi, & totis Theologorum Schola renuntians, quia per dilectionem, aut charitatem hanc, voluntatem intelligo Dei, quem affectus iste aliud quid sit quam voluntas, ut ira Exod. 32. 10. & Deus ex affectu velit, affectus naturae ordine prior sit actus volendi, imo affectus iste sit naturalis & necessarius, actus autem volendi liber p. 20. 21. Sed affectibus suis indulget nimis disputator iste, dum temere adeo, & perturbate causæ ruituræ succurrat, ut naturam divinam similem faciat humana.

Primo enim graviter errat, quod iram, timorem, pœnitentiam & affectiones similes imperfectionē argentes, proprio sensu inesse Deo putat. Antiquum illud & in omni Theologica Schola, præter quam in ea quam Vorstius nuper aperuit, merito probatum, *affectus attribui Deo secundum effectus*. Nec levius est quod extra voluntatem divinam affectus hosce collocat, ita ut ejus actus nullus sit amor & (quod ex affectu cæco & cupido facit) totam Theologorum Scholam in Societatem erroris vocat. Audiat Thomam Scholæ suæ principem, & in Philosophi-

sophicis istis, vix vlli cedentem, imo
audiat simul Augustinum, quem ex tota
Theologorum Schola, si ablegaverit
Nicolaus cum suis, tum res suas sibi ha-
beat eorum Schola Theologica. Quæ-
stio quam sibi proponit Thomas I. 2. q.
22. a. 3. 3. est, *utrum passio sit magis in ap-*
petitu sensitivo, quam intellectivo, qui dicitur
voluntas, objectio apud eundem hæc,
gaudium & amor passiones quedam dicuntur:
sed hæc inveniuntur in appetitu intellectivo, &
non solum in sensitivo, alioquin non attribue-
rentur in Scripturis Deo & angelis, &c. Re-
sponsio hæc: *amor & gaudium, & alias hu-*
iusmodi, cum attribuantur Deo vel Angelis,
aut hominibus secundum appetitum intellecti-
vum, significant simplicem actum voluntatis,
cum similitudine effectus, absque passione. Vnde
dicit Augustinus (de Civ. Dei, l. 9. c. 5.)
Sancti Angeli sine ira puniunt & sine miseria
compassione subveniunt: & tamen istarum no-
mina passionum, consuetudine loquutionis hu-
mane, etiam in eos usurpantur, propter qua-
dam operum similitudinem, non propter affectio-
nem infirmitatem. Creatis Angelis affec-
tiones proprias tribuere, non audet Au-
gustinus: quas tamen Deo affingere Ni-
colaus nihil omnino veretur. Hæc vero
quæ de affectibus omnibus dicta sunt
maxi-

maxime pertinent ad amorem. Amor enim adeo ad appetitum accedit, ut vix ab ipso distingui possit, cum eo certe distinguitur simul à Thoma. (1.2. qu. 26. a. 1. c.) *in naturalem, sensitivum, & intellectivum, qui est in appetitu intellectivo, sive voluntate.* Voluntas autem non minus appetit quam natura, aut facultas sentiens, non minus igitur dici debet amare.

II. Turpius adhuc hallucinari videatur, eo quod affectum hunc *naturalem & necessarium* ita dicit, ut naturale à voluntario distingui solet, nam, 1. Si isto modo sit naturalis & necessarius, tum nulla uititur electione (à qua tamen dilectionis nomen oriundum esse nonnulli docēt) atque adeo in dæmones malos non minus fertur, quam in miseros homines; unde etiam sequitur ultra genus humandum extendendam esse hanc impetrationem Christi, usque ad Diabolum & ejus Angelos (quorum etiam naturam ex parte assumpsisse eum non horret Nicolaus affirmare, pag. 72.) ubi enim causa communis adest, necessaria præsertim & naturalis, ibi effectum varium non sequi solet. Amor vero iste, ratio est, & (ut ejus verbis utar pag. 21.) impulsiva causa hujus redemptionis impetratæ 2. Si hoc

hoc sensu naturalis sit & necessarius affectus, tum est omni modo invariabilis, homines igitur pessimi & ab omni religione relikti, sunt æque Deo chari ac fidèles ulli.

III. Illud vero ultimum (*affectus isti naturæ ordine prior est omni voluntatis actu*) ut excusari possit, non video. 1. Affectus in homine qui sunt ratione modifiables, rationem semper & voluntatem sequi debent, nec eam antevertere possunt absque peccato, parere quippe nati, non præire. *Camer. proam. in eth.* Si enim hic ordo pervertatur, fit illud, quod de cauda draconis fabula narrat: quæ cum obtinuisse, ut vicissim ipsa aliquando antecederet, quæ tam diu fuisset sequuta, tam ipsa illa, quam caput & totum corpus ingrediendo afflictum fuit, & deforme. Hujusmodi perturbatam *āταξία* tribuere Deo, quantæ foret impietatis? 2. Si affectus hic in Dei sit natura, tum vel ad essentiam, vel ad vitam ejus pertinet: in essentia Dei nihil tale agnoscit **Arminius**, *Thef. de nat. Dei.* imo nec Episcopius ipse in disputatione illa quam nuper habuit de natura Dei. In vita vero, intellectu & voluntate prius aliquid, nefando quidē audivit unquam quisquam.

3. In

3. In hoc naturæ divinæ momento, id est in voluntate, locantur affectus, ab ipso Arminio, *De nat. Dei. th. 64.* & amor ipse in specie qui Iohan. 3. memoratur. **V**bi etiam in margine Thomam laudat docentem: *Primum motum voluntatis amorem esse.* 1. q. 20. Quibus ex verbis intelligi etiam datur quo sensu amor aut misericordia causa dicitur electionis (quod unum ex Theologis hic adfert Nicolaus pag. 10. 21.) eo nempe, quo principium motus, ipsius motus est causa. vide Thomam 1. 2. 9. a. 1. 4. Amor ille divinus Analogiam suam habet ad amorem nobis imperatum, 1. Iohannis. 4. 11. Qui non est naturalis, aut necessarius, sed electionis liberæ, & in voluntate positus, aut eam sequens: imperari alias haud quaquam posset. 5. Amor iste summus erat, Rom. 5. 8. 1. Iohan. 4. 9. 11. quo non datur major. At major est amor ille qui præter naturæ appetitum, voluntatis etiam accenditur motu, quam qui solius est naturæ. Voluntatis igitur actus fuit amor hic: & (ut hoc insuper addam) inter illa debet numerari, quæ ad solos electos pertinent. Electos enim solos summo complectitur Deus amore.

Quid

Quid igitur vetat ex isthoc effato Christi luculento sane & firmo, certissime inferre, ideo patrem misisse filium ad salutem nostram procurandam, quia nos servare voluit, & apud se statuerat? Nihil certe in tota sententia sequitur, quod ullo modo reclamat. Hoc ut eluceat, & petulans Nicolai (pag. 19.20.) comprimi cachinnus possit, paraphrasin loci, corondis vice, Buceri verbis apponam. *Tanta*
siquidem dilectio Dei erga mundum, hoc est erga
omne genus hominum fuit, ut filium suum uni-
genitum dederit, atque in hoc omnibus mortali-
bus proposuerit, ut omnis qui credit in eum,
& eum seru. & rem suum agnoscat, non pereat, quan-
quam in se nihil nisi peccatum unde jure perire
debeat, apprehendat, sed habeat vitam. Bucer.
 in Ioh. 3.

C A P. III.

De volendi causa in Deo.

Hoc uno cardine, quæ de salutis tam impetratiōne, quam applicatione quæstiones jam habentur, verti videntur ambæ; ut earum causas (quæ ut sint

Voluntatis Dei causa propria non est extra
Deum quaerenda.

Deus

Deus ipse in se vult ac decernit ab aeterno) si fieri possit, certas habeamus atque exploratas. Hoc quod acutissimos multos exercuit & tortis olim, facili jam negotio expedit nobis Nicolaus. sed quam feliciter hoc fecit sequens docebit examen. Duas causas statuit volitionis illius divinæ, quæ nobis est salutifera, extra voluntatem ipsam, & naturam divinam existentes: Christi meritum, & fidem nostram. Christo hunc locum tribuit, pag. 107. *ut sit fundamentum illius beneplaciti, quo omnem credentem, aut crediturum eligere voluit in Christo; non credentem, vel non crediturum reprobare: à cuius beneplaciti lege tota hec discriminatio pendet: electionis etiam comparativa puta Pauli præ Cœphœ sit causa discriminans, non simpliciter qua imperator salutis merito suo, quod omnibus commune est, sed qua fide apprehensus, eoque & Paulo proprius, qua fidelis. Hæc ita intelligi vult,* pag. 109. *ut obedientia & meritum Christi sit volitionis ipsius divine causa provocans & Procatarctica, ipsam voluntatem Dei, ut aeterna causa movens. Fidei hanc vim esse contendit, pag 23. 24. non tantum ut sit causa sine qua non (qua revera non est causa) sed ex natura legum, & conditionum prescriptarum, ac prestatiarum, ut voluntatem Dei iudicis moveat ad premium.*

In hac vero explicatione sententia
suæ, id *In primis* observari vellem, eum
Christum ponere non electionis tantum
sed & reprobationis etiam æque funda-
mentum: unico namque decreto utram-
quedocet contineri (cum Arminio De-
clar. pag. 47.) cuius Christus est funda-
mentum. Praæclaram sane finxerunt ji-
nobis redemptionem in Christo, cu-
jus infideliū æterna damnatio fructus
sit, & effectus non minus proprius,
quam maxime fidelium salus. Per
Christi mortem peccatum abolitum, &
salutem toti generi humano impetrata-
tam fuisse, aliquando dicunt; cum in-
terim hoc quicquid sit, ab eo præstitum,
ad reprobationem, fundamenti loco,
referri volunt. Certe aut fraus aliqua
subest speciosis illis vocibus, de peccato
abolito, & impetrata salute: aut funda-
menti nomen parvam vim habet, atque
adeo Christus ipse in isto negotio toto.

Secundo, ut inter se se hæc possint con-
ciliari libenter doceri vellem; *De bene-
placito Dei tota fidelium, & infidelium discri-
minatio pendet*, id est, ut alibi (pag. 105.)
se se exponit author, *electio illa qua decretivit
Deus certos quo sdam homines (fideles nem-
pe) eligere ad vitam aeternam, & alios ab eadem
repro-*

reprobare, immediate inititur voluntati & arbitrio Dei, tamquam prime, unica, & completa causa. Et tamen Christus est fundamentum & causa ejusdem decreti, quoad ipsam volitionem Dei. Si Christi meritum sit causa Dei voluntatem ad actum illum movens impellensque; tum ipsa voluntas non est prima ejus causa; nedum unica, & in se completa; & motu enim, & remotu facta, prior semper causa movens.

Tertio explicari mihi & hoc vellem apertius, quænam sit illa voluntas Dei, cuius meritum Christi, sit propria & immediata causa, num impetrationis intentione? eam habuit Deus in Christo ad officium suum ordinando: nec patitur sensus communis ut Christum à Deo hoc impetrasse dicamus, ut velit cum ad id ab eo impetrandum ponere. num ad sequentis applicationis voluntatem, & intentionem movebatur Deus per Christi mortem? tum vis hæc motiva vel in ipsa mortis & mediationis natura insita fuit, vel aliunde postea accedebat; si ex natura ipsius mortis & mediationis pendebat, etiamque necessario sequebatur, tum i. Liberum non fuit D:o redimationem impletan sub quacumque vellet conditione communicare, quod tamen Nicolao fundamen-

mentum est totius defensionis. pag. 9.
2. Pendebat hæc imprestationis intentio
 ex volitione illa prima , quæ Christum
 constituit mediatorem, non minus quam
 ipsa mediatio; & isthac pacto voluisse
 Deum dicemus à se se per Christum hoc
 impretrari, ut eum nobis applicare velit,
 idque ante omnein applicationis inten-
 tionem. Si vero aliunde accedebat vis
 hæc movendi post redemptionem im-
 petratā, tum ex voluntate Dei ad istum
 finem ab ipso usurpetur necesse est , at-
 que adeo non moveat voluntatem ejus,
 sed ab ipsa moveatur.

Quarto Deum voluisse, & expertissime poten-
 tiam homines salute donandi, etiam ante Christi
 mediationem ullam affirmat Nicolaus. p.15
 Hunc enim finem assignat proprium
 mediationis illius, & à Deo intentum,
 ut possit salvare peccatores. Dicat igitur
 an velit Deus se quicquam facere posse,
 quod velle facere non potest? imo an
 velit se posse quod non potest , & non
 potius (quod omnes Theologi docere
 solent) multo plus possit, quam vellit
 effectum dare? humanam impotentiam
 sapit, non naturam divinam si proprie-
 usurpetur vox illa voventis, o quam vellens
 si modo possem. illud vero vix homini con-
 venit

venit arbitrij penitus liberi, vellem hec velle, sed non possum.

Quinto, quod in electione particulari & comparativa, Christus fide apprehensus, & fides etiam ipsa voluntatem Dei moveat, consistere simul non posse videtur. Sicut enim aliud est (Nicolao iudice pag. 106.) *præscientia fidei*, *aliud fides præscita*, sic aliud est fides Christum apprehendens, aliud Christus per fidem apprehensus. Deinde fidem movere dicit qua conditio est à nobis præstata, Christus autem quomodo cunque spectetur, conditio à nobis præstata dici non potest. Christus igitur & fides non sunt unum idemque movens. Si duo dixerit, tum Iesum Christum electionis & salutis nostræ fundamentum unicum, ulterius ne dicat, imo nec eum solum meruisse nobis vitam, quia fides ipsa, si sit conditio à nobis præstata, Deum proprio movens, ad vitam nobis non tribuendam tantum, sed & destinandam; certe meriti nomen multo magis mereatur, quam quod pontificij *meritum vocare ex parte*, cui vim istiusmodi non tribuunt alii, nec tribui posse docent nisi *mente insana*. Thom. 1.23. 2.5.

Hisce omnibus laqueis irretitum habeo

mus Nicolaum, nec mirum, cum tanto studio quod non est querat, causam nempe æternam æternæ volitionis Dei. Hanc vero quia *theologiam meam* dicit, p. 23. *Deum* nempe *nulla externa causa moveri*, quasi meum hoc commentum esset, authorem alium agnoscens nullum, nulla ratione nixum; quam hoc non novum sit, nec à recta ratione alienum, id ego jam paucis liquere faciam. *A quibusdam non indoctis disquiri videt* Nicolaus ipse, pag. 12. *agatno Deus propter finem aliquem*, id est an propriæ finali causam habeat voluntas divina extra se? qui vero hoc disquiri novit à viris doctis, eum certe latere non potest. impulsivæ causæ rationem propriam, à divina natura, iisdem authoribus, alienam prorsus videri. Inter eos autem Augustinus imprimis occurrit, qui à sententiatur magistro (L. I. d. 45.) in hanc sententiam citatur, ut probet voluntatis divine nullam causam esse, & ideo non querendam. Thomas cum cæteris scholæ doctoribus, hanc conclusionem ratam habet & firmam; *voluntas Dei* nullo modo causam habet. I. q. 19. a. 5. ita ut quamvis meritis humanis favebat nimis (eoque fide dignior testis in hac causa) neminem ita insana mensis esse putat, ut dicaret merita

merita esse causas divinae predestinationis, ex parte actus predestinantis. 1. q. 23. a. 5. nostris etiam doctoribus, causam voluntatis divinae extra Deum, nullam esse, tam certum est, quam certum nihil Deo prius esse. Zanch. de nat. Dei lib. 3. c. 4. q. 11. Tilen. synt. part. I. dif. 13. th. 26. Arminium ipsum hic assentientem habemus, cuius haec sunt verba; non movetur à causa externa ut velit, non ab efficiente alio, non à fine qui extra ipsum sit, ne ab objecto quidem quod non sit ipse. Arm. disp. de Deo. th. 51. Et merito quidem hoc apud sanos omnes, extra omnem questionem ponit ut solet, ita & debet. Si enim creatum quidpiam veræ propriæq; causæ rationem habeat ad actum aliquem divinum, tum aliquid in Deo esset creato illo minus, & posterius: recte siquidem Augustin. (apud Lomb. l. I. d. 45.) Qui causam querit voluntatis divinae, aliquid maius ea querit, cum nihil ea maius sit: & si habeat causam voluntas, est aliquid quod antecedit voluntatem Dei, quod nefas est credere. tni satis sunt Canones illi logici: *omnis causa est prior effectu*, aliquo etiam modo major, & dignior effectu, &c. Eadem etiam ratione aliquid in Deo, effectum esset creaturæ, & proinde potentia passiva laborans, ab alio dependens, imo &

nuperum aliquid, post secula natum,
quia nihil aeternum causam habet non
aeternam, nec temporis filia quicquam
peperisse dicenda, ante matris suę ottum.
Frustra hic erunt, si refugere velint ad
præscientiam Dei aeternam. Præscitum
enim qua tale nihil proprie efficit in præ-
scientे, sicut præscientia nihil ponere di-
citur in præfcito: ita ut non ab aeterno,
sed ab annis aliquot, vere quædam dicen-
dus sit voluisse Deus: id quod & ipsi con-
cedere, imo & contendere mihi quidem
videntur, cum, *velle Deum salutem homi-*
nūm ante hūt̄os solutum, aut singulārē
cuſuspiam, priuſ quam actus fidelis fit, inter ea
ponunt quæ nec ratio admittere, nec cre-
dere potest fides. pag. 16. 188.

Hæc vero quæ de voluntate divina dis-
ferui, non ita dicuntur, aut sic accipi vel-
lem, quasi nullam ejus rationem esse cre-
derem; quam summam esse, sed in Dei
finu latentem, agnosco: aut quasi modos
loquendi, & phrases illas damnarem o-
mnes, quæ decretorum quotundam ra-
tionem aliquam, & quasi causam in ex-
ternis hisce collocare solent. Sic nobis
aliquando de rebus divinis humano mo-
re balbutire & licet & est neceſſe. Sed
cum accuratior instituitur disquisitio ve-
ritatis,

ritatis, tum non est ferendum, ut libertas hæc loquendi in errorum vertatur prætextum. Dico igitur quod & antea dixi, recte à scholasticis hæc ita exponi, ut non sit assignanda causa divinae voluntatis ex parte actus volendi, quamvis potest assignari ratio ex parte volitorum, in quantum scilicet Deus vult esse aliquid propter aliud. Th. I. q. 23. a. 5. Quo sensu recte etiam dicunt, Deus vult hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc. q. 19. a. 5. illud ordinationem unius rei ut causæ ad aliam effectam notat, hoc vero motum ipsius voluntatis divinæ ab externo medio, quod jure dixi indignum Deo, & ab iudeo. nec tamen hoc dicto theologos nostros insimulo, aut Christi meritum à justificatione & salvatione removeo, prout effrænis hujus hominis lingua conclamat, pag. 23. 24. & 109. quanquam enim meriti nomine, quod Apostolis ignotum sit, & à Philosophis & Patribus varie usurpatum, vis illa non nunquam notetur, quæ sine vi maxima non potest hic virgeri: est tamen Christus vera causa non communicans tantum efficacia sua, sed & meritis suis procurans nobis justitiam & salutem, quia Dei voluntas fuit, ut propter ejus mortem, & per ejus mediationem, destinata

nobis bona in solidum consequamur: ita ut totius nostræ salutis verum & proprium fundamentum sit Christus, atque adeo electi in ipso recte dicamur; ipse que electionis causa dici non inepte potest quoad ejus terminum, quamvis ipsius actus, aut destinationis internæ ratio, qua Deus quosdam sibi servandos proposuit, non proprie in Christo mediatore, sed eis auctis, vel iis iauratis, Ephes. I. 5. in ipsius Dei beneplacito solo fundatur, cujus causam qui quærerit foris, is inter secundas causas prima priorem quærerit. *compeccat se* igitur humana temeritas (ut Augustini verbis concludam) & id quod non est non querat, ne id quod est non inveniat.

C A P. IV.
De testimonio Christi,
Matth. II. 26.

VErba Domini Matth. II. 26. sic se habent, gloriam tibi tribuo Pater, Domine cali & terra. quod hac occultaveris à sapientibus, & intelligentibus, & ea retexeris infantibus, etiam Pater quia ita placuit tibi. quibuscum convenientiunt Apostoli ad Romanos

manos hæc, c. 9. 1 s. miserebor cuius miseris
fuero, & commiserabor cuius commiseratus fuero,
ad Ephesios ista, c. 1. 5. qui predestinavit
nos, quos adoptaret in filios per Iesum Christum
in se, pro benevolo affectu voluntatis sue, &
vers. 11. In ipso inquam in quo in sortem asciti
sumus, cum essemus predestinati secundum pra-
dictum ihsus, qui agit omnia ex consilio vo-
luntatis sua. Ex ipsis probari dixi quod in
argumento posuisse (pag. 2.) ~~videlicet~~
& negotiis Dei, esse causam, regulam,
atque mensuram efficaciam mediorum
gratiæ. Tantundem ex illis Augustinum
collegisse dixi; idque jure optimo, & ex
sententia verborum ab eo factum affir-
mavi. Quid hic Nicolaus? ansam in-
primis arripit de citationibus litigandi,
meque accusat graviter (pag 27. 28.)
quod litem illam (quæ pendet tamen tota
ex ejus ipsius fide) non persequeretur. sed
nisi rixose contendere mallet de rebus
nihili potius quam serio hoc agere, quod
mihi sane non liber, correxisset ille cala-
mi lapsum (si quis fuit) ex edito jam pu-
blice exemplari, & pro Rom. 10. 18.
Eph. 1. 9. posuisset monitus, Rom. 9. 15.
Eph. 1. 5. Sed tum locus nullus relatus
fuisset improperio illi puerili de Augu-
stini testimoniis, ex indiculo aliquo te-

mere citatis, repetit enim versum illum integrum, Rom. 9. 15. & in eo cæteros (ejusdem quippe cum intentionis tum sententiae) ab Augustino, quod dixi, in eundem sensum saepius adductos.

Sed testimoniorum horum pondus ex verbis ipsis eorumque serie clare satis elucet. Hoc ut in primo palam facerem, tria hæc assumebam. 1. Agere hic Christum de mediis gratiæ, eorumque efficacia. 2. Inter illa media de refectione aut revelatione illa, qua fides ingeneratur. 3. Efficacis hujus refectionis hisce potius quam aliis veram causam & normam à Christo statui Patris *videlicet*. Quæ si vera sint, veram etiam assumptionem illam reddunt, cui apposita sunt probanda, *videlicet* Dei, causam & normam esse efficaciæ mediorum gratiæ; atque redemptionis illam applicationem, qua Christi mors salutem nobis affert, per Dei etiam voluntatem & intentionem regulari. Hoc vero totum est quod ex ipsis locis extruendum erat mihi, ut videre est apud ipsum Nicolaum, pag. 2. Aliena igitur miscendo disputationem institutam turbare, responsaque sua palliare studet, cum de electione, & reprobatione earumque obiecto creabilis, crea-

li, creato, lapso, ex Augustini scriptis proprioque cerebro tam multa hic ingredit, & tam intempestiva. p. 29. 30. 31. 34. Ad rem ipsam tandem accedens priora duo quæ ego ut vera concedenda supposui, pro falsis habet; nec dubitat aperte denegate, agi hic scilicet de medijs gratiæ, aut de revelatione fidei alia, quam quæ est obiecti. tertium etiam negat, sed cum timida quadam hæsitantia.

Hæc igitur omnia suæ mihi paucis confirmâda. De medijs vero gratiæ & salutis hic agere Christum negare nemo potest, qui quid sit gratia, quid medium, satis intelligit. Numquid nature opus, an civile aliquid erat ex cuius effectione, gaudebat adeo, & exultabat salvator noster? num eo fine aut missus ipse, aut suos mittebat, ut id genus aliquid effectum daret? Non audet hoc dicere audacia ipsa. Sed media forte gratiæ concederetur isthic spectari, qualia qualia, ut vero hæc media sint electorum propria, id pernegat. pag. 32. Quasi hoc in quaestione jam esset, an electorum res ageretur isthic: quod nec ego probare suscep- pi, nec ab ipso debet ingeri, qui nullum omnino medium, sed finem tantum (si haec) electorum proprium esse putat.

Multos enim postquam iustitiae Dei, adoptionis spiritus, & regenerationis veræ participes fuerint, rejici tandem docet, & inter electos minime numerandos.

Satis mihi est, & ad argumentum etiam est satis, si medium hic illud agnoscatur, cuius vi & efficacia fides vera sit hominibus ingenerata. Quod vero negat hic de ulla agi revelatione fidei, nisi fidem accipiam pro obiecto fidei; hoc variis rationibus refelli potest. 1. Obiectum fidei per Euangelij prædicationem revelatum fuit sapientibus & intelligentibus, ac non parvulstantum. hoc palam est ex concionibus illis quas habuit sape Christus, audientibus, atque obloquentibus Scribis, Pharisæis, legisque doctoribus multis. Hæc vero revelatio qua de agitur Matth. 11. 26. sapientibus, & intelligentibus iis negata dicitur, *quod hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus.* Ergo hæc revelatio non fuit solius obiecti. 2. Revelatio hæc beatos reddit eos qui sunt ejus participes, ejusdem enim generis est cum ea qua Petrus (Matt. 16.) & discipuli cæteri (Luc. 10. 23. Matt. 13. 16.) beati dicuntur; undeque certificati sunt, quod nomina sua in cælis scripta fuerint,

fuerint: imo hoc ipso in loco à cæteris
parvulis pescatores illi (haud sane ma-
gno) non debent excludi, nec eorum
revelatio quam tum accepissent, generis
variæ censeri potest. sed obiecti revelatio
sola non fecit eos beatos, qui participes
eius fuerunt, tum enim beatæ fuissent
civitates illæ quibus impietatem expro-
brat, & indicia summa minatur Dominus,
Luc. 10. iis enim revelatum fuit ob-
jectum illud fidei miraculis multis ful-
gens. Ergo. 3. Revelatio hæc glorioſa
actio fuit Dei patris, Domini cæli & ter-
re, & solius ejus; discipuli enim ad e-
nuntiandum evangelium missi, nihil fe-
cerunt discriminis inter sapientes & par-
vulos; nec facere ſæpe potuerunt, quo-
niam ab externa facie dignosci non po-
terant. sed in obiecti revelatione suas
partes habebant discipuli, nihilque age-
bat Deus, niſi per iſtiusmodi instrumen-
ta. Ergo. 4. Revelatio hæc non niſi cre-
dentiibus facta est, eadem enim est cum
revelatione illa brachii Dei, de qua Isa-
ias, cap. 53. hæc ipsa tempora spectans,
aīt, quis credit predicationi noſtre, & brachium
Iehovæ in quo reuelatur? Sed obiecti reve-
latio multis accidit in quibus fides non
ſequebatur. Ergo amplius aliquid hac

reve-

revelatione designatur, quam quod sub obiecto comprehendit Nicolaus, cum id infædere & promissionibus externis ab hominibus propositis, auditoribus omnibus revelari contendit, [pag. 32]. Quod vero tum primo, aut ijs primis revelationem hanc concessam fuisse negat, id vere quidem dicit, sed inepte tamen: ego enim primam hanc revelationem eo tantum sensu dixi, ut eam pertinere moneam ad initium, sive primam ingenerationem fidei in corde credentis.

Sequitur iam tertium illud quod in his verbis observasse tantum, assumpsisseque satis esse putabam; efficacis nempe retectionis, hisce potius quam aliis, veram causam, & normam à Christo statui Patis iudeoxias, verbis illis, *etiam pater quia sic placuit t.b., vel, quia sic fuit beneplacitum coram te. rai etiam, est hic acquiescentiae nota,* vel quietis illius quæ motum animi sequitur gestientis seu exultantis ex opere hoc admirando, quod ipsi narratum fuit de retectione parvulis illis facta. admiratio ex effecti conspicui occulta causa causatur: ex admiratione inquirendi studium oritur; illius signis est exultatio iucunda. Hujus igitur

igitur tam illustris effecti , non aliam causam invenire potuit Christus , in qua acquiesceret, quam patris beneplacitum. Hoc ut testari possit, sic animi sui sensum intimum aperit, *sic è natura &c.* Et ne dubijs quicquam restet, non causam tantum & rationem exposuit, sed apposuit etiam causalem notam, ut vis argumenti innoscere possit magis, *et sicut in scripturis doxias,* quia sic tibi placuit. Clariora sunt hec quam ut honeste negari possint. Nō defunt tamen cuniculi quidam ad oppugnationem eorum parati.

Observatur imprimis *argumentum hoc omnino Iesuiticum esse , sive Bellarminiatum,* unde etiam ridicule exclamat: *Eis Amesi,* *sic perge Iesuitas patronos cause tue advocare.* Respondeo. 1. Quamvis usurpetur à Iesuita, non tamen ab eo solo. ab alijs adfertur, & probatur authoribus , quorum ego telis audentius pugno , Calvino, Bucero, Beza, Iunio, & eorum similibus. in Mat. II. 2. Adfert hæc verba Iesuita, sed considerari simul debet, non tantum *quis*, sed *adversus* quos adfert. Multa disputat ille adversus nostros, sed non omnia. Non pauca , nec illa quidem rejicienda, ex scripturis , & patribus collegit , *adversus haereticos* veros.

Sic ca-

Si eadem proponat quispiam nostrum, num statim insurget clamosus rhetor cum suo *Eia?* 3. Eadem non est ratio eorum, quæ profert Nicolaus ex Suarezio, Fonseca, & ipso etiam Bell. eadem enim sunt quæ opponunt illi nostris, ijsque suorum qui proxime ad nos accedunt. Sed bene est quod sententiam suam eandem esse fatetur hic Nico: cum ea quam Bell. refellit l. 2. de grat. & lib. arbitrio, cap. 12. *quam à pelagiana heresi non recedere docet.* hic reum habemus confidentem, Arminium, & Scipsum, cæterosque cum ijs sentientes magis in hac causa confessionis nostræ Doctoribus adversari, & ad Pelagium accedere, quam Bellarminum ipsum. Hoc clarius apparet ex responso illo quo d. affert secundò pag. 33. ubi simplicitatem parvulorum conditionem & qualitatem fuisse ait, in qua D: complacitum est; & ideo ipsis revelata fuisse ea, que sapientibus iuste fuerunt abscondita. Hoc illud est quod Bell. veretur concedere (quamvis liberi arbitrij patronus summus fuerit) quoniam in dimmatam Pelagiorum heresin incidere vidit manifeste, cuius etiam iudicij rationem non infirmam suppeditat nobis Bell. *Meritum appellavit patres in hac questione omne opus bo-*

num, ratione cuius gratia aut auxilium hominem datur, ut patet ex Augustino lib. 2. ad Bonif. Cap. 8. & ex Prospero l. contra collatorem c. 6. Si igitur gratia concedatur parvulis ratione qualitatis & conditionis cuiusdam revelationem ipsam antecedentis, quæ est Nicol. sententia, tum gratia datur secundum nostra merita, quod est ipsissimum Pelagij dogma. Crassius hoc, fateor, expressit Pelagius ipse, naturæ vires palam nimis extollens; sed expolitores ejus Cassianus & Faustus, non aliis usi sunt verbis, quam quæ sunt ipsius Nicolai. Patet hoc ex ipsorum & Prospere & Fulgentij scriptis.

Quid vero responsi sit quod ad fert videamus. Concedit beneplacitum Dei causam esse discriminis, inter hos & illos generali quadam ratione, sed non omni conditione, & qualitate priorem. 1. Hoc quod de *priore* & *postriore* miscet, est extra presens propositū. *questio vel assumptio* roborāda fuit hujusmodi, iudoxias & categōrias Dei est *cusa mensurans*, & *regulans* efficacias mediorum gratiae. pag. 2. 2. Qualitatem inhærentem omnem non dicimus esse separandam ab eo cui Deus ex affectu benevolo mysteria sua revelat, neceſſe est enim ut existat, vivat, sentiat

tiat &c. quæ qualitatibus non carent. 3.
Imo qualitates aliorum & habitus, divi-
næ gratiæ repugnare magis, aliorum
vero minus, non invitus concederem, ita
ut quorundam simplicium contumacia
tanta non sit, quæta est eorum qui maxi-
me sibi sapere videntur. 4. Sed simili-
tatem hanc qualitatem esse & condi-
tionem à Deo prærequisitam ad bene-
volum illum affectum, quo revelare qui-
busdam statuit, & actu revelat mysteria
sui regni, hoc à Christi mente alienum
esse patet. 1. enim si sapientia & sim-
plicitas, conditionum & causatum locum
in isthoc negotio tenerent, tum nulli sa-
pienti, simplici vero unicuique revelen-
tur hæc oportet. Sed non nullis sapien-
tibus, nec simplicibus omnibus tevelan-
tur: non *multos* sapientes, non *multos* po-
tentest, non *multos* nobiles, non autem
nulllos vocatos legimus. 1. Cor. 1. 26. ubi
eandem sapientiam intelligi concedit
Nicolaus, pag. 37. sic & ex altera parte,
non omnes stultos, infirmos, & igno-
biles mundi electos dixerit sanus, sed
quosdam, aut multos. In oppositione
nempe à Paulo instituta, affirmatur de
stultis, quod de sapientibus negatum
fuit: de sapientibus vero dictum erat,

noa

non multos eorum vocatos, ergo de stultis etiam multos eorum, non autem omnes electos fuisse, vers. 27. 28. 2. Simplicitas aut parvitas de qua hic agitur, non est actio voluntaria rationem suam captivantium, & Doctrinam Evangelij fidem simplice amplectentium, qualem iste nobis describit, pag. 37. Hanc quidem subiecti dispositionem necessariam esse non nego, ad revelationem illam qua de agitur, Isai. 66. 2. illuminationem vero primam non potest antecedere, quippe quae pars est obedientiae, fideique fructus. Sed simplicitas quam Christus vult, est perpusillorum hominum abiectissimus status, quem impedimento divinae gratiae non fuisse gloriari videtur. Hoc palam est ex illo altero ad Corinthios loco, quem ut huic parallelum consulere debemus ad phraseos intellectum, authore Nicolao, p. 37. ubi potentia & nobilitas, impotentia & ignobilitas, mundanum hominum statum, non actus voluntarios aperte designat. Qui igitur ex ipsis phrasibus stultitiam & simplicitatem hanc in conditionis & causae naturam evahere student, quid ni & artem meretriciam, & Publicanorum professionem eodem titulo ornent? has enim quo-

quorundam qualitates fuisse legimus,
qui in Dei regnum sunt ingressuri.

Vt breve faciam, verba illa Christi
quaꝝ rationem reddunt exultationis &
laudis illius qua usus est erga patrem,
vim habent axiomatis hujus discreti;
quamvis occultata sint mysteria regni
Dei à sapientibus multis, multis tamen
pusillis retecta sunt: hoc vero effato
duo alia implicite continentur, axioma-
ta etiam discreta. 1. Quamvis illi sapien-
tes fuerint, occultata tamen sunt iis my-
steria hæc. 2. Quamvis hi pusilli, & sim-
plices fuerint, iis tamen retecta sunt.
Analysis ista ex verbis & phrasibus satis
liquet. Maxime etiam hoc modo gra-
tiam Patris à Christo videmus amplifi-
cari, quod usque ad infimas fordes de-
scendere non gravetur, ut è stercore
pauperes erigat. Analyseos hujus vi re-
futatur satis interpretatio ista Nicolai, de
simplicitatis conditionali natura. Nam
in axiomate discreto causa cum effecto
non nisi inepte disponi possunt: diversis
congruit hæc enuntiandi ratio, quaꝝ ita
distinguuntur, ut soleant, aut possint
coniungi. Sapientia & mysteriorum
perceptio coniungi solent, sicut stulta
simplicitas cum talium rerum ignoran-
tia

tia. hic ex adverso fieri perpendens Christus, accommodatissime id explicavit ad Patris, eiusque gratiae gloriam: eadem plane ratione, qua gloriam Dei mirabiliter exinde testata dicit alibi, quod *ex ore infantium ac latentium*, id est, ex rebus minimis & quae ad eam rem ineptissima videntur, *perfect sibilaudem. Matt. 21.16.*

Hicce omnibus nihil aliud opponi video, quam quod nihil omnino ad rem facit; *inðoxias* scilicet hanc non esse causam Iudicij divini adversus sapientes, aut mysterij ab iis abscondendi. Satis mihi est, si gratiae, & revelationis erga parvulos causa concedatur prima, ita ut a ceteris illis per hanc in primis discriminentur. causa differentiae hominis a bruto, non itidem brutum ab homine differre facit. Non multum igitur ad rem, nec grave quicquam infert Nicolaus, dum tam multas & graves causas narrat dubitationis illius quam in istac parte habet. pag. 34.35.36.

Hæc habui quæ de verbis illis Christi ad eorum sententiam genuinam & propriam explicandam dicenda putavi. Non ita tamen ut accommodatum illum tractandi modum, quem Chrysostomus

mus, alijque interpretes elegerunt, protinus existimem damnandum esse, sed ut verum eum primumque loci sensum non esse probarem. De testimonij reliquis nihil iam addam. Neque enim opus est ut de ijs ad propositum applicandis laboremus multum, si de Christi mente ex suis ipsius verbis constiterit, & in dissertatione non recte posita, confirmationem hic nullam postulare videntur.

C A P. V.

De sacerdotio Christi.

SAcerdotij Christi quamvis obiter tantum, idque ex Ursino, mentionem fecisset, atque adeo levius id premebam, nec publico scripto putabam inserendum, quod à serie disputationis removeri, & ex argumento illo primitu: instituto, non ordine recto pendere videbam; cum tamen argumenti novi, & singularis nomine producta videam quæ ista de re quæsiveram, ijsque responsa apponi varia, pag. 44. 45. quæ ad istam controversiam non minus faciant,

ant, quam quæ hactenus tractata fuerunt; diligētius igitur & horum examen facere, iam opportunum est & necessarium.

Ad duo igitur capita non inepte referuntur, quæ huc adferebantur; Primo, de Sacerdotio Christi in sece, quæsitum est: Num omnium impiorum Sacerdos fuerit Christus? num ipsius Pharaonis aequæ ac Abramæ? num omnes & singuli illi à patre traditi? & pro ijs omnibus pariter intercesserit? Secundo de eiusdem Christi, & sacerdotij eius typis, quærebam etiam; An sacerdos illi typici pro gentibus exteris offerbant sanguinem, an pro electo Dei populo? num in pectorali gemmas, aut super humeros lapides ultra duodecim gestabat unquam Abaron?

Quæstionibus illis prioribus ut satisfacere possit Nicolaus, distinctionem ponit actionum, aut functionum sacerdotium in Christo. *Oblatio*, inquit, (pag. 47. 48. 49) voluntaria in terris peracta, fuit a dei primis; & hujus oblationis respectu, fuit omnium omnino hominum sacerdos, etiam Pharaonis; hactenus etiam omnes & singuli Christofiant à patre traditi; id est iure salvationis in omnes, & bono salutis pro singulis acquisite. Hanc oblationem in terris peractam, excipit altera in celo, que intercessio vocatur, qua sanguinem

guinem suum aspergit conscientijs fidelium, eosque tuetur ad salutem aeternam; hac intercessio ad applicationem, & communicationem salutis pertinet, ejus iecirco respectu non fuit Christus sacerdos omnium, sed fidelium tantum; nec omnes ipsi à patre traditi fuere, sed soli fideles & quicunque per legem rite dispositi sunt ad salutem in Christo capessendam.

Responsionis istius consutos errores dolosque notare, & paucis etiam refutare, lectoris intererit, & veritatis.

Primarius error in eo est, quod oblationem, & intercessionem Christi separabiles auctus statuit, ita ut unus eorum ad multos pertineat, ad quos alter non pertinet. Pugnat hoc cum auctuum horum natura. 1. enim intercessio vi ipsius nominis, & generaliori significatu, oblationem ipsam in se complectitur, sicut mediatio; moriendo namque Christus interponebat se inter Dei iustissimam iram, nostrumque reatum; & ab hac sua intercessione vel mediatione sicut mediator, ita & intercessor recte dicitur; quia mors ejus medium fuit inter haec extrema, ad reconciliationem intercedens. 2. Interpellatio illa quæ distingui solet ab oblatione, non est oralis aliqua precatio, aut imploratio gratiæ, sed praesenta-

sentatio sui ipsius in conspectu patris, per quam oblatio perennem vim & vigorem habet. At vero eorum omnium nomine mortem suam præsentavit, & adhuc præsentat Christus, quorum vice morti sese dedit: non enim solutum alias redemptionis nostræ pretium dicitur, quam qua paratum, & præsentatum fuit. Hoc dictat ratio, & conventuum omnium pastorumque leges: hoc & Scripturæ docent aperte; sic enim Apost. ad Hebreos c. 9. 12. ad exemplar pontificis Iudaici, qui in sanctum sanctorum semel quotannis solebat ingredi cum sanguine, ingressum etiam docet pontificem nostrum summum in sanctuarium celeste cum sanguine suo, & redemtionem obtinuisse. Ex verbis istis Apostoli manifeste liquet, præsentationem sanguinis non esse separandam ad ipsa oblatione, si redemtionem inde queramus; cum ipsam præsentationem, vel intercessionem ad redemtionem pertinere dicit. 3. Quid si nihil aliud interpellationem dicam quam oblationem continuatam, quamvis inter docendum distingui recte solent? agnus mactatus fuit Christus ab initio mundi, Apoc. 13. 8. & erit etiam ad ejus usque finem. oblatio etiam id ipsum

ipsum notat quod præsentatio ; offerre,
quod præsentare. Quid si hoc ipsum ex
descriptione probari dicam , quam ipse
Nicolaus nobis formavit, pag 46. ? duo
tribuit intercessioni Christi. 1. Asper-
sionem sanguinis conscientiis fidelium.
2. Defensionem illam adversus Satanae
accusationem, qua reconciliati Deo ser-
ventur ab ira futura. Primum autem il-
Iud de aspersione sanguinis non ad inter-
cessionem, sed ad oblationem pertinere,
didicisse potuit ab Arminio suo; sic e-
nim ille , disput. 14. quæ est de officiis
Christi, th. 14. Oblationis duo nobis de scri-
buntur actus; unus qui in terra peractus est,
traditio sui &c. alter est præsentatio sui ipsum
sic sanguine proprio aspersi, coram vultu patris
in celo, eiusdemque sanguinis oblatio, cuius con-
iungenda est ipsius ad persio super conscientijs
fidelium, ut mundati ab operibus mortuis, ser-
viant Deo vivo. Secundum vero eidem
oblationi continuatæ optimo jure tri-
buendum videtur : quum enim per eam
liberavit nos Christus à potestate Dia-
boli & ira futura , non etiam per eam
tueri nos, & servare ab iis dicendus est?
4. Nec præteriti debet confessio illa
Nicol. pag 48. qua orasse Christum at-
que intercessisse dicit prototo illo mun-
do, pro

do, pro quo fuit propitiatio. quod probat etiam ex Iohan. 17. 21. & Luc. 23. Hoc frustra in me ille torquere conatur, qui omnes illos, & singulos, pro quibus Christus ut mediator oravit, salvatos etiam nihil dubito. Sibimet autem ut in hisce constat, doceri vellem. Quærenti mihi an omnium impiorum sacerdos fuerit Christus? respondit; quoad oblationem, non quoad intercessionem: an omnes & singuli Christo sint à patre traditi? ut pro iis offerat, non ut intercedat, ait. hic enim sensus, hæc summa eorum omnium quæ hoc attulit. Nunc vero & intercedere concedit pro iis omnibus, pro quibus sese obtulit. Subdistinctiunculam novam cudad nobis oportet, qua partem, vel speciem intercessionis unam ad omnes pertinere doceat, & alteram ad eos fideles, quæ qualis sit futura non possum adhuc divinare. Interea vero Christus auditus semper fuit à patre. Ioh. 11. 42. & pro omnibus & singulis oravit, ut crederent, cum semet etiam pro iis obtulisset; quin salvos omnes pronuntietis, quid est quæso quod vetat? 5. His adstrui debet judicium Arminii de preicationis formula, quæ Ioh. 17. habetur. Docet ille (in oratione de sacerdotio

D Chri-

Christi) capite illo 17. perpetuum conti-
neri canonem precum, & intercessionis, quae
Christus patri offert in celis: eamque precatio-
nem, quamvis in terris ad solatum nostrum
recitatam, ad statum tamen illius sublimem, in
caelis pertinere proprie; de qua etiam certo ca-
zius concludere nobis licet, nunquam eam reje-
ctamiri. Iam vero subjungatur istis Ni-
colai assumptio, pag. 48, orasse Christum
eo tempore pro toto mundo, id est,
pro omnibus & singulis ut crederent, a-
que proinde salvi fiant. An non sponte
sua sequetur 1. Intercedere Christum in
caelis perpetuo pro omnibus, pro quo-
rum peccatis animam suam posuit: 2.
Eos omnes etiam & singulos credere, &
salvari, pro quibus est mortuus, & inter-
cessit Christus? aut haec sane necessario
sequuntur, aut (ut veteri hic utar verbo)
reddat minam Diogenes.

II. Errorem alium ab illo penden-
tem addit, cum obtulisse se Christum
pro multis, multaque jis meruisse dicit
bona, quae communicata tamen & ap-
plicata nunquam habent. Hoc, capite
primo, in distinctione illa intentionum
imperatricis & applicationis, quid veri
bonique secum portat ostendi. In pra-
sentiarum igitur illud unum tantum
quæro,

quero, qualis sit illa redemptio, quam ut
mortis Christi communem fructum
tantopere verbis efferre solent? inter ob-
lationis apotelesmata enumerat Armi-
nius (disp. publ. 14. th. 15.) ex factis li-
teris, reconciliationem nostri cum Deo, remis-
sionem peccatorum, maledictionis ablationem,
justitie, vite, & ecclesiae acquisitionem. Sed
diceret ille porro cujus generis sit hæc re-
conciliatio, remissio, liberatio, &c. num
existens tantum in potentia illa quæ est
omnium, quæ cogitari possunt, remotissima,
qua Deus potest si velit (hoc positi-
to) reconciliare, remittere, liberare, &
redimere? hæc Glossa est Nicolaitana.
pag. 9. & 15. Cur igitur per Christi mor-
tem redemptos, reconciliatos, & libera-
tos omnes & singulos esse dicunt, cum
actu hoc non fiat? nunquid dictiorum
harum satis justam causam habent inde,
quod Christo jam mortuo, potuit Deus
non obstante justitia, hæc omnia facere?
at potest etiam quamplurima si non infi-
nita alia facere, quæ nunquam faciet, nec
ullo jure dicendus est fecisse. Amplius
aliquid indubie sonant redemptio, re-
missio, lavatio &c. in sacris literis me-
moratae. Vedit hoc Adrianus Borrius,
& per Arminium eandem sententiam

probantem, edocuit etiam verbis illis sa-
tis planis, Resp. ad art. 31. art. 13. 14. Deum
universum genus humanum in reconciliationis
gratiam assumpit, & cum Adamo, omnibus
que ejus posteris in eo, sedius gratiae invitavit, in qua
remissione peccatorum omnium pollicetur,
quotquot in illo fædere perstabant, & ad verum
hoc non prævaricabuntur: Fœdus hoc cum Ad-
amo initum, cum Noacho redintegravit, & po-
strem per Iesum Christum confirmavit, &
consummavit. Contendit hic in gratiam
omnes receptos esse, ita ut persistens
sola sit opus, ad salutem ipsam consum-
matam. in gratiam igitur illam recipian-
tur omnes necesse est per Christi obla-
tionem, quæ applicationem & commu-
nicationem efficacem conjunctam sem-
per habet. Si de locutionis, aut loquen-
tis mente adhuc dubiter quispiam, an
applicationem velit per receptionem in
gratiam, audiat Borrium ipsum, cum
Nicol. cæterisque Remonstrantibus, sic
illam phrasin explicantes: restitutio in fa-
tim gratiae (quæ una eademque res est
cum receptione in gratiam) est propriæ ap-
plicatio passionis Christi, juxta illud Apostoli
Rom. 5. Nos igitur justificati fide, habemus
pacem cum Deo. Collat. ed. Brand. pag. 17.
Non obiter hoc Borrio excidit, sed fun-
damen-

damenti loco ab eo positum, cui omnium infantium, & similium salutem inniti putat. At vero homo iste meus, oblationis actum actuali omni gratia & efficacia destitui putat adeo, ut pro multis eam factam putet, quibus nunquam ulla tenus applicatur: imo ita facta ut ad unum omnes nihilominus perire potuerint, efficaciam ejus nullam unquam affecuri. Ille fœdus irritum, & federatum maxime parti nunquam notum, aut fundo quidem auditum statuit: sed fœdus tamen ex gratia actuali initum, conditionem nullam requirens nisi persilentiā in gratia reconciliationis. Hic redēptionem enervatam fingit, quæ nullam efficaciam secum affert, sed consistere possit cum omnium hominum interitu. Ut inter se convenerint, hoc viderint ipsi. Hoc unum ego rogo, & si opus sit, obtestor etiam, ut redemptionis naturam, quæ Arminii sententia continetur, explicatam nobis faciant. In decreto primo, abolet Christus morte sua peccatum, amissam salutem impetrat, & virtute sua communicat, vel ponitur saltem ut hæc faceret; in secundo, decernitur qualitas eorum qui recipiendi sunt in gratiam per Christum; in tertio, media neceſſa-

ria ordinantur: quartum salutem fidelibus absolute decernit. Arm. dec. sent. pag. 47. Dicant igitur, an ex primo illo decreto redemptio hominum derivatur? sic quidem verba videntur sonare, peccatum abolidum, salus impetrata, & communicata: sed verba sunt, quomodo enim & quo usque aboletur mors, cum super omnes regnare potuit in secula, decreto isto Christique morte non obstante, si ulterius nihil accessisset? salutem impetravit ut communicet. sed qualis quæso hæc impetratio salutis à Deo, cum apud se se nondum ipse decrevisset an ullum genus hominum in gratiam recipere necne, quod est secundi decreti? communicatio illa qualis? applicatio non est. cadere se causa Nicol. videt, si impetrationis illius hæc applicatio statuatur finis. Quinam vero illi quibus communicanda hæc salus per Christum? num omnes & singuli? pernegat hoc Nicol. num fideles soli? at qualitas ista non præstituta fuit, ante secundum, & sequens decreti momentum. Certe in primo hoc decreto, redemptio vera nusquam comparet, quamvis Dei filius morti destinatur: in secundo vero multo minus, ubi pretium nullum ponitur, abolitio mor-

tis nulla. Nec hic fœdus ullum tale occurrit quale nuper obtrusum vidimus à Borrio, quo omnes homines in gratiam recipiuntur: sed fideles soli & resipiscentes designantur, qui in gratiam per Christum sunt recipiendi. Redempti sunt omnes, non omnes tamen in gratiam recepti; omnes in gratiam recepti, non omnibus tamen communicatur gratia; in Christi morte mors aboletur, peccatum tollitur, mortuo tamen Christo, regnare possunt, peccatum & mors super omnes filios hominum; Christus moriens liberavit omnes ab ira divina, huic ira tamē obnoxii manent usque ad conditionem (quæ fidei est) impletam. ænigmatici hi grishi sunt à Nic. Bor. & Arm. coacervati, quos præter se metipos, nullus unquam solvet Oedipus.

III. Dolo etiam & fraude non caret perplexa illa & ante hunc diem inaudita distinctio, pag. 49. quæ Deum patrem omnes & singulos tradere facit Christo, jure salvacionis in omnes, & bono salutis singulis acquisita, non omnes autem communicatione salutis. Quid sibi velint miror, tradere omnes jure salvacionis, tradere bono salutis. Num ut huc usque & hoc fine tradantur omnes Christo, ut jus habeat salvandi eos, & vitam

jis acquirat? hoc fine ut communicetur
 jis salus, solos fideles ipsi tradi? tum lo-
 cum illum Scripturæ indicari mihi vel-
 lem, ubi duplex hæc traditio traditur.
 Si locus hujusmodi nullus sit, faceat
 hæc inepta discindendi libido, quæ si le-
 mel admittatur, sophistis campus aper-
 tus datur, quo portetis suis cuilibet veri-
 tati facillime illudent. A Scripturæ phra-
 fi, & mente, quam aliena sit hæc disser-
 ptio potius quam distinctio, cuivis in-
 tuenti facile liquebit. *Notum feci nomen*
tuum hominibus quos dedisti mihi è mundo,
Ioh. 17. 6. selectos è mundo dicit Salva-
 tor: imo totus mundus Christo datus,
 ait Nicolaus, non quidam è mundo: &
 multis eorum ignotum est illud nomen
 patris, quod Euangelium manifestum
 fecit. *Oro pro iis quos dedisti mihi & non pro*
mundo, ait Christus: *Vers. 9.* Nicol. quod
 omnes & singuli aliquo modo sunt Chri-
 sto dati, pro omnibus & singulis aliquo
 modo oravit, quamvis multi sint ipsi da-
 ti, pro quibus non intercedit quoad com-
 municationem salutis. *Pater, ji quos dedisti*
mihi, volo ut in loco ubi sum, etiam ipsi sint
meum, *Vers. 24.* hæc oratio Christi: Au-
 relianam nunc audiamus glossam à Ni-
 colao, *omnes & singulos Christo redimendos*
dedit

erit Pater, sed nec Pater hoc fecit, quia voluit
quemque salvare per Christum, nec Christus
hoc animo proprio passus est, quia voluit sibi
traditos secum habere in gloria. Hæc ita simul
recitatæ, abunde fatis est commentum
hoc novum refutare. Est etiam aliud
quo idam Christi huc spectans effatum,
quod ut nobis hujus distinctionis expo-
netur ope, miror. *qui quid dat mihi Pater,*
ad me veniet: Ioh. 6. 37. de donatione pri-
ma quæ est ad salutis acquisitionem, non
potest intelligi verum, si omnes ita dati
sunt; omnes enim non veniunt ad Chri-
stum; nec de secunda quæ est ad com-
municationem salutis; hæc enim sequi-
tur, non antecedit adventum illum, qui
si ie perficitur, si fides habenda sit Nic.
Ergo distinctionem hanc frigidam ex-
tinxit plane Christus ipse.

IV. Levius est quod sequitur, non
omittendum tamen, propter clamores
istos quibus me dicit cælum & terram
misericordia, quo i oblationem in terris patratam
dicit totam, & intercessionem in celis. Arm.
majore cum attentione, tum etiam ju-
dicio, oblationis totius duas constituit
partes; quarum prior est *immolatio cor-*
poris, quæ extra sanctum sanctorum per-
agenda fuit in terris; altera vero est ob-

Latio proprie dicta, vel præsentatio, quam ille in cælo perficiendam esse docet, ad perpetuam peccatorum expiationem. Nec intercessionem omnem penitus à terris excludit, cum 17. Iohan. ad ejus canonē pertinere statuit. Orat. de Sac.p. 27. Dif. theol. pub. 14. th. 14. Non dicit spero Arm. etiam cælum terræ miscuisse, nec id alios dicentes feret: non semet ipsum, cæterosque remonstrantes tanti criminis reos aget, qui reconciliationem peccatorum non sine aliqua intercessione pro iis contigisse docent. Coll. ed. brand. pag. 195. Compescat igitur vociferationes illas affectatas, quas histriōnem potius quam seria disputantem decere, intelligeret ipse facile, si eas non nimis familiares haberet.

V. Ultimum illud paululū disquiri metetur, quod Christum quoad actum oblationis & impetrationis, sacerdotem omnium impiorum statuit, etiam Pharaonis & que ac Abrahāmi, sed non qua refractarij sunt, sed qua simpliciter peccatores nō vocati. p. 46. 47. 48. Sic enim obversari divinæ menti dicit omnes redimendos: ita ut neque hic ut pius, neque ille præ hoc ut impius, à Deo in isthoc negotio spectetur, sed uterque ut peccator non

voca-

vocatus. De pietate facile assentior, eam scilicet nullo modo ut antecedentem spectari in redemptionis opere. nec eo sensu Abrahamum contuli cum Pharaone (quamvis ansam eam avide suo more atripit, putida quædam effundendi) sed ut ex imparitate vel dissimilitudine potius consequentium effectorum, causarum antecedentium impatiatatem aliquam indicarem. In altero vero membro nonnulla sunt non adeo manifesta.

1. Cum omnes redimendos observari Deo dicit ut simpliciter peccatores non vocatos, pag. 48. quererem ego, annon redempti etiam sumus à peccatis illis quæ post & contra vocationem nostram patramus? si sic, tum non considerantur in redemptionis consilio, ut non vocati; si negat, tum ad veteres illos merito sic dictos puritanos accedit, qui veniam nullam paratam contendebant, post vocationem & baptismum lapsis.

2 Cum illos excludit à redemptionis beneficio qui sunt pertinaciter refractarii, certiores nos facere debet, quos ille pertinaces, & refractarios vocat. si absolute pertinaces non sint habendi, nisi qui ad finem usque vitæ vocanti Deo refragari pergununt; tum indubitatum est quod di-

cit, neminem spectari ut in peccatis ad mortem, & in ipsa morte sepultum; cum redēptionis opus instituitur: si vero pertinaces estimet à modo potius quam à spacio resistendi, & istiusmodi homines existere credit inter vivos; tum quosdam ad credendum, & Christum amplectendum astringi & incitari, ad quos eo tempore redemptio ejus nihil spectat (id quod in nostris scriptoribus tantis blasphemis onerare solet) fateatur ipse necesse est. 3. Subtilis illa distinctione inter impios qua tales, inter ejusdem hominis peccata hæc & illa, inter ejusdem peccati respectum alium & alium, argutior videtur, quam ut in redēptionis mysterio divinæ menti obversari putetur. Non solet inter homines notionum istatum haberi ratio, cum reale quidam, & momenti gravis agendum est. Nemo captivum redimere notus qua hominem, non qua hunc hominem, qua hunc, sed non qua talem, &c. Redimitur captivus qualis qualis, vel non redimitur. Eodem plane modo de redēptione hac spirituali & concipere & loqui, jubent Scripturæ saepe: ubi vetant autem, & metaphysicas istas speculatio[n]es tradant, nondum certe videre pos-

fusq.

sum. Quid quod & pro refractariis ipsis non semet offerre tantum Christum, sed & intercedere hac ipsa pagina 48. docet? orasse enim afferit, ut totus mundus crederet, quod fieri non potuit nisi pertinacia quorundam remissa, & victa; orasse etiam ut omnibus persecutoribus suis peccatum illud remittatur, cum tamen inter eos nonnulli fuerint, qui adversus spiritum ipsum blasphemassent, Matth. 12. 24. 32. 4. Nec in animum puto quisquam sanus inducere potest ut credat, quod tam confidenter affirmat iste, Christum cum animam suam posnebat pro suis, semet patri æque obtulisse & presentasse Pharaonis nomine (homini jam multis retro saeculis deplorati, & damnati) ac Abrahami, imo ac Petri, Iohannis, aut matris suæ. Non ludus fuit, quod tum agebat Christus: nec tam vilis pretij fuit sanguis ejus, ut frustra pro quoquam sciens volens eum fundere velit. Hoc ipsum commentum doceri simul & damnari fertur tempore Lotharij Imperatoris, cum Pelagianismi contrito ab ecclesia capite, reliquæ quedam calcaneum prementis adhuc mordebant, quam absconum autem hoc ecclesiæ paitoribus qui tum claruerant videba-

debatur, id optime constare potest ex sententia illa gravissima quam in Concilio Valentino, Tom. 3. cap. 4. tum hac de re latam esse legimus, cuius hæc sunt verba; *Item de redemptione sanguinis Christi, propter nimium errorum, qui de hac causa exortus est, ita ut quidam, sicut eorum scripta indicant, etiam pro illis impijs qui à mundi exordio usq[ue] ad passionem Domini, in sua impietate mortui, & aeterna damnatione puniti sunt, effusum definiant, contra illud propheticum: Of. 13. ero mors tua & mors, ero morsus tuus infernus illud nobis simpliciter, & fideliter tenendum, ac docendum placet, iuxta Euangelicam, & Apostolicam veritatem, quod pro illis hoc datum pretium teneamus, de quibus ipse Dominus noster dicit: sicut Moses exaltavit serpentinum in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam eternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam eternam. Ioh. 3. & Apostolus: Christus (inquit Heb. 9.) semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Hæc illius Concilij sententia fuit: qua nimurum hunc Nicol. errorem notabant illi patres, contraque Prophetas, Apostolos, & Christum ipsum pugnare docebant: qua-*

Chri-

Christisanguinem pro nemine damnato effusum indicant, sed pro solis istis quorum mors in ejus morte tollitur vere, & aboletur, illis nempe multis, vel illis omnibus, qui ejus per fidem participes facti sunt: qua denique mundum illum, Ioh. 3.16. de mundo salvandorum aper-te fatis interpretantur, sententiam illam Ambrosii (De voc. Gent. l. I. cap. 3.) calculo suo confirmantes, *in electis, & presci-tis, & ab omni generalitate discretis, specialis quedam censemur universitas, ut de toto mundo totus mundus liberatus, & de omnibus homini-bus omnes homines vindicantur redempti.* Au-gustini etiam illam, *Mundus redemptionis unus, ex perditionis altero electus.* Nec non Smyrnensis Ecclesiæ antiquissimam si-mul & sanctissimam confessionem, ἡ τῇ χειρὶ ποτὲ καλεῖται δυνάμεις, τῇ ἵπτη τὴν κατηγόριαν, τωζωμένων των εἰς μα-θήσαν, οὐ τῇ τιμονίᾳ τῆς θεοῦ. Nec unquam Chri-stum deferere possumus illū, qui pro salute mundi salvatorum passus est, nec alium aliquem colere.

Hactenus dictum est de sacerdotio Christi in se se simpliciter considerato: addendum etiam aliquid de repræsen-tatione quam habuit in typicis sacerdoti-bus; ut aliquid lucis vel ex umbra peta-mus ad functionis istius veros limites di-scri-

scernendos. Rationis à me percontando propositæ hæc vis & summa fuit; illi pro quibus Christus sese offerebat, typice designati fuerunt per populum Israëlitum: sed omnes & singuli mortales non fuerunt typice designati per populum Israëlitum, sed selecti. ergo omnes & singuli mortales non illi sunt pro quibus Christus sese offerebat, sed selecti quidam. Argumenti hujus quamvis à typo ducti, evidentia tanta est ex scripturæ testimoniis cuique notis elucens, ut præter verba, quibus homo loquax nullibi parcer, vix quidquam Nicolao suppeditabat ingenium quod opponere potuit ei. Quod attulit, perpendendum, ut veritas magis eluceat. Propositio manifestior est quam ut eam negare audeat: altare, vic̄tima, sacerdos, populus, omnia fere rationem habuisse typorum, & ad Christum, ejusque officium referri debere, non novit scripturas qui non agnoscit. Assumptionem vero non negat tantum, sed *nugas, hospitem in Theologis, temerarium,* eo nomine clamat, quod populum Israëlitum electorum tantum (meo solius arbitrio) typum fecerim, & non (ex ejus iudicio summo) totius potius mundi, secundum scripturas, Ioh. 11. 1. Ioh. 2. Eph. 2. Ad 15.

Sed quam ineptum, & inconsideratum est illud, quod de toto mundo finit? dirupta maceria per Christi sanguinem, & sublato gentium discrimine, nunc omnibus omnium terrarum populis patet introitus in Dei regnum: & hoc sensu sustulisse dicitur Christus peccata totius mundi, sicut & spiritus effundi super omnem carnem. *Ioel. 2. 28. Act. 2. 17.* At vero Israelem fuisse typum, non hujus tantum ecclesiæ ex toto mundo collectæ, sed illius etiam mundi ex quo colligitur, & (quod amplius est) illius etiam mundi ex quo eligebatur ipse, & à quo omni ratione disiungebatur ex instituto divino, usque ad Christi adventam, quis unquam dixerit, aut senserit cui sanum est sinciput? mirifica hæc accommodatio, ut Israel typus sit Pharaonis ac Ægyptiorum, Jacob Esavi, Ismael Isaac; ut populus electus similitudinem gereret totius massæ confusæ. ingenio lectoris diffiderem ego valde, si in ejus gratiam refutandis istiusmodi somniis temporis conteretur quicquam. Satis igitur erit electorum figuram in Israele monstrare.

I. Terra Canaan typus erat Israelitis, beati illius status, quo fruuntur electi in regno.

regno cælorum. Heb. 4. 3. 9. Sicut & Ierusalem, aut Sion. Gal. 4. 26. Heb. 12. 22. Si vero hæc terra, non in se se ab initio mundi, nec populis illis septem quos Dominus ejecit eoram Israele, nec aliis incolis unquam, nec ipsis Iudeis à Christi morte, rationem habet ejusmodi typi, (quæ Iudeis & gentibus satis sunt manifesta) tum huic populo tantum ratione foederis istius, beatitudinis typus & umbra fuit: at si huic populo ratione typica electorum statum significabat, tum populum istum eadem ratione, felicitatis illius heredes, & possessores omnes & solos repræsentasse qui non agnoscent, iis velamen aliquod officere videtur, haud absimile illius quod Israhælis filios hebetabat olim, ne intuerentur in finem ejus quod aboletur, 2. Cor. 3. Agnoscit sane Nicol. ipse, quum 1. Cor. 10. 5. Heb. 3. 17. 18. 19. ad electionem & reprobationem attinere contendit pag. 108.

2. Si typus hic populus fuit, qua actu electus, liberatus, redemptus, ac suo modo sanctus & sacerdotalis erat, tum electorum tantum: nemo eniun (vel Arm. judice) actu electus è mundo, liberatus à peccato, redemptus à morte, & sanctifi-

etificatus Deo, nisi vere fidelis; fidelium autem (velex fide prævisa) electio est propria. Hac veroratione figuram eos gessisse, & historia tota, reliquaque Scriptura docet, & Apostolus Petrus non obscure testatur. 1. Pet. 2. §. 9.

3. Si ecclesiæ typus fuit unius, sanctæ, Catholicæ, quæ cum Christo veram & spiritualem habet communionem, tum electorum: at verum prius. hoc instantiis variis ostendi potest: exempli causa, agnus paschalis Christi typus fuit, cuius sanguis aspergitur conscientiis fidelium in ecclesia tota ad aversionem vindictæ, quibus etiam omnibus corpus ejus in caelestem cibam cedit: 1. Cor. 5. 7. Exod. 12. in istis omnibus & id genitus aliis, luce ipsa clarius efficitur, ecclesiæ sanctæ figuram in isto populo positam ex consilio Dei fuisse. Præterea per Israelem in Prophetiis sæpiissime intelligitur ecclesia Christi vera. hoc docet Apostolus, Heb. 8. 8. 10. ex Ier. 31. 31. 32. 33. 34. Cujus ratio non alia reddi potest, quam typi ad veritatem quam spectat.

4. Nec est aliunde quod *Israélita verius*, *Iudeus in occulto & in spiritu*, similesque phrases ubique occurrunt in novo Testamen-

stamento. Ioh. 1. Rom. 2. Gal. 6. quibus adimpletur Prophetia quam de Tzione præcessisse legimus, fore nempe ut dicatur, *hic & ille vir genitus est in ea, & Ichoram annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est ibi.* Psal. 87. Sed hoc nimiæ est diligentia, omnia studiose adferre ad conclusionem hanc probandam, quam plerique omnes affirmant, & præter Nicol. adhuc negavit opinor nemo.

Atque hæc satis fuerint ad ea confirmanda defendendaque omnia, quæ à me fuerunt proposita contra sententiam Arm. & Nicol. de redemptione generali. Si quisquam jam à me expectaverit, ut adversarium meum extra omnes linæas & oras, quo malus fert animus, licenter evagantem sequerer, & rixosam litem contestarer, de portentosis nominibus quibus fideles Dei servos, suspiciendos ecclesiæ Doctores pro moderatione illa (qua se cum suis dignosci cupit) fœdissime deturpare conatur, is frustra est omnino. Nam hoc mihi firmum & fixum est, adhærere proposito, & id urgere solum: nec committam ut clamoribus hominis importuni tantopere moveri videar, ut iis avocer ad aliena.

PRÆDESTINATIONE EX FIDE PRÆVISA.

C A P . I.

Argumentum primum à Prædestinatione ad fidem.

Vod in ista parte quæritur (ut de voculis post-hac non sit occasio litigandi,) id his Arminii verbis continetur, *an illud decretum prædestinationis, quo decrevit Deus singulares, & certas quasdam personas salvare, presentie fidei innitatur.* Decretum hoc electionem dixi *particularem, vel singularem, & certam,* quia circa singulares, & certas personas quasdam versari dicitur: eam etiam comparativam nonnunquam appello, quia quicquid singularibus quibusdam convenit, & non omnibus, id per differentiam aliquam iis convenit, que rationem dissimilitudinis & comparisonis in se habet ad alia quæ sunt

sunt ejusdem generis. Cum vero singularem, certam, & comparativam dico, non statum quæstionis immuto, sed explico tantum : id quod Nicolaum late re non potest, cum idem responsum cui vis termino solet adaptare, quamvis ingenio suo pro more indulgens, fraudem statim clamat, & faciem disputationis immutari, si vox immutetur una, sine variatione sensus ulla. Sed specimen ubique voluit exstare unde omnes intelligent, quam multa potuit in quacunque materia proferre, ex divite qua pollet litigandi vena. Quam multum autem ad rem ipsam, & quam solide dixit, iudicium faciat lector quivis **ex iis quæ opposuit rationi primæ.**

Dixi Prædestinationem non esse ex fide, quia est ad fidé. Hoc ille sequi negat, quia duplex est Prædestination, alia ex fide, ad fidem alia. Itane inquam certarum singularium personarum (de ipsis enim agitur) particularem agnoscis Prædestinationem ad fidem? *immo* vero (ait pag. 116.) *statuo atque agnosco duo & quidem particularia decreta :* sicut enim in genere est, ita etiam in particulari, nulla potest esse elec̄tio hujus ad salutem ex fide prævisa, nisi prior selectio ad fidem. Honesta hæc quidem

demoratio, quæ sincera si esset, litem finiret, de ordine enim decretorum horum, quæ in decernente sunt unum & idem, ego quidem non contendarem cum eo qui de reipsa conspirat, electionem scilicet omni modo à Dei voluntate pendere, nec ulli conditioni ab homine præstandæ in niti: hoc namque caput, hic cardo totius controversiæ, quæ nunc tam sedulo vertitur, non merus & nudus ordo concipiendo à nobis positus ad infirmitatem nostram sublevandam. de quo tamen solo cum inter nos agi putat Nicol. (pag. 117.) nonne se maledicendo deditum plane fatetur, qui tam levi de causa criminacionibus maximis (hæreseos scilicet non levis, non unius, sed Manicheismi, Stoicismi, Libertinismi Pelagianismi & similiū ismorū) venerandos theologos onerate sustinet? Sed Arminio hic adversari videtur in ordine decretorum: apud illum enim (Decl. sent. pag. 47.) generalis electio ad salutem ex fide, secundum habet locum inter prædestinationis quæ ponit decreta, electio autem ad fidem tam generalis quam specialis, ad tertium decretum pertinet; ex ejus igitur sententia, nulla electio ad fidem, generalem illam electio-

electionem præcedit, quæ est ad salutem ex fide.

Sed quod una manu dedit, id aufert statim altera: cum enim decretum, vel prædestinationē illam primā, ut descriptam aut indigitatam habeam avide expectabam; spe mea falsus, suppositum inventio conditionatum (ut appellat) & ab eo quod promisit alienum plane decretum; hoc nempe, quo fidei mysterium voluit revelari parvulus, sapientibus autem abscondere; quæ scilicet Paulum parvulum magis ordinavit fidem efficaciter conferendam, quam Cayphas sapientem. pag. 117. Hic ad quas incitas redactus fuerit, confidentia summa celerate non potuit. 1. Prædestinationem ad fidem, aut salutem, quis unquam dixens decretum illud, quod nihil impedit, quin fide, saluteque priventur homines omnes? sed posito hoc utroque decreto, *volo salvare fidèles, volo parvulos imbuere fidem*, fieri potest ut omnes homines tam fide, quam salute privati moriantur: hujusmodi igitur decreta prædestinationes non sunt dicenda. 2. Hoccine decretum illud, quod singularibus & certis quibusdam personis potius quam aliis decernit fidem, *volo revelare mysterium fidei parvulus & sapientibus abscondere?* Hæc cine Prædestinationem

stinatio ad fidem? qui quæso magis quam
ad infidelitatem? certe si mentem non
habeat hoc decretum præterquam quæ
in verbis exprimitur, Caiphas non minus
ad infidelitatē vi hujus statuti ordinatur,
qui sapiens, superbus, & contumax fuit;
quam Paulus, qui humilis, parvulus, &
gratiæ non resistens dicitur, ad fidem.
; Si ad fidem esset hæc ordinatio, quis
tamen unquam dialecticæ principia cal-
lens, decretum hoc diceret proprie circa
singulares & certas personas quasdam
versari? nulla mentio fit singularium.
sin vero per parvulos & sapientes, sin-
gulares quosdam, & certos intelligi di-
cet; tum inferre licet exinde, non omnes
parvulos illustrandos, sed certos quos-
dam, nec omnes sapientes prætereundos,
sed aliquos. sin vero singulares & certos
de omnibus & singulis ejusdem generis
interpretetur, quæram ego an omnes hic
communiter, enumerative, an distribu-
tive sumat (necessæ est enim ut è late-
bris suis eum extrahamus) si communi-
ter tantum de omnibus; tum sigillatim
de iis quid certo sit futurum nihil statui-
tur: si enumerative & sigillatim de hoc,
illo, tertio, & sic de cæteris; tum unum
generale non est hoc pronunciatum, ex

quo conclusio diduci potest ad singula-
zia confirmando, (de Paulo puta aut Pe-
tro) est enim ipsum singulare, aut plura
potius singularia: si distributive, & ge-
nerali ratione parvulos hic dici (quod
res ipsa loquitur) concedet; tum contra
omnem rationem se decretum hoc sin-
gulare dixisse necesse est fateatur; nisi o-
mnia illa decreta quæ Arminius ad præ-
destinationem pertinere facit, singularia
etiam dicet.

Sed animi sui sensum non satis fone
explicavit, voluit enim, quantum conje-
cta possum assequi, decretum aliud ve-
re singulare ex illo generali deducum;
illud nempe quo Deus videns Paulum
parvulum, decretivit ipsi mysterium fidei
revelare. Singularitatem hic agnosco li-
bens: veritatem autem & apposicuum res-
ponsum plane desidero. Nam. 1. Hæc
non est electio ad fidem quam nobis
spondebat, sed decretum de revelatione
objecti ejus, quam ille aliam & diversam
esse ab ingeneratione ipsius fidei credit,
& profitetur, pag. 32. ut supra vidimus.
2. Si sit hujusmodi electio ad fidem ex
parvitate prævisa, tum fœdus Dei noua
conditionem certā habet, fide illa prio-
rem. Imo conditiones innumeræ hujus
gene-

generis, & electiones totidem necesse est induci. Nicolao enim authore, nobisque praecunte, pag. 116. sic argumentari licet : electio nulla ex fide prævisa potest fieri, nisi præcesserit electio ad fidem: electio ad fidem **ex** parvitate prævisa nulla est, nisi præcesserit electio ad parvitatem. electio ad parvitatem vel abso-luta est, vel conditionata : si absoluta, nulla conditione prærequisita, tum tota causa traditur; si conditionata, electio ad conditionem illam antecedat ipsam necesse est. isthoc modo & medio in in-finitum crescat, & electionum, & conditionum numerus. verba igitur dedisse nobis videntur isti, cum duas electiones, aut etiam quatuor narrant, & conditio-nem fidei tantum in foedere novo spe-cari dicunt : Chryssippi acervum in-duxerunt, cuius finitor non invenietur unquam. 3. Si **ex** parvitate prævisa pe-remptorie decrevit Deus fidem Paulo conferre; tum absoluto decreto præde-terminari quis potest ad fidem, salva li-bertate naturali; tum libertas quæ requiri-tur ad fidei obedientiam, consistere bene potest cum absoluto decreto Dei, quo fidem illam ingenerare statuit. 4. Inde nobis constare faciet, Paulum in-

ter parvulos & humiles fuisse, priusquam Deus inopinantem eum visitabat ab alio, Act. 9. 3. Inter Phariseos superbos, & nihil minus quam parvulos, fuit ille, in prima classe, nemini cedens in illius etate moribus. de humilitate, parvitate, & similibus dotibus vocatione in illam subitam praecountibus narrantem nunc primum audio Nicolaum, sed non eum probantem, nisi quod incedere videtur apse vestigiis quibusdam humilitatis quem in Paulo fuit. Ignorans faciebat factorem, quod adversus ecclesiam faciebat, 1. Tim. 1. 13. Vnde etiam fuit, quod irremissibile non erat quod admisisset cum tamen blasphemus, contumeliosus, plenus injuriatum & irae cruentus fuit, spirans minas & cædem aduersus ecclesiam, usque ad momentum illud quo lux eum è caelo circumfudit, quem voluntatem habuit (ut ait Augustinus ad Simp. 1. 2.) rabidam, furiosam, cacam, & nihil aliud volentem nisi ut invaderet & miceret, vinciret & necaret Christianos: si quis eum humilem, parvulum, ad fidem bene dispositum putet; Ananiæ manus optarem & ipsi, quarum ope auferantur ab oculis ejus cæcitatis squamæ, visumque recipiat.

Consequentia rationistam firmacum sit, de assumptione videndum etiam est an ejusdem sit evidenter. Prædestinacionem scilicet ad fidem esse. Hoc inde liquere dixi, primò, quia pars est sanctitatis illius ad quam ordinari dicuntur electi Eph. 1.4. & deinde quia medium est quo Deus constituit suos ad gloriam perducere. Sed neutrum horum concedit ille verum. non primum, quia fides est radix, non pars sanctitatis; nec alterum, quia fides est conditio prærequisita, non medium gloriae proprie dictum.

De sanctitatis voce distinctionem imprimis adhibendam esse monet: significante nempe, aut actus quoslibet à communis segregatos & cultui divino consecratos, quo sensu fides est ejus pars; aut sanctimoniam vita institutam ad normam legis Christianæ, cuius expletio est charitas, quam disparate distinguat ab ipsa fide, pag. 119. Distingui sanctitatē eo modo posse non nego, ut ejus altera parte non contineatur fides, sed

I. Distinctio hæc non totam rem exhaustiens, manca nimis & fallax est. nam præter actus illos transeuntes, & institutionem hanc vitæ sic proprie dictam, est regeneratio vel renovatio interna, est putitas quædam seminalis aut radicalis,

inhærens & permanens, quæ natura di-
vina dicitnt. 2 Pet. 1. 4. in qua sanctitatis
prima & palmaria ratio est constituen-
da. Hanc vero vel tollit Nicol. cum
novæ creaturæ injuria summa, vel celat
salem cum veritatis injuria, ne fidem
istic observet lector, & partis, & radicis
naturam habentem. Radicem eam ali-
quando statuit, (pag. 119.) sed ita ut par-
tem nullo modo concedat, idque hallucin-
atione duplici. 1. radicem cum arbore
confundens, cum fides sit radix, & ex
fide surgens aut genitus novus homo vi-
cem gerat arboris, unde opera bona ad
utrumque referri solent in sacris literis,
sicut fructus ad arborem & radicem
etiam. 2. radicem negans totius arboris
radicem esse, quia non est proprie radix
totius quod est arboris; eadem arte dis-
ferendi, qua Sophistæ disputant formam
non esse totius compositi formam quia
non est sui ipsius, quasi totus homo, aut
arbor tota, idem esset quod totum ho-
minis, aut arboris.

II. Satis mibi est, si generaliori illa
ratione sanctitatis pars statuatur fides.
ad segregationem illam & consecratio-
nem, earumque actus & gradus omnes,
non minus homines eliguntur, quam ad
san-

sanc̄imoniam vitæ. Hoc phrates indicant ipsæ, electi è mundo, electi ad gloriam. mundus est terminus à quo, gloria ad quem; ita ut inter hos terminos quicquid intercedit, id ab electione pendere qui negant, ipsi negando docent cum phrasibus istis utuntur. qui secus statuant, segregationē scilicet è mundo fieri per fidem, & electionem postea ad sanctitatem & vitam, ii terminos antiquos commutantes, electionem unam ex mundo, ante, ad, aut per fidem, faciunt, & aliam ex fide, ad vitam. scriptura vero ex peccato & morte, ad sanctitatem omnem, & vitam à Deo suos eligi aperte docet: secundum illud Prophetæ, dixi tibi in sanguine tuo vive, iterumque dixi tibi, in sanguine tuo vive.

III. Sanctitatis internæ, inhærentis, inchoatae, vel naturæ illius cuius participes sumus divinæ, partem aliquam esse fidem, quatenus interne inhæret, & inchoata est perfectio animæ, (quamvis per relationem quam habet ad objec̄tum suum Christum, ad iustificationem pertineat) liquidius est ex natura imaginis Dei, gratiæ infusæ, gratiæ gratum facientis, virtutis denique theologicæ & spiritualis, quam ut nisi quidquam oppo-

natur. Duo tantum hic arripit Nicolaus, ut non nihil dixisse videatur. 1. De imagine Dei, pag. 120. Negat fidem in Christum, esse partem imaginis illius primævæ, ad quam conditi sumus. quasi hoc jam quæreretur, aut non satis esset ad argumentum, ut sit (quod dixi) imaginis illius pars, ad quam renovantur salvandi; aut membrum aliquod novi hominis, ad quem secundum Deum conditi sumus. Eph 4. 2. De gratia gratum faciente tragædiam veterem excitat. p. 121. 122. Hic enim me in pontificiorum scholam, imo & in Socini castra fecisse transitum clamat, reformatis vero & mihi met ipsi bellum intulisse, religionis denique & salutis arcem invasisse. tanti criminis est (theologo hoc tam moderato judice) vel in vocula una dormitasse. Eo gravior autem hæc accusatio videri potest, quod eam ab ipso non temere, aut falso suscepitam esse quemvis dicit judicaturum, qui ex mea ipsius confessione judicium fecerit. Quænam vero confessio illa? primo quidem ait (inquit) si dem nos justificare relative: sed mox quasi mutata sententia eandem dicit absolute gratiam infusam, gratiam gratum facientem. Præclara quidem confessio, quæ accusationem totam

totam plane jugulat. Annon vel isthinc satis liquet *prævaricatum* hunc hominem adversus propriam conscientiam, cum me justificationis ipsius formam in fide, ut gratia infusa, cum pontificiis collocasse clamat? Quid apertius dixisse ad phraseos hujus tensum à iustificationis forma distinguendum, quam fidem relative (id est respectu, & ratione objecti) iustificare? Sed ex laqueis illis quos syllogistice mihi negat, exitum nullum inveniri denunciat. *Quod nos Deo gratos facit, eo ipso iustificamur coram Deo: at fides absolute ut gratia infusa nos Deo gratos facit: ergo.* quibus ego sic nullo negotio memet expedio: quod nos Deo gratos facit, peccati reatum tollendo, & Dei favorem nobis reconciliando, eo ipso iustificamur; sed quod iustificatos nos, & in Christo gratos antea, tales reddit, quales ut simus, Deo gratum, & acceptum est, eo non iustificamur proprie, sed sanctificamur, & renovamur. Priore illo sensu cum à pontificiis hæc phrasis usurpatur, jure à nostris damnari solet; at posteriori hoc, quin recte dici possit, nullus video: ita ut gratia gratis data sit donum ad aliorum salutem præcipue collatum, linguarum

E s puta,

puta, interpretationis, aut miraculorum; & gratia gratum faciens, ad propriam uniuscujusque salutem potissimum datum donum. Loquendi legem non præscribo: dico tantum quid sine scelere potest admitti.

Non inquiram ego in præsentia, quanta sit affinitas Socinianæ de fide doctrinæ, cum Arminii de ea re sententia, quam accusationem hic occupasse videotur: non multum enim ad institutum spectat. Illud unum tamen quod de justificationis ordine Nicolaus isthic confitetur, pag. 111. 120. præteriri silentio nequaquam debet; quod ordine eam priorē statuit sanctificatione vel sanctimonia vitæ. Ex hujus veritatis pressura nonnihil educere voluit, adversus id quod de fide dixi: sed frustra fuit; fides enim licet ordine prius justificet, eodem tamen momento temporis, sanctificat etiam, & sanctitatis internæ partem aliquam radicalem constituit. Nodos illos quos in hoc scirpo, sophistico plane & puerili more quærit, pag. 121. nihil omnino moror, nec quenquam puto tam levem esse, quin eorum vanitatem statim agnoscat. An vero ex animi sensu, aut dicistantum, & argumenti causa,

hoc

hoc ordine nunc posuerit justificatiō-
nem hominis coram Deo, dubitandi
saltē non levis ratio subest. Borrius
certe (assentiente Arminio resp. ad art.
31. Att. 13.14.) remissionem peccato-
rum, persistētia posteriōrem statuere
videtur. verba sic se habent: *Deus uni-
versum genus humanum in reconciliationis gra-
tiam assumpsit, & cum Adamo omnibusque
eius posteris in eo fœdus gratia initit, in quo
remissionem peccatorum omnium pollicatur,
quicquid in illo fædere perstabit, & adversus
hoc non prævaricabuntur.* Persistētia in
gratia sine ulla prævaricatione, judicio
hotum, requiritur ut conditio ad remis-
sionem peccatorum, id est ad justifica-
tionem. Socinus, Ostorodius, & istius
farinæ omnes, obedientiam in ista vita
præstitam, conditionem faciunt præce-
dām. Iacob. ad portum. c. 24. & 33. ita
ut remissionem ipsam, unum & idem
faciant cum vita æterna. Quam parum
ab illis, istorum nonnulli absint, cum ex
verbis illis Borrei satis liquere potest,
tum magis adhuc ex iis in illa Epistola,
Arminii dissertationi super 7. ad Rom.
in hoc ab iis præfixa, ne quenquam in
posterum quid de hac re sentiant, latere

forte possit. sic enim ibi philosophantur Arminii filii quidem, sed non liberi orphani : Tenendum hic ex scriptis, veram conversionem, præstationemque bonorum operum, esse conditionem prærequisitam ante iustificationem; iuxta illud Iohannis, si vero in luce ambulemus sicut ille in luce est, communione cum eo habemus mutuam, & sanguis Iesu Christi filij ejus, purificat nos ab omnipeccato; quod ipsum consonat cum celebri Isaiae loco, ubi Dominus expurgationem, abolitionemque omnium etiam gravissimorum scelerum, Iudeis promittit; postquam se converterint ad ipsum, viasque suas correxerint. Hæc si cum Nicolai regula conjungantur, quam veram esse contendit (pag. 24.) ut in cæteris, sic in istis conditionibus, quas homini Deus præscripsit; horum hominum de justificatione sententiam integrum habemus, & ex principiis suis demonstratā. *Conditio postulata, & prestata movet voluntatem iudicis ad præmium;* hæc Nic. sed bonorum operum præstatio est conditio prærequisita id est postulata & prestata ante iustificationem; hæc Epistolæ authores. ergo bonorum operum præstatio movet Deum iudicem ad hominis iustificationem, ut præmium. Si vero bona opera sint conditio movens Deum ad hominem justificandum, dubitari

bitari non potest, ex eorum sententia, quine electionis etiam conditio & causa movens, sint **eadem opera bona**: nam uniformia statuerunt, & conditionis eiusdem, electionis & iustificationis decreta. Nic. p. 111. Cum igitur præscientiæ fidei, vel fidei prævisæ electionem docent inniti (quam suam esse sententiam declaravit Arminius, Dec. p. 47.) electionem statuunt conversioni, & operibus bonis innitem. Sic declarationem Arminii, Epistoli authores ingenue ac aperte declararunt.

Hactenus de fide egimus, qua pars est gratiæ: nunc ut medium gloriæ speclanda venit. cum enim ad gloriam ordinati fuerint electi, ante jacta mundi fundamenta; si fides sit medium quo ad finem illum ab ipso perducuntur, ad eam etiam ordinatos illos una constat. Hic quo se vertat aut quas formas induat non satis certus est Nicolaus. distinguit, negat, retorquet, non tamen effugit.

Distinguit primo inter medium *qua*, medium *quo*, & medium *ut*, partitione nova valdeque mira. Fidem autem esse medium *qua* salvare vult simpliciter, hoc est, ideo conferri alicui, quia Deus vult eum salvare, negat; medium esse *quo*, id est

id est, quo posito Deus vult simpliciter salvare, non vult videri negasse: medium vero *ut id est*, aliquid à Deo prescritum, & ab homine praestitum esse, ut salvare velit & salvet, hoc fidei tribuit, nihil ultra. pag. 123. sub fin. 2. Distinguere videtur inter medium ad *extremum* & medium ad *finem*: fidem antecedere salutem ut extremum suum, non autem ipsi subordinari ut fini dicens. pag. 124.

3. Distinguit etiam inter medium *Dei postulantis*, & medium *hominis præstantis*, ita ut postulantis Dei non sit medium, sed hominis præstantis ad salutem fides.

Sed quorsum hos mæandros? si fides sit medium *salutis*, est medium *salvandi*; nisi medii nomine intelligi velit, quicquid intercedit inter duo extrema, vel antecedit extremum (quod distinctione 2. docet) qua ratione peccatum ipsum salutis medium non minus est quam fides; si medium sit salvandi, tum medium est *salvantis*, media namque relationem habent ad principalē agentem, cuius quasi instrumenta, &c à quo destinata æque ac ad finem ad quem ab ipso destinantur. Si salvantis medium est, tum *non hominis*, *salus enim non est effectum hominis salvantis*, proprie loquendo, ne homo

homo se habet ad salutem ut causa ad effectum. hoc ipse Nic. disertis verbis fatetur, pag. 125. quamvis idē negasset antea, distinctione illa tertia. Si non sit hominis sed Dei medium proprie, tum non ut conditione mera ab homine præstata, sic enim hominis esset ut ipse profitetur, pag. 211 sed ut destinatum quiddam à Deo eleatum & productum. Si vero hac ratione sit medium, tum non est medium ut hoc ab homine præstito Deus posset eum salvare, aut salvet; nec quo posito, salus ex Dei voluntate sequitur: sed medium est ideo productum, *quia* Deus vult salutem ejus in quo producitur, & quo tanquam instrumento id efficere incipit, quod ab æterno destinavit.

Hæc ut rem ipsam satis demonstrant, sic & argumentū illud corroborant, quod ex Arminio ponebam; Deum scilicet nihil in tempore facere, quod ab æterno facere non decreverit. Disp. pub. p. 154. Cum igitur in tempore servet per fidem tanquam per medium suum, sequitur etiam voluisse eum ab æterno servare per fidem tanquam per medium. Assumptio negari nullo jure potest (quod tamen fit à Nicolao, pag. 123.) cum servet Deus per fidem, non ut per conditionem

tionem ab homine præstitam, tum enim homo esset causa propria suæ salutis, sed ut per medium : per media aliena non facit, ergo per suum.

Argumentū hoc ut in ipsum urgetur, firmissimum : ut ab ipso retorquetur, culme plane redditur. ex quatuor enim quos inde fabricatus est, syllogismis, conclusiones earum duas recte intellexas, & ex analogia sequelæ meæ (quod fieri oportet in isthac gener e disputādi) quæ medium causam statuebat non voluntionis divinæ, sed rei (ut ita dicam) volitæ, concedo libens, & amplectore etiam, 1. decrevisse scilicet Deum aeterno salvare fideles qua tales: 2. nec decrevisse quemquam damnare nisi propter peccatū. Duos vero reliquos inepitos & falsos esse dico, ipso fundamento. 1. salvat enim Deus per fidem, tanquam per medium, & conditionem etiam. 2. damnatio vero non est propriæ finis à Deo sub ea ratione volitus.

Vt fidei conditionatā naturam, à meditatione distinctā ostenderet, similem eam dixit legum & statutorum principum. & de iis monitus, quod ipsa etiam media sunt ad tranquillam vitam intet homines firmandam; fatetur tandem (p. 126.) esse ea me-

ex media, sed non certis quibusdam, & singulatibus personis ad eum finem destinata. hoc ego etiam fassus sum antea; sed id hac ratione ab hominibus nō fieri dixi; quia de futuris illis tantum exortatus seu conjectare possunt atque conari, si certo enim efficere possint Magistratus ut omnes & singuli ab iis pendentes beatam illam vitam viverent, procul omni dubio statuerent ita, aptaque media in eum finem destinarent etiam singulis, si boni fuerint & officii sui memores. potest autem Deus quæ jubet dare: ejus igitur jussa & conditiones præscriptæ non ejusdem sunt conditionis cum rescriptis humanis, nec ad eorum normam sunt revocandæ. Hoc ille sic extra rem esse clamat, ut ne circa rem quidem sit. p. 127. id vero lectori ego dijudicandum relinquo, annon amplius aperiat impunitatem eorum, quæ eandem rationem habere, tam acriter ille contendit, pag. 127. 128. 129. satis interim est ad aliena illa quibus paginas aliquot ad refutationem istorum induere voluit, dixisse, certiores nos factos ab authore ipso cum adhuc essent describenda, eorum nihil ad rem esse, vel etiam *circarem* versari. Si quid tamen continant, quod ad causam ipsam

ipsam spectat, sive hæ rationes, sive specimen illud totius catervæ promisse, quod ἀπόπειρα; hic obtrudit: id suo loco probationem justam habebit.

Ejus interim sententiæ quam tantopere satagit confirmare, (p. 129. 130. 131. 132) electionem scil. particularem non esse ad fidem, ne ad ullam salutis media, sed ad gloriam solam, Scripturam, rationem, Arminium, & eum ipsum oppono.

Scriptura testatur aperte, Paulum constitutum aut designatum fuisse à Deo ad cognoscendam voluntatem ejus, id est, ad fidem, Actorum. 22. 14. Et credere, quotquot sunt ordinati ad vitam eternam, Actorum 13. 48. Elegisse denique Deum quosdam ab initio ad salutem per sanctificationem spiritus, & fidem habitam veritati, ad qua vocat eos per Euangeliū, 2. Thess. 2. 13. Quosdam etiam ad sanctitatem elegisse, & ad adoptionem prædestinasse, Eph. 1. 4. 5. ad media, docens, non minus electos destinari quam ad vitam ipsam.

Authoritati huic divinæ suffragatur etiam recta ratio. Si enim titulum ipsum aut vocem spectemus, origo & usus ejus docebit, πέροις εἰς vel prædestinare, nihil aliud esse quam ad certum finem usumque deputare & ordinare; eligere etiam

etiam tum Græcis, tum Latinis, ex pluribus unum aut aliqua sibi ad usum aut finem segregare. Aut igitur ad finem est Prædestinatio divina, aut non est Prædestinatio, si vero ad finem, tum & ad media, qui ferio enim, & ex recto consilio vult finem, vult semper media quæ ad eum tendunt: nec appetitur finis qualis, nisi ut relationem habet ad finita & destinata sua, quibus bonitatem, & amabilitatē à logicis dicitur conciliare.

Præterea media hæc ad vitam æternam ducunt, sunt media participationis vitæ respectu; sunt (teste Nicolao) inchoantia salutis bona, in quibus salus ipsa ponitur, licet incompleta. Qui vere credit, is habet in sese Christum habitantem, spiritum habet & primitias gloriæ intra se, unionem etiam & communionem cum Deo patre, & ipsam denique vitam æternam, divinamque naturam ioh. 5. 24. & 17. 3. quamvis non gradu & modo illo quo post hanc vitam fruetur, 1. Cor. 13. 10. re ipsa tamē quoad essentiam à futura illa nequamquam diversam; imo adoptionis gratiam donatam habet isthic, cuius quasi appendix est hæreditas illa futura. Si igitur quispiam ad salutem, & vitam integrā eligat-

eligatur, ad ista etiam media quæ partem ejus & gradum aliquem continent, eligatur simul necesse est. Hæc ratio est ipsius Arminii adversus Perkinsum p. 10. Quem alibi etiam huc usque assentientem habemus. sic enim ille (Adversus Perkinsum pag. 14.) *Predestinatio includit media, per qua Predestinati cum & infallibiliter ad salutem sunt perventur: media autem ista sunt remissio peccatorum, & spiritus sancti renovatio, eiusque perpetua assistentia ad finem usque.*

Nicolaum denique ipsum ex adverso secum pugnantem habemus. Ne causam usquam deferere videatur, ut huic argumento fatis, aut aliquid saltem faciat: defendit (pag. 132. 133.) *Predestinationem non esse ullorum mediorum, sed solius gloriae: omniaque illa que nos ad gloriam perdunt, habere se non ut media proprie dicta, sed ut prærequisita. alibi vero (pag. 8. 23.) ut alteri succurrere laboranti causæ possit, redempcionem à Christo impetratam fidelibus singula ex decreto applicari docet. ex hac applicacione sequitur necessario justificatio, adoption, & sanctificatio, & cum illa simul necesse est ut decernantur: decernuntur autem jam actu credenti, non ex conditione, conditionem enim quæ fides erat jam*

jam præstatim supponimus, sed absolute; decernuntur etiam non ut finis ultimus, sed ut media quorum finis est vita æterna, sicut actionum ipsarum ratio appetit satis demonstrat, & scriptura etiam diserte docet, Rom. 6.22. sed finem aut modum non habet error qui semel transfixit pudoris & modestiæ lineas.

C A P. II.

De electionis objecto, fructu, & sensu.

Qui ex fide prævisa electionem fieri dicunt, sic à nonnullis intelligi solent, quasi ex veræ fidei ingeneratione prima, electionem exinde statim sequi vellent. At vero aliam multumque diversam eorum esse mentem à Nicolao jam tandem apertius edociti sumus, eos scil. quoties fideles statuunt electionis objectum, toties eos fidem, & perseverantiam ad finem coniungere, imo consummatam fidei obedientiam. p. 136. Hoc autem glossemate, & à seipsis, & à veritate discedere eos dixi, quod adversus negantem sic jam demonstrabo.

Principium est apud eos, fideles esse ad-
quati

quatum electionis obiectum, & fidem esse formalem rationem electionis, qua in singulis, & certis quibusdam personis terminatur. Principium hoc & glossema illud simul consistere nullo modo possunt. Si fides enim sit tota & adæquata ratio electionis objectum constituens, tum ubicunque fides, aut fidelis inventari potest, ibi & electus adest: quippe qui electus est, qua vel quatenus fidelis est, nam quatenus ipsum, & de omni, converuntur. Sicut enim in cæteris gratiæ operibus verissime dicitur: qui credit, qua credit, & fidelis est, justificatur, adoptatur, regeneratur &c. ergo omnis fidelis est justificatus, adoptatus, &c: simili plane modo si qui credit, qua credit, & fidelis est, electus evadit, tum omnis fidelis est electus. Verum est (ait Nicolaus) si de fidelibus in fide ad finem perseverantibus intelligatur. Sed. I. quererem ego, fides in initio, & fidelis, annon naturam, essentiam, & proprietates essentiales eadem habet, quas in progressu & fine fortitur? hoc Nicolaus negare nunquam audebit, qui inter deficientium, & damnatorum Apostatarum sanctimoniam ac justitiam, & illam que perseverantium & electorum est, durationem solam,

lam, ad substantiam rei nequicquam facientem, interesse contendit, pag. 141. si sola duratio intersit etiam inter fidem incipientis, & perseverantis, tum essentialis fidei ratio eadem est in utroque: & non magis, sed *diutius* fidelis tantum dicendus est iste quam ille, nec electionis objectum *solus*, sed *porro*, aut perseverans, si fides qua fides sit formalis ejus ratio. 2. Si per fidem intelligent semper perseverantiam in illa gratia usque ad finem, dicant mihi velim, quenam illa sanctitas vitæ ad quam ex fide electos nos esse factet ipse Nicolaus pag. 111? num purgatorium aliquod somniat, quo fideles post mortem amandantur, ad maculas ponendas adhærentes? certe ante finem vitæ nullus locus est huic sanctitati, vel parti ejus ulli, que perseverantiam ad finem, ut vel designetur, supponit; cum tamen Corinthii adhuc in vivis abluti fuerint & sanctificati. 1. Cor 6.11. 3. Uniformis sunt Nicolao *electionis & justificationis decreta*. idque fidei respectu, quæ est utriusque conditio: vel igitur justificatio etiam perseverantiam ejus ad finem, & finem sequitur ipsum, vel electio ex fide est ab initio ejus primo. 4. Si perseverantia ad mortem requiratur

eo ut

eo ut idoneum quis sit electionis obiectum : tum vel moriens, vel mortuus eligitur fidelis ille ; non moriens, quia usque ad terminum ipsum **extremumque momentum**, non deest periculum deficiendi ; imo in maximotum periculo, si sit vitabile, versatur miser, qui nihil certi habet (si fidem istis habeat) de certanis eventu , quod adversus inferorum portas habiturus jam est, vix suæ sapientis compos. homo mortuus igitur in fide (qui proprie non homo est, nedum homo fidelis) electionis hujus dicendus obiectum. annon egregiam operam Ecclesiæ navarunt, qui eo usque in dubio fideles esse jubent ? s. Hoc si ita sit, nemo dici debet electus dum est in vivis, quia nullus electionis actus potest exerceri ante hujus vitæ finem : eo usque enim perseveret oportet, ut tandem possit eligi. Quam audax igitur ne dicam temerarius Paulus, qui semet una cum fidelibus aliis toties appellat *electos*? Qui leve est etiam quod Christus vel tradidit suis, vel etiam promisit *electos non possidentes* Matth. 24. 22. 24. eorumque nomina in cælis inscripta : cum terris hisce, terrenaque militia à tergo relicta, ad cæli portas pervenisse oportet eos, priusquam

esse possint electi? 6. Erroris hujus refutationem idoneam suppeditat nobis Aristoteles ipse, Eth. f. I. c. 10. quum adversus responsum illud Solonis disputat, ante mortem neminem dico debere beatum; velut Ovidius habet: - *Scilicet ultima semper expellenda dies homini est, dicique beatum Ante obitum nemo, supremaque funera debet.*

Quod Aristoteles admittendum esse negat. 1. Quia de viro bono vivente affirmari potest beatitudinis continens causa, nempe actio secundum virtutem. 2. Quia causa haec tantam stabilitatem, firmitatem, & constantiam habet: περί τούτων οὐ πάχεις τοῦ αἰθρωπίου βεβαιός, ὃς περὶ τὰς κακογένειας τὰς καὶ τὸν αἴστην. Virtutem enim illam quæ penitus in animo infudit & radices egit, amitti nunquam sensisse videtur Philosophus ipse.

3. Quia vere non potest de mortuo dici, fuit *beatus*, nisi de eodem vivo dicitur, *est beatus*. Quæ ille de virtute & beatitudine dixit, ea rectius multo nobis licet usurpare de fide, & electione beante. Fides viventibus adest una cum Dei favore, adest utriusque stabilitas summa: sicut igitur ex istis post mortem dicatur, fidelis fuit, & qua fidelis electus, aut Deo electus fuit; de vivente pariter vere dicatur.

98 *Rescriptio G. Amesij*
tur, fidelis est, Deo gratus est, & electus
etiam est.

(a) Hisce ego rationum ductus mo-
mentis, non videre me dixi quam fingere
possint causam, cur ~~οὐδέ τις~~, ad tempus
credentes, ex principiis istis cum sint ju-
stificationis, sanctificationis, & adoptio-
nis, non sint etiam idoneum electionis
objectum. Sed quod adhuc non vidi, id
ut mox videam facturum se Nicolaus
promittit, festucam scilicet ejecturus ex
oculo meo qui trabem habet in suo. & ut
fidem liberet, ocularii specilli loco, di-
stinctiunculam novam cudit, quæ spe-
ctandos radios non nisi fractos & plane
inversos ad oculos meos transmittit. In
scripturis (ait pag. 136.) dupliciter dicuntur
electi. 1. Incomplete secundum statum presen-
tem, qua tales, puta fideles, hoc tempore. 2.
Complete qua tales in ultimo vita termino.
Hanc vero partitionem ut partum suum
proprium, lambendo saltem eo usque
formasset, ut membra saltem ejus percipi
possint inter se distincta. Elec*tus incompletus*
quid hoc tibi vult? 1. Electio est in el-
gente non in electo: justificationem &
sanctificationem nobis inesse non am-
dice.

(a) De distinctione electionis in completam
& incompletam.

dicere Nico. pag. 140. hoc multo minus de electione docebit. Quamvis igitur fructus & effectus ejus in objecto produci, non simul assequantur perfectionem suam completam, unde executionis actus ut salus & sanctitas &c. imperfectæ sunt & incompletæ, dum adhuc in via per gradus suos gradiuntur electi; ipsi tamen incomplete electi non sunt descendit, cum electio non est in ipsis sed in eligente solo. 2. Electio est actio Dei æterna, num in ipso Deo ab æterno incompletum quid fuit? vel quod in Deo ab æterno completum fuit, id in tempore factum est incompletum, ut in quibusdam (*αετηγίζεις* puta) prorsus evanescit, in alijs vero completum rursus evadit? gerre hæ germanæ sunt, non explicationes consilij divini. 3. Electio particularis (de qua iam agitur) est *decreta nullius*, quo Deus certas quasdam & singulare personæ salvare decrevit. Atm. dec. pag. 47. si hæc igitur sit incompleta, tum divinæ voluntatis actus incompletus est, hoc est, suspenditur adhuc inter velle & nolle, in incerto fluctuans, volens aliquatenus hunc aut illum salvare, sed non prorsus id fixum aut firmum habens: intellectus etiam divinus inter con-

tradicentia suspensus, in dubio erit, quid homo ille faciet, & quid illi fiet: incompletum enim decretum nullum est, nisi ex suspensione hac tam voluntatis quam intellectus. An vero imperfectio talis tribuenda sit Deo, id ego lectioni perpendendū relinquo. 4. Distinctio hac electionum, vel est in varias species, vel in gradus varios: si in varias species, quare quæso incompleta una electio magis quam altera, quum finem suum proprium non minus assequitur hæc quam illa? certe si impetratio redemptionis licet applicatio nulla sequatur, in se etiamen merito *integra & completa actio* sit restimanda (quod à Nicolao accepimus olim, pag. 13.) quia finem habet suum ab applicatione distinctum: quid ni & electio illa quæ in iustificatione & adoptione collocatur, potiori merito & integra in se, & completa dicenda? Si vero gradu tantum inter se differant, ita ut una & eadem sit electio, sed hæc electio sit inchoata isthic in iustificatione & adoptione, completa vero in fine vitæ, tum. 1. Tota electio non præsupponit perseverantium ad finem, sed summus eius gradus tantum: adoptio enim & iustificatio quæ sunt electionis
huius

huius actus, finem illum antevertere debent. 2. Electio illa quæ perseverantiam supponens, fit in ultimo termino vita, non totam salutem & vitam decernit fidelis, sed ut Nicolai verbis, pag. 137. utar, *complementum* eius tantum, & consummationem: salutem enim & vitam habuit ante fidelis, quamvis incompletam ex electione illa incompleta, atq; adeo non est electio ex morte ad vitam, è mundo ad regnum celorum, sed vite gradu uno ad aliū, & ex inferiori conditio- ne in regno Dei, aut misione minus illustri, ad aliam aliquam superiorē. Imo non est electio dicenda, sed aut *subelectio*, aut *prefectio*, secundum distinctionem illam quam tradit Augustinus, (si author ille sit sermonum ad fratres in eterno) serm. 39. Rogandi sunt igitur qui sic sentiunt, ut in descriptionibus suis quibus electionem istam explicare solent, non totam posthac salutem, & vitam obfutis verbis involvant, sed gradum tan- tum & complementum designent. 5. Si electio completa & incompleta, magisque & minus fieri dicenda sit, secun- dum gradus bonorum quæ hominibus à Deo conferuntur, tum. 1. Christus ho- mo incomplete tantum à Deo electus

fuit, cum in terris agens sub forma servi in gloriam suam non fuit ingressus. 2. Electio fidelium completa non est ante ultimi iudicij diem: tunc enim, non in vitæ fine, omni modo completa & consummata erit filiorum Dei beatitudo, non mirum igitur si ante vitæ finem electionem hanc completam esse Niconeget, qui complementum illud, ad eam requirit, quod antequam à morte resurgamus, non potest à nobis expectari. Habemus nunc tandem idoneum & adæquatum obiectum electionis huius completæ, & quinam sint fideles complete electi didicimus; *homines scil. in fide vera morientes, & à mortuis deinceps suscitati:* & quinam incomplete electi, fideles nempe, à prima salutarium bonorum perceptione, qui gradatim eliguntur aut reprobantur, prout in fide proficiunt, aut ab eadem forte deficiunt.

Electiones vero istas, quas quasi ex ase, semisse, & teruntio statuit Nicol. si in scripturis ostendere possit, magni quiddam faciet. Hoc quidem videri vult fecisse, idque nullo negotio, *vide, inquit, Rom. 8. 33. Lyc. 18. 7. Matth. 24. 31.* Quasi qui locos illos vel tantum insperxit, non possit non in ijs conspicere incom-

incompletam electionem unam , & alteram completam. Ego vero vidi & etiamnum video , animoque meo studiose contemplore de completo tamen & incompleto nihil quidquam in ijs video. Electos agnosco, qui iustificantur, Rom. 8.33 . qui ad Deum clamant die a nocte, Luc. 18.7. & qui ad vitam beatam ab angelis congregantur, Matth. 24.31 . Sed ista quid ad electionem completam , & incompletam ? aerem certe verbare mihi viderer, si collectionem tam vanam , quasi speciem aliquam in se habere putarem, vel tribus verbis ventilarem. Illud unum tantum hic obiter annotare iuvabit: verba illa Rom. 8.33 . *Quis intentabit crimina adversus electos Dei?* ab ipso Nico. hanc interpretationem accipere , ut de electione ad salutem & vitam, vel completam, vel saltē incompletam , quæ iustificationem & adoptionem continet , intelligi debeant necessario . Nec iis potest quisquam fane, cum ulla ratione, sensum alium affingere , quam qui liberationem à condemnatione & morte simul, & salutis & vitæ assignationem includit. Quid igitur sibi voluerit miror, idem Nicolaus cum cæteris Remōstrantibus,

tibus, quod verba illa paulo ante præcedentia, *Quos prædestinavit eos etiam vocavit.* &c. non de alia intelligi prædestinatione voluit, Collat. ed. brand. p. 99, quam quæ ad crucem & afflictiones est. Nonne ex versu illo 30. immediate deducitur hæc conclusio, *Quidigitur dominus ad hoc, &c. Quis intentabit crimina ab ipsis electis Dei?* An aliam electionem in conclusione, ab illa quæ fuit in præmissis, æquivoce ponit Paulus? certe aut prædestinationem illam salutis esse, ac vitæ, aut electionem etiam hanc ad crucem tantum & afflictiones, referri necesse est.

(a) Hactenus de distinctione: nunc ad applicationem eius, quam ad æræm facit paulisper attendamus. Hos quamvis ad tempus tantum credentes, eligi tamen docet incomplete ad salutem & uitam in iustificatione, adoptione, sanctificatione, &c. Ita ut inter horum & salvandrum iustificationem, sanctificationem, pacem conscientie, &c. nihil omnino interficit prater durationem solam, que ad substantiam rei nequequam facit. 1. Conradum Vorstium hic audiat velim, *De causis deser.* pap. pag. 3. disp.

(a) *De credentibus ad tempus.*

disp. 14. th. 14. Qui veram fidem & iustitiam, seu gratiam iustificantem, & re ipsa efficaciam, electorum propriam esse negant, multosque ad gratiam, & iustitiam tantum, non itum ad gloriam & salutem eternam à Deo destinatos esse affirmant, ij & Deo hypocrisy atque inconstantiam offingunt; Et hominibus vnam ad desperationem, seu perpetuam de salute hesitationem complanant. 2. Quod tanta confidentia nullam differentiam esse dicit inter temporarios & perseverantes in fide, præter durationem solam, aperte contradicit Spiritui sancto, qui decumanum hoc discriminem observat, ante durationis disparitatem ullam, quod illi in terram petrasam aut spinosam receperisse fuisse, nec habebant radicem in se. hi vero, in terram bonam corde honesto ac bono, erantque radicati in fide, Marc. 4. Luc. 8. Fuerunt in temporarijs (ut utar verbis Augustini) inchoationes quadam fiduci conceptionibus similes, sed non solum concipi, sed etiam nasci solent veni fideles. 3. Si nihil intersit inter fidem, iustificationem, &c. temporiorum ac perseverantium, præter durationem solam, tum etiam inter electionem eorum & horum, nihil intersit oportet præter durationem solam: qualis enim fides talis electio & salus quæ est fidelium qua-

F 5 talium

talium, pag. 136. si vero nihil interfit
inter illorum & horum electionem præ-
ter durationem, tum substantialis diffe-
rentia intercedit nulla: ad substantiam
enim nequicquam duratio facit. 4. Si
temporarij fides, & gratia non distingua-
tur ab ea quæ est *persistens*, nisi duratio-
ne; tum posito hoc quod temporarius ille
in eo ipso tempore quo ita credit, &
eo statu, eademque relatione ad Deum,
moritur, salvatur ille certissime. salvari
igitur potest aliquis, & nonnunquam
forte salvatur, quamvis æterna salus per-
emptorie ipsi non decernatur à Deo,
ex perseverantia ad finem. Hinc etiam
sequitur, quod fidelium salus quoad e-
ventum, non semper pendet aut ex elec-
tionis decreto, aut credentis fide, sed ex
accidenti mortis momento. 5. Si nulla
differentia sit inter fidem electi & non
electi, præter durationem solam: tum ra-
tio differentiæ unius ab altero, & con-
ditio electionis huius potius quam illius
non est in fidei aut obiecti eius essentia,
vel interna aliqua natura, sed in circum-
stantia durationis: Argumentum est sic-
missimum, hoc modo, ratio vel condi-
cio electionis illius qui perseverat magis
quam temporarij, est aliquid in perseve-
rante

tante quod non est in temporario : sed præter durationem tantum, nihil est in perseverante quod non est in tempora-
no : ergo nulla est ratio vel conditio elec-
tionis illius qui perseverat magis quam
temporarij, præter durationem solam.
6. Si nihil interfit inter gratiam tem-
porarij & persistentis præter durationem
tum temporarius eam gratiam indi-
tam habet animo , quæ efficiet, ut non
recedat à Deo nec possit peccare ad mor-
tem, Ier. 32.40. 1. Iohan.3.9. sed hanc
gratiam non habet temporarius. Ergo.

Sic incompletæ electionis obiectum
depinxit nobis Nicol. egregium : com-
pletæ vero longe aliud statuit, pag. 137.
140. fidem scil. in fide morientem, atque
hinc, inquit, *Augustinus.* 1. ad Simplic. q. 2.
non electio precedit iustificationem, sed electionem
iustificatio : Et loco citato, iustificationem, san-
ctificationem, &c. esse inter prærequisita à Deo
previsa. De re ipsa vidimus jam ante ; de
Augustino non nihil hic adjungendum.
Dico igitur, & ipsi Augustino, & verita-
ti, multiplicem fraudem hac citatione
factam, ut incautus inde fallatur lector.
Primo nusquam dixit, nunquam sensit
Augustinus, iustificationem, sanctifica-
tionem, &c. esse inter prærequisita à Deo

prævisa in ele^tione ad gloriam. Non nisi fallendi igitur animo ponuntur hæc verba literis illis variis, que auctoribus ipsif^simis verba denotare solent, & phrases etiam à Nicol. corriguntur, (pag. 140) quasi verba ipsa alterius essent. 2. Cetera illa de justificatione, quasi electionem antecederet, quamvis dixit Augustinus, hinc tamen non dixit (ut fingit Nicol.) quia putabat electionem a^ctu suo versari circa fidelem in fide morientem. Hoc nullo modo probari potest in Augustini verbis, aut mente unquam fuisse 3. Tres libros illos ad Simplicium scripsit Augustinus cum adhuc juvenis existens (primi enim erant quos Episcopus elaboravit) nondum satis electionis mysterium intelligerer, Pelagiana heresi non tunc apparente: & in secundæ quæstionis solutione laboravit pro libero arbitrio voluntatis humanae, Retract. l.2. c.1. De bono persever. l.2.c.21. ita ut necesse habuit senex retractando lenire, si non revocare, quæ dixisset ibi non satis considerate. 4. Sententiam Augustini cum jam ætatis, & judicii maturioris fuit, longe aliam fuisse constat, de præd. sanct. 19. Non quis credimus, sed ut credamus, elegit nos, ne priores eum eligisse dicamur, &c. Contra Iulianum

num Pelagium l. 5. c. 3. Nullum elegit dignum sed eligendo efficit dignum. similia multa habentur Ep. 195. ad Sextum, & 106 ad Paulinum.

(4) Ex his quæ de electionis objecto dicta sunt, quem fructum ejus & quem sensum in isthac vita fideles habent, neminem puto latere posse. Nonnulla tamen sigillatim de iis adjungenda videntur, ut crassities erroris hujus magis adhuc innotescat. Confectarium agnoscit Nicolaus antecedentis illius dogmatis de electionis objecto, & ut verissimum profitetur, p. 138. nullum esse hujus electionis effectum, aut fructum ante finem vite. Quod tamen ut pudendum quoddam distinctionis inanis velo nonnihil occultare conatur, electionis enim quæ est ad gratiam dona illa gratia, que fidelibus in hac vita communicantur, vocationem scil. iustificationem. Et. effecta esse concedit: illius autem quæ est ad gloriam, nisi gloriam vita futura. Inanem hanc distinctionem appello. 1. Quia revera nullam electionē ad gratiam aut agnoscit ille, aut tueri potest, si sibimet constare velit: sicut capite primo satis ostendi. 2. Destinatio ad gratiam, si generalis

(a) An ullus sit electionis in illa vita fructus & sensus,

lis sit, & omnium communis, non est electio: si singularis, non est ad gratiam simpliciter, ex eorum sententia, sed ex gratiae gradu, & specie una, humilitate puta, & fide, ad aliam. 3. Gratia & gloria tantam habent inter se affinitatem, ut duas electionis species constituere non possint, quamvis ad docendi commoditatem variis actibus attribui à quibusdam solent: gratia enim aut ad gloriam dicit ac tendit, ut medium, aut non est vera gratia, & salutaris: voluntas autem eodem actu quo fertur in medium, fertur etiam in finem, in quo est ratio medium illud volendi, Thom. 1. 2. q. 8. a. 3. immo gloriae, aut vita æternæ pars aliqua in ipsa gratia continetur, quam isthichabemus communicatam: unde in hac vita non salvandos tantum, sed & ad tempus credentes, cum gratia imbuuntur, incomplete ad gloriam electos esse narravit nuper Nicolaus. 4. Ut sit ad gratiam aliquam electio, vocationem tamen inter effectus ejus, non possunt illi collocare, qui defendant media omnia ad resipiscientiam & fidem necessaria, sufficienter omnibus administrari, hoc est, omnes à Deo vocari: hac enim ratione omnes ex omnibus ad gratiam electos,

inceptis;

inceptissime docent. 5. Quicquid sit electionis hujus ad gratiam quod intelligit Nicol. id à quæstione nostra alienum omnino est, quam de electione ad gloriam ut finem, gratiam tamen ut medium complectente, constitutam esse novit.

Hujus vero electionis effecta quædam, & nonnullos fructus in istac haberi vita. 1. Fatetur Arminius & ex scripturis confirmat etiam. *Predestination* (inquit Exam. præl. Perk. p. 14.) *de qua in scripturis agitur, est hominum qua sunt peccatores, est in Christo facta, est ad benedictiones, non hanc quidem animalm vitam concernentes, verum quam pars in hac etiam animali vita communiciatur, ut apertissime patet ex Ephes. 1. ubi sub benedictionibus spiritualibus, ad quas in Christo predestinati sumus, numerantur adoptio in filios vers. 5. redemptio per sanguinem Christi, & remissio peccatorum vers. 7. patefactio mysterii voluntatis divine vers. 9. que bona predestinati in hac vita tribuntur. Pulchre inquit Apostolus, Gal. 2. Si vitam hic vivit in carne, vivere in fide filii Dei, significans se in hac vita animali donorum spiritualium participem, ex quo illi vitam spiritualem vivere. His adderque p. 14. sequuntur: *Predestinationem includere media, per que predestinati certo & infallibiliter ad salutem sint peruenturi, & confessio-**

fessionem habes luculentam satis & lo-
 cupletem de effectis electionis in hac ip-
 sa vita productis. 2. Iustificationis, ado-
 ptionis, & sanctificationis finis est gloria
 vitæ æternæ. justificantur enim fideles,
 ut à condemnatione libertati, beata vita
 fruantur, Rom. 8 adoptantur, ut hæredi-
 tate fruantur tandem, sanctificantur e-
 tiam, ut Deum videant. Hoc Arminius
 ante fatebatur, nec potest a quoquā ne-
 gari, qui benedictiones cælestes hæc vel
 de facie novit. Si vero media propria
 vitæ sint, tum ut ab ea tanquam à causa
 finali pendeant necesse est; media enim
 in intentionis ordine sunt effecta semper
 finium suorum. 3. Ius vel titulum ad vi-
 tam æternam fideles habent etiam dum
 in terris agunt: sunt enim filii Dei & co-
 hæredes Christi. Quin effectum igitur
 aliquod electionis habeant ad vitam, du-
 bitari non potest ab homine sano 4. Per-
 severantiæ donum est electionis effec-
 tum. Hoc ab Augustino (De cor. &
 gra. c. 12.) distiminiis ponitur, inter A-
 dænum primum, & in secundo electos;
 quod is accepisset ut perseveraret si velit,
 hi vero ut velint & non nisi perseverent,
 quod cum moleste ferebant semipela-
 giani quidam; ut Hilarius commemo-
 rat,

rat, Epist. ad August. ab ipso jam veterano veritatis milite copiose probatur, de bono persever. lib. 2. illius enim libri totius hic scopus est, & argumentum unicum: de pectori Domini secretum hoc bibisse Iohannem. *hac de re patet, inquit, libri Dei, non avertamus aspectum, clamus scriptura divina, adhibeamus auditum.* Et adeo sane patet hoc, ut non in scripturis solis clametur, sed & in usu communi, ut saepius observat: Augustinus. Cum enim finis hujus vitae non in hominis sed Dei potestate est, & ex duobus fidelibus unus avocatur isthinc morte, ne malitia mutet intellectum ejus; alter vero (ex adversa sententia principiis loquor) relatus isthic deflectit a via vitaque & ad interitum fertur: unus postquam in fide vera quadraginta vixit annos, desistit tandem, & statim rapitur ad infernum; alter vero per horarum aliquot spatium ante mortem incipiens credere, quamvis minus habet perseverantiae quam qui defecit, electus tamen evadit. Nonne Solis radio in eventibus istiusmodi scriptum videmus, ex Dei solius voluntate arcana, & electione prævia tam perseverantiam ad vitam, quam vitam ipsam pendere? magna sane veritatis hujus vis,

evidentia mira, qua eam aduersarii vel impugnando firmare coguntur: nam qui perseverantiae certitudinem tollunt, electionem evertant, ex fidelium ipsorum tam dispari sorte fineque, discretionem electionis vel maxime probant.

5. Electorum privilegia quædam in scripturis docentur, quæ electionem ut effecta consequuntur. Non seducuntur à Christo, Math. 24. 24. non pereunt; Ioh. 17. 11. cooperantur iis omnia in bonum, Rom. 8. 28. non possunt è manibus Christi rapi, Iohan. 10. nec à Dei charitate separari, Rom. 8. 6. Initium ipsum fidei, ejusque progressum, atque constantiam, electionis effectum esse Christus ipse aperte satis docet, Ioh. 6. 37. quicquid dat mihi pater ad me venit, & eum qui venit ad me nequaquam ejecerim foras. donatio hæc est ordinatio divina quorundam hominum, non omnium, quam etiam fides ubique sequitur suo tempore, & ex fide salus. Electio est igitur quam nos credimus, nec aliud quidquam esse probabiliter fingi potest.

(a) Hæc de electionis effectis dicenda habui: ex quorum praesentia & sensu, sensus etiam oritur electionis ipsius & certitudo quædam proportione justa eiusdem

(a) De certitudine electionis.

dem respondens. quæ etiam ut summa
firanniti debent fideles omnes, ut fir-
mam & immobilem habeant conscienc-
tia pacem. Sensum vero & certitudinem
*nullum agnoscere se dicit Nicolaus, aut ele-
ctionis, aut vite, aut perseverantie, nisi condi-
tionatam solam.* 1. Conditionatam esse nō
nego certitudinem fidelium, sed condi-
tionatam tantum esse non patitur fidei
natura, Rom. 4.20.21. Heb. 11.1. Non
promissionis & fœderis ratio. Ier. 32.40.
Non denique rei ipsius artha, primitiæ,
& sigillum appositū, Rom. 8.13. 2. Cor.
1.22. Eph. 1. 14. 2. Si conditionatam
tantum certitudinem statuat, tum abje-
ctius, angustiusque videtur sentire de
sanctorum fide & consolatione, quam
aut Catharinus, aut ipse etiam Bellarmi-
nus, qui mortalem, conjecturalem, & fi-
ducialem eam statuit, De iustif. l.3. c.3.
II. atque adeo non mere conditionatam.
3. Si mere sit conditionata fidelium de
salute sua certitudo, tum nihil major
est de propria, quam de aliena, imo
quam de infidelis alicujus & impeniten-
tis: de cujusvis enim salute certitudinem
hanc habet conditionatam: & axiomata
connexa vel conditionata sunt ejusdem
omnia certitudinis quoad partes suas,

neu-

neutram quippe statuentia, nec quicquam ponentia præter connexionem metram. Egregie sane fidelibus Christi consoluerunt isti, qui & filios Dei in Diaboli filios eodem nonnunquam die saepius mutari docent, & eos dum filii Dei manent, de salute æterna certiores esse revertant quam sunt de Diaboli filiis salvandi.

Quod in adversum hic adfertur, nihil quicquam video quod ullius est momenti, nisi quod Augustinum totum sibi vendicat, eumque in hac causa causæ ve particula, ipsis integrum concedendum esse jactat, pag. 139. ex iisdem plane testimoniis quibus contra nostros utitur Bellarminus. Sed respondeo: Non totus aut integer concedendus illis est Augustinus, nam 1. Non nihil interesse credit præter durationem solam inter vocationem, justificationem, et ratione gratiarum dona quæ sunt in perseverantibus, & illa quæ sunt in deficientibus: eorum enim vocationem factam secundum propositum dicit, horum non item. De bono persever. l. 2. cap. 8. 2 Vocationum secundum propositum perseverantium certissimans esse statuit. Horum, ait, si quisquam perit, fallitur Deus, sed nemo eorum perit, quia nulla re vir-

atur Deus. Ibid. 3. Perseverantiam hanc
elevationis fructum facit, omniq[ue] modo ab ea
pendentem. De cor. & grat. c. 7. de bo. per.
l. 2. 4. Vocatos illos & credentes ad tempus,
qui postea deficiunt, filios Dei fuisse negat, quā-
dō erant in professione & nomine filiorum. De
corr. & grat. c. 9. de bo. per. Quatuor
hinc quasi membris, cum noster sit Au-
gust. & pro iis pugnavit acerime adver-
sus Nicolai similes, si quinto forte aliquo
cum ipsis aliquando videatur loqui, non
ipsorum tamen eum, nedum integrum,
sed nostrum potius dicet, qui æquus est
rerum æstimator.

C A P. III.

De infantibus.

Infantium auditio nomine canipum
eum sibi apertum gaudebat Nicolaus,
in quo more suo licenter possit evagari
ad invidiosa quædam ætatem eam spe-
ctantia ex Theologis nostris non sine
calumnia congerenda. Ego manum in-
ficiens, ad modestiæ cancellos & dispu-
tandi leges conatus sum hominem re-
vocare; scripturas infantibus non datas
monens,

monens, neque ad ætatem illam docendam adultis esse traditas, indeque esse dixi, quod parcus in iisdem docetur quid Deus cum illis agit, quam ut de hac re multum disputetur. Hæc vero me dicendo, ille, dissimulare, tergiversari, & nugas agere satis quidem verbose clamat. p. 144. 145. 146. Sed ego in sententia adhuc persisto, non scil. ultra quam argumenti ratio postulat, de rebus istis litigare.

Argumentum autem non Augustini nomine nitebatur (licet ipsi sic accipere libet, ut ansam artificiat inde, non tam in me quam in Augustinum ipsum debacchandi, pag. 147. 148. 149.) nec est tantum dogmate, cuius ex ipso feci mentionem, sed veritate alia manifesta satis ex scripturis, & quæ apud omnes est in confessio, nempe quod infantes (quidam an omnes perinde ad propositum est) ad salutem eliguntur sine ulla fide ut conditione prævisa. Si verum enim hoc, tum aliquos electos ad salutem Deus destinavit sine præscientia fidei ut conditionis prærequisitæ; si aliquos, tum omnes, quia una eademque est ratio quoad antecedētia prærequisita.

Quid hic Nicol. antiquum obtinet, pernegat ea quæ maxime sunt manifesta. Negat in primis (pag. 150.) nullam esse

infantium electionem, quod facere tamen videri vellet disquirendi tantum causa. Hoc autem ego sic intellexi prius, quum iisdem usus est verbis, quasi electionem eorum solummodo negasset, in oppositione ad aliorum infantium reprobationem, atque ideo concessum ab eo dixi electos esse quosdam, sine ulla fide prævisa, pag. 143. Id quia nunc simpliciter negat, necesse est mihi ostendere paucis, 1. Omnes homines in Dei consilio (sive ex præscientia, sive aliter) sunt vel electi vel reprobi: ex humano namque genere quum non nullos nec omnes elegit, reliquos præteritos, rejectios, aut reprobos esse necesse est: sed infantes sunt homines aut humani generis pars, ergo aut electi aut reprobi dicendi sunt. reprobos autem infantes omnes dicere, Nicolai missimum os quod Augustinum & alios qui non omnes eos salvatos putant, crudeles esse clamat, eodem saltē spiritu nusquam affirmabit. 2. Si salvantur infantes, tum aliqua est electio infantium: salus enim est electionis fructus, & electorum propria, Rom. 11. 7. sed salvantur: ergo est infantium electio aliqua. 3. Decretum illud quo Deus decrevit singulares & certas quosdam personas

sonas salvare, est electio. Arm. dec. pag.
47. hæc enim electio illa est quæ adul-
torum saltem respectu, præscientiæ fidei
dicitur inniti. sed hujusmodi est de in-
fantibus: ergo & infantium est quædam
electio. Quicquid igitur concessit ante
Nicol. fateatur nunc necesse est, electio-
nem aliquam infantium esse. Hanc au-
tem fidei prævisæ inniti, nec Doctores illi
docent quos appellat ille, nec dicere po-
test ipse, cum ab illis exigendi fidem negat in
precedaneam conditionem conferenda salutis &
ita esse in Predestinatione dicit, pag. 142.

Hanc autem infantium electionem,
non eorum omnium communem esse,
sed singularium tantum, ita ut pari con-
ditione non sint omnes coram Deo, hoc
ex eventu liquere potest. Id exempli
manifestatione clarescat. constituamus
(cum Augustino) aliquos ab aliqua me-
retrice geminos editos, atque ut ab aliis
colligeretur expositos. horum unus con-
festim expiravit, & ex Borrei, Nicolai,
ac similium certissimo iudicio, sine omni
dubio salvatur; ego salvari posse con-
cedo, & salvatum suppono: superstes al-
ter, annos aliquot natus, & rationis usum
diem unum aut alterum habens, usque
dum in Deum prævaricatus est, dere-
pende

pente moritur in peccato suo , ejusque
pœnas justas luit. Quod hic fatum, aut
fortunam fuisse dicamus, quæ omnino
nulla sunt? aut quæ in ipsis aut parentibus
ratio discretionis illius primæ, quod ab-
reptus unus ad vitam fuit , antequam in
mortis periculum ullum venit; alter ve-
ro ad ingens discrimen , & acerrimo-
rum hostium quorum opera periit, con-
gessum imparem reservatus? si hic æ-
que Deo carus ac alter fuisse, non ma-
gis illum certe periculo exposuisset tan-
to, cui succubiturum eum videbat, quam
aterum illum exponebat. Si hæreditati-
vel adoptionis jure, ad ambos æque
pertinebat salus, cur possessionis non æ-
que certi fiunt? non alia certe reddi po-
test ratio cum in regnum Dei ingreditur
unus, conditione nulla postulata aut pre-
dicta, alteri vero salus ex conditione in-
certa penderet, nisi quia Deo sic visum.
æque ideo salutis unius quæ certissima
fuit, potius quam alterius cuius impac-
tus erat, non alia causa quærenda: quam-
vis mortis causa non defuit huic tandem.
Ac per hoc si absit nimis inconsiderata
contentio(ut Augustini verbis, De præd.
l. i. c. 14. vta) tota quæstio ista fini-
ta est. Præterea, infans ille salvatus, vel

G primo

primo ad mortem primam destinatus erat, & postea ad vitam æternam; vel ex adverso prius ad vitam hanc, deinde ad mortem illam. si prius ad vitam, tum. 1. Non est idem ordo decreti, & executionis ejus. 2. Illa disparitas fuit inter vivos infantes, quæ est inter electos & non electos. Si prius ad mortem illam, tum. 1. Mors illa (qua nempe sola distabat ab altero usque ad electionem) electionis illius ratio dicenda est, si qua fuit extra Deum. atque inde tamen voluntas ejus priorem locum habet, quem penes est, & mortis & vitæ potestas: nisi casu incerto, aut ex cæca fortuna tam vitæ hujus terminum, quam fruitionem alterius contingere dicet Nicolaus. 3. Tum etiam motus aut transitus à Deo instituitur, cuius finem aut terminum nondum habet constitutum. Vtunque se res in cæteris habet, accipitur unus, relinquitur alter; & qui accipitur non est propriæ fidelis: aliquis igitur electus non est fidelis: cui si adiungatur illud quod de credentibus ad tempus probatum fuit supra, conclusio statim emergit, fideles multos non esse electos, & electos multos non esse fideles; atque adeo pedibus ambobus claudicare, nulloq; pacto consistero

sistere posse, principium illud cardinale cui Arminii sententia innititur tota , fidèles esse adæquatum electionis objectum.

(a) Neque illud solum hoc argumento convictum habemus, sed & nullorum hominum electionem, cujuscunque sunt gratis, fidei prævisæ inniti: quoniam una eademque ratio est electorum omnium, quoad antecedentia ; causas intelligo & (si quæ sint) conditiones etiam. Istud vero vel inde patere dixi dicoque , quod Christi capit is Præ destinatio exemplar est electionis omnium membrorum tam infantium quam adulorum. hoc satis liquet ex iis quæ de Christo nobisque scripturæ docent: quod scilicet, agnus ille predestinatus aelectus fuit ante Jacoba mundi funda menta, I. Pet. 1. 20. 16. 49. 7. & in ipso Jacobandi omnes electi fuerunt, etiam ante jacta mundi fundamenta, non secundum opera sua, sed secundum propositum, & gratiam Dei, que data etiam est us in Christo, ante tempora seculorum. Eph. 1. 4. 2. Tim. 1. 9. electus ille ut caput, hi ut membra, Ephes 5. 23. ille ut radix & vitis, hi ut palmites sive rami, Ioh. 15. ille ut fundamentum, hi ut ejusdem adfici partes, lapidesque consimiles: I. Pet. 2.

G 2

ille

(a) Electio est in Christo,

ille ut primogenitus ille filius, & heres, hi ut filii & coheredes cum ipso, Rom. 8. 17. 29. Eph. 1. 5. ille deniq; ut *imago* & exemplar ad cuius similitudinem *conformes reliquias* sunt, Rom. 8. 29 in quibus omnibus similitudo, unitas, & ut ita dicam identitas electionis illius & horum omnium in illo, aperte satis demonstratur.

Vnde etiam salvandi omnes in Christo & simul cum ipso mortui, sepulti, vivificati, & suscitati recte dicuntur Eph. 2. 6. Col. 2. (a)imo Christus ipse electus, Israels vel ecclesiae nomen induit Isa. 49 3. 7. & ecclesia Christi: 1. Cor. 12. dilexit enim electos omnes Deus sicut Christum ipsum dilexit Ioan. 17. 23. Exemplo hoc & argumento Christi delectatus est adeo Augustinus, ut nullibi fere non inculceret, cum illud mysterium tractat: cuius inter cætera hæc sunt: *Est etiam præclarissimum lumen prædestinationis & gratia ipse salvator, ipse mediator Dei & hominum homo Iesus Christus: qui hoc ut esset, quibus tandem suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis, natura humana qua in illo est, comparavit? respondeatur quo, quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? appareat itaque nobis in*

nostris

(a) *Electio Christi,*

nistro Capite ea gratia. sit ab initio fidei sue homo quicunque Christianus. qua gratia homo illi ab initio suo factus est Christus. De præd. I. cap. 15. rursus: nullum est illustrissimum predestinationis exemplum quam ipse Iesus: quisque fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipsum, atque in illo inveniat & seipsum. Qui fuit illum talem, ut nunquam habuerit, habitus rursumque sit voluntatem malam; ipse facit in membris eius ex mala voluntate bonam. Et illum ergo & nos prædestinavit, quia in illo ut esset caput nostrum, & in nobis ut eius corpus essemus, non pauciora merita nostra, sed opera sua futura prescribit. De bono perf. lib. 2. cap. ult.

Quod opponat istis parum habet Nicolaus. I. Exponi cupit quænam sint antecedentia prædestinationis Christi, quod inidem de cæteris electis quærit, pag. 152. quasi nobis nihil antecedens esset in isthac negotio toto. Respondeo: in Christo nobisve nihil agnosco antecedaneum electionis, saltem quod conditionis naturam habet: sed in Deo antecedit amor, propositum etiam à nobis conceptum ut antecedens: Constituens enim Deus quosdam hominum gratos habet, Christum ut caput intercedens & in illo cæteros, elegit, credo.

II. Distinguit ille inter electionem

Christi unam, quæ est ordinatio ejus in mediatorem expiationis, & alteram quæ est ad gloriam; istam, non illam exemplarem habens. Sed 1: inepte facit, si species has varias statuat, quum mediationis munus ad gloriam æque spectat ac ad mortem ipsam; imperite, si ad muneris partem unam electum eum absolute putet, ad alteram vero ex conditione.

2. Quæ de Christi glorificatione missitat, pag. 153. vel scopos habent dissolutos, vel Christum negant ad gloriam destinatum, nisi ex fide & patientia, ut conditionibus prærequisitis congruenter hoc quidem cætero dogmati dicit, quod decretum & executionem ejus, ejusdem ordinis & conditionis esse docet; sed quam blasphemum hoc in servatorem nostrum beatum ac in omnia secula benedicendum, ut ad mortem destinari dicatur, antequam ad vitam electus esset, ut placandi Deum susciperet onus, antequam Deus absolute decrevisset ejus exaltationem?

I I I. Non omissendum illud quod obiter istic prodit, sententiam istorum esse, non fidem solam, sed & cæteras virtutes earumque fructus, conditionis rationem habere in electione divina: sic

enim

enim ille, pag. 153. *quum erat adiutor non nisi per obedientiam convenientem, h.e. perfidem & patientiam ad gloriam ab aeterno destinari.* Patientiam & cæteras una virtutes conditiones non minus electionis facit quam fidem ipsam: nihil enim horum electionem consequi dicet: consequentium enim eandem rationem in adultis & parvulis esse ait, sed non horum. pag. 153. Hoc non afflictum crimen esse, aut huic excidens inopinato, sed judicium deliberatum ipsius Arminii, aut eorum factem qui filii ejus dicuntur, manifestum ante feci (cap. 1.) ex confessione illa quam ediderunt in epistola quæ præfixa est dissertationi ejus in 7. ad. Rom. Non satis igitur sincere agunt, quum hoc ab aliis audire recusant, se nempe statuere, obedientiam fidei & perseverantiam, ut conditionem à Deo spectari inter eligendum. Remonstr. coll. Hag. pag. 112. Sed de infantibus haec tenus.

C A P. IV.

De Tyriis & Sidoniis, Matth. II.

DE Tyriis & Sidoniis verbosus nimis Nicolaus, paginas non paucas de-nigrare studens. Argumenti vis non ob-scusa fuit, prævidisse scilicet Deum (ex aduersariorum sententia) fidem aut non repugnantiam ad gratiæ media, quæ ta-men iis denegavit & cum iis salutem; at-que adeo ex prævisione illa decretum sa-lutis neutquam pendere. Responsionis ejus (pag. 153. 155.) huc summa reddit; *prævidisse Deum non repugnantiam & fidem horum hominum ex hac suppositione vel conditione, si media illa extraordinaria concessa es fuissent, que Deus concedere non tenebatur: non tamen prævidisse, credituros eos, exhibita suffi-cienti administratione gratia, qua non carebant.*

Sed quod extraordinariis mediis tan-tam vim tribuit, ut ex iis concessis plu-timos credituros putet, quamvis nihil in-super efficaciæ divinæ accedat supra e-am, cui in ordinariis mediis oblatæ resi-stunt, ad epulonis damnati partes ac-cedere videtur, & Abrahamo fidelium pa-tri, imo Christo Domino aduersari. Sic enim epulo Luc. 16. 30. 31. *si quis è mor-*

tus abierit ad eos, resipiscerent : *Abrahamus autem duxit ei; si Mosen & Prophetas non au-*
dant, ne si quidem quispiam ex mortuis resur-
gu, persuadebuntur. Hæc in genere dicta
 sunt à salvatore , de omnibus non cre-
 dentibus ex mediis illis ordinariis : unde
 mihi sic licet præeunte Domino dispu-
 tare. Si credidissent Tyrij ex mediis illis
 extraordinariis , tum Mosen etiam &
 Prophetas audivissent : sed non audivis-
 sent illos : ergo nec re ipsa credidissent,
 ex mediis illis extraordinariis , si adhibi-
 ta fuissent. Rursus, si credidissent ex me-
 diis illis extraordinariis , credidissent e-
 tam ex prophetis : sed verum illud ex
 hypothesi Nicolai : ergo & hoc. si vero
 credidissent ex prophetis, prophetas ad
 eos misisset Dominus, atque adeo re ip-
 sa salvati fuissent. Misisset, ait Nicolaus,
 pag. 156 sed pedetentim per certa media & gra-
 du. Sit ita, ut præcipitetur hæc missio
 non postulamus : misisset inquam eo
 modo & gradu quo maxime vidisset
 commodum : qui igitur factum est quod
 non misit? si vidisset, misisset; vidi, quid-
 ni misit? misit forte , & conversi sunt
 Tyrij Sidonijque. imo ut rem hanc to-
 tam expediam verbo, misit aliquo mo-
 do Deus prophetas suos ad hæc gentes;

vicini enim Iudeorum erant, quibus-
cum etiam negotiari quotidie solebant,
ita ut Davidem & Salomonem, imo &
Iehovam quem colebant, aliquatenus
agnoscabant. Reg. 5. 1. 7.: Mosen &
prophetas non potuerunt penitus igno-
rare; nec Danielem ijs ignotum fuisse,
ejusve sapientiam, innuit aliis propheta
satis manifeste (cujus prædictiones etiam
ad eos spectantes latuisse ipsos tam pro-
pinquos, tam curiosos ad occulta quæque
& abscondita percipienda, vix simile
veri videtur.) Ezecl. 28. 3. c. 26. 27. 28.
monitoria quædam ad eos etiam nomi-
natim à Prophetis legimus esse missa, Ier.
27. 3. Mosen igitur & prophetas habe-
bant hi Tyrij, non tamen credebant: ha-
bebant etiam virtutes quasdam & sig-
na extraordinaria non contemnenda,
qualis inter cætera sapientia illa Danielis
fuit, non credebant tamen. Postea vero
in plenitudine temporis eorum nō pau-
ci per Dei gratiam conversi sunt, sine
tot tantisque miraculis, ut eorum ratio-
ne cum Chorazin aut Bethsaida compa-
rari possint. Marc. 3. 8. Act. 21. 3. 4. 5.
Non sic igitur sunt Chtisti verba acci-
pienda, sicut Nicolaus contendit, quasi
Tyrij se conversuri fuissent si extraordi-
naria

maria illa contigissent ipsis: sed humano more, ut Calvinus re&te explicat, non magis Tyriorum conversionem prævidit sub hac hypothesi Christus, quia in gentis cuiusvis sub hypothesi prophetæ concessæ videt, quum de ijs ad prophetam olim dixit, *nonne si adeos mitterem te, ipsi auscultaturi essent tibi?* Ezech. 3.6. num prævi fuisse Deum dicent plerorumque omnium populorum conversionem & fidem, si ad eos mitterentur prophetæ, sed misse ad folos Iudeos quos contumaces videt futuros, exoptasse tamen & quantum in se fuit quæsivisse fidem & salutem omnium?

Quid quod ex loquutionis hujus forma, conversionem hypotheticam colligunt, perinde faciunt, ac si ex phrasí non dissimili loquelam lapidum hypotheticam saltem elicere vellent: dixit enim Christus, Luc. 19.40. *si ii tacuerint, lapides dimabunt.* Fallum est igitur quod respondeat hic Nicolaus: & frustraneus, etiam labor ille totus, quo ex hac hypothesi, argumentis & quætiunculis (ut appellat ipse) contendit hunc locum adversus nos torquere, pag. 161. ad 169. Augustini hac de re sententiam narrabam tantum ut à nostra diversam, non vero urgebam:

gebam: nec igitur in ea vel defendenda
vel concilianda (quod tamen non diffi-
cile est factu) utistic immorer necessis
est. Argumentum ipsum premere, hoc
meum est. Dico igitur ex hac hypothe-
si, *conversuros se Tyrios fuisse, si illis ea gratia*
contigisset (sunt verba Remonstrantium
pag. 232.) gratiam illam concedendam
iis fuisse, alterius hypotheseos vi , quam
tradunt isti, Deum scil. in mediis gratiæ
dispensandis, æque & velle & querere
salutem omnium. Si namque non minus
voluit Tyrios illos quam Iudeos salva-
re, nunquid verisimile est denegaturum
eum hæc media iis quorum inde salus
consequuta fuisset, & istis concessurum,
quorum damnationem hac occasione
graviorem videbat evasuram? Quum
vocat, jubet, monet, suadet, aut ullo mo-
do impellit Deus ad fidem & obedien-
tiā, voluntatem suam internam palam
eum semper facere dicunt, de conver-
sione & salute eorum quos vocat: quo
magis igitur his mediis impellit, & ur-
get, eo magis aut potius vult salutem eo-
rum erga quos adhibet: an magis opta-
se dicetur contumacium Iudeorum sa-
lutem, quam Tyriorum illorum qui sa-
cis sua sponte sequaces fuissent?

Respon-

Responsum hic duplex callide quidem involutum, satis tamen subindicatum video à Nicolao. I. *Posse Deum pro libertate sua, equalibus inequalia dona distribuere, imo nonnunquam pejoribus meliora atque majora concedere.* pag. 156. per dona intelligit salutis gratiæq; media; & haec tenus quidem verum dicit: sed si bimet interum contradicit, 1. *Quod vocationem & mediorum istorum propositiōnem, voluntatem Dei internam demonstrare semper docet.* analogam meliorum salutem non minus velle Deum dicit spero quam deteriorum, hosce tamen ad fidem nonnunquam & fælicitatem vocati magis asserit. 2. *Quod in eodem hoc negotio & sermone Christi, parvitatem nescio quam, rationem & conditionem facit revelationis & vocationis tam internæ quam externæ:* pag. 35. & 117. si enim qualitas ulla bona conditionis rationem habuit ad revelationem illam quam patvulis factam legimus vers. 25. & externam credit Nicolaus, pag. 32. sequacibus Tyrijs procul dubio contigisset illa potius quam perditis Iudæis.

II. Denegatam hanc gratiam Tyrijs fuisse judicat, ex *previsione actualis repugnante*

nantis ad præviam gratiam aliquam. p. 157.
 Sed. 1. Si hoc in causa fuisset, & ratio tota facti, Iu*da*is illam gratiam nunquam Deus concessisset, qui à principio restituerant Spiritui sancto, Deumque perpetuo provocarant, etiam supra Samariam, Sodomitam, & ipsos adeo Tyrios. Act 7.
 Ezecl. 16. 2. Ita natura facti sunt homines, ut mediis quibusdam afficiantur magis quam aliis, ex inclinatione quam habent insitam: sic de Tyris sentiendum est Nicolao, eos ita comparatos fuisse ut mediis hisce quæ Iu*da*is concedebantur, ad conversionem facile permoti fuissent, quam interim aliis nihil movebantur. Hoc Deus prævidit? & salutem tamen eorum omnium quæren*s*, valitura negabat & congrua, quia minus aptis non cedebant? 3. Iudæis concelebantur hæc media, qui & alius validissimis maximeque congruis restitissent, & istis etiam restringi erant. Nunquid lex ulla privata aut justitiæ ratio ac ordo fuit, ad Tyrios & Sidonios pertinens tantum, quæ illos minutiori gratiæ resisten*s*, paratostamen huic cedere, ab ejus participatione in perpetuum secludebat? annon eadem lex Iudæos hosce seclusisset etiam, multoque magis?

Quo-

Quocunque se vertunt qui rationes alias discriminis hujus querunt, huic revertit tandem vel inviti cogentur, ut dispensationem variam & mediorum & gratiae, ac proinde salutis etiam ipsius, ad impenetrabile Dei consilium solum referendam esse fateantur. Nam qui unum vidit in hac dispositione crediturum, & alterum in alia; si unum in congrua dispositione ponat, & non alterum; dum ad antecedens, unum potius quam aliud elegit, eligit simul ad ea quae ex hoc antecedente conditione sequuntur, fidem scilicet atque salutem. Atque haec satis fuerint de Tyriis & Sidoniis dixisse, nam de gratiae natura & efficacia, accommodationis sequitur differendi locus.

C A P. V.

*De conciliatione decreti, & execu-
tionis eius; voluntatis arca-
ne, & revelatae.*

A sententiæ quam impugno conseruaria tractanda, Nicolaus me non admittendum esse censet, antequam de omnibus satisfecero quæ à malevolis adferriri

ferris solent aut possunt adversus opinionem illam, non de electione tantum sed & de reprobatione, quam plerique nostrorum tradiderunt. pag. 170. ad 188.
 (a) Hoc eo jure animoque facit, quo sophistæ solent quæstiones varias propoundedere, ut ex responsionibus in eam demum invadant, quam se ex animi sententia tractaturos confidunt, sicut rete monet Ludovicus Vives. Quod si cæperit adversarius (monet idem Vives) ex nostro campo digredi, sensimque & dolose aliorum pellicere; cogendus est, ut de statu quæstionis disputer, deque eo in quo versabitur controversia, idque impense urgendum. Exegi igitur & adhuc urgeo, ut missis factis alienis illis, quæsumum ipsum per se fere ventiletur: egreditur ramen, vel potius expatiatur, ad reprobationem & peccatum, delicias illas calumniatorum. Mihi vero firmum fixumque manet, in abrupta ruentem sibi relinquere, causamque propositam assime sequi.

Ad illa igitur omnia quæ de iis rebus congesit, non alia responsa nunc à me feret, quam tulit prius. 1. Calumniandi animum ab iis prodi, qui ab electione ad repro-

(a) De digressionibus Nicolai.

reprobationem, a gratia ad peccatum in disputationibus hisce tam avide solent & præcipitanter ferri. 2. Ut sui dogmatis consecutiis omnibus urgeantur ipsi, non iniquum esse, quippe qui consiliū divisit, totiusque decreti quod electionem attingit, rationem se reddere posse dicunt: à nobis vero non æque requiri posse ut consequentias omnes calumniosè colligatas cuique præstamus, qui mystrium hoc mortalem omnem superare mentem ut credimus, sic & ubique docemus. 3. Non eam esse reprobationis rationem quæ est electionis, id est, ut scitissime dixit Augustinus, *non ita reprobationem esse causam mali, ut predestinatione est causa boni, nec obdurationem ita facere hominem malum, ut misericordia facit bonum.* 4. Hanc eandem dicam & Augustino Pelagianos, & Apostolo Paulo veritatis hujus hostes olim impegitte, quam ipsi cum Papistis nobis nunc impingunt. De Pelagianis non negat: in Pauli adversariis distinguere cupit causas, quæ à præsenti tamen non possunt vere separari. Sed ulterius ista persequi non animi est aut instituti mei: non enim apologeticum scribo pro confessionis nostræ Theologis: sententiam tantum Arminii paucis refutare suscepit.

Inter ea vero quæ in hunc acervum coegit, duo sunt quæ quum ad causam nostram nonnihil spectant, quamvis importune satis objecta, sunt breviter tamen hic discutienda.

(a) *Primum* est de contradictione quam statuit inter hæc axiomata, *decerno singulares personas salvare*, *qua non credentes*; *decerno eisdem salvare nonnisi qua credentes*: item, *decerno his illis, salutem ut finem absolute intentionum*: *decerno eandem sub conditione fidei privasse*, pag. 188. Hoc autem sophisma ut penitus diluatur, respondeo. 1. Verba illa prima, *decerno salvare qua non credentes*, non sunt nostra, nec ultima illa, *decerno sub conditione*, quæ duplex commentum inceptum & absolum continere videntur, ita enim sonant ac si fidei privatio vel negatio esset electionis conditio, ac Dei voluntas ex conditione penderet. Si etiam accipiantur sensu, ut salutis nostræ voluntas in Deo antecedenter se habere dicatur ad fidem nostram, fidesque hæc non sit volitionis ipsius divinæ conditio sed salutis consequendæ tantum; hanc ego sententiam meam esse fateor, veramque cum Deo præstitorum me confido. 2.

Con-

(a) *Contradiccio nulla inter intentionem & affectionem salutis.*

Contradiccio axiomatica e& quando idem axioma affirmatur & negatur: in istis vero non est affirmatio & negatio ejusdem axiomatis. si vero ad eam rationem & legem formentur hęc effata, tum sophismatotum denudatur, *volo hunc & illum salvare, quamvis adhuc vel antecedenter ad hanc voluntatem, nullam in illi qualitatem conspicio qua salutis ipsa idonea sint magis quam alia:* hoc nostrum est: quod huic vero contradicit, nos fałsum esse contendimus, non *volo hunc & illum salvare, nisi antecedenter ad hanc voluntatem meam, qualitatem isti usmodi in illis intueor.* 3 In ordine illo quem ipsa natura & Philosophia docet, manifestum est quod actus ille quo voluntas in finem absolute fertur, natura semper, quandoque etiam tempore præcedit eum quo in eundem finem per media & in ipsa media fertur: primo enim finem ipsum volumus (sanitatem puta aut simile quiddam) & postea deliberamus, quibus mediis eum affequamur: postquam vero idonea quedam elegimus certaque media, tum finem illum non aliter querimus aut volumus quam per eorum interventum: hos tamen actus inter se pugnare, aut sibi met invicem contradicere si quispiam affima-

affimaret, nonne merito excors habendus esset? 4. In actu illo posteriore, volo finem hunc aut illum assequi, qua his vel illis mediis ad eum itur; volo huic homini salutem conferre qua fidelis si fides ut medium antecedens aut ratio actus ad voluntatem ipsam refertur, tum non pronunciat uti res est: si vero salutem ut finem & effectum suum spectet, verissimam sententiam habet. Non levem igitur recordiam prodit qui tanta confidentia contradictorias hasce voluntates clamat, *vult Deus salutem illi qui jam non credit, sed non vult eidem conferre dum non credit*, quamvis illa voluntas conferre salutem sibi proponit.

Instantiam similem proponebam unam, ut clarius inde fiat quod multi nolunt luce sua manifestum videre. *Dux voluit terram promissam Abrahams posteris nondum Aegyptum ingressis; sed non vult eandem ius tradere, antequam exiude fuerint liberati.* Respondet ille (pag. 189.) quantum colligere possum ex dictione qua hic ut alias utitur nimis flexuosa, voluisse Deum terram illam Abrahams posteris, nondum Aegyptum ingressis, *voluntate antecedente, sed non peremptoria.* Peremptoria quidem & absoluta non fuit de singulis

Abra-

Abrahāmī posteris : sed de posteris ejus aliquibus, qui certissimam & peremptoriā promissionem illam fuisse negat, aut ex fidei & patientiæ conditione pendisse, is ut homines sibimet contradicentes faciat, Deo ipsi contradicere nihil habet pensi. Hujus voluntatis enim non aliam reddendam esse rationē contestatur s̄epe Deus, quam dilectionem suam & propositum quod Abrahāmo patefecisset ac juramento confirmasset, una cū glo: iosa potentia, benignitatis & fidei patefactione, & nihil ab iis præstitum quo motus ipse ullo modo fuit, ut bene illis aut vellet aut etiā faciat. Deut. 7.6.7.8.9. & 9.4.5.6.7. Si cæteri omnes deleti fuissent, ex uno tamen Mose ingeante fecisset gentem, ib. vers 14. imo ex lapidibus ipsis filios excitasset Abrahāmo, ut quod ipsi promisisset effectum suo tempore daret. Nec tamen exemplum hoc unum tanti facimus, quasi unicūm esset hujus causæ subsidium. si quidquam unquam cuiquam absolute promisit Deus, quod non effecit nisi intercedente humano aliquo actu, id quicquid fuerit, satis ostendit decretorum istorum consensum. **Hic vero** tanta suppetit copia, ut necesse habeam hunc ele-

Qionis

etionis ordinem servare quem cupio monstrare. decrevi enim exemplo hoc aliquo palam facere; nondum tamen statui quodnam singulare illud documentum erit; nunc autem hoc selectum habeo, nec alio medio veritatem hanc docere decrevi, quam exemplo Christi, quo nullum illustrius datur. Decrevit Deus absolute filium suum hominem facere. decrevit hoc inquam ante patrum expectationem, Mariam natam, aut Angelum ad eam missum, decrevit enim aeterno, & fædere ac jurejurando firmatum hoc jam olim fuit: decretum etiam absolutum & peremptorium fuit, Arminio ipso teste, declar. sen. p. 47. non decrevit tamen hoc ipsum efficere, nisi post Mariam natam, & hujus consilii certiorem per Angelum factam. Contradictio igitur non est, velle finem aliquem ante medium certum statutum, nec tamen efficere nisi medii interventu.

Hæc autem loquutionis forma non in fine tantum, sed & in aliis causis usurpari potest: Deus vult Socratem esse hominem qua vel quia habet animam rationalem, si verum enim sit eum esse hominem quia habet animam rationalem, necesse est etiam ut verum sit, sic Deum velle;

velle: verum tamen non est, hanc eis rationem quare Deus voluit Socratem eis hominem, quia habet animam rationalem. Sed res ipsa jam est satis manifesta.

Egreditur hic Nicolaus ut distinctionem inter decretum & executionem ejus examinet, & multa intermiscent de probationis ordine, quæ ad causam hanc nostram nihil spectant. Quod vero eundem plane ordinem decreti omnis & executionis ejus esse contendit, p. 190. id ita intelligi potest, ut verum sit: decrevisse scilicet Deum ut eo ordine & modo res qualibet efficiantur, quo in tempore efficit; alias decretum illud suum non exequetur: si vero de proposito ac intentione quam actus exequendi in ipso decreto sequitur, hæc dicta fuerint, (quæ mens est Nico ai:) tum eundem ordinem facere, est ordinem rectum invertere. tritum hoc est in omnium qui Logicam à limine salutarunt ore: Quod primum est in intentione, id ultimum semper in executione. ratio vero qua discrimen istud demonstratur, hæc est: in executione operis, ea quæ sunt ad finem, habent se ut causa efficiētes actu influentes in finem ut effectum, atque adeo necessare

cesserit ut ordine priora sint fine suo; causa enim est prior effectus: sed in voluntatis actu & intentione, non ita se res habet, sed est converso; nam voluntas per finem devenit ad volendum ea quae sunt ad finem & finis hic est causa, media vero sunt causata seu finita vel ratione finis destinata, atque hac ratione ordine priorem esse finem quam quae ad finem tendunt, tam certum est, quam principium prius esse suo principiato. Hactenus de objectione prima.

Secunda sequitur, quae est de Evangelij inversione per decretum illud quod absolutum esse docetur. Evangelium vero (hoc est, crede & salvus eris, aut, si credas salvus eris) per decretum hoc non magis everti dixi quam totum quodvis per suam partem. Hoc autem paradoxon clamat Nicolaus, & à me probari postulat, ac nullius eruditus testimonium approbari, neminem enim prater me sic sentiri opinari sepe dicit pag. 195. Respondeo. I. Hieronymus Zanchius quamvis orthodoxus forte non sit δοξολόγος istis, tamen haberi non potest, quum eruditio ejus eximia per orbem Christianum suo merito celebratur. hujus eruditus suffragio approbatur quod dixi: sic enim ille, de

le, de natura Dei, lib. 3. c. 4. q. 10. Voluntas arcana & revelata non due sunt, neque unquam contrarie, sed una & eadem, semperque secundum consensum Dei voluntas. Voluntas cum revelata quum impletur (quod certe raram efficitur in omnibus electis) eadem sit neesse est cum arcana, quia ea tantum sunt que Dominus vult arcana voluntate fieri. Legem autem sua (Euangelium intelligit) Deus non solum docet nos electos quid nostri sit officii, & illud ut presteremus mandat: sed etiam significat & revelat quid omnino decreverit & simpliciter eaque absolute velit a nobis fieri: immo potius quid ipse velit in nobis operari. Quum vero non impletur, totum hoc non est illa Dei voluntas que proprie voluntas appellatur, ut in Abrahami ac Pharaonis exemplis manifestum est; est tamen doctrina & mandatum declarans quid Deus probat, & improprie etiam voluntas eius dicitur. Summa hæc est, voluntate arcana aut decreto divino quod est de salute nostra hæc duo continentur, 1. quid nobis prescribere & promittere statuit, 2. quid in nobis efficere vult. primum illud aperte in Euangelio revelatur (crede & salvus eris) secundum etiam ex parte significatur simul, sed non integre. Hanc Zanchii mentem fuisse, explicatio docet quam addit brevior. absurdum (inquit)

non est, unum atq; id m̄ Das de aliquo decreto, illudque decretum plures (addet etiam contrarias, respiciens Abrahāmi & Pharaonis exempla) habere partes: quarum una verbo, altera tandem etiam re ipsa revelat. Euangelium igitur eruditissimi viri iudicio, voluntatis arcanæ pars quædam revelata censi debet, præseitum respectu electorum.

II. Tentabo ego, an ex principiis logicis explicatus adhuc hæc vere possum demonstrare. Proponitur nobis Euangelium, secundum formam statuti conditionati, *si credideris, salvus eris*: sed hæc propositio non explicat nobis propriam, primam, & integrā voluntatem Dei de salute ejus, cui sic proponitur. Non propriam. 1. Quia non est voluntas proprie quæ suspenditur ex conditione, sed quæ actu vult. Hoc enim axiomate non significatur velle Deum aut fidem aut salutem ipsi cui sic narratur, magis quam incredulitatem & mortem, quam simul addit, *si non credideris, morieris*. 2. Ausille voluntatis cui nonnunquā inuitatur & quem consequitur in hominibus pronunciatum istiusmodi conditionatum, quique Deo ab ipsis tribuitur fundamentum Euangeli, id est, volun-

tas antecedens, non est proprie voluntas (Arminio ipso judice disp. de Deo th. 60.) sed potius *velleitas*. Velleitas autem seu desiderium proprie dictum, intrinsecam notat imperfectionem, ejusque actus est indefinitus: Deo igitur, qui perfectus est & purus actus, formaliter inesse nullo modo potest. Sicut propria voluntas Dei non est, sic multo minus primū ejus integrumque decretum est, quod ex conditione constat. Exploratum enim hoc inter omnes Logicos, conditionalem axiomatum veritatem & vim hujusmodi esse, ut alterius axiomatis perfectionis & prioris virtute nitantur & fulciantur semper. Axioma vero cui conditionalis illa promissio (*si credideris salvus eris*) proxime innititur, est, *omnis credens salvus erit*.

Sed axioma hoc simplex, quamvis composito illo prius, primum tamen non est; quia est generale: generale enim quamvis symbolice & notionaliter singularibus prius sit, existentia tamen vera posterius est, quippe quod ex us exurgit, nec usquam existit nisi in iis. Singularia primo intelligimus nos, universalia postea per abstractionem ex singularibus, Zabarella de ord. intell. c.

5. bonum etiam quod volumus, quamvis rationem communem in sece continet, singulare tamen proprie est, quia universale quatale nihil agit aut patitur, non movet ut finis aut eligitur ut medium. Deus etiam seipsum primo intelligit ac vult, & in seipso singularia omnia quæ aut erunt aut esse possunt, à quibus illa quæ universalia dicuntur, non re sed ratione tantum differunt. Nec putandum est Deum in intelligendo aut decernendo à generalibus ad singularia procedere, quasi primo credentes constitueret salvate (ut Arminius fingit) deinde vero hunc & illum, quia credunt hoc etenim esset à noto ad ignotum, ve à priore ad posterius discurrere, quod divina natura est proflus alienum.

Quid igitur est? quis harum rerum ordo aut ratio est concipienda? dicit ego breviter quod verum credo, & affidentes discernant. (a) Deus ex proposito vult ac decernit simpliciter, ut singulares quidam & certi homines salvantur per fidem in Christum. hoc singulare decretum est, & voluntas Dei propria quæ assequitur semper effectus suum. Quoniam vero hi omnes &

(a) Deductio Euangelicæ electionis decisione

credunt, & credentes per fidem salvi sunt; inde sponte sua ex decreto illo singulari quasi per inductionem, effatum hoc sequitur generale, *omnis credens salvabitur*, & ejus vi conditionale vel conexum illud, *si credideris salvus eris*, & imperativum etiam, *crede ut salvoris*. Sequuntur hæc omnia ex decreto illo singulari, quia continentur in ipso: continentur autem quia fides ibi & salus inter se connectuntur individuo quodam nexu, ita ut æque late pateat salus ac fides, *omnis igitur credens salvus erit*; atque adeo posito uno ponatur & alterum, *si credideris salvus eris*; & ex uno vel per unum acquiratur alterum, *crede igitur & salvus eris*. Ultimis hisce in Euangeliō propotitis, mandatum, officium, promissio, & doctrina salutis declaratur: hæc vero omnia cum in decreto illo singulari, ut dictum est, continentur; Euangeliū vel voluntas hæc revelata, arcanæ voluntatis vel decreti illius singularis pars quædam emanans censi merito debet. Hæc genesis videtur esse licet adumbrata mysterij hujus impenetrabilis, quæ nec Christum nec fidem excludit, sed hominem solum ne gloriari possit. Quum analyticè proponitur idem in Euange-

lio, non evertitur tum sed stabilitur decretum illud primum; quia persuasione morali ex parte sic perficitur, & invisibili modo per applicationem revelatur conscientiae credentis, quatenus ad ipsum attingit. tum formam quidem induit legis: si tamen ad humanarum legum normam exigatur, non minus hoc ab ipsis, quam à natura gratiam, à desiderio decretum immobile, & à conatu certissimum effectum distare videbis.

Hæc proponenda putabam breviter, ut antlam inde forte peritior quispiam habeat enucleandi nonnulla quæ minus adhuc sunt manifesta. Manifestum tamen utcunque feci, nullam esse repugnantiam inter Euangeli verbum & electionis decretum.

C A P. VI.

De cooperatione voluntatis humanae, ad efficaciam gratiae divinae.

IN hujus argumenti introitu, multa coacervat Nicolaus, ut iis quodammodo tectum & involutum celare pos-

fit quod tentit & docet. 1. Distinguit pag. 198 inter dependentiam stricte sumptans que causalitatem arguit & subordinationem inferioris ad superioris, & universaliorum illum dependentiam, que significat conditionem quamcunque necessariam; hoc, non illo sensu, efficientiam gratiae pendere dicit à cooperatione voluntatis: imo confidentius agens affirmit pag. 200 effectum gratiae operationis lege pendere ab actu aliquo arbitrij, ut prævia conditione sine qua non, ut vocatio efficiat ab auditu, qui est in arbitrij potestate, quam tamen ipsum audire ultimo resolvitur in Dei gratianam mittentem eum qui predicaret. 2. Me accusat quasi statum controversiae pervertente & sententiam eorum male referentem, eo quod dixi quare inter nos, quare adhuc secundo hæc gratia in Paulo aut Petro sit efficax potius quam in alijs. hoc vero ab iis referri, non ad voluntatem divinam aut gratiae naturam & mensuram, sed ad libera ram voluntatis cooperationem: quod ille imprimis audacter satis negat p. 204. postea tamen veritatis vi & conscientia victus, fatetur & afferit verbis disertis p. 206. totius hujus complexi (quare scilicet in uno efficax sit gratia potius quam in alio) causam communem diri non posse aliam, prater liberta-

rem voluntatis. 3. Tum respondentem me & objicientem fingit inducitque pro libitu suo, de determinatione & causalitate, &c. ne occasio forte deesset alias promendi illa, quæ de rebus istis dicenda habuit: eorum autem quatenus ad institutum pertinent, hanc summam ponit p. 208. gratiam & arbitrium concurreat ut causas partiales, partialitate cause, non autem effectus: Quod similitudine illustrat, filij trahentis navem una cum patre suo à quo & virtutem trahendi accepit, & ad exercendam eam suadetur etiam & permovetur pag. 210.

Sed respondeo. Distinctio illa dependentiæ, in eam quæ est ex causa, & alteram illam quæ est ex conditione sine qua non, inanis hoc loco & otiosa plane fuit: dixi enim aperte satis in initio, quam ego dependentiam vellem, quum (ipso referente p. 169.) argumentum institutum fuit de fidependente à co-operatione voluntatis liberæ, tanquam à causa. Necessaria multa sunt extrinseca, ad hoc, ut quispiam convertatur, non enim ut audiat tantum, sed & ut aures habeat, ut sentiat, intelligat, vivat, sit, necesse est, antequam fidelis existere possit: de conditionibus hujusmodi nunquam

quam quisquam hitem alicui movit. Causa quæritur aut ratio, non cur gratia est efficax simpliciter, sed cur gratia illa quæ in duobus hominibus sufficiens est, & actu primo vel natura sua fatis efficax, in uno efficaciam habet actu etiam secundo, ita ut fidem re ipsa producat, in ipso potius quam in altero.

Hoc ab istis referri dicebam ad libera-
ram voluntatis cooperationem : non
quod totidem verbis id ab ijs dici vulgo
putarem; novimus enim quanto studio
celari solet à prudentioribus : sed quia
necessarium est consectorium opinionis
ab ijs propugnatæ. De consequentiis hic
agi non de verbis, agnovit antea Nico-
laus pag. 170. cui visum est tamen ca-
lumniam hic clamare (p. 200. 201.) quia
totidem syllabis non leguntur hæc in
Arminio, aut in articulis etiam objectis
ipsi : quamvis ut crimen quod inten-
tiaset accusator absolveret ipse , profite-
tur verum quod ut fictum antea rejeci-
set, suam nempe sententiam esse , *totius*
final complexi (quare scil. in Paulo aut
Petro hæc gratia sit efficax potius quam
in aliis) causam communem dari non posse a-
dam , preter libertatem voluntatis. p. 204.
Incepit quidem illud quod causam

communem dicit effecti disparis & non communis, quum disparitatis ipsius redenda est ratio: fatidamen est, quod hanc causam complexi vel axiomatis hujus constituit. ita ut si quærat quispiam quæ ratio vel causa est, cur gratia divina efficax sit in Petro aut Paulo magis quam in alijs? respondendum est autore Nicolao, voluntatis libertas.

(a) Si vero tacuisset hoc ille, denuo posthac negaret, manifesto satis deducit tamen potest ex iis quæ non tacet, nec negare potest unquam nisi causam ipsam deferturus. Quum hominem creditur excitat primo Deus & ad fidem impellit, non eum tunc absolute velle aut intendere dicunt ut excitatus ille credat & salvus fiat, sed tantum ex conditione, si assentiri velit & cooperari gratiæ: quam sufficientem habet, & vires ipsi ad cooperandum necessarias administrantem. hoc est, si parvulus esse velit, ut antea vidimus, C. I. Ex coope ratione igitur voluntatis, hæc efficientia gratiæ pendet tanquam ex conditione proprie dicta: hæc enim cooperatio non est conditio tantum sine qua non, vel qua absente non datur fides; sed & qua posita,

(a) Dependens gratia ex arbitrio humano.

ad responsum Nic. Grevinchovij. 155

posita, fides etiam ponitur, ex fœderis ipfius promissione certa. Ex conditione vero istiusmodi suspendi recte dicitur conditionatum suum, ab eaque pendere tanquam à causa propria, stipulatorem ejus movente ac modo quodam obligante. hanc esse naturam conditionis Nicolaus ipse tradit p. 24. *ut ab ea postulata & praestita voluntas judicis moveatur ad premium.* Moveri igitur Deum à cooperatione voluntatis humanæ ad fidem efficaciter & aetu ipso ingenerandam, ab eaque pendere efficientiam illam gratiæ divinæ, non diffitebitur opinor amplius. Imo nec falsum esse dicet, efficientiam illam totam ex cooperatione hac pendere, quum id quod in stipulatione promittitur, à conditione ut à causa impellente pendere dicitur tota, quamvis tota etiam pendeat ex alijs causis necessariis.

Satis ipsi erit per *interpretationem* illam hanc totam rem sanare, quam jam paratam ostendit, p. 199 *dependentiam* scilicet in *nullo genere cause* ledere gratiam, nisi in eo quod est debiti seu meritoriae cause: ita ut cooperatio hæc conditio sit licet, Deum ipsum impellens ac movens ad fidem efficientiam salutemque donandam,

H 6 quum

quum nihil tamen mereri possit, divinam gratiam nullo modo laedit. Sed quid si meritum etiam hoc pacto stabili-
ri dicamus? certe meritum appellant Pa-
tres in hac quæstione (sicut Bellarmi-
nus agnoscit de grat. & li. arb. l. 2. c. 12.)
quodlibet opus bonum, ratione cuius,
gratia vel auxilium homini datur. Hoc
tamen in præsentia non urgebo.

Cautela potius hic observanda, quam
necessariam appellat, & sufficientem esse
putat, ad Pelagianam omnē pravitatem
ab hac opinione sua penitus removen-
dam. *Quoties* (inquit p. 202.) *nos con-*
sum arbitrij urgemos, toties non vires ejus,
neque conatum mere naturalem urgere; sed iam
gratia preveniente excitatum, & cooperante ad-
gutum ad consensum supernaturalem. hoc est,
ut semet brevius explicat, non querimus
de bono usum nisi arbitrij, sed arbitrij gratia pre-
venti. Sed qualis miror est illa gratia,
quam Nicolaus agnoscit & non agno-
verunt illi, qui Pelagi hæresin expoli-
entes, inter secessores ejus ab Hilario,
Prospero, Augustino, & Ecclesiæ Do-
ctoribus alijs numerati fuerunt olim?
num externæ prædicationis illa, in quam
fidem & auditum resolvi dicit ultimo?
hanc si quis dixerit eos denegasse, quid
ille

ille negat non multum sane refert, quum non sine teste solum, sed & contra testes ac autores omnes tam imperite de hac re pronunciaret. Num interior actio gratia, qua illuminatur intellectus, & voluntas etiam excitatur alliciendo ac suadendo? redarguitur hoc ex Augustino, *prævenientem* (inquit de præd. sanct. c. i.) *ut preveniri voluntates hominum Dei gratia fatiantur: atque ut ad nullum opus bonum vel incipendum, vel perficiendum, sibi quenquam sufficere posse consentiant.* Ad hanc gratiam confitendam cogebantur illi, ut loquitur Prosper, ep. ad Aug. qua plurimum recedebant à Pelagi errore primo; *pravitatis tamen eius reliquias eas retinuisse illos dicit, quibus non mediocrem virulentiae fibram nutriti judicabat.* Eandem igitur gratiam qui nunc fatentur, eandem etiam pravitatis & virulentiae fibram nutriti simul necesse est, nisi amplius aliquid agnoscere velint ad conversionem & salutem hominis necessarium; gratiam scilicet specialis electionis in Deo, & operationem infallibilis efficaciae ex eadem in hominem derivatam. Fibra haec pravitatis & virulentiae, est dependentia gratiae divinae ex arbitrio humano.

Hac ut in veteribus illis Pelagi reliquiis

quiis manebat simul cum gratiæ prævenientis speciosa confessione , sic in ejus nupero germine, Iesuitis, tam manifestam habet virulentiam hanc subcutaneam quam aliud quodvis eorum dogma. Agnoscunt illi gratiam *prævenientem* excitantem, operantem, adiuvantem, cooperantem, subsequentem, efficacem, & hoc genus titulis non minus eam exornare solent, quam Arminius ipse aut Nicolaus, rem ipsam etiam eodem modo explicare, ita ut in conversione hominis nihil omnino gratiæ divinæ derogent quod hi ascribunt : imo inter eos nonnulli sunt , qui multo plus tribuunt divinæ gratiæ, quam isti putant concedendum : Bellarmini enim hæc est confessio de grat. & lib. arb. l. 2. c. 9. *dicimus prædestinationis divine ex parte nostri, nullam rationem assignari posse, ut excludamus, non solum merita proprie dicta, sed etiam bonum usum liberi arbitrij , aut gratia, aut utriusque simul à Deo prævisum, etiamsi non dicature esse meritum, nisi de congruo, etiamsi non dicatur vera causa, sed tantum conditio sine qua non prædestinaretur is qui prædestinatur.* Sed Iesuiticæ gentis pars longe maxima, de negotijs hujus ratione iisdem pæne verbis cum Nicolao & Arminio loquuntur , fundamentis iisdem nitun-

ad responsum Nic. Grevinchovij. 159
nituntur, quæ præstribant illi, hi vero
exstruere pergunt.

De Iesuitis hisce vero, non constan-
ter solum Theologi nostri pronunciant,
eos gratiæ efficaciam ex arbitrio huma-
no suspendere, sed ex ipsorum ingenua
confessione satis id notum habemus. Sic
enim Martinus Becanus non obscuri
nominis inter suos, si queratur prima radix,
quare haec gratia sit efficax, illa inefficax, re-
currendum est ad liberam cooperationem vo-
luntatis. Prima radix ex qua gratia vocatur
efficax in actu secundo, sumenda est ex eventu,
sæliberahominis cooperatione. De auxil.grat.
c.3.5. Candide sane ac ingenue dictum.
ad liberam cooperationem voluntatis,
recurrendum dicit ille, qui tamen præ-
venientem sufficientem gratiam & in-
terne etiam efficacem supponit.

Non aliud esse Nicolai judicium,
quamvis alijs verbis utatur, liquido satis
apparet ex disjectis hic illic sententiaæ
sue membris, quæ in unum colligere
juvabit.

1. pag. 117. *Voluntatis liber consensus*
vel cooperatio, est conditio prærequisita ad hoc,
ut Deus absolute aut peremptorie velit gratiam
*hanc suam in illa efficaciam actualem vel effe-
ciam illum ad quem tendit, habere.*

2. pag.

2. pag. 190. *Idem plane ordo est decreti & exequutionis ejus, eandem igitur rationem habet voluntatis concursus ad istam gratiae efficaciam, quam habet ad Dei voluntatem quia ordinatur: ac proinde, conditio est prærequisita, efficaciam illam actualem natura ordine antecedens.*

3. pag. 114. *Auxilium efficax non antecedit efficientiam voluntatis, non ordine quidem causalitatis, nec prius in voluntatem agit sua influit, quam ipsa voluntas in determinacionem sui influit & in se recipit terminum sua actionis.*

4. pag. 260. *Gratia per se sola non determinat arbitrium: sed arbitrium determinat gratiam ex se sola indifferentē, sicut causa secunda determinat primam.*

5. pag. 208. *Gratia & arbitrium concurrent ut cause partiales ad conversionem hominis, partialitate cause non effectus, eodem plane modo quo pater & filius unam eandemque navem trahunt, & filius quidem agens virtute sibi à patre communicata; pater autem non modo ut pater qui filio agendi virtutem didicit, sed etiam ut suror, motor atque impulsor filij, adeoque ut autor filio suo navem hanc unam cum ipso trahendi. Hæc & similia multa qui publicis mandavit scriptis, negant tamen non veretur, se efficacem operationem gratiæ divinæ, ad humanæ voluntatis*

luntatis cooperationem referre.

(a) Ut à similitudine incipiam illa quæ tota res illustratur; I. Pater ille navicularis, si duos habens filios, qui virtutem aqualem acceperunt ab ipso, & duas etiam naves ponderis & oneris ejusdem, singulis navibus filios suos seorsim & ordine assignaret, eosque pariter suaderet & impelleret ut secum conjungerent operas, ad naves illas trahendas, paratus ipse utrique pariter adesse; unus vero plane recusaret, ejusque navis immota maneret, altero pro viribus acceptis naviter annitente simul cum patre, navis ejus ex instituto promoveretur. quarenni hic spectatori alicui, quare haec navis è loco suo jam mota fuerit, potius quam altera? vel quare pater ille perfecit quod instituit in una potius quam in altera? qui respondere jam veteretur propriam causam esse cooperationem unius filij potius quam alterius, aut sic respondentem calumniæ accusaret, annon dignus ipse foret, qui alia aliqua navi ad Anticyras protinus navigaret?

II. Si voluntas humana sic se respectu Dei habeat ad conversionem sui,
sicut

(a) An Deus & homo sint causæ partiales respectu conversionis.

sicut filius ille respectu patris, habet se se ad navis motum; tum in isthoc effectio-
nis actu, non subordinatur Deo, sed col-
laterali quadam ratione cum ipso con-
currit, & causa est cuius vi Deus effe-
ctum illud producit. Sic enim ibi fit ut
recte Thomas observavit Con. gent. c.
7. quando multa agentia partialiter trahunt
navim, quia virtus unius imperfecta est ac in-
sufficiens ad istum effectum, ex diversis virtuti-
bus congregatur una virtus omnium que suf-
ficit ad trahendam navem.

III. Si arbitrium sit principium quod
fidem producit, & gratia quo vel cuius vi
facit, tum non sunt partiales ejus causæ
tales, quales pater & filius in navitra-
henda, sed totales potius subordinate,
quales intellectus & lumen gloriae sunt
respectu beatificæ visionis. Sic autem est,
gratia non credit, quamvis per gratiam
homo credit. Arbitrium igitur & gratia
non ita sunt partiales fidei causæ, sicut
pater & filius trahendæ navis.

IV. Si ad modum istum, partialis hu-
jus effecti causa dicenda sit voluntas; tum
vim aliquam insitam vel inhærentem
habet qua agit aliquid ad opus hoc pro-
ducendum. Nihil autem accepit à gra-
tia illa efficaci, hæc enim non influit in
volun-

voluntatem ipsam primo, nec est ejus operatione prior ordine causalitatis, iudicio Nicolai pag. 214. Si quam vim igitur habeat, ad agendum quidquam, haec alia sit necesse est à vi gratiæ efficacis; atq; adeo voluntatis efficientia non magis pendet ab efficaci gratia, quam gratiæ efficientia à voluntatis virtute.

V. Si gratia in quantum efficax, non antecedat actum voluntatis; tum non ut præveniens efficit ut arbitrium præstet concursum suum, aut virtutem aliquam ipsi tribuit qua cōcurrere cum ipsa possit & id actu faciat: quod si verum sit, tum (ut fatetur Nicolaus pag. 210.) nihil est in hoc concursu qua tali, quod Deo acceptum ferri debet, præter possibilitatem naturalem quam in prima creatione accepit. E regione vero, si quidquam in voluntate efficiat aut virtutem aliquam ipsi tribuat, tum efficientiam aliquam habet gratia in homine, sine voluntatis actu concurrente.

VI. Sicum arbitrio concurrat Deus ad conversionis actum, non influendo in ipsam voluntatem, sed in actionem effectum ejus, & in hoc concursu, efficacia adjuvantis gratiæ sit collocanda; tum non magis efficaciter influit & concurrit

currit Deus cum voluntate, ad conversionis actum, quam ad actum peccati cuiuscunque: ad actum enim peccati qua actus est, influit Deus immediate & concurret semper, sic ut effectum idem una & eadem totali actione à Deo simul & creatura producatur. Arminii sunt ista verba: Disp. pub. disp. 10. th. 9. quibus aperte testatur, ad actum peccati, Deum & arbitrium concurrere partialitate causæ, sed totali actione, respectu eventus: eodem plane modo, quo partiales has conversionis causas describit nobis Nicolaus.

VII. Ex principiis istis, necessario sequitur, arbitrium ipsum magis esse causam quam gratiam divinam conversionis hujus hominis potius quam illius. Nam 1. arbitrium ipsum primum absolute intendit conversionem ejus: est enim conditio requisita à voluntate Dei conditionata, & ex illa positâ transit hæc in absolutam intentionem. Prius igitur intendit absolute conversionem sui ipsius, & Dei voluntatem suo modo moveret ad idem absolute intendendum. 2. Conditio præstata magis proprie est causa præmii qua redditur huic aut illi præstanti singulariter ante alios, quam legislatoris voluntas, vel antecedens factum,

qua

quæ condionata cum sit nihil propriæ efficit; aut consequens, quæ conditionem sequitur ut effectum ejus: at arbitrii concursus est conditio hujusmodi, moralis tantum & legislatoria; voluntas autem divina eidem analoga, si vera narret Nicolaus: ergo arbitrii concursus est magis propriæ causa. 3. Causa determinans principalior est causa determinata, ut forma principalior est materia, specifica differentia principalior genere. Sed arbitrium Nicolai judicio determinat gratiam. Ergo.

Respondebit ille, pag. 206. 207. *omnem causam determinantem non semper esse præstantiorem causam determinata, sed illa quæ efficacius influit in effectum.* Sed fallax est & falsum istud: quicquid enim determinat causam communem & indifferentem, ad effectum hoc vel illud singulare, præstantior est causa, vel magis efficit singulare illud qua tale, & in comparatione ad alia quæ æque oriunda fuissent ex causa illa communis; quam communis illa causa, quæcunque demum fuerit; & isthoc respectu, influere magis in effectum illud (non simpliciter sed qua tale, hoc vel illud singulare potius quam aliud) non immerito dici potest. Sic species visibilis
hujus

hujus objecti ad oculum oportune delecta, non est visionis in genere principalior causa quam oculus, sed cur objectum istud prius quam aliud, nunc quam alias, ab eo videtur.

Quum efficientia gratiae ab arbitrij concursu pendeat, in eum etiam proxime resolvitur, sed non ultimo. arbitrium enim indifferens ex se est ad utrumlibet, si nec ab inclinatione insita determinatur, nec à modo proponendi objectum & circumstantiarum ordine observato. Qualitatem inditam non agnoscunt isti, ad modum igitur & circumstantias recurrentium iis est cum sententiæ suæ patribus Iesuitis; ita ut ultima conversionis ratio ponenda sit aliquibus in convivio lauto, lœtonuncio, vel medicamento aliquo apto, quæ circumstantiæ nonnunquam congruae & aptæ sunt, & aptiores nonnullos faciunt ut attendant & cedant veritati: quod quam absurdum turpeque sit, nemo non intelligit. Hic vero Nicolaus vehementer ut videtur commotus, falso hoc & imperite dici clamat, pag. 216. quum neque ipsi, neque Iesuitæ huc recurrent. Ego autem ipsos non dixi recurrente, sed recurrentium esse ipsis, quia sequitur

quitur hoc necessario ex dogmate illo priori, sicut planum feci. Si dixisse tamen, nō falsi crimen admissem: (a) Huc enim recurrent remonstrantes, eousque saltē, ut nullam absurditatem esse dicant, si Dei operatio dicatur efficax, quia illa pro Dei infinita scientia circiter illud tempus, ejusmodi hominibus, tali statu administratur. Collat: ed. Brand. p. 311. De Iesuitis amice quidem laborat, ne calumniam eos pati sīnat: sed accusationē firmat, dum removere studet. Sententiam enim eorum hanc genuinam esse declarat, pag. 217. Deus secum decernens, hoc modo quasi discurrit, si Petrus constituantur in taliterum ordine, recte utetur auxilis gratiae & salvabitur: sed volo absolute Petrum constituere in taliterum ordine: Ergo volo ut recte utatur auxilis gratiae & salvetur. Agnosco fabulam Iesuiticam: quid exinde infertur, quo minus recurrere dicantur ad modum ordinem, & circumstantias similes, quum gratiae efficaciam in principia prima resolvunt? *Hac voluntas*, inquit, *Iesuitis* est ab oluta & in hanc tum gratiae efficientiam, tam conversionem & salutem hujus potius quam

(a) Ultimam conversionis rationem ponunt quidam vel in natura, vel in levaculis circumstantiis.

quam illius ultimo reducunt. De absoluta aut conditionata voluntate non nunc queritur, sed de ultima ratione (ut appellant) differentiali propter quam gratia est efficax respectu hujus aut illius subiecti. Hæc ipsa voluntas, inquit, est illa causa. Ambigue nimis hoc dicitur; conclusio una voluntas est, sed non prima, resolvitur enim semper conclusio Syllogismi in præmissas, ut in principia sua. Propositio non est voluntatis actus sed præscientiæ cuiusdam conditionatæ. Assumptio igitur est prima illa voluntas in quam reducitur salus Petri, *volo Petrum constituere in tali rerum ordine.* At vero nihil hoc ad salutem facit aut conversionem, nisi principiū aliquod prius substruatur & supponatur, Petrum scil. in eo ordine positum crediturum: hæc veritas igitur illa prior. De principijs autem istiusmodi complexis non nunc proprie queritur, sed termino illo in quo prima ratio singularis hujus effati collocari debet. Hic vero non possunt dicere voluntatem divinam esse causam illam, prævidit enim Deus veritatem istam ante actum ullum voluntatis, qui Petri salutem spectabat, & ideo vidit verum quia verum fuit. Vnde vero verum hoc fuit,

fuit, Petrum in iis circumstantiis positum statim crediturum? Non aliunde sane quam ex congruitate circumstantiarū illarum ad voluntatē primam. Congruitas igitur hæc est principium illud primū in quod vñimo resolvitur ex Iesuitarum sententia, & fides & salus Petri. Circumstantiarum autem istarum quædam quum Levissimæ sæpe sint & pueriles næniæ quisquiliæve; quis non turpissimum facinus dicet, ad ea non ultimo tantum, sed (quod palam faciunt) ullo modo mysterium istud referre? Turpitudinem hanc vel opinionem saltēm ejus ut minuat Nicolaus, Augustinum participem ejus facit, pag. 218. sed quam ridiculæ monet Augustinus rectum usum bonorum quæ ad vitam istam pertinent, viam esse ad æterna bona consequenda. Quid hoc ad sententiam quam in manib[us] habemus? quid ad naturam conguam circumstantiarum?

Sed de Iesuitis hæc satis fuerint: satisnam ad sententiam illam detegendam quam ab illis acceperunt hi, de gratiæ pendentia ex arbitrio humano.

Summa hæc est, *Concursus arbitrij* omni est præquisita conditio ad hoc, ut *non absolute velit Petro magis quam alteri fi-*

dem efficaciter ingenerare. Nihil autem in voluntatem agit Deus per gratiam efficacem in via ad concursum illum, vel tanquam causa illius. Pendet igitur efficientia gratiae ex concurso arbitrij, tanquam ex conditione à Deo praequisita, ab homine prestanda, sine ulla virtute voluntati eius indita, preter illam quam habuit antequam in eam quidquam efficientia agit aut influit gratia divina. p. 117. & 214. Nihil quidquam fingo, inspiciantur loca, penitentur verba, nihil à me jam dictum ostendent, quod ab ipso non fuit dictum prius. Quam olen t hæc fermentum illud vetus, ex nobis est fideicopium, ex Deo fidei supplementum? Aug. de præd.c.2. (a) Meis hic verbis nihil opus, ut sententiam hanc homini, tam sese à ceteris discernendi potestatem, quam materiam in sese gloriandi, tribuere demonstrem; ut ipsa loquitur, aut prius clamat. Non nihil tamen his adstruendum, ut confessarium illud iustum esse probem. Discernere semper est differentiam facere inter se & alios: gloriati in se est laudem alicujus actus libinet arrogare. Iam vero, qui aliquid agit

(a) De discretionis causa, & gloriatione humana.

agit quod non conversuri non agunt, & ex quo differre incipit ab illis; qui ante conatum illum suum proprium, nihil accipit à Deo quod disparem eum facit à non convertendis; qui ad actus aut conatus illius initium non alias vires habet inditas, quam quæ naturales sunt, alijsque communes, qui ad conversionem sui nihil agunt; qui per conatum illum suum, ut per conditionem facultate sua præstitam, differentiæ complementum assequitur, tanquam stipulatio-
nis vi ex ipso pendens: Is procul omni dubio se ipsum differre facit à cæteris, qui nihil tale faciunt; factique laudem aliquam arrogare sibi non immerito pos-
test, quum sui ipsius comparationem in-
stituit cum insipientibus & ignavis illis,
quibus non minus virium habentibus,
incuria vel pervicacia tantum obfuit,
quo minuscum ipso fælices essent.

Hæc illa sunt quæ homini attribuitur Nicolaus in sui ipsius conversione: bene-
utitur gratia, cum ipsa concurrendo,
quod reliqui non faciunt: ex hoc con-
cursu, differre incipit ab alijs omnibus
non convertendis: ante illum concur-
sum nihil habuit quo distingui potuit à
cæteris omnibus non credentibus: ad

a&ctus illius initium, vel ad eliciendum consensum illum, nullas vites accipit per gratiæ efficaciam, quam nihil agere in voluntatem docet ante a&ctus hujus initium pag. 214: nec virtutem ullam habet antea, quam non habent in infideli- tate sua permanfuri: ex hoc tamen con natu, quo distingui incipit jam conver tendus, tanquam ex conditione, pender differentia illa completa, quæ per effici entiam gratiæ comparatur. hæc enim lex est conversionis, si parvulus fueris, oblate gratia non resistens, sed humiliter tam recipiens, fidelis eris. pag. 33. & 117.

Concursus etiam Dei simultaneus ex quo determinatio a&ctus & completa dif ferentia dependent, gloriam ejus ab ipfa voluntate non magis potest removere, quam reatum ab ea removet in actu peccati, cui semper adest: neque illud magis excitans gratia facit, quam hoc Dia bolicae tentationes. Arm. disp. pub. 10.9.

Clarius est igitur eum homini pot estatem illam tribuere, quam ut sine im pudentia maxime pudenda negari de nuo possit. Quod ad Apostoli scopum particularem attinet in verbis istis vspandis, 1. Cor. 4.7. nihil eum impedi dixi, quin generalis propositio ad quz titio-

stiones alias jure possit applicari. Ad aliquas quidem applicari posse concedit, sed non ad quaslibet. ad quaslibet inquam earum, quas ambitu suo comprehendit, consequentiæ illius vi quæ est à genere ad speciem. Dissimilis omnino est probationis illius ratio quam ex Libertinis ad fert.

Ad fidelium à cæteris discrimen hæc Apostoli verba referre, 1. Non pugnat cum fidei Analogia. 2. Est ad exemplum Cypriani, Chrysostomi, Augustini, & Concilij totius Arafiscani, post Theologos optimos, eadem explicare. Vide August. de Præd. c. 3. & 5. de bon. persev. c. 16. Chrysostomum in locum concil. Arans. can. 6. 3. Est à minori ad maius, a charismatis ad fidem, intentionem Apostoli retinendo, firmissimam rationem adferre. qualitatum enim communionem in hujus generis argumentis, ex proprio cerebro, non ex Dialecticæ principijs ullis, inepte requirit Nicolaus. pag. 225. 4. Quid quod hoc testimonio præcipue convictum se narrat Augustinus, & ab errore libertatum, quo putasset fidem non esse donum Dei? Errorem autem illum, ab ipso postea revocatum (non ultimam ve-

ramque sententiam) contineti dicit in opusculis illis quæ ante Episcopatum scripsisset, lib. 1. de præd. c. 3. fallit igitur Nicolaus & frustra est omnino, quum pag. 224. ex libro de spir. & liter. & ex lib. 83 quæst. sicut alias etiam ex lib. de libero arbitrio, excerpta quædam ab auctore postea retractata, Retract. l. 1. cap. 26. & 2. 37. opponit iis quæ judicium eius exprimebant ultimum, maximeque maturum. In prioribus illis scripsit Augustinus non scribenda; sed sine prejudicio aliarum causarum quas prudentes possunt investigare; ex quibus prescribendum ipsi non est; de quorum vetustate frustra ipsi prescribitur: quia laicus quedam Roma capit, & in Africâ presbyter, explicavit, quo tempore, si de rebus istis dubitavit, nemo ut opinor, est tam injustus atque irvidus, qui eum proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum ipsi esse judicaret. Nec tamen de hac re dubitasse eum oportet credere, sed sic Manicheos refellendos esse viset, ut siue sis esset ut veritas habet, siue ut errantes opinantur, nullo modo tamen Manicheorum error induceretur. De perse. c. 3. lb. cap. 11. c. 12. Sic Augustinum ipsum habemus respondentem, de iis fere omnibus, quæ non isthic tantum, sed & per dissertationem fere totam, ex ipso adduxit Nicolaus.

laus. Nam similia quedam olim ex scriptis obiicientes, non semel habuit sibi Pelagii fautores.

Levissimum autem est, quod illam discretionem tantum ab Augustino putat homini negari, quæ est *ex meritis*: pag. 225. meritum enim apud ipsum est (ut antea dixi) quilibet hominis actus, ratione cuius, boni quidquam obtinemus à Deo: atque adeo concursus ille voluntatis, quem isti contendunt præteriri. Si vero quod obiicit ille (p. 225) debuisset, ego integrum recitasse locum, ut meriti mentionem facerem, quidni & ipse debuit, in loco illo de spir. & lit. c. 34. sequentium illorum mentionem fecisse? *Iam si ad illam profunditatem* scrutandam quisquam nos coarctet, cur illata suadeatur ut persuadeatur; illi autem non ita: duo soli occurrunt interim que respondere mihi placeat, ô altitudine divinarum! Et numquid iniquitas apud Deum? cui responsio ista desplicet, querat dictiores, sed caveat ne inveniat presumptiores. Ex ipsis liquet abunde fatis, non ad voluntatis humanae concursum, sed ad Dei voluntatem æternam & inscrutabilem, eum discretionem hanc hominum primam & integrum retulisse.

Illud vero quam frivolum, quod de

radice commentatur? p. 228. Rationem eos & radicē fidei ponere dixi in libero assensu hominis. rationem non negat: sed in radice non nihil invenit, unde litigandi ramum quendam educat; quum ego radicem nullam à ratione distinctam cogitabam. Nec tamen applicationis illius quam singularem & comparativam dixi vocationis aliquid aliis commune, haberi potest radix: & à communibus illis si quis animum avertat, concursu libero nihil prius inveniet, aut radicis nomine magis dignum.

C A P. VII.

De conversionis modo.

DVplex (a) quum sit agendi ratio, quārum una veram, realem, & sua vi efficacem habet operationem, quæ *Physica* dici solet, & propriæ causæ convenit; altera vero metaphorice tantum movens, quæ ad objecti naturā pertinet, & in humanis actionibus *moralis* nuncupatur: quid in conversione nostra divinæ gratiæ est tribuendū, penitus hinc intel-

lige-

(a) Operatio physica & moralis.

ligemus, si genus vel modum illum agendi sciamus, ad quem effectio illa gran-
ze referri debet, qua ex infidelibus fide-
les reddimur. Nos ut conversionis &
salutis nostræ laudem gloriamque tribu-
amus Deo totam, eum non proponen-
do, suadendo, & illuminando tantum
conversionem nostram procurare dici-
mus; sed efficacia vera & reali voluntatē
ipsam sic afficere, ut influentiae ejus vi
& voluntatis assensu fides vera infallibili
certitudine sequatur. Remonstrantes
ex adverso docent (sicut capite præce-
denti ex Nicolao vidimus) illuminari
quidē intelle&um, tam cognitionis me-
diis externis, quam interna spiritus ope-
ratione; excitari etiam voluntatem ip-
sam commoda quadam suasione: sed
nihil efficaciter in voluntatem agi, non
vim aut virtutem ullam ipsi conferri,
qua idonea reddatur ad assentiendum
suadenti Deo.

Hanc vero moralem agendi rationem
insufficientem esse dixi, & in cassum ces-
suram si sola sit & solitaria; quia homo
ψυχικός vel animalis, non percipit ea quæ
pertineat ad regnum cælorum, nec ha-
bet principium quod ad operationem
supernaturalem suadendo tantum potest
excitari.

I 5 Ad

Ad hæc Nicolaus, post circuitionem illam prolixam de resistibili & irresistibili à p. 243. ad 292. (quam suo loco breviter diluam) & præludii ineptias, quas ipsi de voculis & phrasibus effundere libuit, tum etiam de gratia sufficienti, quam metribuere fingit reprobis, à p. 292. ad 294. quarum vanitatem, letorum nemo non animadvertis, ad causas inquam has audiendas tanquam ad stationem tandem se accedere dicit p. 295. Hic ut sese gerit videamus.

Respondet imprimis negando consequiam, pag. 297: quia *nihil obstat, quo minus vel sola gratia moralis* (id est proposicio sua si quoque objectiva) *homines ψυχicas spirituales reddat*. Nihil igitur obstat dicō quin istinc certissime concludamus, gratiæ divinæ effectum & hominis conversionē, ex arbitrio humano suspendi, tanquā ex causa maxime propria. Oratoris opus nō est, Philosopho teste Rhet. i. proprie persuadere, sed τὰ πεποιηκατά, quæ sunt ad suadendum accommodata invenire ac proponere: persuasio ipsa est animi conjunctio cum oratione vel re proposita, quæ directe fluit ex arbitrio ipso & voluntate, quæ sese libere cum ea conjungit. Persuadere dicuntur quidem

dé qui apposite dicunt ad persuadendum
nec nō soli, sed & res ipsæ propositæ. sic
apud Quintilianum, pecunia persuadere
dicitur, & gratia, & authoritas dicentis,
ac dignitas, & postremo aspectus etiam
ipse sine voce: sed more tantum obie-
ctorum & occasionum ad actum hunc
concurrunt, actus ipse proprie loquendo
ab arbitrio ipso fluit. Sic & in conver-
sione voluntatis existimandum istis ne-
cessere est, quum nihil agitur anteceden-
ter ad consensum ejus, nisi quod ad sua-
deandum apposita proponuntur ipsi ac-
commodate; consensus & persuasionis
propriam & præcipuam causam, non in
prævia illa suatione, sed in ipso arbitrio
esse collocandam.

De homine ψυχικῷ scrupulum u-
num aut alterum injicit. pag. 298. I.
Negat eum quatalem, aptum atque in
potentia proxima dispositum esse ad fi-
dem aut conversionē. Sed integrum no-
bis distributionem illam examinandam
tradidisset, qua tertium genus homi-
num continetur, præter illos qui spiri-
tum Dei receperunt, & animales hosce.
hanc διχοτομίαν accepimus ex scripturis.
1. Cor. 2.12.14. Iudæ 19. 2. Animalem
hominem quem spiritualia percipere

I 6 negat.

negat Apostolus, eum esse dicit qui nulla Euangelii cognitione præditus est : & hoc esse Bezae judicium affirmat. Sed eos omnes aperte satis designat Apostolus, qui spiritum Dei per fidem non receperunt. hoc ex comparatione liquet versus 14. cum. 12. Liquet etiam ex hujus loci parallelo Iudæ 19. *Animales, spiritum non habentes.* id est qui spiritu non ducentur, sed in impijs suis cupiditatibus nascuntur, vers. 18. Nec omni vocatione & cognitione Euangelii destituebantur isti irrepscrerant enim in ecclesiam, & Dei gratiam in lasciviam transferebant, vers. 4. Ex Iuda Beza suam petuit interpretationem : quum non alia igitur quam naturali luce hos homines præditos fuisse dicit, internam & insitam intelligit lucem, quæ ad subjecti pertinet revelationem, ut loquitur schola, non objectantum : ut in brevioribus notis manifestum ipse facit.

Quod de judicii eorum perversi causa ingeritur hic à Nicolao, id non est hujus argumenti. Illa vero tam subtilis distinctione (pag. 299.) inter *precepta Euangeliæ & promissa fidelibus preparata*, realem nullam differentiam continet, aut ad rem istam ullo modo spectantem. Præceptum

ceptum enim fidei promissa illa semper habet adjuncta, *crede & salvus eris*: nec intelligi aut recipi potest, sine simili eorum perceptu. Eorum autem alterutra à non regenitis percipi negat Apostolus, eo percipiendi modo qui ad fidem veram est necessarius. Hanc Apostoli mentem fuisse, cuivis locum intuenti patebit, quæ eadem etiam & Christi fuit antea, Ioh 3.8.10.12. Arminium ipsum interpretem istorum non rejiciendum habemus. disp. pub. 11. th.8. ubi hoc argumentum totum calculo confirmat suo.

(i) Ad conversionem hominis moralis, requiri novimus, non ut percipiat solum quæ sunt regni Dei, sed ut exciteatur etiam vis aliqua voluntatis ad eadem fideliter amplectenda. Si vero percipi talia ab homine concederem animali, principium tamen internum deesset, quod ad actum fidei suadendo potest excitari: atque adeo in cassum vel hac ratione cessuram dixi suasionem omnem solitariam.

Huic argumento ut satisfacere videatur Nicolaus, tria ponit quasi extra aleam dubitationis. pag. 299. 300. quæ tamen

(a) De voluntatis naturali & corrupta dispositione.

men simpliciter non sunt admittenda.

I. Facultatem eligendi vel repudiandi obiectum ab intellectu monstratum, voluntati naturali esse. Intelligi hoc debet, 1. De intellectu illo theoretico & generalis estimationis (ut Arminii verbis utat) non autem simpliciter de iudicio ultimo practico & determinato, quod voluntatis ele^ctio necessario dicitur sequi. 2. Ita ut indifferentia hujus facultatis non sit ita naturalis, quin inclinari possit eadem ex inhærente qualitate, ad obiectum unum potius quam aliud, vel eligendum vel repudiandum. 3. Ita ut à Deo definite ordinari & moveri possit ad unum, natura illa salva manente.

II. Fundamentum secundum est, ad exercitium voluntatis circa obiectum spirituale seu supernaturale, sicut ante ipsum, donis ac viribus supernaturalibus opus fuisse, puta illuminatione intellectus, affectuum in illud bonum inclinatione, & per utrumque operante spiritu Dei gratia sufficiente & necessaria. His omnibus opus fuisse fateor: sed non solidis hisce. Non levis error in eo latet, quod præter illuminationem mentis, & affectuum nescio quorum rectitudinem, non & ipsi etiam voluntati donum aliquod gratiæ in integro statu concedit.

Sic

Sic Remonstrantes in Collatione, p. 298 ed. Brand. *Dona spiritualia nunquam voluntati fuerant insita.* Falsissimum hoc commentum admittere malunt isti, quā ut hominis libertatem imminutam patiantur videri. *Quid, nullae dotes habuit voluntas humana, ad imaginem Dei creata, quæ similitudinem quandam continebant virtutum illarum supereminentium, quas divinæ voluntati Scripturæ tribuunt?* Nullane iustitia, sanctitas, charitas, in ipsa voluntate residebat? Num facultatē illam virtutis omnis expertem esse putabimus, quæ cæteris omnibus imperat? Rectius multo Thomas, quocum plerique omnes in ista re consentiunt, virtutes omnes veras in voluntate cohaerent, nec aliam ullam potentiam earum subjectum esse tradit, nisi quæ moveretur à voluntate. 1. 2. q. 5. 6. a. 3. & 6. *Iustitia & sanctimoniam habitibus voluntatem imbutam fuisse Arminius ipse docet, Disp. publ. I. th. 5. priv. 26. th. 6.*

III. Postulatum ejus tertium est, *supernaturalia hac per peccatum sublata esse, facultatem tamen naturalem illam adhuc manere.* Vbi duos errores quasi aliud agens involvit. 1. *Voluntati ipsi nihil inhærentis boni sublatum per peccatum fuisse;* atque adeo vitium nullum peccatum ve, aut

concupiscentiæ partē ullam inesse. Quasi ad reliquas animi vires peccati veneno diffuso, voluntas intacta minimeque laesa maneret; & non totum figmentum cordis humani, sed pars tantummodo corrumperetur. Quasi principium peccati & actuum omnium malorum, immune sit à labe, quam actibus illis infestus. Quasi denique compedibus tantum externis constricta teneretur voluntas lapsa, infese vero & interne à peccati corruptione libera maneret. Imo vero voluntas ipsa est primarium peccati subjectum, sicut ratio demonstrat. Thom. 1.2. 9.47. Magisque eam corruptam quam intellectum esse vel exinde liquet, quod plus veri cognoscunt, quam volunt boni, qui sunt in peccatis mortui. 2. Ejusdem est farinæ, quod supernaturalia tantum erepta putat per peccatum, & non naturalia etiam valde labefactata & suo modo corrupta. Quasi vulnus nullum accepisset voluntas, aut in deterius esset commutata. Nova hæc est Theologia, voluntatem in natura lapsa easdem vires internas habere ad omne genus bonum, quashabuit unquam vel in puris naturalibus, vel etiam gratiæ beneficio. Hæc opinio tamen est, non Nicolai tantum, sed

sed & Remonstrantium omnium. Collat. pag. 208. & necessario ab iis defenditur, qui virtutem nullam voluntati collatam agnoscunt, antecedenter ad ejus actum in elicienda fide; sed objectum fidei & convenientiam ejus proponi tantum à Deo, ad excitationem. sicut enim sanos oculos non minus firmos dicimus ad videndum in tenebris quam in luce, quod tamen nullo modo facere possunt, si desit lucis auxilium: sic æque firmam hi statuunt voluntatem ad eliciendum actum supernaturale, in peccati statu, ac in gratia, quamvis sine Dei gratia id efficere atque adimplere non possit.

Fundamentis hisce cariosis responsionem similem superstructam profert: sufficientem scilicet eam gratiam esse ad fidem peccatori ingenerandam, *qua impedimenta removentur, mens illustratur, affectus ab hominum supernaturale accenduntur, arbitrium aluntur, &c.* pag. 300. Sufficiens fateor hæc merito dici potest eo sensu, quem verba videntur præ se ferre. Sed impedimenta omnia non removeri Scriptura dicit, nisi interna tollatur malitia; & cō novum lapideo illi quod est naturæ, substituatur: nec mens illustratur unquam adjudicii practici determinationem, sine voluntate.

voluntatis opera præcedente : nec denique affectus ad supernaturale bonum accendi unquam possunt , nisi voluntate præeunte ; neque enim est harum rerum inferior pars animæ capax , nisi quatenus *κατίχων* *ἴσος* *ἀυτοῖς* *καὶ πειθαρχών* , obediens & obtemperans voluntati , participans etiam ejus inclinationem . Si hæc omnia igitur à prævenienti gratia fiant , idque actione physica & irreflexibili quodam motu , quod verbis concedit ille . p . 292 . tum eadem etiam vi mutatur voluntas & fides vera est ingenerata . Sed impedimenta nulla remota vult nisi quæ sunt extra voluntatem ipsam , nec nisi externam intelligit pulsationem , per affectus accensos . Eludit igitur & non dissolvit rationem allatam de interni principii defectu , quod suadendo potest ad fidem excitari . Principium vero quod crederet , simpliciter deesse nunquam dixi (ut captiunculis ejus pag . 301 . 302 . occurram verbo) sed principium quo vel cuius vi id faceret , aut principium quo hac vi præditum : atque adeo non naturalem aliquam facultatem , aut peccato sublatam , aut gratia restitutam , sed virtutem illam supernaturalem quæ facultatem illam idoneam interne redderet , ad

pro-

producendum actum supernaturalem.

(a) Ad suasionem illam solitariam refellendam, Scripturæ phrases adduxi variæ, quæ tantam efficaciam vim designant, ut ad meram suadelam non possint restringi. Respondit ille, nonnullas harum phrasium, moralem illum sensum admittere: quod ego dicis causa concedens, non solam tamen suasionem, sed & veram etiam efficientiam, si non singularis at omnibus saltem denotari contendeo. Hic ille, suo more, moralem omnem operam tam inutilem esse putat, (pag. 303. 304. 305.) ubi physica aut realis efficientia requiritur etiam, ut sine imprudentia & ridicula hypocrisi non possit usurpari: imo ut simul concurrant impossibile dicit: & enthysiasnum ibi inferri clamat. Sed qui proprios oculos non configit, is morales actiones concurrere saepe videat ad efficienda multa, quæ non perficiuntur tamen sine manu Dei potenti: sic homines præficit ille gentibus & regnis, ad extirpandum & ad demoliendum, & ad perdendum, & ad destruendum, ad ædificandum & planandum. Ier. i. 10. Sic unum mittit ad plan-

(a) De Scripturæ phrasibus, quæ actum Dei in conversione hominis notant.

plantandum, & alium ad rigandum, quū
solus ipse tamen crescendi vim suppeditare
potest. 1. Cor. 3. 6. 7. Sic homines aliquando misit, ad maxima miracula fa-
cienda, quibus in mandatis nonnunquam dedit, terram, aquam, rupes, & diabolos ipsos alloquendo movere; quæ perfici tamen sine omnipotente vi non dixerit sanus. Hæc vero non sic à me dicuntur, quasi nihilo plus ad conversionem hominis suadendo perfici putem, quam ad miracula producenda; sed ut moralem agendi rationem cum physica conjungi posse demonstrem; & cujus ille spiritus sit, ostendam, qui imprudentem, ridiculum, & hypocritam eum clamat (Deum optimum maximum scelerata lingua perstringens) qui mediis moralibus utitur ad ea patienda, quæ non efficiuntur nisi invicta accedente virtute. In hominis conversione, effectum suum proprium habet suasio, ad fidem ingenerandum disponens, in ingeneratione consentiens, & operative concurrens, & ingeneratam confirmans perficiensque: adeo ut una eademque fides, insuffata simul & acquisita dicatur, per omnipotentiam & facilitatem, vel potius (ut Augustinus loquitur) per omnipotentem facilitatem producta.

dicta. Thom. 1.2, q. 51. a 4. 3. Sicut ven-
tis ita est Spiritus sanctus , ubi vult &
quomodo vult spirat. Ioan. 3. 8. si nos
explicare non possimus, unde, quo, & quo-
modo agit in regenerationis actu, efficien-
tiā igitur ejus in ordinem cogere , &
altra suasionem non fateti, hoc præsum-
pione non careret summa.

Sed aliis argumentis non opus isthie
est præter confessionem illam , quam à
Nicolao accepimus , huic accusationi
profus adversam. Fatetur ille pag. 292.
cum suis Collat. 273. intellectum ho-
minis illuminari & affectus moveri, hoc est,
ognitione Christi illustrari homines, & adbo-
num supernaturale eorum affectus accendi,
muta physico & irresistibili. p. 300. Hoc si ve-
rum sit, tum 1. Motus physicus irresistibi-
lis, & actio moralis, adhiberti simul pos-
sunt ad unum & idem effectum produ-
cendum sine hypocrisi & imprudentia.
Non negabit enim credo ad mentem il-
luminandam , affectusque movendos ,
præter motum illum physicum , erudi-
tionem, doctrinam, redargutionem, ex-
hortationem & correctionem etiam va-
lere. Huc pertinet illud Augustini, Ep.
95. j. abetur ut habeamus intellectum , ubi di-
citur, nolite esse sicut equus & mulus , ubi non
est

est intellectus; jubetur ut habeamus sapientiam;
 & tamen oramus ut ista habeamus. Est illu-
 minatio physica sine enthyiasmo: nec ut
 stipites, trunci, aut lapides aguntur, qui
 physicam & irresistibilem determinatio-
 nem à Deo recipiunt. 2. Tum voluntas
 etiam ipsa physice moveatur necesse est:
 nam intellectus eousque nunquam illu-
 stratur, ut per approbationem ejus affe-
 ctus accendantur; quin voluntas etiam
 eodem motu feratur. Imo præter volun-
 tam ipsum, & motus ab ipsa profe-
 ctos, nullum affectum habemus, qui pro-
 prie potest accendi ad bonum aliquod
 supernaturale: non ad cœlestia fertur na-
 turalis ille appetitus, aut animalis & sensi-
 tivus, quorum hunc cum brutis animali-
 bus, & illum cum lapidibus ipsis com-
 munem habemus. præter istos autem
 affectus unicus ille nobis adest, qui appe-
 titus dicitur *intellectivus*, id est, voluntas:
 Thom. I. 2. qu. 26. a. 1. Quum affectus
 igitur phytico & irresistibili motu ad su-
 pernaturale bonum accendi fatetur, vo-
 luntatem ipsam sic inclinari concedit.

Scripturæ phrases, *creandi* scilicet,
immutandi; *inclinandi*, *convertendi*, *vivi-
 ficandi*, *trahendi*, *flectendi*, quibus addi
 possunt, *regenerandi*, *renovandi*, *circum-
 cendendi*;

zendi; inscribendi cor, animam, hominem, & omnia nostra facienda, tantam emphasiā præ se ferunt, ut neminem putem jūdicii integrum, in animum inducere posse ut credat, nihil iis designari ultra nudam illam suasionem. De his responsum Nicolaus, nihil fere attulit quod aliquis videret momenti, præter incommoda quædam hinc sequutura, si ultra suasionem extenderentur; humanæ scilicet naturæ destructionem, & vocatio-
nis divinæ inutilitatem.

Hoc ego clypeo semet etiam olim te-
xisse dixi Pelagianos, & qui postea dicti
fuit Semipelagiani. Sic enim causam
suam agebant illi, *Dei opus defendimus*, nec
ex illius potentia, vel in malum vel in bonum,
invium aliquem cogi, non reluctantis studium
virtutis immitti. Suprema remedia paucitatis
evacuantur, removetur omnis industria, tollitur
virtus, si *Dei constitutio humanas prævenias*
voluntates: & sub hoc predeterminationis no-
mine fatalis quadam necessitas inducitur. Aug.
cont. 2. ep. pel. I. I. 18. & 2. 5. 6. 9. Faust.
de gr. c. 11. Prosper Epist. ad Aug. de
Pelag. erroribus. Hic vero multum de-
fudat Nicolaus, ut quamvis inepte & in-
ique dicta hæc olim ab iis fuerint & ex-
thodoxis objecta, à le suisque tamen jure
opti-

192 *Rescriptio G. Amesij*
optimo usurpari ostendat. audiamus igitur quas causas ad fert.

I. *Omnibus Patrum aduersus Pelagium & anathematis, ne me quidem subscripturum (nendum se,) inter ceteros enim articulos ejus à fundo Palestina dimicatos, hunc unum fuisse, manifestes etiam non baptizatos habere vitam aeternam.* pag. 307. Respondeo: 1. Hoc nihil ad rem facit: non enim de Pelagii ipsius dogmatis jam agitur, aut eorum damnatione: sed de speciosa illa defensione quam hos ab illis mutuam accepisse, aut saltem cum his eos communem liquet habuisse. 2. Subscribam ego lubens huic anathemati synodali (si anathema dicendum sit quod intendebatur solum) modo non ex verbis hisce nudis, à reliqua sententia disiuntur, sed ex authoris proposito, certisque hæreseos ejus membris, opinio damnata intelligatur. Eam autem ut cognoscamus, authores prisci sunt consulendi, non huic homini fides habenda, qui vel unde verba illa deprompsit non significat, ne inde forte dolus appareret. Leo primus hanc ipsam sententiam descriptrurus simul & damnaturus, his utitur verbis Epist. 84. *parvulos dicunt si sine baptismo hinc de seculo exierint, non posse damnari;*

ari, neque reos in peccato **Ade** teneri, sed ad regnum Dei vel ad vitam eternam sine ulla condicione venire. Hilarius sic apud Aug. epist. 88. infantem non baptizatum morte preventum non posse perire, quoniam sine peccato nascitur. Et Augustinus etiam in eo ipso loco (Ep. 109.) ex quo articulus hunc defuspsisse videtur Nicolaus, ab eadē synodo Palæstina & eodem tempore Pelagio objectum esse narrat, ut conclusionis illius principium, dicere eum, *infantes nuper natos, in illo statu esse, in quo Adam fuit ante prævaricationem.* Huic ego sententiæ anathema dicere verear? arbitror esse melius ut Apostolo potius quam *ipius credimus*, ut Augustinus respondeat Ep. 89. & eo authore tam gravem errorum audacter damnaremus.

(4) 3. Ad Pelagium, in istoc etiam articulo de originali peccato proximius accedere Nicolaus videtur, quam ut hostis ejus audiat. Nam. 1. Hæc ejus est propositio pag. 60. fieri non potest *ut* quocunque tandem respectu diverso, simul quis sit filius gratia & ire, heres vita & mancipium condemnationis. Assumit autem Adrianus Borrius Resp. Arm. ad artic. 3 i. art. 13. 14. probante Arminio, nec dissentiente

K Nico-

(3) Nicolai opinio de originali peccato.

Nicolao, infantes omnes in reconciliationi gratiam assumpit Deus, id est, sunt filii gratiae. Conclusio sua sponte sequitur, verbis etiam ejusdem autoris, ergo *infantes non sunt condemnationis obnoxij*, id est, filii irae, aut originali obnoxii labi, quam partem esse condemnationis Nicolaus agnoscit: pag. 60. fieri inquam non potest, quocunque tandem respectu diverso, ut infantes ulli sint originali labi obnoxii. Non tam ægre spero posthac feret, aut tam atrocem calumniam esse dicet, si scriptum forte rursus legat, quod Henricum Arnoldi non tulit scribentem, eratum quoque est, *Nicolaum Grevinchorium negasse peccatum originis, quod (verbis ejus) testibus evinci potest.*

(a) II. Rationem aliam reddit, disparis hujus quod probare cupit juris. pag. 307. 408. Quia neque nobis eadem cum Augustino ceterisq; Patribus, nec illis idem error cum Pelagio: neque si idem esset quoad causam hanc, ego tamen evincere possem, ullius Concilij auctoritate & suffragio condemnatum. 1. De nostro cum patribus antiquioribus, vel consensu vel dissensu, nihil attinet hic monere. satis est, si consensum cum Pelagio in ista causa, suum non minorem esse faciat.

(a) An idem sit Nicolai & Pelagi error.

teatur, quam cum Augustino nostrum agnoscit; vel si firma statuat argumenta illa Pelagianorum, à coactione, fatali necessitate, exhortationibus enervatis, & retardata industria, deprompta: si firma inquam hęc tela statuat (statuit autem nimis aperte p. 29. 30.) aduersus *inconditionatum* illud electionis decretum, quod Augustinum nobiscum posuisse fatetur; hoc ipsum satis declarabit, iisdē eum telis eandē causam (hac parte saltem) cum Pelagianis impugnare. 2. Eundem omnino errorem nisi esse cum Pelagio, nunquam ego dixi. Quum tamen adeo confidenter, non à Pelagio tantum, sed & à Pelagianis omnibus, & ab ipsis etiam Semipelagianis, immane quantum, affirmat se ista causa dissentire, & ad Concilia, nec non ad Augustinum, ejusque Discipulos, de hac re audet provocare. pag. 3. 10. operæ pretium erit, ex monumentis illis audire, quinam fuerint veterum illorum, qui ad causam istam spectant, errores; & quantum cum iis cognitionē habeat, sententia hęc quam Nicolaus defendit.

Observandum est igitur, Pelagii hæresin, statum habuisse quinquepartitum. In primo, negavit ille auxilium ullum supernaturale, necessarium esse ad vitam aeternam

nam consequendam, sufficere dicens per se solas arbitrij vires naturales. Aug. de hæref. hæt.

§8. In secundo statu, admisit ille gratiam supernaturalem: *A fratribus enim increpatus, quod nihil tribueret adiutorio gratia Dei, gratiae usus est ubique vocabulo, ut frangeret invidiam, & offenditionem declinaret.* Ibid. imo, in Epistola quadam a Paulinum, trecentis forte versibus, nihil aliud quam Dei gratiam & auxilium confitetur nosque nihil boni facere posse sine Deo. Aug. de grat. cont. Pel. & Cel.l.i.c. 35. 37. Sub ambigua hac generalitate, non Palæstini solum judicium fecellit, à quo purgatum se gloriari solebat; sed & Augustino etiam pæne persuaserat se redire tunc sensisse. Gratiā vero hanc quam in prædicabat, non in alio positam voluit quam 1. In libero arbitrio quod nullo præcedentibus meritis à Deo accepimus nostra natura. 2. In lege ac Doctrina exteriore. 3. In Christi exemplo ad imitationem proposito. 4. In remissione peccatorum. & hanc etiam gratiam externam, non ad facienda mandata, sed ut facilius fiant, necessariam esse putavit Ibid. In tertio statu, post maximos Augustini labores, in erroribus illistam detegendis quam refutandis impensos, ad-

greditam Pelagius gratiam illam in-
genorem, qua mens illuminatur & vo-
luntas excitatur. sic enim loquitur : apud
Aug. de grat. contra Pel. & Cel l.i. c.7.
*Aduit nos Deus per doctrinam & revela-
tionem suam, dum cordis nostri oculos aperit,
cum nobis ne presentibus occupemur futura
nonstrat, dum Diabolus pandit insidias, dum
ne multiformi & ineffabili dono gratiae celestis
luminat.* Ib.c.10. Operatur in nobis velle
quod bonum est, velle quod sanctum est,
cum nos terrenis cupiditatibus deditos, muto-
rum more animalium tantummodo presen-
ti aliquentes, futura gloria magnitudine &
proximorum pollicitatione succendat, dum re-
gulatione sapientie, in desiderium Dei sus-
cipiat suscitat voluntatem, dum nobis sua-
bit omne quod bonum est : Operatur quippe
ille quantum in ipso est ut velimus. Ep. 107.
Nec gratiam hanc prævenientem &
excitantem fatebatur solam, sed (ver-
bis) etiam justificantem & regeneran-
tem. Nos (inquit De grat. contr. Pel. &c
Cel.l.i.c.38.) qui per Christi gratiam in melio-
rem hominem renati sumus, qui sanguine ejus
upiati atque mundati. Hæc omnia tamen
scilicet admisisse videtur, ut necessaria tan-
tum sint ad facilius implenda quæ face-
re jubemur. Hoc enim *facilius*, ejus ad-

ditamentum fuit usitatum ut Augustinus observat. *Contr. 2. ep. Pelag.* l. 2. c. 8. Quartus erroris hujus status in Iuliano & Celestio fuit, qui nullam gratiam dene-gabant à Pelagio concessam; non præ-venientem illam, qua mens illuminatur; non excitantem, qua impellitur aliquo modo voluntas: sed addebat insuper, gratiam hanc ita necessariam esse, ut ni-si per illam perfecti boni cupiditas omnino non possit haberi. *Ibid.* Quæstio vero inter eos potissima, atq; etiam Pelagium tan-dem, & Augustinum agitata, fuit de gratia efficaciter adjuvante, id est ut ipse proponit, *Ep. 107.* *utrum praecedat hac gra-tia, an subsequatur hominis voluntatem;* vel, *utrum ideo nobis detur quia volumus, an per ipsam Deus etiam hoc efficiat ut velimus.* Hanc adiuvantem & efficacem gratiam, vo-luntatem humanam naturæ ordine sub-sequi, non antecedere, contendebant; nec arbitrii libertatem ullam, nisi hoc statuatur, relinquì nobis clamabat. *contr. 2. ep. pel.* l. 1. c. 18. 19. Quintum sta-tum hic error habuit, in Semipelagianis illis, contra quos Augustinus egit in libris de prædestinatione sanctorum, & de perseverantiæ bono. *Hi eo perueniunt, ut præveniri voluntates hominum Dei gracia facili-*

ficiantur, atque ut ad nullum opus bonum (vel perfectum vel imperfectum) vel incipiendum vel perficiendum, sibi quenquam sufficere posse consentiant. Aug. de præd.c.1. imo, ut ipsos abominari se & damnare testentur, si quis quicquam virium in aliquo remansisse, quo ad sanitatem progreidi possit, existimet. Hil. ep. ad Aug. Sed primum initium fidei, id est, primum actum vel concursum ad fidem, ex nobis esse per gratiam excitat, asserebant; non merum Dei donum, hoc efficaciter operantis, ut incipere & concurrere velimus. c. 2. &c.

Sic ex Augustino errorem hunc damnandum accepimus: nunc ex Concilis damnatum ejus vel minimum gradum intelligamus.

Concilium Milevitanum in Africa tempore Arcadij & Honorii habitū, præside Aurelio & Augustino, canones octo Pelagianis opposuit; eorum vero quartus sic se habet, *Quisquis dixerit tandem gratiam Dei per Iesum Christū Dominum nostrum, proper hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid uitare debeamus; non autem per illum nobis prestari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus,*

anathema sit. Cum enim dicat Apostolus, scientia inflat, charitas vero edificat, valde impium est ut credamus, ad eam quae inflat nobis habere gratiam Dei, ad eam quae edificat non habere: quum sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut edificante caritate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est, qui docet hominem scientiam, ita etiam scriptum est, caritatem ex Deo est. Repetitur & confirmatur iste canon ab alio concilio Aphricano, circatempora Bonifacii papæ. i.c.72. Concilium Arausicanum tempore Theodosii junioris aut Leonis papæ habitum, sic can 4. pronunciat. Si quis ut à peccato purgetur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus per sancti spiritus infusionem & operationem in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui sancto, per Salomonem dicenti, preparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter predicanti, Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Sic can.5.6.7. initium ipsum fidei, ipsum credulitatis affectum, donum esse dicunt gratiae, id est per illuminati infusionem, & inspirationem Spiritus sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, & ab impietate ad pietatem: contra que sentientes, heretico spiritu falli, & Apostoli

felicis dogmatis adversari, declarant. Hæc à synodo Valentina, & aliis nonnullis confirmata postea fuerunt, quas necesse non est eandem sententiam ferentes audire.

(a) Audiamus potius Nicolaum Grevinch. errorem istum defendantem, quem ut Pelagianum audivimus à sanctis conciliis damnatum; sic ordine inverso, ab ultimis incipientes. 1. Si auxilium efficax ordine causalitatis non antecedit efficientiam voluntatis, nec agat quidquam in voluntatem ipsam, in via ad influxum aut concursum ejus qui est ad fidem; tum ipsum initium fidei & credulitatis affectus non nobis infunditur per gratiam Dei, nec voluntas nostra per eam corrigitur ab infidelitate ad fidem. Sed prius est Nicolai Grevinchovii p. 214 Ergo & posterius illud, quod hæreticum spiritum sapere patribus videbatur Arauficanis. 2. Qui statuit voluntatis concursum libertum, esse conditionem prærequisitam à Deo, ad hoc ut absolute & peremptorie velit fidem Paulo potius quam alteri ingenerare; is Deum expectare voluntate nostram ut à peccato purgemur contendit. Volun-

K s tas

(a) Nicolai error in concilijs varijs damnatus,

tas enim conditionata exspectat semper conditionem, qua præstata transit in peremptoriam & absolutam. Sed prius illud à Nicolao Grevinchovio statuitur pag. 33. 37. 117. 123. 124. 198. Ergo & posterius hoc, quod Patres isti resistere dicunt spiritui sancto. 3. Qui mentem tantum illuminari ac affectus moveri statuit per gratiam prævenientem & excitantem; & per adjuvantem gratiam nihil agi putat in voluntatem ipsam antecedenter ad actum ejus; is negat per gratiam illam adjuvantem nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus; nullum enim affectum voluntati infundi docet, nec vires ulla ipsi suppeditari, in via ad actum diligendi aut volendi. Sed Nic. Grevinchovius prius illud statuit p. 214. ergo hoc negat: quod anathemate dignum esse Milevitani patres existimabant. Nicolai verba non hic ponenda putabam, quia prius expressa fuerunt: & res ipsa per se est satis manifesta.

Actum jam agerem, si particularius demonstrarem, quantus sit hujus hominis cum Semipelagianis & (ad rei quod attinet summam) cum correctioribus Pelagianis consensus. Quum ab illis disfensus

sensum (quod à lectore vellē observari) non alium ipse fingere potuit aut comminisci, (p. 3 10) quam quod eorum sāltē unus, Caffianus sc. in paucorum quorundam conversione, conatus quosdam exiguos bonæ voluntatis, gratiam efficacem antecedere putabat: quos tamē ille necessarios esse negabat: quod à Nicolao congruenter non potest negari , qui legem hanc ordinariam esse statuit (Coll. 13. c. 17.) ut conatus voluntatis ad efficacem operationem gratiæ, sit ut conditio ad rem ex conditione promissam. Discri-
men hoc est perpusillum, nisi quod Caffianum gratiæ (si qua sit de ordinaria dis-
pensatione, sententiarum varietas) ami-
ciorem efficere videtur.

Sed de opinionum consensu, & verborum etiam conspiratione , judicium quivis faciat ex dogmatis fideliter supra descriptis: nam qui intuetur illa, imaginem videbit vivam , sententiæ illius, quam iste tam arcte defendit : quæ (ut verbo complector) hæc est, Deus vult ingenerare Paulo fidem, voluntate conditionata, si nempe ex præveniente gratia concurrere velit: concursus iste voluntatis est conditio, quæ jam impleta, mouet Dei voluntatem (hæc enim est præstige conditionis natura pag. 24)

ad absolutum decretum de fide ingeneranda &
ad ipsam in generationem, cum voluntate ad a-
etum illum concurrendo. Qui ordinem istum
conversionis nostrae tradit, de eo vix
quenquam dubitare posse credo, utrum
cum Pelagianis illis gratiam efficaciter
adjuvantem, ordine naturae, voluntatem
humanam subsequi putat; & eam ideo
nobis dari, quia volumus; multo vero
minus, an initium & primum influxum
voluntatis ad fidem effectum esse neget
gratiæ adjuvantis & efficacis. Non deest
autem justa dubitandi ratio, an ferio Nic.
vllam aliam gratiam agnoscat, ad con-
versionem hominis concurrentem, præ-
ter gratiam doctrinæ ac revelationis e-
jusdem, quam Pelagium ipsum audivi-
mus confitentem. Quum enim confiden-
tius ac libere agit, tum hanc legem ordinari-
am sancire solet. pag. 198. 199. notitia
credendorum & cetera sine quibus ordinarie vo-
catio non est efficax, pendet ab auditu: auditus
etque adeo vocatio ipsa efficax, pendet ad arbit-
rio: Nec tamen credere nec audire nostrum ul-
timore resolvitur in arbitrij potestatem, sed in Dei
gratiam illam qua mittit prædicantem. Altio-
rem sane gratiam non videtur hic agnoscere, quam agnovit Pelagius à fratribus
increpatus. Similem etiam conversio-
nis

sis ordinem Remonstrantes tradunt,
quum vivificationem hominis inchoari di-
cunt ab opere, quod Deus ipsum hominem ju-
bit facere: Collat. p. 302. ed. Br. quod e-
 tiam ordine prius eum facere docent,
 quam à Deo per ministerium Euangelii
 aut etiam legis, illuminatur per mentis
 illustrationem ad veram cognitionem.
 Sinon initium ipsum fidei hisce verbis
 naturæ viribus tribuatur, vix equidem
 tribui posse videtur ullis.

(a) Sed quicquid consensus aut dis-
 sensus fuerit in rebus aliis, certum est
 Pelagii ipsius & sectatorum ejus vesti-
 gia premi ab istis, qui exhortatio-
 num & correptionum vim omnem tolli,
 & securitatem carnalem foveri clamant,
 si ele~~ctio~~ doceatur inconditionata. Hæc
 enim eorum perpetua fuit cantilena,
 quod ut Augustinus ubique refellit, sic
 ad Hilarium & Prosperum accuratius
 ut ea de te scriberet, fecit id cum maxi-
 ma diligentia lib. de bono persev. c. 14.
 15. 16. &c. Ex iis ego argumentum
 unum excerpti, & clamoribus istis op-
 posui: illud scilicet c. 5. *Aiunt neminem*
posse correptionis stimulis excitari, si dicatur in
 con-

(a) Præscientiæ doctrina securitatem & focor-
 diam nos minus alit quam prædestinationis.

conventus ecclesie; ita se habet de prædestinatione, definita sententia voluntatis Dei; ut alij ex vobis de infidelitate, accepta obediendi voluntate, veneritis ad fidem, vel accepta perseverancia maneat in fide &c. ista dum dicunt, ita nos à confitenda Dei gratia, id est, qua non secundum merita nostra datur, & à confitenda secundum eam prædestinatione sanctorum deterrere non debent: sicut non deterremur à confitenda præscientia Dei, si quis de illâ populo sic loquatur, ut dicat, sive nunc recte vivatis, sive non recte, tales vos eritis postea, quales vos Deus futurus prescrivit, vel boni si bonos, vel mali si malos. Nunquid enim si hoc audito nonnulli in torporem segnitiemque vertantur, propterea de præscientia Dei falsum putandum est quod dictum est?

Duo hic regerit Nicolaus, 1. Negare quidem Augustinum Prædestinationis doctrinam aptam esse fovendę segnitiei, sed negare hoc eum, circa eam tantum Prædestinationem, qua est, secundum gratiam Euangelicam, id est, fidelium, vel ex fide prævisa. 2. Argumenta securitatis quæ ex præscientia rapiuntur, imperitæ carnis esse dicit; quæ ex absoluto Prædestinationis decreto, reditæ rationis.

In priore illo responso, ingenii sui egregium specimen dedit, & artisquam callet ad omnia faciliter respondendi, quidlibet

libet ex quolibet pro libitu deducendo. Ex unica voce *gratia*, sententiam illam excudit, & aliis obtrudit, quam cum Augustini mente & verborum ejus proposito, nullo modo consistere posse novit. Prædestinationis decretum statuisse Augustinum inconditionatum, fassus est olim ipse, pag. 30. id enim negare non sive illum pudor. Si non aliunde, ex hoc ipso tamen loco percipiat illud necesse est, ubi *definitam Dei sententiam esse* dicit, ut *quidam de infidelitate, accepta obediendi voluntate, veniant ad fidem*. Num destinata haec sententia, quæ est ad fidem, est etiam ex fide, quia est secundum gratiam? misericordia ipsa Christi, & redēptionis imprecatio, secundum gratiam fuit, & gratiam etiam Euangelicam, non tamen ex fide. Ineptum nimis est hoc sophisma.

Necejus dissimile secundum, de imperitiae carnis & reæ rationis argumentis: conclusio enim utrinque eadem. Medium etiam vel tertium argumentum proximum ambobus unum idemque ponitur, hoc modo: si Deo certum sit, & ab æterno definitum, qualis ero; tum nihil refert quomodo vivam aut quid agam: sed prius verum: Ergo. Propositionis illius proxima ratio est,
quia

quia fieri non potest ut non eveniat quod Deo certum fuit & definitum ab æterno, talis igitur ero, qualis ut sim, definitum est apud Deum. Et æque firma est ratio, sive præscientia sive voluntate divina primo nitatur: non enim in istiusmodi argumentis, consequentis causa, sed consequentiæ spectatur veritas; quæ non minus est necessaria, ex præscientia Dei, quam ex ejus absoluta voluntate. Si igitur ex imperitia carnis fuit, quod Monachus ille male feriatus (cujus Augustinus meminit, de bono pers. l. 2. c. 19.) corripiensibus fatribus respondere solebat, qualis cunque nunc sim, talis ero qualem me Deus futurum esse præcivit: ex eadem carnis imperitia provenit, quod profani quidam similiter arguere solent, qualis cunque nunc sim, talis ero qualem me Deus futurum esse voluit: & imperita carnis, non rectæ rationis argumenti, sunt homogenea illa, quæ ad homines profanos in hac impietate sua confirmandostam sedulo Nic. coacervavit.

Hæc ea sunt quæ ad Scripturæ phrasēs memoratas communī ratione spectabant. Ut seorsim singulas vrgem, & quid quæque valeant demonstrarem, non fuit instituti mei: nec id postulabat

argu-

argumenti ratio. Satis igitur habui unam aut alterā, *creandi* scilicet & *trahendi* voces breviter vindicare ab interpretationis illis, quibus eas videbam obscuratas. *De creatione* multis abutitur ille verbis, p. 314. &c. ut non rigidissime & propriissime sumptam ostendat in conversionis opere. In hoc vero non ponitur argumenti vis: sed in emphasi illa maxima, quam in isto vocabulo collocatam videmus à scriptoribus sacris, & aures ipsæ dictant aliquid continere supra moralem suationem meram. Vim hanc non aliter eludere potuit ille quam discrimina multa quærendo, quibus conversionis opus distinguitur à creatione illa quæ est ex nihilo: quibus tamen constituendis nihil aliud adfert præter petitiones quasdā eorum quæ in quæstione ponuntur, & per disceptationem totam agitantur.

De phrasibus illis & efficaciæ notis tam exquisitis, brevitati studens, conjūtum tria quærebam, quæ ad earum vim & emphasin aperiendam vel maxime faciunt. Ad horum singula quid ille respondeat audiamus.

Quæsitus primum fuit, an nihil aliud phrasibus istis omnibus, *creandi*, *immutandi*, *inclinandi*, *convertendi*, *trahendi*, rege-

nerandi, &c. denotetur, quam quod ab Angelis possit effici. (a)

Respondet ille concedendo amplius aliquid denotari. Bene est: in voluntatem igitur agere Deum significant altiore quodam & interiore modo quam objective aut moraliter, proponendo, excitando, & suadendo, hæc enim omnia ab Angelis effici possunt. Sed *amplius* illud quid sit describens, voluntatis alle mentionem nullam facit; quasi de voluntate potissimum non quæreretur; aut phrasium ipsarum plurimæ, *inclinandi, convertendi, trahendi, &c.* non ad voluntatem spectarent fere solam; aut ipsa denique conversio non maxime propria voluntatis esset, cuius inclinatio est totius hominis inclinatio. Eorum autem quæ phrasibus istis contineri dicit, Angelorum viribus superiora, quædam sunt quæ solius ordinis differentiam habent. non potest, inquit, Angelus *primo & ex se* ea revelare quæ sunt Spiritus Dei; non potest *immediatae* affectiones ad bonum supernaturale excitare atque impellere. Sed quæstionem institui novit de genere vel natura ipsius actionis effectique ejus,

non

(a) An Angelus id **agere** possit quod Deus agit in conversione.

non de ordine: non potest ulla creatura causare secunda naturales suos exercere motus primo & ex se: hæc igitur differentia nihil omnino vetat, quin cor novum in homine creare, ipsumque converttere, & regenerare non minus proprie, facileque possit Angelus, quam aliud quidvis à Deo pendens agere, quia primo & ex se neutrum potest. Excitatio vero illa & impulsio affectuum ad bonum supernaturale, quam à Deo hic fieri *immediate* dicit, qualis esset miror; quum conversionis opus & apotelesma Deum mediate operari per verbum dicit pag. 316. & *immediatum Dei opus in voluntatem ut sit principium electionis*, antecedente pagina totum rejecit, reiciens una hanc assertiōnem meam, cui suam illā opponit, *Deus in conversionis opere aliquid agit immediate.* Discept. pag. 43. Si nihil immediate in hoc opere agat, imo si nihil in voluntatem immediate agat, nullam affectionem immediate potest ad supernaturale bonum excitare atque impellere: sicut supra feci manifestum.

Differentiæ reliquæ quas inter Dei & Angeli operationes facit, efficienter intellectum illustrare, vires homini supernaturales addere, & conservare concursu suo, & spiritum Chri-

*Christi subministrare, virtuteque ejus Euange-
lii prædicationem vegetare, speciose quidem
dicuntur, p. 317. 318. sed nec ejus men-
tem, nec meam quæstionem explicant.*

1. *Quæritur de vi convertente phrasibus
illis designata, vel de gratia efficaciter ad
conversionem movente, qualis illa sit,
jam vero illustratio intellectus, & con-
servatio, non possunt hanc vim contine-
re; quum illa non sit in conversionis
principio, voluntate; sæpeque sit in non
converso, & ad gratiam pertinet exci-
tantem; hæc vero non sit causa pro-
creans, sed conservans tantum: conser-
vatio autem sicut & assistentia & con-
cursus iste Dei ad actum peccati non mi-
nus agunt quam ad conversionem. Arm.
disp. pub. disp. 10. th. 9.*

2. *Additio illa
supernaturalium virium, & spiritus submini-
stratio, quid sibi voluntati vires addantur
voluntati, per subministrationem Spiritu-
sus, in ordine ad conversionem, tanquam
ad effectum inde sequentem; hoc am-
plius esse fateor quam à creatura potest
effici: nec amplius aliquid concedi mihi
postulo. Hoc autem sæpius negavit an-
tea: nec nunc mutavit sententiam, sed
phaleratis verbis hic fucum facere vo-
luit, prout occasio postulabat. vires enim
has*

has voluntati datus esse ad concursum eius eliciendum, enthyiasmum illi sapit.

(a) Quæsitum secundum fuit, an nullam hæphrases designent efficaciam, ultra illam quam Diabolus exercet in hominibus seducendis. Respondet ille sub fidere Diaboli efficaciam infra actiones illas quas verbis ante Spiritui tribuisset. Sed in iis non acquiescens, sententiæ suæ congruentius respondet, pag. 318. *efficaciam Dei in convertendis hominibus majorem* & quam Diaboli in seducendis, ut orator oratori prefat dicendi facultate atque efficacia, *qua ingenuum hominum exactius novit, aptius credendi proponit, impedimenta avertit circumspicere, pollicetur etiam & minatura que sunt majoris momenti, celestia scilicet ac aeterna.* Eadem est Remonstrantium omnium responsio. Collat. ed. Br. pag. 310. 311. I. Hoc idem est ac si simpliciter dicerent, genus nullum aut modum actionis esse, quo in voluntate convertendi Deus operatur, quin eodem etiam utatur Diabolus in hominibus seducendis, quamvis impari gradu. Hujus autem sententiæ confessarium audiant necessarium & quasi pactum genuinum; Deum sc. non esse

(a) An Diabolus & que efficaciter agat ad perversionem, ac Deus ad conversionem.

esse directam causam concursus vel conversionis voluntatis: recte enim Thomas, 1.2. q.80. a.1. & 2. consentientibus omnibus Theologis, ipsoque rationis lumine suffragante, *cum sufficiens peccati causa non sit, neque res exterius oblata, neque ille qui eam proponit, neque ille qui persuadet, sequitur quod Diabolus, quamvis phantasmam & appetitum concitando, interius instigat ad peccandum, non tamen sit peccati causa directe & sufficienter, sed solum per modum proponentis vel sedentis appetibile.* 2. Ad efficaciam persuasionis in effecto producendo suo, plus semper valet audientis affectio, quam circumspectio dicentis. Arist. Rhet. 2. Inde est quod in voluntatibus malitia prava corruptis, *πλευραί τοις φύγειν, malum semper est ad persuadendū appositissimum, & efficacissimū, ut recte Synesius obser- vavit. Hac igitur ratione, efficacia diaboli in voluntatibus hominum seducendis, superior statuetur operatione illa divina quam in convertendis iis exercet, si sit persuasio mera.* 3. Falsissimum est discrimen illud, quod fingunt esse inter allicia Dei & satanæ, quasi ille cælestia & æterna promitteret, hic vero terrena sola caducaque. Primaria illa tentatoris pollicitatio, *eritis sicut Dī, caducum nihil sa-*
pit,

pit, aut in terris natum. Aureum illud Antichristi poculum ex quo propinare solet quam plurimis seducendis, non tantum, sed & cæli promissa continet. Hæreticorum paucissimi sunt qui non cælum promittunt sedatoribus suis, & vitam æternam.

Tertium quæsumus fuit, an eadē efficacia irrita fiat unquam: id est, an Deus ex parte (ut loquuntur) sua æq; efficaciter aliquem non venientem ac venientem trahat. Respondet ille, (p. 316.) post elusoria quædam, quibus efficacem hic dici non vult vocationem non venientis quam tamen p. 272. efficacissimam ipse vovat, in ordine gratia prevenientis, fieri posse ut tam non veniens quam veniens aque efficienter h.e. sufficienter à Deo trahatur. Hæc autem responsio eandem habet cum antecedente sequelam; Dei videlicet gratiam non esse propriam & sufficientem causam, cur iste venit potius quā alius. Hoc enim effectum ut hujus hominis proprium, nō proprie provenit à causa communi. Non juvat hic fugere ad gratiam concomitantem; nam quum ex duobus æquali gratia æqualiter præventis, unus consentiat & non alter; consensus hujus causa, ordine naturæ præcedens est, non

con-

concomitans; alias non est causa: nihil autem gratiæ præcedens fuit, quod magis in hujus influebat actum quam in alterius: nihil igitur gratiæ, fuit propterea causa quod consensus in isto magis quam in altero sequebatur.

Errori huic suo non veretur ille Augustini prætexere nomen, nec eum hic pag. 319. (quod tamen fere semper facit) in præmaturis illis opusculis tantum, quæ istiusmodi errorem indicare fatetur. Augustinus ipse, loquentem inducit, sed in iis ipsis etiam quæ refutationem ejus intendunt, de Prædest. & gratia c. 15. Et ad Simplicianum l. I. q. 2. Ad Simplicianum libri, primi quidē eorum fuerunt quos elaboravit Episcopus, Ib. 2. 4. atque adeo non tam accurate quæstiones omnes explicant, ac posteriores quidam. Sed audiamus quid hac de re prounificant. num eodem animo, eadem virtute, & eodem modo, in ordine gratiæ prævenientis, tam non venientem quam venientem à Deo vocante trahi? hoc si alicubi diceret, pro indicto illud haberet, disputationes illæ jubent omnes, quas adversus Pelagii reliquias elaboravit senex. Quid autem est? *eadem res sepe eodem modo dicta, unum moveret, aliud*

un movere. Licebit hic mihi jure iisdem cum affari verbis, quibus me injuria nuper accusavit. pag. 308. Augustini dicta truncas (imo & pervertis etiam) quæ si integra referres, tuam sive oscitantiam sive malitiam sponte sua proderent: quod ut tu quoque videoas, atque erubescas, en tibi ea ipsa testimonia quæ tu nobis ex Aug. reponis. Cum ergo aliis sic, alii autem sic moveantur ad fidem, eademque ratione alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat; aliumque moveat, alium non moveat: quis audiat dicere, defusisse Deo modum vandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque coniungeret, in qua Iacob justificatus est? Sensum & mentem verborum horum ex præcedentibus illis intelligere licet, Non potest effectus misericordie Dei esse in hominis potestate, ut frustra illa misereatur si homo nolit: quia si vellet etiam proximum misereri, posset ita vocare, quomodo illud, ut & moverentur, & intelligerent, & querentur. Differentiam propositi, differentiam modi, aperte testatur & urget in paxia præveniente: internam etiam virtutis differentiam insinuat, non obscure. Sed pergamus ad alterum locum, Quis fides eorum (puta Nebuchadnezaris & Pharaonis) fecit esse diversos, nisi quod unius,

&c. Itane, &c. ? (verbis ejus utor)
quin pergis, quid subsistis in tuo illo per-
functorio &c. an prævidisti, te si pedem
promoveres, in fraude deprehensum iri?
quod ne sine justa ratione tibi impingere
videar, addam ea, quæ tu de industria
prætermisisti. Igitur eo quem citas loco,
sic Augustinus; *Quid ergo fines eorum faci-
esse diversos nisi quod unus manum Dei sen-
tient, in recordatione proprie iniquitatis inge-
nuit; alter libero contra Dei misericordissimam
veritatem pugnavit arbitrio?* Hic quicunque
respondet, illi ut mutaretur affuisse divinum,
hunc ut induraretur defuisse præsidium, & hoc
contendit injustum, propter quod rerum ipsa-
rum fines in Dei voluntate constituens, dixit
Apostolus, Cujus vult miseretur, & quem
vult indurat, dicente Domino, sine me nihil
*potes sis facere: intelligat illa omnia vel adju-
vante Domino perfici, vel deferente permitti,*
ut noverit tamen, nolente Domino nihil præius
admitti. Constituit hic Augustinus diffe-
rentiam duplēm, ut ante, voluntatem
Domini, & præsidium divinum quod
adfuit uni & non alteri. In exemplis il-
lis quæ ex scripturis adfert, pag. 320. &
qualem gratiam utrisque concedi non
alio probat argumento, quam iudicio vel
authoritate sua, *nullus (inquit) dubito:*
cui

cui eadem facilitate respondere sufficiet,
ego multum dubito.

Hæc de quæsitis illis tribus, quæ totidem sunt argumenta valida, quibus causa nostra firmatur, & expugnatur adversa.

Percontationes his oppositæ, p. 320.
321. verbis illis ponuntur, quæ sententiam nostram pervertant & controversie caput non attingant: De iis igitur viderit author.

CAP. VIII.

De resistibili & irresisti- bili gratia.

Nihil est in hac tota causa, quod adversariis est magis in ore, quam conversionis gratiam esse resistibilem. Hoc controversiæ caput Nicolaus appellat, p. 243. *sine gratia conversionis irresistibilis necne*: hisceque verbis homonymiam omnem tolli, & quæstionem ipsam clare dicit proponi. Vbi tamen hoc caput collocent, aut quam gratiam conversionis nomine designent, nondum nobis exposuerunt: nec ullam actionem

gratiæ videntur agnoscere, cui à voluntate resisti proprie potest. Illuminationi mentis vel mediatae vel immediatae, primas aliquando tribuere solent. p. 300 Collat. p. 273. hanc autem physice & irresistibiliter fieri dicunt. Nicol. p. 192. Secundum locum affectuum sanationi, & ad supernaturale bonum accensioni concedunt : hucusque vero irresistibili motu penetrare gratiam agnoscunt. Tertiā gratiæ actionem ponunt in voluntate allicienda : sed quum suasio nihil aliud sit quam objecti & convenientiæ eius propositio, non differt re ipsa hæc voluntatis suasio, ab actione illa prima, quamens illustratur cognitione: ut illam igitur, sic & hanc etiam irresistibilem statuant necesse est. In istis tribus, prævenientem gratiam terminari statuunt: atque adeo hanc totam irresistibilem faciunt. Concomitantein vero multo magis: hoc enim nemo vitare potest, quin fidei eliciens actum, Dei concursu simul adjuvetur. Totam igitur conversionis gratiam in operatione sua propria, irresistibilem esse docent.

Eventum fateor ad cujus productionem allicitur voluntas, incertum & dubium statuunt: sed. i. Actum ipsum si dei

dei nec velle Deum proprie, nec velle possit contendunt. Sic enim Vorstius eloquitur quod ceteri sentiunt, *Quia Deus liberè prorsus & contingenter à nobis fieri vult.*
ea potius aut efficacius, quam per modum
ceti ac desiderii, velle non potest. Paraf. p. 4.
 Desiderium autem non est proprie voluntas, sed distinctum quiddam à libera volitione, Episcopio teste, disp. de provid. th. 7. & ipso Nicolao, p. 20. Si vero non velit Deus conversionem & fidem hominis, voluntati ejus gratiæ non resabit homo qui convertere sese non vult. 2. Effectus iste nullam gratiam resistibilem sequitur, ut directam & propriam suam causam: nullam enim spirituale donum voluntati unquam vel ante lapsum insitum fuisse putant; nec auxilium efficax quidquam in eam agere, ante actum illum quem concomitatur. Collat. pag. 298. Nicol. p. 214. non autem resistitur nisi agenti; aut aliter quam actionem ejus impediendo. nulla vero gratia adiutorio proprie dici potest impediri per voluntatis dissensum. hoc tamen est quod per gratiam resistibilitatem intelligunt, potestas in homine dissentientia ab eo quod ipsi proponitur ad consensum eliciendum.

(a) Hanc autem potentiam vel dissentendi vel resistendi, non simpliciter tolli dixi per decretum prævium absolutum, aut per actionem illam gratiæ, quam Deo tribuimus in hominum conversione; sed actum tantum dissentendi, vel resistentiam ipsam. Hic vero sibimet Nicolaus plurimum viderit gratulari, quod campus hunc apertum habet, in quo libere possit evagari, de necessitate, de fato, & de Parcarum filis dicaciter declamando. Ego per circuitus non sequar eum omnes: sed erroris ea notabo vestigia, quæ ad causam ipsam spectant.

I. Discedere me à nostrorum quorundam sententia dicit, p. 244. ad 250. eo quod illi per gratiam hoc effici dicunt, ut nemo qui eam habet, resistere ei velit aut possit: ego vero actum ipsum aut voluntatem resistendi tolli solam dixi, non autem potentiam. Respondeo. 1. Distinguendum hic est inter causæ potentiam & effecti possibilitatem: causa nonnuquam potentiam quandam habet ad effectum aliquod producendum, quod ut actu producatur est impossibile ex aliqua suppositione.

Exem-

(a) Actus non potentia resistendi tollitur per gratiam.

Exempli gratia, ad ossa vel crura Christi confringenda, potentiam sufficien-tem habebant milites : Ioan. 19. fieri tamen non potuit ut suffringeretur ab iis os illum Christi : contrarium à Deo tum decretum fuit, tum etiam prædi-ctum. de militibus igitur quis vere dicat, potuerunt crura Christi suffringere, si causæ potentia spectet, & vere etiam, non potuerunt ossa Christi confringere, respectu possibilitatis effecti, quia fieri non potuit quia Dei decretum & Scrip-turæ prædictio maneret firma. Eodem plane modo, quum voluntas humana in-clinationē quandam & potentiam habeat avertēdi se à vocatione Dei, recte dici-tur eam aliquo modo dissentire posse; verum tamē est, fieri non posse, ut posito decreto gratiaque trahēte, à Deo vocan-te semet avertat, & hoc sensu recte etiam dicitur, eum qui ex proposito vocatur, & gratiam illam accepit, nec dissentire un-quam, nec posse dissentire. 2. Hanc ex-plicationem agnoscunt & adhibent illi ipsi Theologi quos Nicolaus ex adverso hic dicere cogit, id quod ipsum latere non potuit, quamvis dissimulare voluit. Sic enim Pareus ille (quem præ cæteris exagitat pag. 245. ut puerum & novitium

in S. Scripturis, moderationem suam dum defendit exercens) advers. Bell. de gr. & lib. arb. lect. 122. ubi verbis illis utitur de potentia contemnendi & resistendi, quæ hominem istum tam male habent, infallibilitatem solam à se intelligi non semel monet, idque respectus predestinationis & gratia efficacis. Plenius autem & mentem suam & rem ipsam exponit lect. 165 verbis istis, *Interna suatio Dei est efficacissima, non ut resisti non possit, sed ut voluntas resistere non velit. Potest enim voluntas suo vito gratiae resistere, quia non resistendi sed assentiendi actum gratia efficacissime in ea operatur.* Ex his recognoscere potest Nicolaus, neque se gratiam moralem convenienter sententiaz nostræ explicuisse, aut nostrorum sententiam recte cepisse, neque me ab eorum doctrina vel unguem latum recessisse, cum actum solum non potentiam omnem resistendi per gratiam tolli dicebam.

I I. Ex eo quod ego dixi prædeterminatione resistentiam tolli, arte dædalea consectorium hoc educit, pag. 250. ergo carentia hujus prædeterminationis est causa totius resistentie & consumacione que est in ijs qui non convertuntur. Hæc quam coacta & inepta deductio sit, ex isthac videat, eodem

dem modo formata. per gratiam prævenientem tolluntur impedimenta illa ex intellectu & affectibus, quæ voluntatē ea constrictam ante tenebant, ut vocanti non potuerit assentiri: tolluntur etiam irresistibili motu. p. 292. & 300. ergo carentia hujus motus gratiæque prævenientis, causa fuit antea totius impedimenti quod voluntatem ineptam reddebat ad fidai assensum: ergo & pravum opinionum, & affectuum rebellium & eorum fructuum omnium.

III. Pelagianismum hinc exculpit, p. 252. quod potentiam aliquam dissentendi manere dixi, dissensu ipso vel resistentia per gratiā Dei sublata: & ridicule nimis querit *quid actum resistentis impedit?* annon diserte satis dixi determinantem illam gratiam, id est, vim inditam, una cum motione efficaci effectum illud habere, ut non actu fiat resistentia? quam puerilis igitur est illa caviliatio tota, p. 253. qua mihi impiogit ea quæ ex arbitrii absolute indifferentia quam tradunt illi, necessario sequuntur; quum ego potentiam ad dissentendum illam tantum posnam, quæ correcta per gratiam est & ad alteram partem ut ita dicam actuata?

IV. Contradictionem implicare pu-

L 5 tat pag.

tar, pag. 254. ut Deus convertendo creet in homine vitam novam eamque infundat, & homo interim habeat potentiam ipsi resistendi vel non assentiendi, &c. Sed. 1. Ad infusionem suæ gratiæ Deus partim moraliter, & partim physice vel efficienter agit: est aliquid igitur in hac actione cui homo reniti potest. 2. Infusio illa non totam potentiam explet, sed partialem quasi formam addit, quamcum potentia renitendi consistere bene potest. 3. Gratia illa infusa non determinat voluntatem propriæ nisi in actu primo: ita ut libertas quædam remaneat ad actum secundum; qui licet infallibiliter sequatur motionis efficacis vi; libertatem omnem tamen aut potentiam ad contrarium non tollit.

V. Effundit ille multa de *sensu diviso*, pag. 255. &c. quia repugnandi potentiam per gratiam efficacem non tolli dixi in *sensu diviso*. Hoc exagitat ille declamatorio suo more, nunc interpretando pervertens, nunc verum esse concedens, non autem sufficiens ad libertatem illam homini vindicandam, quam ipsi putat esse concedendam. Sed nec ego id dixerim satis esse, sed verum tantum. Amplius aliquid adjectum vider,

p. 263 ne in sensu composito quidem potentiam
suis per efficacem gratiam tolli. Distinctio-
nis hujus haec mens est: quum determina-
tur voluntas per gratiam, & efficaci-
ter movetur atque infallibiliter ad assen-
tendum; quamvis non habeat potesta-
tem simul dissentendi, sicut tamen ha-
bet potestatem dissentendi, licet non
omni modo æqualem, aut absolute in-
differentem. Hoc illud est quod aliis
verbis non bene quidem latinis, sed ve-
nientiam, à quibusdam dogetur: est in
voluntate *simultas potentie* ad assentien-
dum & dissentendum, licet in alteram
partem inclinata sit & quasi in ordinem
reducta: non est autem in voluntate *po-*
tentia simultatis ad assentendum &
dissentendum, qua potest hos actus simul
proferre. Sic simul adsunt in voluntate,
gratia efficax & potentia dissentendi;
haec enim est compositio determinatio-
nis ad unum cum potentia ad alterum:
nunquam autem gratia efficax & dissensus,
aut potentia habendi gratiam efficaciter
moventem & dissentendi simul; quæ
est compositio determinationis ad u-
num, cum actu altero sive contrario.
Haec sic explicata, luce sua dispellent
nebulas illas omnes, quibus distinctio-

nemillam obscurate conatur.

Sed præter compositionem illam inter gratiam & potentiam dissentendi; non negaverim etiā, componi inter se posse, gratiam, si secundum entitatem suam præcise consideretur, & actualēm dissensum: quamvis fieri non potest, ut eidem gratiæ efficaciter moventi ut instrumento divinæ voluntatis, voluntas humana resistat, aut potentiam habeat propriæ resistendi. Hæc ut Nicolaus eludere possit, videri voluit non intellexisse. 1. Negare se dicit pag. 265. physicam illam motionem voluntatis. Sed non quæritur istic quid aiunt aut negant illi; ostendendum fuit, motionem istam cum naturali libertate non pugnare. 2. Sensus hunc divisum appellat, considerare gratiam ut rem creatam simpliciter; & sensum compositum, eundem considerare ut instrumentum divinæ voluntatis. Sed divisionem aut compositionem istiusmodi fingere, nihil spectat ad causam: ego aliam volui, ut supra demonstravi. 3. Sensus aliud compositum invenit, p. 268. alienum omnino ab argumento, quo conjungitur Dei voluntas & gratiæ efficacia, cum hominis voluntate. 4. Divisum etiam aliud eruit, pag. 267. quo

quo gratia entitas consideretur, nullo habito respectu & ordine ad conversionem. s. Ab eo quod est, argumentum dicit ad id quod supponitur esse. Eodem dicit modo (sed tantum dicit) *conditio-
nem ipsam qua talis libertatem voluntatis non
naturae.* Ibid. Sic verba dare solent, qui nec tacere possunt, nec solidi quidquam afferre.

Ad rem ipsam tandem accedo, qua *totius negotii caput quasi acu me tetigisse fate-
tur, pag. 269.* considerari nempe gratiam efficacem etiam, ut instrumentum divisionis voluntatis, intentionaliter continens ipsius Dei agentis principalis vim & virtutem summam. Ita enim respectu, quamvis intrinseca omnis dissentendi potentia non auferatur voluntati, sed stabiliatur potius; quia Deus eam ordinavit ad illum consentiendi modum, ut dissentendi potentiam retineat interim secum: nec etiam actus ipse resistendi vel renitendi penitus tollatur. Gal. 5. 17. quoniam ex parte tantum facultates omnes corrigitur, &c duplii quasi lege aut forma reguntur, partim sanctitatis ac partim malitiae; unde voluntas ipsa duplex dicatur. resistentiam tamen completam, & possibilitatem etiam

tiam sic resistendi, ut conversionis opus non producatur, hanc gratia; hujus & voluntatis divinæ vi, ut repugnans quidam, removeri dico. Hacteriorum vel explicatione sola, disjectæ corrunt vitilitigationes illæ omnes, pag. 269. 271. 272. quibus inter se committere vellent hæc duo, convertere Deum homines per vim & virtutem summam, & potentiam iis interim vel dissentiendo vel renitendi remanere nonnullam.

(a) Scrupulus hic unus est obiter tam eximendus, quem de violentia & coactione injectum urget. Violentum enim voluntatis motum contendit esse, si principium & causam habeat externam tantum: & invitam eam cogi, si ex nolente volens fiat virtute illa summa pag. 270. Obsoleta est hæc & umbra-tillis obiectio, qua disputare Sophistæ solent, adversus illam cæli Solisque vim, qua in sublunaria, movendo & influen-do agit, eosque motus aliquando pro-ducit, qui ex se solo pendent. Hæc au-tem ratio, in ipsa natura, quam sit nuga-toria, Philosophi multi (Zabarella &c.) docuerunt. In actionibus etiam huma-nis,

(a) Voluntatis conversione non est violentia;

nis, eodem plane modo sophisma hoc à scholasticis olim (iis quib. tritum fuit) pentritum legitimus. Si de actu credendi queratur, principium ejus est intrinsecum; gratia enim inhærens est principium quo, & voluntas per gratiam quasi formata, est principium quod agit, atque adeo violentus non est sed voluntarius, actus iste credendi. Recte enim Thomas ad objectionem hanc ipsam respondens, 1.2 q.9.a.1. ad 4. *De ratione voluntatis est, quod principium ejus sit intra: sed non ostet quod hoc principium intrinsecum sit primum principium non motum ab alio: unde motus voluntarius, et si habeat principium proximum intrinsecum, tamen principium primum est ab extra, sicut & primum principium motus naturalis, est ab extra, quod scilicet violentiam naturam.* Si vero non de actu ipso credendi, sed de principio illo gratiae, quo ad hunc actum voluntas constituitur apta, queratur; absurdum esse dico violentiam illic & coactionem comminisci, ubi ad libertatem voluntati restituendam, naturam ejus Deus conservans adventitiam pravitatem tollit, & perfectionem quandam in ipsam indit, qua secundum naturam suam liberius agat. Rationem hic etiam idoneam Thomas reddit,

reddit, de verit. q. 22. a. 8. *Quantumcumque voluntas à Deo immutetur in aliquid, non dicitur cogi in illud: cuius ratio est, quia ipsum velle aliquid est inclinari in illud, coactio autem vel violentia, est cum contraria inclinatione illius rei qua cogitur. Cum igitur Deus voluntate immutat, facit ut præcedens inclinationi succeda alia inclinationis, & ita quod prima auferatur, & secunda manet. Vnde illud ad quod inducit voluntatem, non est contrarium inclinationi jam existenti, sed inclinationi qua prius inserat, unde non est violentia neque coactio.*

Non omittendum etiam, mentis illuminationem, affectuum sanationem, & voluntatis quandam excitationem, ad externam, physicam, & irresistibilem vim ab ipso Nicolao referri, p. 292. 300. ut ante vidimus. Non dicet opinor tamen violenta coactione hæc omnia perfici. Perturbate igitur, non ex judicio differit, quum violentiam ab id genus operatione abesse unquam negat. Nec sibi met minus contrarius est in eo, quod verbum divinum, vim illam summam & irresistibilem nullo modo continere contendit, pag. 272. (quod verbo respectu spiritus libere comitantis recte tribuitur) & effecta tamen illa à verbo ut ab instrumento consummatorio, physique &c.

hic & irresistibiliter produci affirmat.

Ad invincibilem gratiae ac voluntatis divinae virtutem demonstrandam, verbis uterbat Augustini, Enchyrid. ad laur. c. 95. *Deus noster in celo & in terra omnia quicunque voluit fecit.* Quod utique non est verum, si aliqua voluit facere & non fecit: & (quod est indignius) ideo non, quoniam ne finiquod volebat omnipotens, voluntas hominis impeditavit. & postea, c. 96. *Hoc nisi credamus periclitatur ipsum fidei nostra confessionisimum, qua nos in Deum patrem omnipotentem credere confitemur:* neque enim veraciter ob diud vocatur omnipotens, nisi quia quicquid vult, potest: nec voluntate cuiuspiam creature, voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Respondet ille, Augustino se ne tantillum quidem repugnare. Hoc mihi auditu sane valde mirum esset, si audacie specimen hoc primum dedisset. quid enim? Augustinus dicit, voluntatem Dei tam certam, immutabilem, potentem, & efficacem esse, ut effectus ejus ab hominis voluntate nunquam proprie impediatur. Haecce confessio Nicolai? Nobis (inquit pag. 271.) certum est, *Deum multorum conversionem & salutem intendere, in quibus eam non assequitur.* Et rursus, pag. 272. *Non omnes converiuntur, quos Deus serio & ex*

& ex animo voluit convertere. Sed rationem audiamus quam reddit ille, cur Augustino in hac re ne tantillum quidem putandus est repugnare; quia scilicet hominem dicit voluntati divine resistere posse, non eo quod voluntate hominis impediatur aut impediri possit effectus omnipotens divina voluntatis: sed quod Deus homini convertendo, omnipotentem vim ac virtutem adhibere nolit, pag. 272. Vix quidquam dicere potuit quo magis Augustino repugnaret. (a) Hanc ipsam enim causam Augustinus adfert, cur nullus effectus voluntatis divinae (minime vero omnium conversionis alicujus quam vult & intendit) impeditur possit ab humana voluntate aliave causa, quia Deus, Deique voluntas, omnipotens est, (ut alibi semet explicat, De Cor. & Gr.c. 14.) sine dubio habens humanorum cordum quo placeret inclinandorum, omnipotissimam potestatem. Nicolaus è contra, huic voluntati quæ conversionem hominum intendit, resisti posse contendit, quia non est omnipotens. Et ne tantillum tamen Augustino repugnat? 2. Quum omnipotentis Dei voluntatis effectum impediri posse negat, & voluntati tamen Dei

(a) Convertit homines Deus omnipotente voluntate.

Dei alicui (quæ efficax ejus est & propria voluntas) homines resistere dicit; distinctionem novam cedere videntur, qua voluntatem divinam omnipotentem unam, aliam vero non omnipotentem, sed aut magnipotentem, aut parvopotentem, imo non potentem faciat. sic enim semet ibidem explicat, pag. 273. quæcumque vult potenter efficere, quasi quædam efficere vellet, sed non potenter. Hoc Augustino nunquam venit in mente: nec cuiquam crediderim authori gravi. Voluntas omnipotens illa dicitur quæ potens est efficere omnia quæ vult: Qui aliam ullam cogitat, impotentem illam & Deo indignam esse, necesse est ut fateatur. Efficax potentia per Dei voluntatem limitari libens concederem: sed quicquid illud est quod efficaciter & proprio vult, id per omnipotentiam semper exequitur, quamvis minutulum quiddam sit, & perpusillum. Culices & muscas ipsas per omnipotentem voluntatem producit, æque ac elephantum & cetum, quamvis non æque illa nobis in utrisque forte manifesta fiat. *Omnipotens est Deus* (ait Augustinus De Temp. serm. 119.) ad facienda maiora & minora: magnus est in magnis, nec parvus in minimis. Non agit

git Deus (ait Scaliger, Exercit 365.8.) *pr-*
finitam potestatem. non enim sequitur; actio-
finita: ergo & potestas. 3. *Quod omnipo-*
tentem voluntatem ab hominis conver-
sione removet, id non Augustino tan-
tum repugnat, qui efficaciam istam o-
mnipotentem sapientius appellat; sed & ipsi
Christo, qui eadem potentia converti di-
cit homines (quosdam saltem) qua ca-
melus dicitur per foramen acus, Luc. 18.
25. Vbi etiam vers. 27. (quod observari
imprimis debet) discipulis suis loquacio-
num illarum verum sensum aperit (qui-
bis aliud quiddam significari videtur,
Christum scilicet velie conversionem
quorundam efficere, sed non posse, quia
ipsi nolunt, ut Matth. 23. 37. &c.) hoc
nempe non de potentia Dei limitata ne-
scio qua intelligi, sicut novi doctores vo-
*lunt, sed de potestate illa quæ est *apud**
**christianos, apud homines;* id est, humano*
more has phrases usurpati, & operatio-
rem illam omnipotentem qua Deus in
hominibus convertendis utitur, non pe-
nitus iis explicari. Apud homines (ait
Christus) hoc impossibile est (quod ego
simpliciter impossibile dixi) apud Deum
autem omnia possilia sunt.

(s) Eff.

(a) Efficaciam huic potenti adversari
dixi quasi ex diametro effatum illud Ni-
colai, quo negat, voluntatem ad actus suos
nitione irresistibili determinari posse, ne ab ipso
Deo quidem. Hic vero cogi se dicit fidem
meam appellare, quod cum exclamatio-
ne facit tragica, pag. 274. proh fidem tuam
Amesi. Quid vero commisi miror tanto
damore dignum?

I. Illud, ne ab ipso Deo quidem, meum dicit
esse additamentum. Quasi de alio ullo
determinationis hujus autore aut age-
rem ego, cum Deum in homine novam
vitam creare dicetem; aut responsurus
erat ille, quum irresistibiliter hoc fieri
segret, verbis iis ad creationem illam
quam Deo tribueram, ab ipso directe
accommodatis. voluntas salvi naturalibus,
nitione irresistibili ad actus suos producendum
terminari non potest. p. 234. Applicatione
tente horum ad questionem, quam ver-
bis illis, ne ab ipso quidem Deo, breviter in-
dicabam, præmissis contineri exclama-
tori ple tandem vedit, eamque recipit &
quiescit pro suo. pag. 275.

II. Verba ejus truncata causatur, quia
omissa illa, salvi naturalibus, & ratio etiam
quam

(a) Posse Deum irresistibili virtute hominem
convertere.

quam reddidit, quod à Dei sapientia & constantia alienum esset, &c. Discept. pag. 37.

Respondeo. fraudem ab omissionibus hisce, vel illud removet, quod eodem folio in dictis ejus referendis hæc omnia fideliter postulem. **2.** Ratio hæc non sententiæ citatæ, ne ab ipso quidam sub jungitur: non mirum igitur si eam omiserim. Lex nulla vetat, sententiam aliquam separatim ab Authore positam, separatim etiam allegare. **3.** Si ratio sit, tum non tam declarat quam probat sententiam: meum autem erat eam breviter tantum declarare. **4.** Id etiam in causa fuit cur particulam illam præteri, *salvis naturalibus*; quia locum tantum rationis habet, ad ostendendum illud verum, quod in sententia fuit, Deum non posse (ordinaria nempe potestate) irresistibili motione, voluntatem hominis ad actus suos determinare, quia scilicet, hoc esset naturam voluntatis destruere. Hoc vero idem in ipso nomine voluntatis notatur: si enim non possit hoc facere salvis voluntatis naturalibus, tum nec voluntate salva. **V**anissimam igitur histrioniā exerceat Nicolaus, dum in exclamations istiusmodi tam leviter erumpit.

(a) Ex

(a) Ex omnipotentia divina supremum dominium pendet quod in creaturas omnes Deus exercet, iis omnibus utens & ad operationes suas applicans pro arbitrio suo. Istud autem dominium lădere videntur ii, qui penes Deum esse negant, voluntatem ad operationem suā prædeterminare. Nam si non possit Deus voluntate ita uti, ut quum & quemadmodum velit, ad operandum moveatur, tum supremus ejus dominus non potest haberi. Quæ respondet ille de concursu Deicu[m] voluntate, qui voluntatis actum natura sequitur, pag. 277. non pertinent ad prædeterminationem jam in manibus. Nec ad quæstionem aptantur ea recte, quæ de motu addit prævio, Ibid. quæritur enim istic, an si Deus velit & intendat, hominis voluntatem ad fidei actum movere, fieri possit ut effectum illum impedit voluntas, & dominus tamen ejus, habeatur Deus supremus.

Neque opus est aut operæ pretium, ad absolutam illam Dei potestatem (cum Nicolao p 278.) fugere, qua voluntatem annihilare potest si velit, ut supremum eum ejus dominum agnoscamus; potest tantum dominandi, non domi-

nium

(a) De dominio Dei in voluntatem.

nium ipsum, in illa potestate collocari potest, qua non agit Deus, sed agere tantum, si velit, potest. Actualis autem & ordinariæ potestatis est Deo, arbitrium homins ad volendum, infallibiliter applicare. Hoc si non esset, absolute nunquam promittere posset quidquam, quod humanis conatibus esset perficiendum; promisit autem, & fidem semper liberavit. Argumentum istud gravissime prosequitur Augustinus, de præd. sanct. c. 10. tam in civilibus negotiis, quam in donatione fidei. de illis ita.
Non est dubitandum, voluntati Dei qui in celo & in terra omnia quacunque voluit fecit, & qui etiam illa que futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult; quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus quod vult facit. Nisi forte (ut ex multis aliqua commemorem) quando Deus voluit Sauli regnum dare, sicerat in potestate Israelitarum subdere se memorato viro, si ve non subdere, quod utique in eorum erat positum voluntate, ut etiam Deo valerent resistere: qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humerum cordium quo placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem. De fide etiam sic: quando (inquit) Deus Abraham in semine ejus

hus fidem gentium, dicens, patrem multarum gentium posui: unde dicit Apostolus, ideo ex j^e, ut secundum gratiam firma sit promissio unius semini, non de nostra voluntatis potestate; sed de sua predestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturus fuerat, non quod homines: quia et si faciunt homines bona que pertinent ad colendum, Dum ipse facit ut illi faciant quae praecepit: non illi faciunt, ut ipse faciat quod promisit: alioquin ut Dei promissa compleantur, non in Dei, sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipso redditur Abraha, Quod si veritas & pietas nos credere vetat: credamus cum Abraham, quoniam que promisit potens est & facien. Promisit autem filios Abraha, quod esse non possunt, si non habeant fidem. Ergo ipse donat & fidem. Hæc scripsit Augustinus, ætatis jam & judicii maturi, & in hisce controversiis exercitatus, quibus illa non sunt opponenda, ex prioribus ejus scripsi Nicolaus istic & alibi adfert, pag. 280. sicut & Pelagius olim & sectatores ejus fecerunt, de quibus retractando fassecit olim ipse. Retract. l. i . c. 9. 10. 13.

De dominio vero hoc, quod actualis Dei potestas in hominibus regendis & convertendis exercet, quam honorifice fecit Nicolaus ne quenquam id post-

M hac

hac lateat, manifestum facit conclusio
 illa, qua hominis voluntatem quoad a-
 etiam ipsum, non magis in Dei potesta-
 te ponit; quam in potestate hominis, vo-
 luntatem Dei quoad aetum suum po-
 nendum esse purat. Verba ejus haec sunt,
*Voluntas hominis à Dei voluntate in determi-
 natione sui ipsius quodammodo dependet: di-
 ces, in hoc operandi modo, D'cum etiam quod-
 ammodo à voluntate dependere: concedo, quod
 actum determinationis libere, eo quem supra
 indicavi, sensu universaliter atque improprio.*
 Pendet, inquit, voluntas humana ex Dei
 voluntate quodammodo: pendet etiam Dei
 voluntas ex hominis voluntate quodam-
 modo: non major igitur imparitas mutui
 dominii inter voluntatem Dei & homi-
 nis (ex ejus sententia) quoad actum ip-
 sum determinationis, quam significatio-
 nis est, inter modos quodammodo & quodammodo;
 quorum differentia Lombardus alibi
 Sent. I. I. fatis anxie satagit invenire. Imo
 vero, si penitus res ipsa perpendatur, &
 (suppositis viribus naturalibus, una cum
 operatione illa gratiae prævia, quam ni-
 bil in voluntate in conferre, aut in eam
 directe agere docent) de aetui ipso sepa-
 ratem queratur, quo Dei & hominis
 voluntates concurrunt ad ejus produc-
 tionem;

ctionem; certissimum esse dico, ex Nicolai sententia. voluntatē Dei ex hominis voluntate, ut ex conditione naturæ ordine antecedente, & causæ rationē habente, hominis pendere autem voluntatem, ex voluntate Dei, non aliter pendere. quam ut ex comitante causa, non operationis proprie suæ, sed ejusdem secum effecti. Hoc supra satis demonstravi. Quam autem præclarum hoc sit dominum, vel dominii potius titulus, quam Deo dignus, non est necesse ut pluribus hic demonstrem. Gravissime de hac re pronunciavit olim Augustinus, Ad Simplic. l. i. q. 2. Illud manifestum est, frustra nos velle, nisi Deus misereatur illud autem nescio quomodo dicatur, frustra Deum miserenos velimus; si enim Deus miseratur, eam volumus: adeandem enim misericordiam pertinet ut velimus, Philip. 2. 13.

(4) Ut libertatem & determinationem bene simul consistentes, quasi digito porrecto monstrarem; voluntatem dixi in actionibus suis liberis, jam actu à se ipsa determinatam, retinere tamen libertatem suam: atque adeo si à Deo determinetur, libertas tamen illæsa manere

M 2 potest.

(4) Libertas Voluntatis cum determinatione consistit.

potest. Circumloquutionibus hic multis
utitur Nicolaus, pag. 281. 282. sed argu-
mentum ipsum intactum relinquit. Non
enim hoc contendō, voluntatem posito
jam actū determinationis suæ adhuc ab-
solutam indifferentiam servare: neque
ea sola ratione liberam voluntatem affir-
mo, quia prius quam se determinaret ad
unam partem, alteram eligere potuit; sed
etiam quia in eo ipso temporis momen-
to, quo actū determinatur ad unam, ve-
ram retinet potestatem, alteram si velit
eligiendi. Ratio est, quia libertas illa qua
fuit in actū primo, non tollitur sed per-
ficitur in actū secundo: nec liber dicen-
dus esset actus ipse, si agendo libertas a-
mitteretur. Si vero libertas naturalis non
tollatur per actualem determinationem:
tum in absulta indifferentia ad utrumlibet
non ponitur illa libertas; tum præ-
determinationis Dei qua indifferentia ha-
minuitur, non tollit illam libertatem;
tum denique necessitas omnis non pug-
nat cum libertate.

Sed quamvis à seipsa determinari vo-
luntatem concedat, à Deo tamen salvis
naturalibus hac fieri posse pernegat pag.
283. Contra autem est. si id facere possit
ipia, tuma Deo ut id faciat irrefragabi-
litet

siter potest effici. Plus enim potestatis habet in voluntatem Deus, quam in se-
met habet ipsa. Praeclare Augustinus,
De cor. & grat.c. 14. *Deus magis habet in
potestate voluntates hominum, quam ipsi suas,*
nec in absoluta potestate hoc eum habe-
re dicit, sed in ea quam exercet; Ibid.
*intus agit, intus corda tenet, corda movet, eos-
que voluntatibus eorum quas ipse in illis opera-
tus est, trahit.* Hanc autem voluntatis de-
terminationem, & per Deum solum, &
per seipsum effici posse negat: se ipsum
enim jam prædeterminatam non potest
insuper determinare. p. 283. Respon-
deo. Deo soli determinationem totam
non tribuimus, nisi in actu primo, quo
idonea redditur voluntas ipsa ad elicien-
dum actum suum. Determinatio autem
in actu secundo est operatio voluntatis
à Deo motæ, atque adeo primatio à Deo,
ut à causa prima seu domino supremo
ac absoluto; secundario vero à volunta-
te. Efficit igitur voluntas quod non ante
factum in ipso fuit, determinat enim se se
in actu secundo, quum in eodem antea
determinata non erat: non agit tamen
ut primum agens, sed ut agens ab alio
actum, & ad hoc ipsum prædetermina-
tum, ut libere determinet semet ipsum.

In Angelis etiam & spiritibus beatis eandem veritatem clarissime confitimatam dixi, eo quod voluntates eorum infallibiliter in bono confirmantur, per prædeterminationem extrinsecam: eleeti sunt enim ad ipsam beatificam visionem, & per prædeterminationem intrinsecam: elevantur enim ad operationes suas, non objective tantum per summum ad quod feruntur bonum: sed efficienter, formaliter, & realiter, per lumen illud gloriae, quo tantæ beatitudinis redduntur capaces. Ex hisce clarissime liquet, voluntatis infallibilem prædeterminationem, salvis naturalibus, non nusquam reperiiri adeo voluntatem ad actus suos motione irresistibili, salvis naturalibus determinari posse à Deo. Hoc autem totum illud fuit, quod hic in quaestione vocabatur: quod Nicolaus consulto ut videtur præteriens, desultora loquentia, ad alias quaestiones dilabitur, p. 285. &c. & varias profert differentias, quibus viatores omnes ab incolis cœli discriminari contendit. Fruatur per me licet hac voluntate vagandi: ego in arguento, ut in statione, manebo.

De ratione illa quam à natura concursus, quem voluntas habet ad actus bonos,

bonos, deduxi; ne inpe bonum quidam eum esse, atque adeo causam ejus propriam Deum esse, quod non est, si suadendo tantum procuret: de hac inquam instantia, nihil nunc addendum censeo. Nihil enim opponitur, pag. 290. quod nona est supra saepius refutatum.

CAP. IX.

De fidelium sensu.

ADVERSARIORUM sententiam cum communi fidelium sensu consistere non posse dixi. (a) Si namque fideles ipsi salutari jam imbuti gratia, non possint, quando quantumque vellent, promissionibus divinis assensum illum, quem debent & cupiunt, præbere; quis unquam nondum credentes, pro arbitrio credere posse crederet? Argumentum est à maiore ad minus: *at vero id potius à pari dixisse debebis*, inquit, pag. 321. *ut quia ad rem diceres*. Prudentiam hominis quis non laudaret? Argumentum adversarii formandum sibi concedi postulat: ut id infirmum ostendere possit.

(a) Argumentum ab experientia ductum non sit rejiciendum.

Infirmum autem vel eo solo dixisset,
 pag. 235. quod à sensu fidelium ducitur.
 incertum enim, an fideles illi fuerint, qui
 se hoc sentire affirmant. Sed novum non
 est, à fidelium communi sensu disputa-
 tiones Theologicas derivare; sic Ambro-
 sius & Augustinus fecerunt olim in hac
 ipsa causa. Non in potestate nostra est cor no-
 strum, & nosira cogitationes: quicd omnis qui
 humiliter & veraciter pices est, esse verissimum
 sentit. Nonne aliquando ipsa oratio nostra sic
 rapida est, vel potius frigida & plane nulli,
 uno omnino interdum ita nulla, ut neque hoc
 in nobis cum dolore advertamus, quia si vel hoc
 dolemus, jam oramus. Quid ergo aliud ostendit
 tur nobis, nisi quia & potere & querere, &
 pulsare ille concedit, qui ut hac faciamus juber?
 De bono pers.c.8. Ad Simp. l. I. q. 2. Sic
 Apostoli ipsi, iisque praeuentibus, Theo-
 logi omnes, ab interna spiritus testifica-
 tione, quæ ad sensum fidelium pertinet,
 firmissime solent arguere, in articulis iis
 qui primarij sunt, maximique momenti.
 Hoc Arminius ipse testatur, & facit,
 Disp. pub. disp. I. th. 16. 19.

Vnde vero constabit rogat de sensu fidelium
 vero? quid si ego aliquos aliter sentire dicam?
 Respondeo. in fidelibus convincendis
 hujusmodi rationes non usurpantur, sed
 fidei-

fidelibus certiorandis, ut Arminii verbis utar. De istis autem, cum Ambrosio dicimus, *omnis qui humiliter & veraciter prius est, verissimum hoc esse sentit.* Sx Scripturis etiam hunc sensum fidelium satis dixi manifestum: eum à Davide verbis illis explicatum, *cor novum crea in me Domine.* Ps. 51. à dæmoniaci patre clamante, *credo dominum, adjuva incredulitatem meam.* Mar. 9. & ab ipso etiam Paulo, confessione illa tam clara, *bonum quod vellim non perficio* Rom. 7.

Opponit ille quinque. pag. 322. 323.

1. Iudicium Calvini de oratione Davidis, quem verbis istis non jam fidelis, sed hominis à Deo ab alienati personam suscepisse dicit.
2. Orationem aliquam præcedere fidem contendit, nisi admittere velimus distinctionem fidei, in illam qua credimus Deum posse petitioni nostræ suffragari, ex qua proficiunt dicit orationem omnem; & illam qua quis Christum salvatorem suum apprehendit cum certa persuasione ac fiducia remissionis peccatorum.
3. Petitionem ipsam indicate dicit, posse cum qui petit, quantum cupit affersum Deo præbere.
4. Si fidelis aliquando assensum quem debet non possit præbere, tum inordinata affectio,

infirmitas, aut vitium aliquod est impedimento. 5. Sentire se dicit ac credere, pag. 236. & 321, fideles posse omnem in omnitem tempore gratiam (excepta divina tentatione) sentire, & pro gratiae collata mensura, posse eos & quando & quantum volunt, secundum voluntatem Dei assentiri, ideoque & actu ipso assensu os si velint.

I. Ad primum respondeo. Quimvis meriti respectu, tamē se David sistebat Deo, dignum scilicet (ut recte dicit) qui reniciatur à facie Domini, & à quo Spiritus sanctitatis in æternum exulet; non eam tamen personam eosque induit ut fidem omnem exvat, sicut verbate testantur illa, *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me..*

II. (4) Ad secundum dico. Si de oratione pia & Deo grata, non materiali ratione, sed principiū etiam in formæque respectu (qualis hæc Davidis fuit) quaeratur; & non æquivoce hoc nomen usurpetur: tum orationem statuere qua ipsum fidei justificantis initium petitur (quod & istic facit Nicolaus, & in Collatione Remonstrantes omnes p. 302.) perinde est, ac si orationis primæ initium, oratione

(a) Oratio Deo grata non nisi ex fide,

nione priore petendum esse diceret, & senem istam in infinitum duceret. Rebus Augustinus acervum hunc finivit, ad inexoratam Dei gratiam initium fiducie referens. *Constat* (inquit D: bono perf. c. 16.) *Deum alia delectans non omnibus, sicut unitum fidelis; alia non nisi oratione preparasse, sicut usque in finem per eueran-* tan. Praeterea, oratio illa quæ fidei initium antecedit, Christiana non est respectu principii, forme, aut valoris. Ac-
cordingo ipso iudice, Dip. p. 7 t. th. 4.
nuptie per intercessionem Christi offer-
tur Deo, cuius odore perfundi justifica-
torum preces tantum. Arminius etiam
docet, D. sp. pub. 14. th. 15. nec aliud
Nicolai sententia illa videtur innui, p. 46.
qui sacerdotem cum non credentium,
quo id actum oblationis intum, non etiam
interficiens, facit. Oratio igitur pia & Deo
grata, non nisi æquivoce potest appella-
lari.

(4) Quod vero ad fidem illam attinet,
qua creamus Deum petitioni nostræ
succurgi posse, exenti sola non orofici-
lant oratio vera, eadem enim fide qua-
rebus peccatas, quod penitit etiam im-

M 6 petra

(*) De fide qua Oramus, & que iustificamur,

petramus; illa vero quaqid impetramus, recipimus etiam impetratum; sed fide illa qua posse Deum suffragari nobis credimus, nihil proprie recipimus aut impetramus; hac enim fide vel ipsi Diaboli non videntur carere. Iac. 2. 29. De fide autem illa quæ justificans appellatur, observandum est, obiectum ejus proprium non esse axioma aliquod, puta, Deus est mihi propitius, aut remissa sunt mihi peccata: sed ens ut loquuntur, incomplexum, Christus nempe, aut misericordia Dei in Christo; atque adeo actus primus & proprius ille fidei qui justificans est dicendus, non aliis est quam incumbere aut acquiescere Chisto: hac fide petimus remissionem peccatorum, & fiduciam adipiscimur certam: & hactamen fide qua remissionis in aliquo gradu certi reddimur eandem adhuc petimus, ut certiores insuper evadamus.

III. Tertium illud, *quia petiit potuit*, vere quidem dicitur, si de petitione fidei, & potentia divina intelligatur; sed contrarium sequitur de potentia illa quæ est in homine: petiit, ergo pro arbitrio non potuit absolute. Deinde In isto rei temporis que momento, de quo jam agitur, nulla subest ratio, cur aut adhibeatur

tur petitio, aut exinde potentia dicatur acquiri, si verum sit quod Nicolaus defendit. (a) Hoc ut liqueri faciam & propria luce vel tenebris potius cuivis apparere, cogitemus hominem, Euangelii cognitione illustratum, & præquisitis illis omnibus quæ ad voluntatis assensum eliciendum necessaria statuunt sufficienter præparatum, nondum tamē credentem, quid huic à Deo petendum est intertogo, ad voluntantis actum illum producendum, quem Deum jam exspectare dicunt ad conversionē? Antecedentem omnem gratiam jam communicatam excitatus habet, comitantem habere non potest, nisi jam incipiens assentiri, id incipienti vero prius adest, quam ut à tali rogari possit. Summa est, in potestate voluntatis absolute ponitur ut pro arbitrio vel huc vel illuc feratur, nec ulterius quidquam efficere potest Deus (naturalibus homini salvis) ad ipsam quo cupit inclinandam: nihil igitur ab eo petendum restat. Consecutum hoc justum esse, & ex voluntatis indifferencia posita, necessario admittendum esse, vidit & professus est olim Vitalis quidam

(a) Pro fide non est quod orçatij, qui cum Nic. sentiant.

diam Carthaginensis, universalem gratiam & arbitrium liberum hac libera voce defendens. Per legem suam, per scripturas suas, Deus operatur ut velimmo quas vel legimus vel audiimus: sed igitur conentur vel non consentire ita nostrum est, ut si velimus fieri, si autem nolimus nihil in nobis operationem Dei valere faciamus. Operatur quippe ille quantum in ipso est ut velimmo, cum nobis nota fuisse ejus eloquia: sed si igitur acquisiscere nolumus, nos ut operatio ejus nihil nobis proficit efficimus. Ex istis principiis conclusionem istam se ipse deduxit, & deducendam esse concedit Augustinus. Ep. 107. *Nos pro ipsis qui
bus Evangelium praeconius non debere orare ut credant, sed ipsis tantummodo predicare: nec orandum esse pro infidelibus, ut sint fideli. sed pro ipsis qui nolunt credere ut velint credere pro ipsis quibus
eius lege doctrinaeque difficiuntur, ut legi ejus
doctrinaeque consentiant.* Inter Pelagij disci-
pulos non suum nomen profitebatur ille
qui orationibus Ecclesiae tam impie con-
tradicebat: sed ex fæcibus ejus reliquias
tantum hauferat. Sic enim ad illum Au-
gustinus, lib. 1. *Ego hereticum quidem Pel-
agianum confessus non credo: sed ita eis volo, ut in-
abilitas a te transfertur, vel in te relinquitur
erroris.* Extirpandum igitur non est
cum gratiam prevenientem negasse om-

nem: sed illud solum contendisse, quum operatus est Deus quantum in se est ut homo velit, nihil amplius ad ipso petendum esse: quia hominis ipsius est consentane. Quod vero de dissentientibus dixit ille, eorum scilicet esse ut consentiant id de consentientibus cum similitudine veri majore dicatur, eorum esse ut consentiant porro, aut in eo quod esse cœperant perseverare velint; ac proinde à Deo hoc ijs non esse petendum quam operatus est ille quantum in se est ut perseverare velint,

Observet ista lector, & animo secum considerate perpendat: vel tolli preces illas omnes que fidem spectant, per Nicolai sententiam videbit, vel in angustias reduci maximas. Antequam intellectum quis habeat illuminatum. & affectum etiam excitatum, fieri non potest ut pie percetur: quoniam vero ad istum modum preparatus est, nihil jam petendum habet ultra, aut recipiendum à Deo priusquam in voluntatem suam ad credendum applicat: si autem applicet, virtutem Dei tam certo & constanter comitantem habet, ut peti non possit antequam adsit: porro autem ut velle perseveret aut perseverare velit, hoc jam à Deo

Deo non debet rogari, quoniam in hominis id posuit manu si velit, nec ut velit quid amplius agere potest, quam quod jam egit. Rogandum forte Deum dicet, ut illuminate, excitare, defendere & sustinere perget. Sed praeterquam quod certa hæc sint ac indubitata, eadem fide qua remissionis certi sumus, quam propter certitudinem negat ille peti, pag. 313 hoc non est fidem ipsam petere aut voluntatem rectam. Hanc nec sibi nec aliis vel debent vel possunt à Deo recte rogare, qui cum Nicolao sentiunt, & ex illa sententia orationes suas instituere volunt. Gravissime de hac re Augustinus; *Inaniter & perfunditorie potius quam veraciter pro aliis ut doctrina cui adversantur credendo confundiant, Deo fundimus preces; si ad ejus non pertinet gratiam, convertere ad fidem suam, ipsi fidei contrarias hominum voluntates non fallimus homines, nam Deum fallere non palemus, prorsus non oramus Deum, sed orate nos singimus, sino ipsis, non illum, credimus facere quod oramus.* Hæc qui serio perpendit, judicium hinc facere facilissime potest, quam si parum amici pietati veræ sint, qui veritatem illam quæ secundum pietatem est, apud se solos videri vellent habere.

Defe-

IV. Defectus hujus causa, cur scilicet ipsi regeniti non possint ut vellent credere, quin prava aliqua sit hominis dispositio, in dubium a nobis non est vocatum. Suam umbram inpugnat, qui hoc inculcat, pag. 236. 323. 324. Sed 1. queritur ubi sedem habeat hæc prava dispositio, num in mente tantum, & affectibus inferioribus, an etiam in ipsa voluntate? voluntatem negant esse spiritualium donorum subiectum, Col. p. 298. ac proinde vitiorum etiam; quum igitur mens illuminatur, sanantur affectus, & impedimenta illa removentur quibus voluntas tenebatur, hoc autem fieri dicunt per gratiam prævenientem; Nic. p. 300. quænam illa dispositio tam prava, aut ubi posita, quæ voluntatem impedire potest, quo minus ad fidei summum aspiraret gradum? 2. Credituris non minora sunt obstacula, quam credentibus, præsertim ante novum flagitum admisum; cor horum novum non potest esse durius, quam lapideum illud eorum. Si non credant isti ut vellent: tum multo minus illi.

V. (a) Sed responfionis totius basis in illa sententia ponitur, quam ut ab omnibus

(a) An credant fideles quantum vellent,

minibus obseruetur, conabor ego brevi-
ter prout meretur notare. *Ego omnino sen-
tio* (inquit p. 321.) ac *credo*, fideles posse o-
mnem omni tempore gratiam (excepta divina
tentatione) sentire. Dogma vero hoc, tam
infensatum esse videns, ut à fidelium o-
mnium non judicio tantum, sed & corde
ipso atque experientia plus satis possit
refelli, verbis id pauculis studuit postea
mitigare, p. 326. *ego sentio eos pro gratia col-
late mensura posse & quando & quantum vo-
lent secundum voluntatem Dei, assentiri, id est
& ad ipsos affensuros si velint: sed verbis au-
tum, cum usq; ceteris plane pugnantibus.
Quid enim sibi volunt ista, quando qua-
sumque volunt secundum voluntatem? Dei
quid pro gratia collata, fidei, atq;
adeo efficaciam mediorum gratiarum, est
causa regulans atque mensurans? hoc il-
lud est, quod ut saepe alias, sic & in di-
sceptationis ingressu primo audivimus
ante negatum. Num gratiam ullam vo-
luntati collatam & inditam agnoscit, aut
voluntatem ullam divinam, quae huma-
na voluntatis aeternam virtute sua prede-
terminare solet? nihil minus. Voces has
apposuit, ad invidiam illam mitigandam
quam sententiae suæ tam insolenti, non*

immet-

immerito certe metuebat à multis. Quod sentit autem hoc est, *fideles omnes posse omnem gratiam omni tempore* (nisi extraordinarium aliquod tentandi causa fiat) *sentire, eique quando quantumque vellet tentiri.* Hoc adeo abhorret à Theologorum iudicio, & fidelium sensibus exercitatis, ut sine fastidio non possit multis refelli. Felix profeccio Nicolaus, & ad invidiā usque beatus, qui, mensuram illam fidei quam cupit habet : infelix namque nimis, & insipiens etiam, si non cupiat eam habere summam. Sed vix cuiquam puto facturum eum fidem, se illam habere, quae dubitationem omnem excludit, aut spem & charitatem illam quae metum ac timorem expellit omnem; non gradum ejus illum quem Apostoli habuerunt olim, aut beata virgo; multo minus ad perfectionem exactam se pervenisse, aut in isthac vita preventurum unquam, ita ut integrum legē observans, à peccatis vivat immunis; hæc tamen ipsum in votis habere spero : habent certe multi, qui votorum horum compotes non nisi in cœlis post mortem evadant.

C A P. X.

De fidei natura.

AD (a) salutaris fidei supernaturalem actum sive exercendum sive elicendum, principium aliquod supernaturale necessarium esse dicebam: quod quum natura non inest nobis, per gratiam opus est ut prius inseratur, quam ex fide quisquam actu credat. Internum illud & formale principium intelligo, quo apta voluntas redditur ad actum istum producendum.

Respondet Nicolaus, p. 236. & 324 formam intrinsecam aut habitum infusum, actu fidei natura priorem, non esse admittendum, quamvis habitum acquisitum ex crebris actionibus fidei sequi nemo potest negare. Formam completam, habitumve perfectum, actu fidei non dixi priorem: sed virtutem aliquam voluntati communicari, quæ supernaturalis, interni, ac formalis principii rationem habet; hoc vero ex ante probatis, & jam jam confessis, demonstrari potest non difficulter. Nam. i. Ex sensu illo fidelium

(a) De gratia infusa,

fidelium quem præcedente capite sensibilem feci, sic argumentatus est olim Iohannes Duns In distinct. 23.ad.q. Non propter habitum fidei infusa solum propter gradum in actu, sed etiam propter assensum: quia assensus non est totaliter à voluntate. Aliqui enim sunt, qui vellent magis assentiri, & tamen minus assentur. Et ideo petebant Apostoli, Domine adauge nobis fidem: & in quadam collecta petitur augmentum ejus: omnipotens (scilicet) Deus dabit nobis fidei, spei & charitatis augmentum. Istud non oporteret petere, si totus assensus esset à voluntate. Nec fides excludit omnem dubitacionem sed dubitationem vincentem, & trahentem in oppositum credibilis. Quod verbis istis continetur, hanc vim & mentem habet. Si credibili jam proposito ac cognito, & omnibus impedimentis per prævenientem gratiam remotis, voluntate etiam extrinsecus excitata, & comitante virtute parata, ex voluntate tamen ipsa auxiliis istis adjuta non pendeat totaliter assensus fidei quoad modum & gradum: tum aliud requiritur principium ex cuius voluntas in actu suo penderet? (Sed prius illud per sensum & experientiam fidelium omnium firmatur. Ergo.) 2. Actus ille fidei, vel à fidelí producitur vel à non fidelí: si à non fidelí, tum non est fides;

actus

actus enim agentis naturam sequitur, si-
cut arborem fructus: si à fidei, tum a-
ctum illum fides aliqua naturæ ordine
præcedet, ut effectum causa. Præterea
actus illi quos fidei habitum præcedere
dicit, ejusdem speciei sunt cum iis qui ha-
bitum consequuntur, & univocæ gene-
rationis: non enim alias repetitionibus
crebris ipsum habitum unquam genera-
tent. Si vero ejusdem speciei sint; & u-
nivoce generentur, tum eadem habent
sui ortus principia; & inhærens aliqua
vis voluntati inest, ex qua formaliter tam
antecedentes quam consequentes actio-
nes proveniunt. 3 *Cribris fidei actionibus
habitum acquiri, quis neget?* verba sunt Ni-
colai, pag. 324. In istius vero habitus
procreatione, causas essentiales mihi dici
vellem, quarum vi existit. Actiones illæ
virtutem antecedentes non sunt materia
nec forma, quia rem ipsam non ingre-
diuntur, non interne constituunt, sed
externe movent; sunt causæ à quibus
habitus est, non ex quibus aut per quas. Ig-
nari soli mirabuntur (inquit Scal. ex.
307. sect. 27.) habitui materiam & for-
mam assignatas esse: aut materiam &
formam aliam assignabunt, quam quæ in
principio aliquo interno formali, tan-
quam

quam in femine latebat, actiones illas & integrediente & elicente. Sic in moralibus siores omnes Philosophi tradunt, femina & igniculos quosdam virtutum inesse nobis a natura, usque eo, ut naturali quadam inclinatione, ut alium ad alias artes, sic & ad virtutes alias ~~in eis~~ ^{aut} propensiorem esse dicant, & ante virtutis alicujus actum virtutem ipsam inchoatam habere: habitum autem ex cibis actionibus ortum, nihil aliud est, quam naturam ad summum perducum. Hinc est quod dicunt, *ad virtutem in natura cognit, doctrina excitat, consuetudo perficit*: id est, virtutis principia naturae debentur, doctrinæ progressus, consuetudini perfectio. Eadem plane ratione, si virtutes Theologicas aut supernaturales creandas quæ proportionem & vires humanae naturae superant, oportet ut supeditentur nobis principia quædam supernaturalia, quæ virtutes istas eadem feminali ratione contineant, qua natura ha principia morales virtutes complecti dicuntur (Thom. I. 2. q. 51. 62. 63.) nisi alium statuere velimus ex facultate provenire, quæ principium nullum habet insitum, cui proportione respondet, aut cuius vi producitur; & merum actum non

non vim inhærentem ullam , virtutem
divinam appellare.

Hæc simplex est & certa veritatis de-
monstratio: quacum convenient quæ-
stiones illæ ad confessionem ejus extor-
quendam propositæ ; quibus an fatis Ni-
colaus fecerit, pag. 326. 327. &c. hoc ve-
nit nunc examinandum.

I. Quodnam est semen illud Dei,
quod manet in fidelibus? Respondet ille:
*non video quamobrem non liceat semen hoc in-
terpretari; vim atque cœgrediæ Spiritus san-
cti, verbo Dei tanquam ex semine quodem nos
regenerantis.* 1. Quam ambiguum hoc &
incertum est ; vis & *cœgrediæ* Spiritus est
semen, verbum Dei est semen? 2. *Ene-
grediæ* Spiritus, & verbi vim, actiones
transcuntes esse novit, non qualitates
permanentes: sed quæstio fuit de semi-
ne quod manet, dieque nocteque. 3. Siper
vim spiritus qualitatem intelligat spiri-
tualem quam Dei virtus in nobis efficit
(quod Beza quem citat, facit) & per
verbum, *iupetorè*, aliquid & insititum,
verbi Spiritusque vi generatum, quo re-
spectu & spiritus & verbum in fidelibus
habitare dicuntur; dicam ego quod ipse,
*non video quamobrem semen hoc non liceat si
interpretari.*

II. Quæ-

II. Quænam est gratia hominem formaliter sanans? Respondet: à dominio peccati nos sanat spiritus sanctus, non ut causa formalis, sed efficiens. At. 1. Ego de formali causa quærebam: quid hic attinebat de efficiente monere? 2. Efficiens omnis efficaciter movens, vim aliquam in eo genere motivam & quasi formam in remota relinquit semper impressam. Hoc etiam in projectione lapidis fieri acutissimi Scaligeri judicium fuit: Exerc. 28. in actionibus autem illis quæ ad alterationem & perfectionem objecti tendant, apertius est quam ut negari possit. Formalis igitur sanandi vis in anima imprimitur, per vim hanc spiritus extrinsecus efficientem.

III. Sanitas ipsa quæ? Resp. à malo dividere ē bonum sectari: vel facultatum & effectuum, apta quedam symmetria & sancta in hisum conspiratio. Prius illud, perinde est, si sanitatem corporis in deambulando constitueret. Posterioris hoc ad veritatem proprius accedit: sed veritas ipsa non est: Symmetria enim vel proportio qualitatum (ut recte Scaliger observavit iis Ex. 300. sect. 2.) non est sanitas, sed ex iis constituta constans quæ certa qualitas: vel illud ipsum in quo proportio est.

I V. Antotum illud quod differt renatus à non renato a factus sit referendum? Resp. *non totum, sed maxima sui parte.* Confitentem istic habemus reum: renatus fidelis dicitur, antequam per crebras & repetitas actiones habitum acquisivit: si igitur differentiam ullam præteractus habeat, dispositionem aliquam infusam habet.

V. Nullane sit gratia infusa & inhærens? Resp. *omnino, sed non in voluntatem, prout ab affectu distinguitur, ante omnē voluntatis actū & concur'um.* Quid opus est ambigibus istis? Cui non sim plius respondeat, gratiam inhærentem nullam in ipsa esse voluntate? Hoc in Collatione cum Remonstrantium consentu posuit: Col. p. 298. ed. Br. *in spirituali morte, non separantur proprie dona spiritualia ad hominis voluntate, quia illa nuncquam ei fuerunt insita, sed tantum libertas.* Hoc autem, quid aliud est, quam augustissimam reginam, non in folio supremo, sed in imo scabello collocare?

V L. Quomodo igitur crescere quispiam dicatur in gratia? Resp. *quia in omnī bono opere proficit, firmatur, robatur, perficitur, atque ita agendo, habitum acquisitum sibi perfectiorem reddit.* Sed 1. Crescere a-

cuntur

cuntur fideles in opere bono , quatenus crescunt operandi viribus & facultate : quod sine qualitate inhærente non pos- sunt facere. 2. Qui credit , continuo crescere debet, quamvis crebris actioni- bus habitum illum non acquisivit.

VII. (4) Imo quomodo persistere vel per unam noctem dum nihil agit ? Resp. dormiens neque fidei, neque operationis divine in voluntatem, subjectum capax est : Etiam in persistit in gratia, h. e. in dilectione Dei. 1. Persistere aliquem in gratia, & non in fide , non video quomodo constare possit, aut cum veritate, aut cum eorum dogmate, qui fidem (præsentem . non præteritam, aut futuram) ut conditionem justificare & gratiam conciliare contendunt. 2. Ut vir fidelis quum dor- mitum it,cum ueste sua fidem etiam ex- uat, & dormiens jam fidelis non sit, hoc inter Nicolai somnia numerari debet. Nam. 1. Dormientes peccato & tenta- tionibus obnoxii sunt : à fide igitur non debent derelinqui. 2. Inter dormien- dum exspiratunt multi boni: si fidei sub- jectatum non extiterint , actum est de salute, illicet perierunt. 3 Allocutus est

Deus seruos suos olim per insomnia: respondebant etiam illi Deo, ipsique dormientes placebant. 1. Reg. 3. Num revelationis hujusmodi capacia subjecta fuerunt, & non fidei? 4. Si somnus fidem tollat, tum spiritualis vitæ interclusio quædam est quotidiana. Dimidium igitur dogmatis non nobis aperiunt illi qui apostasiam totalem cum gravioribus peccatis admitti docent: sine ullo peccati reatu, exulat assidue fides. 5. Si virtutis actum primum exercens, corripereatur statim lethargo (ponere namque licet disputandi caufa, id quod raro aut nunquam contingit) & annos totos 47. quod Epimenides fecisse dicitur, aut somno aut morbo sepultus jaceret, ita ut somni & vitæ idem finis esset; num fidem ademptam ipsi diceret, aut perseverantium illam in fide, quam ad finem usque durare debere dicunt, ut idoneum quis sit electionis objectum? 6. Sublata fide tolluntur etiam ejus fructus: qui interdiu igitur credit, noctu nihil aut parum intrinsecus differt ab eo qui nungquam credidit: atque adeo quum primum expurgiscitur, querere debet initium ipsum fidei: multo ad colendum Deum, quam à meridie & primo mane

Ineptior

inceptior & imparatiō est. Duo igitur sunt, quæ quamvis firmioribus multo fundamētis nitantur, vel isthōc nomi-
nētamen ab istis debent apud populum inculcari. 1. Ut diebus singulis cum primo surrexerint, cum intentione maxima Dei gratiam ferio & solenniter exhortant: quia fidei surgunt iniuriae. 2. Ut vespere etiam solemnibus precibus attente vacent, & cōcionibus pomeridiani diligentius adsint: quia multo tum of-
ficiis istis à fide sunt paratores. Rationib-
us istis ut res tam gravis & necessaria
faideatur, ego quideon non sum author:
sed ut faideatur, hic visum est aegius
admonere.

VIII. Creaturis aliis omnibus sic Deus prospexit, ut non tantum moveantur ad id quod agunt, sed etiam for-
mis & virtutes habeant quibus inclinetur ad idem agendum, finemque suam aſſe-
quendum; cur non & fidelibus? Quesi-
to huic si respondeat Nicolaus, pag. 328.
quasi eandem plane determinationem
req̄ iterem in voluntate, quæ est in ne-
cessario determinatis ad unum. Ego ve-
to conrarium omnino statuo, nec cælum
negignem per dispositionem aut habitus
ad operationes determinati, sed per na-

turam suā: quod autem natura sua est indeterminatum, id dispositionem aut habitum nature suę congruentem requiriere dico; & per istam determinationem, similitudinem aliquam aut analogiam utrinque servari, non paritatem aut identitatem. Quæ dicit igitur non sunt ad sem: & prius etiam dissoluta fuerunt.

IX. Vetus noster homo habitibus constantib⁹ permanentibus: cur non & novus? Resp. *nō gressus in constantib⁹ habitibus infusis.* Neque eum nugandi habitum infulum habere dixerim, sed permanentem habere videtur.

(a) Hactenus principium illud internum, formale, supernaturale, actum fidei natura præcedens necessarium esse monstravi: nunc causas illas breviter expendamus, quas in contrarium adfert.

Ne sine ratione negasse putetur habitum illum infusum causas reddit varias, sed nimis leves. pag. 324. 325.

I. Per *verbum predicatum non infunditur habitus.* Respondeo: per verbum & spiritum infunditur; sicut supra fuit explicatum.

II. Exigit Deus in genere fidei primo actum

(a) Solvuntur obiec̄tiones adversus fidem infusam,

actum fidei, non habitum. Relp. in omni genere exigitur primo, ut arbor bona sit, & postea fructus.

III. Si habitum prius in nobis operatur quam actum fidei prius ergo sumus fideles quam aucto ipso credamus. Relp. fideles sumus in actu primo (ordine naturæ non temporis) priusquam auctu secundo credamus.

IV. Actus solus exigitur, non habitus, nisi quatenus per actus comparandus est. Resp. 1. Aut aliquid exigitur antecedenter ad actus, aut originalis iustitia non exigitur; neque legi contrarium est peccatum illud peccans quod originale vocamus. 2. Arminii verbis dico, Actus generales in quibus obedientia lege morali praestanda prescribitur, & que ad totius legis omniumque & singulorum precpterum observationem pertinent, vel in primo auctu, vel in secundo considerari possunt. In primo, affectuum nomine venient; in secundo proprium actuum nomen sibi retinent. Propter arctam vero inter affectum & actum secundum unionem & natura convenientiam, eadem nomine affectus & actus appellantur. d. p. priv. 71. 6. &c. 72. 2.

V. & VI. Resistibilitatem gratiæ & hominis libertatem examinavimus ante; repetitionibus a Iversarium abstineze nequeo, meipsum volo.

VII. Deus iubet ut nobis faciamus eos nō
vum : sed habitum qui infunditur nobis ipsi
facere non possumus. Resp. 1. Nonnulla
jubemur facere, quorum tamen effectio
non est à nobis. 2. Cor novum efficitur
non per infusionem solam : quamvis
absque infusione non fiat.

VIII. Habitū infusus non habet rationem
obedientie, non enim est voluntarīs, aut ab in-
trinsico. Resp. 1. Pertinet ad obedienti-
am, sicut facultas videndi ad visionem.
2. Rationem illam obedientiæ habet,
quam habent actus illi primi, secundos
omnes antegredientes, de quibus Armi-
nius modo loquebatur. 3. Actus non-
nulli ordinarie in adultis infusionē præ-
cedunt & ad eam præparant, qui sunt
voluntarii. 4. Id quod infunditur vel
imprimitur, fit homini consentienti, &
illa ratione voluntarium dicendum.

IX. Habitū iste nulla necessitate exigitur
est : quoniam habitus non requiritur sim-
pliciter ad operandum, sed ad melius operandum
& nihil conferre potest ad actum conversionis,
cui non satis est gratia sufficiens & concomitans.
Resp. 1. Non solum potentia, sed & ha-
bitus inchoatus vel dispositio sāpe neces-
saria est ad simpliciter operandum, in
hoc aut illo genere aut modo; ut in anti-
bus

bus & virtute morali superius monstravi. 2. Dispositio aut habitus iste supernaturalis, eo quod potentiam elevat ad illud superat naturae facultatem totum, non habet rationem habitus operativi tantum, sed etiam vivificatrixis cuiusdam virtutis; atque adeo rationem habens proximae formalis potentiae, requiritur simpliciter ad actum istum supernaturalem.

X. *Habitus iste voluntatem non potest determinare natura sua, ad unum numero arbitrio: quia habitus subiiciuntur arbitrio quoad ipsum, iisque utimur cum voluntate.* pag. 326 & 330. Resp. Ad actum conversionis duo sunt quae antecedenter concurrunt. 1. Virtus aut habitus ille supernaturalis, quo voluntas fit potens ad producendam operationem illam supernaturalem, & 2. motio efficax, vel auxilium actualis cooperans, quo fit ut actu producat. Virtus illa per se considerata est modo quodam subdita voluntati, quia non absolute determinat eam, quoad exercitium actus: sed motio hæc efficax ad virtutem illam accedens, Deo & sibi subiicit humanam voluntatem, suavitè efficiens, ut semet in actu secundo ad consensum applicet cum libertate.

CAP. XI.

De inæqualitate gratiæ, ante voluntatis cooperationem,

IN (a) fidei salutisque mediis administrandis, tam variam videmus dispensationem divinam, & exinde pendentem tam disparem hominum conditionem; ut oculis ipsis hic usurpare possimus discretionem aliquam & differentiam, in fide saluteque nisi ordinanda, ab eo ipso adhibitam, qui sic res istas volens moderatur. Certe aut administrantis hæc statuenda discretio, aut administrationis varietas illa tollenda. Illud non admittit Nicolai dogma: neque tamen istud audet negare, inter eos qui vel aures vel oculos salvos habent. Quid igitur agit? diverticula multa querit, ut honeste possit elabi, neque hominum negans differentiam, neque discretionem divinam admittens: angulos aliquot ego paucis notabo.

I. Argumentum hoc fuit; Si nullam sit singulare decretum de Paulo aut Pe-

tro,

(a) Impariter cum hominibus non agere; Deus ex Nicolai sententia,

tro, quod non cuiuslibet est commune an-
te fidem prævisam : tum nec singulare
quidquam largitur iis ante eandem præ-
ficiam : at verum prius ex Arminii sen-
tentia : ergo & posterius. Respondet ille;
pag. 333. & 334 *electionis quidem salutari-*
re, de retum singulare nullum agnoscō ante fi-
dem prævisam : sed nonnullum tamen decretum
singulare; quale hoc est, volo cuivis non repug-
nanti, eo que & Paulus non repugnanti fidem con-
fare.

Quam singulare decretum ab iis
non admitti dicebam, subiectam respi-
ciens questionem, istiusmodi decretum
intelligebam, quod vel salutem vel fi-
dem singulariter ordinaret : de rebus a-
liis ab hisce disparatis, nihil nobis est ne-
gotii. Decretum autem singulare fidem
prævisam antecedens, & negatum in
hoc responso, & positum etiam videmus:
decretum electionis salutaris negatur; affir-
matur *decretum fidei conferendæ.* Sed 1. de-
cretum fidei conferendæ, est decretum
electionis : sic enim diserte appellatur ab
ipso Nicolao, *electio ad fidem* pag. 116. 2.
Electio hæc est *salutaris*, quia fides ipsa
est saluifera, & quia decretum illud al-
terum quod ad salutem fit, necessario
secum infert: sic enim denuo Nicolaus,

Ibid. quis vel paulo attentior, ad rem istam non agnoscat, cum unius alteri necessario sit subordinatum? quodenim in genere verum est, idem & in specie: at in genere verum est; credentes qua tales eliguntur ad salutem ergo & in specie, qui hunc vel illum ad fidem eligit, consequenter eligit & ad salutem. Neque hoc diffiteri sane potest, de electione ad salutem illa quam incompletam appellat, pag. 136. quamvis decretum illud, de initio fidei interpretitur & eadem etiam est ratio fidei salutisque completæ. 3. Quid vult rogo per non repugnantiam illam, quam conditionem statuit, decretum illud antecedens, de fide Paulo conferenda? si in genere intelligat non repugnantiam ad quamlibet gratiam, tum sibimet contradicit, si decretum fidei conferendæ sequi illam dicat: si vero non-repugnantiam intelligat eam quæ est gratiæ fidei aequaliter oblatæ, ex hac non-repugnantia, non ad fidem tantum, sed ex fide ad salutem electionem fieri est ubi contendit ipse, pag. 134.

II. Inæqualitatem agnoscere se dicit, pag. 334. inter vocatos & non vocatos. (a) At vero si quidam hominum vocati sint

(a) Non inæqualiter tantum, sed & dissimiliter cum hominibus Deus agit.

sunt a Deo ad fidem ac salutem , & qui-
dam *non vocati*; tum Deus non modo
non omni modo *æqualem*, sed ne simi-
lem quidem sive ejusdem generis gra-
tiam omnibus & singulis administrat;
quod ille tamen necessarium esse putat
(pag. 331.) ad actiones Dei ab hypocriti,
vanitate, & iniquitate vindicandas. Quis
enim unquam dixerit, voluntatem aut
propensionem affectus in Deo eandem
esse, erga salutem eorum quos non vo-
cat, atque erga eos quos cum instantia
maxima ac constanter vocat ad partici-
pationem *vitæ*? quis similem utrisque
gratiam administratam crederet, quum
Spiritus aperte dixerit, Psal. 147. 20. *non*
fuit aliter (vel similiter) *ominationi*.

III. Questionem hanc totam , qua
de inæqualitate gratiæ agitur , ad folios
vocatos inter se collatos, sine ulla ra-
tione restringit. Hos me *invenisse* dicit :
non nutibus autem sed verbis disputa-
tur: nec ego quidem vel minimo nutu
hunc statum questionis usquam quod
memini significavi.

IV. Argumentum alterum primo illi
quasi *αντισχόφως* respondens, hoc fuit;
Si Deus inæqualiter gratiam suam ad-
ministrat, absque *omni affectus* ullius
esp

respectu; tum proculdubio voluntas & affectus aliquis subest, uni potius quam alteri beneficiendi. Sed prius illud concessit Nicolaus ergo posterius etiam concedat necesse est, & consequenter causam ipsam totam. Respondet, pag. 334.
Hoccine ego concessi? ubi, aut quibus verbis dicam; argumentum meum sic primitus institutum fuit, pag. 331. ergo *Deus aequaliter sese praberet omnibus, ante cooperationem;* hoc est, ante omnem assensum: respondet ille, ibid. negando consequentiam, quia Deus *inæqualiter gratiam administrat;* si ad rem hoc faciat, nonne illud ipsum est quod ego posui, Deus inæqualiter gratiam suam administrat, abique omni assensus ullius respectu, id est, ante ullam cooperationem humanæ voluntatis? Sed istam litem finivit ipse, concedens tandem argumentum totum: quod hac lege tamen facit, dummodo ego quoque vicissim ipsi concedam, sufficientem gratiam cedidi omnibus & singulis vocatis pro suo modulo & modo. Resp. 1. Subterfugium est manifestum, ad *vocatos* illud restringere, quod indefinite pertinet ad universos. 2. Non vocatis tantum, sed omnibus universum administrari dixit gratiam suo modo sufficientem. pag. 331.

Si

Sicutius jam sentiat, bene est: si minus, aliter sentiendum esse, haec una convincat ratio; Nulla gratia ordinarie sufficiens est ad conversionem & salutem peccatoris, praeter gratiam vocationis quæ fit per verbum & Spiritum: hanc enim omnibus ordinarie necessariam ad salutem esse, tum Arminius (disp. pub. th. 19.) tum ipse Nicolaus etiam pag. 198 tradit. Sed vocationis hujus gratia non administratur omnibus: sunt enim aliqui *non vocati*, sicut hoc in loco fatetur. Non omnibus igitur sufficiens administratur gratia. Sed latet forte aliquid sub limitante clausula *suo modo*; dicat igitur vellem, quo modo sufficiens ad effectum aliquod quidquam dicatur, quod illius efficiendi vires non continet in actu primo: quum inter sufficiens & efficiens non alia differentia detur, quam inter primum, & secundum actum. Quicunque de munus fingatur modus, communis illa gratia cum hac vocatione collata, similis dici non debet: quum comparatio instituatur de virtute & viribus quas utraque habet, ad conversionis producendum effectum; & adsint illæ vocationi soli.

V. Ex unico illo verbo semel à mensura

usurpato, pag. 337. secundo jam aut tertio extorquere conatur, sufficientiam gratiae reprobis cum electis communem; quia scilicet, reprobis ipsis, potentiam quandam remotam aut possibiliter credendi, ascripsi. Futilitatem hujus collectionis ego satis ante monstravi. Similis calumniæ vel atrocioris est potius multo, & frontis plane meretriciae, quod nos unam eandemque gratiae mensuram requirere dicit ad quaslibet actiones, sive bonas, sive malas &c. Ibid. quum ad conversionem & fidem, præter illuminationem, excitationem & assitentiam, quam ipsi requirunt, nos infusionem etiam spiritualis vite necessariam esse contendimus; sicut & capitulis precedentibus argumentum abunde testatur, & conscientia ipsa calumniantis in quam sciens volens hic prævaricari videtur.

V I. (a) Ex Arminio sic disputabam; Deus optimus maximus aliis concedit verbum & Sacra menta, aliis vero denegat: num ipsis ac illis salutem æqualiter optat? si finem æque velit, cur non & media? Ad ultimum hoc responderet, pag. 339. & 340. *Deum velle etiam media, suo queque*

(a) Ex Arminio demonstratur veritas, quam Nicolaus impugnat,

queque ordine concessurum ex pacto maiora dona
per concessus bene uterentur. Sed 1. Non quæ-
nitur an velit omnibus media quædam :
sed an æqualiter hæc media velit omni-
bus, quæ sunt ad salutem ordinaria lege
necessaria : hoc autem pudor prohibe-
bat effari. 2. Quum illa sola media con-
ceduntur multis, quæ conversionis effe-
dam ne per gradus quidem in quoquam pro-
ducunt, quantum ex fructibus intel-
ligi nobis datur (auxilia intelligo quæ
misericordia Indis relicta sunt) alius vero vo-
cationis gratia; num eadem lege cum il-
lis & ipsis agit Deus ? num æqualiter u-
nisque tam fidem quam salutem quan-
tum in se est procurat? Concedere Deum
semper maiora dona iis qui minoribus
bene utuntur, ego quidem libens agno-
co cum Theologis qui huc advocantur :
pag. 340. sed legem hanc esse & regu-
lam adæquatam administrationis vel or-
dinariæ totius, hoc nusquam apparere
dico : sed contrarium potius eventu do-
ceri; quum abutentibus multis concedi
videmus indies administrationem illam
gratiarum, quam non assequuntur ii qui tan-
to scelere non tenentur. Hoc est quod
ego ex antecedente illo volebam inferre
non heterogeneum illud, quod intrudit
hic

hic Nicolaus pag. 341. non ex Pareo,
sed ex proprio cerebro, ut ansam attri-
re possit ingenio suo indulgendi, gravis-
simum Theologum inciviliter allatran-
do. Quod ne immerito dixisse videar,
& ut in hac una calumnia, & artis & fi-
dei illius quam Nicolaus tam familia-
rem habet, tam audacter exercet, do-
cumentum egregium hic Lector habeat;
Parei verba, cum ejus glossa (quamvis
præter morem & institutum id meum
sit) exscribam obiter & comparanda
proponam. Pareus de grat. & lib. arb. t.
6 c. 6. responsum quoddam Bellarmini
ad Semipelagianorum objectionem his
verbis explicat aut potius refert: *Respon-
dit negando majorem: quia faciens bona opera
ante gratiam, aequa est indispositus ad gratiam
atque peccans: quod patet, quia interdum pec-
catores maiores Deus citius adjuvat sua gratia,
quam minores.* Qua responso (addit Pareus)
vera est: sed minor etiam fuit ex falsa hypothesis
prius refutata, quod non renati piffat sine gra-
tia speciali bona opera mortalia edet, sic ut non
peccent. Hæc ille: quid hinc Nicolaus?
infert (inquit pag. 341.) Pareus, ergo faciens
bona opera ante gratiam, aequa est indispositus
ad gratiam, atque peccans: in quo Pelagi dis-
cipulum audio, quid enim est Pelagianum si hoc

metu, facere bona opera ante gratiam? Pelagii discipulum satis notum Nicolau^s habet proculdudio : sed scabiem suam non debet aliis affricare. Non dicit hoc Pareus quod ipsi affingit, sed plane contrarium : non dictum accipit à Bellarmine, nisi ex hypothesi : non infert denique sed refert, & ex parte tantum probat, Pelagianum illud refutans. Sufficiunt hæc obiter ad fidem hominis demonstrandam. Illud autem quod ego posui, tam clarum est ac indubitatum; disparitatem scilicet inveniri grandem in mediis administrandis, quæ ad legem illam non potest revocari, *habenti & uten-
ti, dabatur*, ut aut Dei beneplacito, aut cæ-
teræ fortunæ, dissimilis hominum condi-
tionis primordia illa prima, necessarium
sit ut attribuantur.

VII. Illud etiam Arminii huc facere dixi, quod de fidei forma fatetur; Disp. pri. 44. thes. 5. Si enim ad sensus infusionis id est, qua provenit à Deo gratia, sit for-
ma fidei, tum homo seipsum in hac re non determinat, non primo distinguit à cæteris; formæ enim officium est proprium determinate formatum. Respondet,
pag. 344. me sententiam Arminij vel non
expere vel pervertere: quoniam infusionem istam

non

non opponit ut physicam gratie morali, sed
discursui ex principiis natura notis: & per
eam intelligit illuminationem, cuius opus est
ad fidem, & qua per verbum sit. Sed 1.
Non agitur nunc de natura hujus in-
fusionis, an physica sit necne: sed de au-
thore & effectu ejus, an non à Deo solo
sit, & determinationem ac differentiam
fidelis primam per se constituat. 2. Si
infusio hujus ad sensus ejusdem sit gene-
ris cum illuminatione mentis, tamen phy-
sice producitur: sic enim Nicolaus ipse,
pag. 292. Nos non inviti fatemur, gratiam
physice intellectui obnici, ut lucem oculo; atque
tandem illuminationem in intellectu, physice at-
que efficienter producere: dunque & sensum
gratia irresistibili motu ineffectum penetrare.
Physice hæc fiunt, quorum tamen in-
strumentum est verbum: nihil impedit
igitur, quin per verbum etiam ad sensus
hic ingeneretur; & physice tamen in-
funditur. 3. Per infusionem ad sensus,
illuminatione non potest intelligi: quia
hæc ad objectum ejusque notitiam per-
tinet, quam ad sensum hunc antecedere
dicit Armin. hac ead. thes. 4. Nō dicit Ar-
minius opus esse hac infusione ad fidem
(opus est enim & multis aliis) sed formam
ipsam in ad sensu infuso consistere: Nec
acquiri

ad responsum Nic. Grevinchovij. 285
equiri eam dicit ex principiis infusis, sed
plam infusam.

Arminii testimonio libentius utor, ut
adversarii confessio veritatis existat illu-
ratio. Sarcasmum Nicolai nil moror.

CAP. XII.

De præscientia divina.

Futurorum & contingentium rerum
Scientia & prædictio certa, primarium
Iudicium est, quo Deum verum ab
falsis dignoscere doceatur; secundum
Iud prophetæ, Is. 41.23. *indicate quæ e-
ventura sunt in posterum, ut cognoscamus vos
a Deo.* Cujus argumenti præcipua ra-
son videtur esse, quia scientia hæc definita
in futuræ ac in sece contingentis, ubi non
est preçaria, voluntatem comitatur sem-
per potentem, & decretum rem illam ex
arbitrio perficiendi. Non enim scientia
& prædictio nuda, sed ut Arminius ha-
bit, Disp. priv. 14. th. 13. *predictiones re-
rum futurorum & contingentium, earumque
strictæ & impletæ, suppediat argumen-
tum, ut posse quæ à nullo quam à Deo profici-
potuerunt.* Hinc esse præscientia & præ-
dictio,

dictio, cum impletione conjungi solet aut perficiendi voluntate potenti : priore inde ab eo tempore indicaueram, & ex ore mea prouerbia pronunciaueram, ea repente effeci, atque evenerunt. Dixit dominus qui facit haec omnia. Is. 48. 3. Nota sunt Deo ab omni eis omnia opera sua. Act. 13. 18.

Hoc fundamento nititur argumentatio illa gravissima, qua usus est olim Augustinus, ad prædestinationem ex præscientia probandam; *haec inquit De bono persev. c. 17.*) dona Dei, quæ dantur electi secundum Dei propositum vocatis, in quibus donum est, & incipere credere, & in fide usque ad vitæ hujus terminum perseverare: sicut tantarationum atque authoritatum contestatione probavimus, hac inquam Dei dona, si nulla ei prædestination quam defendimus, non praesciuntur à Deo: præcipientur autem: hec est igitur prædestination quam defendimus. Unde aliquando eadem prædestination significatur etiam nomine præscientia. Ad eandem normam disputabam ego; Si Deus prædit particularem ad sensam fidei in Petro vel Iohanne futurum; tum fore eum voluit ex efficaci decreto: quia præscientia vel prævisio haec definita, voluntatem istam necessariο comitatur.

Responsum istis Nicolaus, item im-

primi

primis movet, pag. 350. de *causa*, cuius in argumento vel proponendo vel repe-
tendo mentionem ego nullam feci, nec
in ejus confirmatione, nisi Thomæ ver-
bis. Videamus tamen quam probæ sint
merces quas tam avide promit.

I. Contendit in principio, *præscientiam*
futuri contingentis, à voluntate aut volitione
que ponit objectum, non proprie causari.
Neque ego hoc unquam affirmavi: &
veretamen dici potest, volitionem illam
quares illa scibilis futura sit, causam pro-
piam esse scientiæ qua in istud objec-
tum qua tale fertur. Quum enim in
primo rationis signo, spectabatur objec-
tum idem ut possibile tantum, infinita-
scientiæ non obstante, in istoc autem ut
certo futurum, necesse est ut futuritionis
causa, causa etiam vel ratio sit scientia
illius qua in istud objectum qua tale
fertur.

II. Modum illum aut phrasin lo-
quendi arguit, quæ cognitionem rerum
à voluntate derivat: quum non dicendum
sit futuri contingentia non cognosci, sed tantum
unexisti, nisi ex voluntate divina ibid. Qia-
si vero, principium essendi & cognos-
cendi non possint aut non soleant etiam
in una fede morari.

III. Negat ad objecti voliti existentiam sufficere decretum divine voluntatis, quum decretum sit actus internus ideoque nihil ponat in re ipsa nisi accedente potentia, qua, Deo utri usum sit ad decreti sui executionem. Ibid. (a) Sed 1. De existentia illa quam in tempore habent res decretæ per exequutionem, nihil adhuc affirmavi. 2. Existentiam quandam habent res omnes futuræ, in æternitate: quam comitatur præscientia certa aut scientia intuitiva. Recte enim Thomas, I.q. 14.a. 13. *omnia que sunt in tempore, sunt Deo ad eterno præsentia, non solum ea ratione, qua habet rationes rerum apud se presentes, ut quidam dicunt, sed quia ejus intuitus fertur ab eterno super omnia, Prout sunt in sua præsentialitate.* 3. Sufficiens ratio hujus existentiae, est ipsa voluntas aut decretum divinum. A velle namque Dei concluditur esse rei, tam in scripturis, quæ ante Deum ea quæ non sunt tanquam essent vocari docent, quam in Christianorum omnium communi sermone. Nec alia ulla reddi potest ratio, quomodo mors Christi aut simile aliiquid vim ullam habere possit aut efficaciam, antequam existentiam habet in ævo suo nisi quod

(a) Voluntas Dei sufficit ad existentiam & scientiam rerum,

quod ex voluntatis decreto existentiam
habuit coram Deo ante omne ævum. 4.
Quoad exequitionem ipsam decreto-
num, quæri non immerito potest, an po-
tentia exequutiva in Deo, distingui de-
beat ab ejus intellectu & voluntate : an
potius dicendum sit, intellectum aut vo-
luntatem divinam, secundum quod est
principium effectivum, habere rationem
potentiae. Certe quum natura divina sic
pure intellectualis, consonum videtur
esse, ut in intellectu & voluntate conci-
piatur sola. Arminius quidem potentia-
m constituit vitæ facultatem, intellectu
& voluntate ordine posteriorem, id
quod voluntas imperat extrinsecus: Disp.
pub. 4. th. 79. Episcopius vero, Leyden-
sis professor, & remonstrantium unus,
ad essentiam ipsam non ad vitam Dei,
potentiam hanc referendam esse contem-
dit. Potentia inquit, Disp. 1. de natura
dei th. 7. (illam intelligens qua Deus
extrinsecus operatur citans Ap. 18.4.8.1
Tim. 6.15. Gen. 17.1. Exod. 34.6. Ps. 89.
9. &c.) sine vis agendi, per se & primo compa-
tere videtur essentia, sine ulla vita consideratione.
Hoc si verum sit, tum potentia hæc ex-
equutiva, ab intellectu & voluntate, non
magis est distinguenda, quam est unitas

spiritualitas, aeternitas, immensitas &c. voluntas etiam in se se non minus potens agnoscenda, quam una spiritualis, aeterna, & immensa; neque intercedit magis potentia inter voluntatem & effectum, quam unitas, & similes proprietates.

I V. Repetit hic multa de necessitate & libertate, quorum haec summa; *antecedens necessitas tollit libertatem arbitrij: decrezum istiusmodi præscientiam antecedens, necessitatem inducit antecedentem: ergo tollit libertatem.* pag. 352. Respondeo, quædam necessitas antecedens non tollit, sed stabilit & perficit libertatem: illa nempe decreti necessitas externa, quæ ordinat ut effectum hoc vel illud, certo & infallibiliter quidem, sed libere tamen producatur. Sed instat ille, Ibid. si decretum sit, ut nontingenti modo fiant actus liberi, tum. 1. *Non potest esse absolutum & efficax.* 2. *Neque actus isti possunt in hoc decreto provideri, quippe quo possumto possunt tamen non fieri.* Resp. 1. Voluntas eit absoluta de re conditionata, & efficax de actu libero. 2. Actus liberi possunt non fieri, respectu potentiae Dei absolute, & respectu potentiae creaturæ interne consideratae: non possunt absolute tamen non fieri,

respc-

respectu decreti, quod potentiam ad oppositum relinquens, actum oppositum certissime tollit.

V. Distinguit pag. 333. decretum divinum in *concurrēdi & permittēdi voluntatem*, & horum alterutri sufficientem tationem inesse negat, contingentia futura, certo cognoscendi. Resp. Novit ille, concursum à nostris duplē tradi, prēvium unum, & *simultaneum* aut comitantem alterum: per præviū illum, sit prædeterminatio quædā secundæ causæ, & ex ejus ordinatione, præsciētia certa.

V I. Propositionem quandam verisimam ut ait & certissimam invenit pag. 334. ante ipsum divinæ prædestinatiois decretum: hanc scilicet. *si media efficacia gratia decernantur Petro, fore ut cooperetur gratia.* Resp. 1. Efficax gratia recepta significatione (sicut ipse testatur, pag. 319.) est que sortitur effectum suum. Si hoc modo efficacia media intelligat, tum ejusdem mentis est hæc sententia, cum identica quavis, quod erit, erit: si fiet, fiet: quarū veritas pendet, non ex actu ullo libero, sed ex ipsa natura entis. 2. Si vero efficaciam illam non in effectu collocet, sed in natura mediorum; tum non potest intelligi, nendum ut vera cognosci, nisi decre-

to divino supposito, quum efficacia talis, decreto fluat. 3. Non proprie significat aliquid futurum contingens : sed notat impossibile esse, ut causa absolute sufficiens, efficaciter agens, non produceret effectum. Hoc autem est naturalis scientiae, non præscientiae liberae.

Post egressiones istas novas, ad averzionē illam dissertator accedit, qua prius usus fuerat ad argumenti vim enervandā pag. 354. Negaverat enim Deum in Petro prævidisse assensum fidei futurum, ex eo quod eum in Petro voluit, voluntate antecedente atque efficaci (addit ille siue irresistibili;) secus eadem ratione ac modo, causam præscientiae non assensus in Iuda, fore hanc, quod assensum in Iuda non fore voluit. (a) Respondi ego, hoc ex eo esse, quod non eque aut eodem modo voluit Iudæ ac similiū vel salutē vel fidem. Si enim patiter & eque vellet Deus futura & non futura; existentia rerum futuratum, non penderet à voluntate divina. Voluisse tamen Deum dixi fidem & salutem non salvandorum voluntate quadam approbante, & in se simpliciter magis eum delectari vita quam

(a) Non eodem modo vult Deus fidem non credituri, & credituri.

quam morte cuiusvis hominis.

Quærit hic ille pag. 355. utrum seria simulata sit hæc voluntas approbans? Respondeo, seria est quoad approbationem; nec ulla ratione simulata dici potest quoad efficientiam, quia nusquam revelavit se se absolute fidem & salutem in omnibus effecturum. Opponit ille duo; 1. Noluisse Deum ex nostra sententia & quidem voluntate efficaci omnem culpe prævisionem antecedente salutem sitorum ac conversionem efficere; 2. Solus arbitrii sui beneplacita omnem culpe prævisionem antecedente exitio eos devovisse. Sed. 1. De effectione jam non queritur, approbationem sine illa confitere posse dico. 2. Si per *noluisse*, intelligat, *velle non*; tum sententiam illam primam non agnosco; si *non velle*. tum dico negationem illam efficientiæ cum approbatione seria bene posse convenire. 3. Quod destinationem ad mortem, aut negationem ipsam judicialem, prævisionem omnem omnis culpe simpliter antecedentem à nostris constituit: dicit, 1. Non ab omnibus nostris, imo nec à plerisque omnibus id affirmatur nec istis verbis à quoquam id fieri puto. 2. Si tam incommodæ phrases à quo-

quam usurpentur, hoc videntur ipsi.

(a) Ex voluntate approbante provenire dixi, quod hortatur & monet Deus, multaque media concedit hominibus, quamvis in iis omnibus non efficacia redditilla: præcepta enim & hortationes, significant ordinarie præcipientis voluntatem approbantem, & officium ejus cui proponuntur: licet nonnunquam officium potius audientis quam loquentis voluntas istiusmodi mediis indicatur. Ultimum hoc arripiens Nicolaus, inde statim & simulationem & Libertinismum pro more suo exsculpit, p. 356, 357. quum tamen ego nec de ordinaria præceptorum lege, nec de voluntate Dei loquebar quamvis etiam ejusmodi exemplum habemus in præcepto illo quod Abrahamus accepit de filio suo mactando, quod tum in officio ejus erat, sed non in voluntate & proposito Dei: non tamen illusorium erat. Neque illusorias dicit ille spero promissiones illas legales, quæ vitam nobis promittunt sub hac conditione, si præstemus perfectam legi obedientiam, idque viribus propriis: quæ peccatoribus omnibus est impossibilis, & quam Deus in nobis efficere eō modo

(a) De voluntate approbante.

Sed controversia hæc tota quæ est de voluntate salutis non salvandorum inanis prolsus est; nam de voluntate ipsa qua separatim ab effectis consideratur, vix ulla inter nos relinquvi videtur quæstio. Voluntatem approbantem agnoscō ego: *superiorem* *aliam quam approbantem* non agnoscere se dicet circa salutem salvandorum, pag. 359. nedum circa cæteros, cuius vi *hortatus* movet, ac denique sufficienter vocit, & nisi resistant, efficaciter. De efficacia & resistentia fatis multa supra: accipio interim quod ultro concedit, superiorem quam approbantem non agnoscere se voluntatem Dei circa fidem non crediturorum, & non salvandorum salutem.

(a) De credituris igitur ut disceptatio procedat; Argumentum primum istiusmodi fuit; omnia bona in voluntate sua cognoscit Deus, tanquam in causa: sed ad sensus Petri singularis, est inter bona: ergo singularem hunc ad sensum in voluntate sua cognoscit, vel ab æterno cognovit Deus, tanquam in causa. Propositionem illam negavit primo Nicolaus: postea vero, non vult videri ne-

O 4 gasse

(a) De præscientia bonorum,

gasse. ego (inquit pag. 360.) eam à me simpliciter negatam esse rotunde nego. Inspiciantur igitur ipsa verba pag. 345. 346. **Incertum** (inquit) per aque incertum probatur: aut enim omnia bona cognoscit Deus in voluntate sua ut causa physice atque irresistibiliter, aut ut moraliter & resistibiliter agente: non priore modo; neque posteriori: ergo non omnino. Non alia sunt quæ in ultimo responso repetit. Si hoc non sit, propositionem illam à me positam simpliciter negare, quid illud fuerit, ego quidem ignoro.

Axioma negatum hac probatione firmavi. si aliquod bonum sit quod non videt Deus in voluntate sua tanquam in causa, ut adsensus ille particularis; tum aliquod est bonum inferius quod non à supremo fluit, adque adeo ad ipsum non referuntur, ut adsensus ille particularis: sed falsum hoc: ergo.

Respondet, ibid. fateri sese determinationem istam vel ad sensum profluere à Deo ut causa principali ad modum gratiae concurrente, sed 1. non ex absoluta intentione finis: nec 2. ex prædeterminatione physica voluntatem necessitatem. De fine vero ejusve intentione, nō nunc agitur; nec de modo efficiendi: sed an ita profluat adsensus hic à Deo, ut ia ipso præcognosci certo possit, tanquam in

in causa. hoc illud est quod argumentum urget. Præterea, non potest ille ad sensum hunc ad Dei voluntatem referte ut ad causam principalem, quia posita Dei voluntate atque operatione omni qua ad eliciendum ad sensum utitur, manere contendit voluntatis humanæ indifferentiam. ibid. Sic etenim arguo. cuius operatione antecedenti posita omni atque finita, voluntatis indifferentia manet ad assentiendum vel dissentientium, illud non est principalis causa determinationis ad assentiendum: principalis enim & propria causa determinationis, vim aliquam adfert determinandi, & re ipsa determinat. Sed posita Dei voluntate atque ejus operatione omni antecedente, voluntatis humanæ indifferentia manet ad assentiendum vel dissentientium. Ergo Dei voluntas ejusque operatio non est principalis causa determinationis voluntatis humanæ ad assentiendum.

Operationem istam Dei, qua voluntates hominum pro arbitratu flectit, ut nec impossibilem esse nec insuper ostenderem, Sapientis illud attuli *Cor regis in manu Domini, sicut rivuli aquarum, quo cum que voluerit vertet illud.* Istius vero loci post inepta quedam ex more præmissa,

O s hunc.

hunc sensum esse dicit, pag. 362. nempe
Jam volentem, consequenter dirigit Deus in ob-
jectum & finem quem vult; siue homo cundem
velit, siue nolit. 1. Sensum hunc his ver-
 bis contineri doctissimis interpretibus
 assentior, sed hoc totum esse nego quod
 illis docetur. Amplius aliquid ipsa verba
 sonant: perinde enim est ac si dixisset Sa-
 piens (interprete non indocto (Fr. I.) sic
 referente) *Ne ipsorum quidem regum animus*
ex seipso permovetur, impellitur, inhibetur-
que: sed Deus in singulorum animis veluti
clavum tenet, agitque arbitratu suo, quemad-
modum agricola in aqueductibus & fulcis, rivos
per prata solet diducere. 2. Si de directione
 regis jam prius volentis intelligatur tan-
 tum; tum vel secundum voluntatem ip-
 sius hominis est, vel contra eam. 1. Si
 secundum voluntatem, tum homo seip-
 sum dirigit, & Deus diligentem comita-
 tur. Si contra voluntatem fiat, tum actus
 est violentus. Hoc vero nec vox hic u-
 surpata praese fert, *natah;* nec ordinariae
Dei administrationi congruit; nec Dei
solius proprium, sed angelis etiam & po-
tentioribus hominibus commune. 3. Di-
 rectio haec externa voluntatis determi-
 nationem consequens, non est proprie-
 directio cordis aut voluntatis: est operis

tantum & effecti sequentis. 4. Hac ratione, cor regis in manu esset ipsius regis, & effectum tantum in manu Domini.

CAP. XIII.

De præscientia contingentium.

ARgumentum secundum hoc erat. Si contingentia futura nullam habeant determinatam veritatem aut entitatem, ante decretum divinæ voluntatis: tum non possunt certo cognosci, ante hoc decretum. Sed prius verum: ergo & secundum. Si vero entitatem nullam habeant, necessaria certe non sunt: nihil autem idoneum scientiæ objectum nisi aliquo modo necessarium.

I. Distinguit Nicolaus pag 363. inter decretum *concurrenti*, & decretum *predeterminans ad unum*, sic ut ejus vi existat necessitas actus: illud concedit necessarium esse ad veritatem & entitatem cuiuslibet futuri; hoc vero posito, contingentiam omnem tolli. Vbi. i. Observandum est, non aliud ipsum decretum agnoscere Dei, circa **futura contingentia**, quam cir-

nunquam futura . Decretum enim non ponit aliud ad futuritionem rerum spectans , quam aut concurrendi & permittendi , aut prædeterminandi : quorum illud , tam ad actum quem Deus praescit non futurum , quam ad actum quem praescit futurum , extendi , ibid. hoc autem contendit ad futura contingentia nullo modo pertinere . 2. Falsissimum est quod dicit , prædeterminatione aut prædefinitione posita , contingentiam tolli ; eoque & omnium futurorum contingentium qua talium scientiam everti . Quid magis contingens potest esse , quam ut quis cum amico in sylvam egrediens ad cædendum ligna , sic inter putandum dejiceret ferrum è manubrio securis , ut in amicum irruat , eumque occidat ? prædeterminatum tamen hoc fuisse à Deo , cum factum est , credere jubemur : Deus enim objecit , vel tradidit eum hominem in manum occisoris : Deu . 19.5. Exod . 21.13. Infinita etiā varietas est singularium actuum & effectuum , quæ à naturalibus causis procedunt , & maximam tamen contingentiam habent : tempus cogita , locum , modum , & mensuram pluviae , nivis , grandinis &c. atque ex iis pendentes herbas segetesque cum infinitis aliis & eventus ex plur.

ex pluribus causis contingenter concurrentibus ortos; ut (scilicet) arbor talis à terra producatur in tali loco, & eousque crescat consistatque firma, donec fulmen tandem de cœlo cadens in illum ipsum locum, hanc arborem feriat solam, & cæteras omnes intactas relinquat. Contingentia sunt hæc omnia: sine decreto tamen aut voluntate Dei accidere, si quispiam affirmaret; næ ille fortunatamente diceretur merito, idque hecatombe, eamque ut deam in cælis ipsis locare.

II. Ad quæstionem ipsam accedens tandem, pag. 364. 365. 366. dicit, veritatem harum propositionum, que sunt de futuris contingentibus, non esse sumendam ex causis secundum se, sed ex determinatione earum quam in aliquo instanti habebunt: atque adeo, veram esse hanc propositionem, Petrus peccabit, vel (ut in exemplo proposito permaneamus) Petrus credet antequam actu credit, quia conformis est oratio rei in tempore future: posito scilicet hoc, Deum ut futurum cognoscere & revelare.

(a) Sed i. Quid faciunt hæc ad argumentum? vrgebam ego, futura hæc non habere veritatem determinatam antecedenter

(a) An vera fuit hæc propositio; Petrus credit, ante omne decretum divina voluntatis,

denter ad scientiam divinam , vel ita ut sciri possint aut scibilia dicantur , nisi ex voluntate Dei : regerit ille , posito hoc , Deum illa cognoscere & revelare , sequitur veritatem inesse propositionibus iis quæ de illis formantur congruenter . 2. Si vero ante scientiam illam divinam , veritatem suam hæc propositiones habuerint ; & quia futuræ erant , ideo à Deo cognitæ fuerunt : tum à rebus ipsis scientiam istam acciperet Deus tanquam ab efficiente : quod non est admittendum . 3. Propositione ista , Petrus credet , non fuit determinate vera , ante decretum illud voluntatis divinæ , quo prædefinita fuit Petri fides . Res enim ipsa non habuit rationem entis futuri : nec igitur veri : verum enim & ens confunduntur . Præterea , non est determinate vera ex natura rei , vel causis internis ; quia nulla necessaria conne-xio est inter hos terminos , Petrus & fides : neque ex causa aliqua externa secunda-ria ; quia sunt indifferentes , nec deter-minatæ nec determinantes .

Instat ille . *propositio hec , Petrus credet , vel determinata vera fuit , vel determinata falsa , ita ut contradictionis sit determinata vera , Petrus non credet .* Respondeo , 1. Contradiictionis lex est , ut ad idem temporis momen-

momentum referatur, ad idem, secundum
idem, & eodem tempore: agitur autem inter
nos, non de momento temporis *in quo*,
sed de momento rationis *à quo*. 2. Spe-
cialis contradictionis pars una est vera,
& pars altera falsa, in quolibet momento
temporis, non autem sic, in quolibet
momento rationis. exempli causa, inter
momentum temporis instans & fu-
turum, datur momentum rationis: in isto
vero momento, neque vera est hæc pro-
positio, *tempus est*, neque enim præteri-
tum, nec præsens, nec futurum est; neque
hæc, *tempus non est*, tum enim instans
non immediate cum futuro conjungere-
tur. 4. Ad essentiam contradictionis hoc
sufficit, ut dividat verum à falso, aut fal-
sum à vero: ita ut ex una vera, altera fal-
sa; & ex una falsa, altera sit vera. Sed in
illo momento rationis quod concipimus
antecedere divinum decretum, proposi-
tionis illius quæ de futuro contingente
fit, neutra pars falsa fuit: atque adeo non
fuit necesse ut alterutra vera sit. Desiun-
ctio tamen determinate vera est in omni
momento, aut credet Petrus aut non cre-
det: hæc enim veritas ex natura rei de-
pendet, ut nec simul vera, nec simul fal-
sa, pars utraque possit unquam esse.

Quod.

III. Quod ad naturam attinet rei scibilis, majorem hanc concedit esse veram, pag. 367. nihil sciri nisi aliquo modo necessarium: minorem autem negat, vix futura contingentia non esse aliquo modo necessaria: addendum est, ante decretum divine voluntatis, & ante scientiam intuitivam: haec enim vis est argumenti. Qualis autem est haec necessitas? Sicut (inquit) res praterita qua talis non potest esse non praterita: ita etiam contingens futurum, necessario futurum est. Vide igitur mihi, an non haec necessitas fatalis illa sit, qua Deus ipse in ordinem cogitur. propositio haec, Petrus crederet, vera fuit in illo signo rationis, quo Deum concipimus nihil de Petro aut fide statuisse. Aut enim determinate vera fuit (Nicolai judicio) aut determinate falsa: non autem falsa: ergo vera. Fuit etiam necessario vera, eo genere necessitatis, quo necessario fuit, quod jam fuit haec autem necessitas, quoad existentiam rei (licet non internæ essentiæ respectu) est maxime absoluta: ita ut potestate nulla mutari possit: absolute namque verum est, quod factura est, infectum fieri non potest. Verum igitur aliquid fuit, imo contingentia omnia futura (nam omnium una est ratio) veritatem necessariam habebant,

bant, antequam illa Deus aut cognovit, aut voluit; ita ut nullo pacto, ne ab omnipotente quidem aut absoluta potestate, possit effici ut non sint futura. Hic si Rheticari liberet mihi, Nicolai moie de Parcis & earum fatali stamine, de Soicis & eorum fato, materia suppetit satis benigna: sed istoc genere non contendā.

(4) Argumentis istis quum difficultatem illam Nicolaus opposuit, quæ circa malorum præscientiam versatur; hoc ego dicebam *obsoletum* esse eo sensu, quo irita vetustaque nonnunquam dicuntur obsoleta. Hanc unam voculam arripiens ille, ejus occasione, tam longam egreditur in declamationem, à p. 367. ad 377. Calvinum, Lutherum, &c obvium quemque furiose lacerans, ut similis hic plane videatur *onagra*, que ut est apud Prophetam, Ier. 1. *affluta deserto, pro desiderio animae sua haurit ventum, cuius occasionem quis revocet? omnes querentes eam non fatigantur, mensibus ejus invenient eam.* Ego sane occasionem ejus revocare non possum, aut calces retinere: neque vestigia sequar per hæc campestria: mensibus inveniam posthac. Meum est urgere propositum,

(a) **De præscientia malorum,**

& argumenta quæ proposueram, à responsis ejus vindicare.

Nihil est autem in hac tota Philippi-
ca, quod à me dictis aptatur, præter trans-
scursum illum, pag. 371. de marginali
nota. Nec in illa tamen aut verba mea
retinet, aut sensum impugnat. Verba hæc
sunt. colores non videmus sine lucis ope;
tenebras vero percipimus ubi deest lux:
sic bona non prævidit Deus, nisi in vo-
luntatis suæ luce; mala vero per nega-
tionem & privationem. Quodego de
formali malo dicebam, id ipse de actu
concreto capit, & eo sensu refutare co-
natur. De actibus videbimus posthac de
modo scientiæ, quam istoc simili decla-
rare volui, hoc interim dicam; non dam-
naturum illud Nicolaum, quum cuius
id sit intelliget. Est enim exemplum ab
Arminio probatum & usurpatum, cuius
hæc sunt verba: Disp. pub. 4 th. 32. No-
vit Deus omnia que novit per suam ipsius essen-
tiæ, & solam; exceptis malis, que in directe no-
vit per opposita bona, sicut mediante habitu cog-
noscitur privatio.

Primum quod ego de præscientia ma-
lorum ponebam, hoc fuit; parcius mul-
to in Scripturis declaratum esse, quid
Deus de malo, quam quid de bono apud
se sta-

se statuerit; ideoque fatis esse, si de bonis nobis constet, licet malorum origo intellectum nostrum fugiat. **Infurgit** istic Nicolaus, pag. 378. me sero sapere clamat, 1. quia futura contingentia in Dei voluntate cognosci dixeram. 2. Scripturas nihilo parcus declarare originem mali quam boni. 3. quid ex his statuam se nondum videre. Dicam igitur impensis, quid hinc statuere vellem, 1. Ut immotum nobis maneat fundamentum hoc, salutis omnisque boni Deum authorem semper agnoscendum; peccati vero ac damnationis reatus non alium auctorem esse proprium, quam peccatum ipsum. 2. Si difficultas oriatur aliqua, de **præscientia**, providentia, & operatione Dei quam circa malum habet; ut ignorantiam potius fateamur nostram & rem hanc totam impenetrabilem, quam aut mali quidpiam ab eo effici, aut non effici bonum concedamus. Nam ut graviter Caietanus, quiesceret intellectus noster, non evidenter veritatis inspectæ, sed altitudine inaccessibili veritatis occultæ. Nec propterea negandum aliquid eorum, quæ ad divinam immutabilitatem, actualitatem, certitudinem, atque universalitatem, & similia,

milia, spectare scimus aut ex fide tene-
mus. Sed suspicari licet, occultius, ali-
quid & altius latere, vel ex parte ordinis
qui est inter Deum & eventū provisum,
vel ex glutino inter ipsum eventum &
esse provisum; & sic mentis nostræ (ut
noctua) quietem in ignorantia colloca-
re. Ad asylum istud in hoc eodem ne-
gotio Nicolaus ipse confugiens, hanc
respondendi viam praeundo monstra-
vit. Sic enim ille, pag. 364. *Quid si
ego modum & rationem istam mihi inexplica-
bilem fatear? tunc idcirco rem ipsam impossibili-
lē dices? quin tu igitur nobis & Trinitati-
tis & aeternæ generationis, & personalis unio-
nis in Christo, mysteria nobis explicato, aut
mysteria hec quoque negato: in divinis facilis
est cognoscere, quomodo non sint, quam quomo-
do sint: modē igitur nobis incertus sit, at certares
esto. Certum igitur sit, novisse Deum
futura peccata, & in se suisque decretis
vidisse: quamvis incertum sit quo modo
tam impura in sanctissima voluntate
prævidere potuit.*

In Scripturis parcius declarari dice-
bam quid Deus de malo, quam quid de
bono apud se decreverit; non quod ob-
scuram putem voluntatem ejus de natu-
ra peccati, eiusvereatu: sed quod minus

mihi

mihi perspicuum videtur, quis operandi sit & gubernandi modus integer, quem in peccatis exercet.

Contingentium præscientiam à decreto pendere dixi. sed 1. Non omnem eorum respectum eodem modo præsciri dicebam. 2. De bonis bene potest intelligi, quod ego de contingentibus indefinite affirmabam. 3. Sicut Arminius dicit, Deum omnia quæ novit per suam essentiam scire. & solam, exceptis malis: sic etiam & ego, Deus omnia futura novit per suam ipsius voluntatem & solam, exceptis malis.

Solutionem alteram de præscientia malorum, his posui verbis. Non est eadem ratio futurorum bonorum & malorum; bona enim sunt ex virtute positiva, quæ semper cum suis effectis, ab efficaci Dei voluntate fluit: sed mala ex defectu sunt oriunda, atque adeo qualia non pendent ab efficaci aliquo decreto. Quicquid habent entis positivi, ab efficaci decreto pendet; quicquid puræ negationis, ex ejusdem decreti negatione sequitur; quicquid vero privationis & pravitatis in se continent, peccatoribus ipsis debetur in solidum. Diop igitur ipsa peccata cognosci

gnosci in decreto Dei absolute defini-
niente totum illud quod iis inest boni,
& ipsius mali per missionem. Ipsum e-
tiam peccatum, quamvis non qua pec-
catum præfinitur, in ipsa tamen præfini-
tione certo videtur, & aliquo modo dici
potest decreti illius consequens, effectus
autem nullo modo. Vult Deus actus
bonos, & qua actus & qua bonos : ma-
los qua actus non qua malos. Primum
illud observari vellem attente : eandem
scilicet non esse rationem bonorum &
malorum, vel quoad futuritionem, vel
quoad futurorum præscientiam ; atque
adeo non firmam esse rationem quæ à
bonis ad mala, vel à malis ad bona, qua-
si eadem esset utrinque ratio, transcur-
xit.

In isto generali responso, acquiescere
mihi licuit : apposui tamen ut probabi-
le m, Theologorum optimorum sen-
tentiam, qui actus omnes qua tales à
Deo statuunt præfinitos esse & præde-
terminatos. Exceptiones Nicolai nunc
breviter perpendam: quæ specie quidem
variae sunt, sed uno tantum fundamento
nituntur.

I. *Aut tale (inquit p. 380.) decretum*
de bono quod actui inest, necessario sequitur ma-
lum,

lam, aut contingentem: si hoc modo, non posset ergo malum de quo queritur in isto decreto præsum. Resp. Hoc modo sequitur: præscitur tamen. Si modum perfecte non possem explicare, imputetur illud inscienciae meæ.

II. Quomodo præscitur actus, qui posita
se in se moraliter malus est, sic ut in eo impossibile sit actionem à peccato discernere? p. 381.
Resp. si detur hujusmodi actus, tum ego
eum per negationem præsciri dicere: quo
solo modo omissiones etiam intelligun-
tur 2. Actum talem negare videtur Ar-
minius, quum regulam hanc generalem
ponit, Disp. pub. 10. th. 7. Et actus &
douia in peccato inseparabiliter juncta sunt,
ideoque neutrum sint altero permitti vel impe-
diri possit, mente tamen distingui possunt, &c.
in homicidio etiam & scortatione dis-
cerni peccatum ab actu posse, Nabothi
& Iudæ demonstratur exemplis. Ibid.

III. Si peccatum qua tale consequens de-
creti sit à decreto causatur. pag. 382. Resp.
1. Non dixi simpliciter consequens ejus
esse, sed aliquo modo sic dici posse. 2.
Sequitur per accidens, non per se. 3.
Causam deficiente m habet in defectibi-
litate voluntatis humanæ.

IV. Hac ratione prædeterminatio divina

non

non minus efficax ponetur ad actus malos quam ad bonos. pag. 383. Resp. 1. Nego consequiam: nam praeter moralem du&rum, auxilium etiam divinum necessarium est ad recte agendum, dupli ratione (Thom. 1. 2. q. 109. a. 9.) primo quidem ratione generali, (qua omnibus actibus qua attribus communis est) quia nulla res creata potest in actum prodire, nisi virtute motionis divinæ: secundo ratione speciali (qua ad actus malos non potest extendi) propter imperfectionem nostri status, & perfectionem actionum bonarum; qua ratione & infusio virtutis ut principii, & specialis ejus excitatio requiritur. 2. Dicat mihi quid Deus agit (ex Arminii sententia) non dicam in recte factis post conversionem, sed ad conversionem ipsam hominis, (quam illuminatum & invitatum supponimus) quod non æque facit in fædissimo quo-vis peccato: quid ad assensum confert magis quam ad dissensum? Acturum sustentat, & cum agente concurrit, tam in peccatis quam in conversionis opere: & æque in illis ac in isto, ex Arminii doctrina: nec ultra quidquam in alterutro facit ad productionem actus. Consultius igitur Nicolao fuisset, hac super-sedisse

sedisse calumnia, cui magis obnoxius est ipse. Hoc idem etiam ut responsum accipiat ad comparationem illam quam non minus imperite quam maligne post instituit, ex eodem plane fundamento, inter vocationem efficacem, & hanc aetiam qua talium praefinitionem nudam pag. 385.

V. *Actus ipsi prohibentur, non forma tan-tum aut modus agendi : ergo Deus nullo modo aut respectu vult actum lege prohibitum.* pag. 386. Resp. Si Deus nullo modo aut respectu vult actum prohibitum, tum non vult concurrere ad exercitium, determinationem, aut entitatem illius actus : nam entitas ipsa hujus actus aliquo modo prohibetur creaturæ : imo deformitas moralis magis annexa videtur actui in exercitio quam in applicatione ad agendum, si actus primario prohibeatur. Docet tamen Arminius, Disp. pub. 10 th. 9. & Nicolaus etiam hac ipsa pagina, influere Deum per concursum in omnem actum peccati, sic ut effectum idem una & eadem totali actione à Deo simul & creatura producatur. Excipit Nicolaus, concursum istum non esse ad speciem actus, nec esse determinatum nisi à creatura. Resp. I. Immediate producitur hic individualis actus à Deo, ut Armi-

nius fatetur, Ibid. immediata vero Dei actio, nec speciem nec determinationem propriam accipere potest à creatura. 2. Causæ proprie partiales & simultaneæ, non determinantur à concausis: determinans enim est aliquo modo prior, & subordinans, atque adeo totalis. 3. Si per speciem intelligat malitiam moralē, idem etiam & nos respondemus de prævio motu, quem ipse ad actum concurrere non posse contendit, nisi malitiam etiam inducat. Sed quoad eventum alia est ratio: hujus enim species directionem illam sæpe sequitur, quam Arminius attribuit Deo.

V I. *Praefinito actu cum circumstantijs omnibus, non potest fieri ut malitia non simul praefiniatur* pag. 390. Resp. 1. Circumstantiæ definiuntur, quatenus habent rationem entis, non autem secundum malitiam moralē. Excipit ille, *cum actu & circumstantijs inseparabiliter coherere malitiam istam.* Resp. Inter illas circumstantias quæ peccato adhærent, sæpequedant speciem, *objecatum est præcipuum, ut in esu fructus, in adulterio, homicidio & similibus.* Peccatum autem à Deo potenterissime dirigi in *objecatum quo vult,* & ab eo quo illud tendere non vult abducit, Arminius ipse docet,

docet, Disp. pub. 9. Th. 16. Exemplum statuit in Nebuchadnezare, qui in Iudeos grassatus est bello, ex potentissima directione Dei. Et hujus igitur iniuria belli, & flagitia quæ idem sunt comitata, quæ respectu objecti peccata fuerunt, eo respectu ad Deum (ut actus) sunt referendi. Fieri non potuit ut Nebuchadnezar non peccaret, si in Iudeos grassaretur, & hoc nomine peccaret: non fuit tamen à peccato excusatus, quia Deus tam potenter ad istud eum dirigebat: neque fuit Deus peccati ejus ulla ex parte author, sed actus tantum & eventus. Causa igitur, qua posita sequitur peccatum, non est causa peccati, si per accidens id fiat, & non ex vi aut natura illius causæ. (Arm. disp pub. 10. th. 13.) Præterea privatio gratiæ & traditio in potestatem mali, sunt actiones Dei, sunt causæ peccati, sunt causæ tales, ut eas infallibiliter peccata sequantur. Deus tamen eas efficiens, non est author sequentium peccatorum, quia per malitiam hominis consequuntur. Ex ipsis patet responsum, ad consequentiam illam quam urget peccati, aut ex præfinitione actus, aut ex auxili necessarii negatione, aut etiam ex permissione.

Hæc breviter dicta sint de efficientia & præscientia malorum: de quibus nec præsens habetur controversia, nec ullum ego cum quoquam haberem, qui reatum omnem ad homines, gubernandi potestatem referre velit ad Deum. Hæc sunt principia: de cæteris huc spectantibus, lis nulla movebitur, si de fidei salutisque causis possimus tandem consentire.

C A P. X I V.

Descentia media.

PRÆscientiam illam consensus Petri futuri, ex voluntate divina profluebat, hoc tertio docebam argumento; Aut per simplicem intelligentiam cognoscitur, aut per visionem ac intuitum: illo modo possibilia tantum cognoscuntur; ergo non consensus hic ut certo futurus: isto modo nihil cognoscitur, nisi ex voluntate, liberove decreto; ergo non consensus iste, decretum divinum antecedens. Respondet adversarius medium quandam scientiam esse nempe conditionatam futurorum contingentium.

Quod

Quod ad contingentia in genere scientiam istam pertinere dicit, id quidem rectius multo & sententiaz suaz congruentius facit, quam Episcopius, qui Disput. de scient. dei. th. i §. eam refert ad hominum solorum & angelorum actus; si enim contingentia sit ejus ratio, ad partem aliquam aut speciem hujus generis non debet singulariter applicari. Non hominum igitur & angelorum tantum, sed & animalium omnium, tam aquatilium, quam terrestrium, & aëriorum, culicum ipsorum & muscarum motus observasse Deum statuit & vidisse futuros, ante omne decretum voluntatis suaz, quo futuros eos vel absolute vel ex hypothesi præfiniebat.

(a) Hoc ego commentum novum esse dixi Fonsecæ & similiūm Iesuitarum. De nomine quidem non difficitur hoc Nicolaus, pag. 393. ignotum illud patribus antiquis fuisse: rem ipsam tamen ex iis per alios (Iesuitas nempe) non obscure demonstratam. Conantur fateor, tam hoc quam cætera figmenta sua, sub nominibus antiquis venditare: interim tamen agnoscunt, vel profitentur potius & gloriantur, non nomen tantum

veteribus fuisse ignotum, sed ne doctrinam ipsam per multa retro saecula satis unquam explicatam. Sic Molina, concord. q. 23. m. ulc. quamvis hi heretici, qui vel divine gratie, vel libertati arbitrij prejudicium affere moliti sunt, ex scripturis sacris, & principiis fidei, efficaciter sint expugnati: haud tamen scio, an explicata penitus, & redditia ratione integra conciliandi libertatem arbitrij, cum illis tribus, scilicet: Prædestinatione, providentia, & gratia, & hereticis aditius sit patefactus, quo facilis ad pacem unitatemque ecclesie redirent, & concertationes quae ante mille annos aborta sunt, quantum par est sint composite. Et paulo interius, nos pro nostra tenuitate, rationem totam reconciliandi libertatem arbitrij cum divina gratia &c: bene cum scientia media & facillimo negotio reconciliamus, quae si data explanataque semper fuisse, forte neque Pelagiana heresis fuisse orta, &c. Innuit istis aper- te satis, neque ante Pelagium sic traditam hanc Doctrinam fuisse, ut heresis ejus prout oportuit anticipata fuerit, nec ut eadem extirparetur, à quoquam postea sic explanatam, usquedum (scilicet) ipsius & Fonsecæ tenutas veritati labo- ranti quasi anno millesimo tam oportune suc- currisset.

Quod vero conditionatorum futurorum
scientie

scientia causam à scholasticorum memine, in absoluto decreto statutam assertit pag. 393. 394. Et absolutorum non nisi à paucis ac apud Cumel-lum id me videre jubet; vel negligentiam id arguit nimis credulam, vel impudentiam summam. Apud Cumel-lum enim disp. ad 1. Part pag. 10. conclusio prima hæc est; inter plures rationes certitudinis divinae præscientie, una desumitur à priore, ex decreto ipsius, qua futura omnia in tempore futura & producenda definivit: ita sicut liberi & contingentes predefiniti à Deo, certo cognoscuntur, in prædefinitione ipsa Dei. Ex vi illius prædefinitionis divine. Hinc sententiam esse dicit, Thomas, Hilarij, Augustini, Gregorij, Alberti magni, Scotti, Alexandri Alensis, Ricardi, & Durandi. De modo cognoscendi futura conditionata, hæc est conclusio quarta P. 12;. Non est improbabilis sententia, sed valde rationabilis, dicere, Deum certo & infallibiliter cognoscere futura conditionata, non quidem in decreto aliquo ab-soluto, futuritionis eorum, cum ipsa futura non sint, sed in decreto includenti conditionem in objecto. Hec sententia fuit Scotti, in prima distinet. 39. Hic modus dicendi valde confor-mus est Alexandro Alensi part. I. q. 24. m. 7. In hanc etiam sententiam valde propenderet Richardus in. I. dist. 38. Denique hæc assertio

necessario defenditur ab omnibus, qui consequentur loquuntur ad decretum divina voluntatis, circa futura libera & absoluta: quia eadem videtur esse ratio omnium, & idem fundamentum & eadem difficultas. In conclusione sexta, in initio dicit, priorem illam sententiam, esse omnibus alijs rationabiliorem, magisque fundatam in Doctrina Thome & in Doctrina sanctorum Patrum. Haec de sententiarum harum aetate. Sitamen ex scripturis argumentum (quod Nicolaus promittit p. 394.) infallibile tandem proferri possit, ad sententiam istam confirmandam; tum nova sit an vetus, non multum refert. An hoc vero praestiterit, sequens **examen ostendet.**

Probationes autem qualescumque fuerint, questionem ipsam non videntur attingere. Conclusionem enim non aliam inferunt, quam scire Deum futura contingentia conditionalia, dependentia à causa libera quod ad istam controversiam nihil quidquam facit, nisi antecedens omne decretum excludat, scientiam naturalem vel simplicis intelligentiae seponat, & libertatem aut contingentiam illam statuat, quæ necessitatem nullam annexam habet: nam ex ipsis principiis futorum contingentium & conditiona-

ditionalium ex causa libera pendentium scientiam certam adesse Deo fatemur. Hoc unum responsum sufficere poshit ad citata scripturæ testimonia, pag 394. & 395. quibus contingentia quædam aut futura pronunciantur ex conditione, aut non futura nisi ex conditione: eorum scilicet quædam in scientia naturali sciri, reliqua vero in libera illa, quæ est visionis. Non omittendum tamen, quædam eorum humanitus tantum dici, ut Gen. 11. Nec deflent à cogitationibus suis donec eas opere compleant: quod vel non omnino dicitur, sed ut Iunius habet, *non iuste ripetit istis quicquid cogitaverunt facere: vel eodem modo, quo descendere Deus ibidem dicitur, ut per vestiget factum, & consequatur cognitionem ab solutam ipsius.* Quædam etiam à Christo homine dicuntur, vel ex signis antecedentibus, humano more; vel etiam ex revelatione scripturæ, qua Dei decretum declaratur. Quædam etiam non simpliciter futura erant cum cognita fuerunt, sed jam tum fieri, producique cœpissent; quod affirmari potest de effectis omnibus voluntatibus, quæ volebant tunc illi quos talia faveros prædicebat Christus.

Quæ ex principiis (ut appellat pag. 395.

396. 397.) meis colligere conatur ad scientiam hanc medium confirmandam, illo uno nituntur fundamento, pertinere scilicet ad prudentiam Dei, ut sciat illa media, quibus efficere possit quod libere cupit effici, priusquam id efficere statuat. Solutione igitur diluuntur unica; ad humana nempe pertinere prudentiam, ut de mediis aptis per hujusmodi providentiam sollicite prospiciat, quia penes hominem non est ex se se mouere alterius voluntatem, aut efficere quod cupit: Deus autem quæcunque voluit fecit in cælo, & terra, nec non in corde humano: atque adeo sufficienter cognoscit in se, per naturalem scientiam omnipotensem suam voluntatem & operationem ex illa fluentem, infallibilem connexionem habere cum effecto illo in quod feruntur, idque eo modo quo constituit idem effectum dare. Cum hac omnipotentia tamen suavitatem etiam adhibere solet Deus & aptitudinem congruitatem ac oportunitatem illam observare, quam sapientiae suæ convenire novit. Hanc aptitudinem vocationis Augustinus assertuit, ejusque præscientiam; sed ex decreto voluntatis quasi emanantem: sicut & illa indicant verba quæ initio hujus capi-

tis memorata fuerunt, aliaque multa, & caput ipsum 14. de bono persev. quod à Nicolao citatur: ubi hanc rationem præscientiæ reddit, quemque si prescrivit, profecto beneficia sua quibus nos dignatur libere, prescrivit.

In hoc decreto, quod omnipotentiæ simul & suavitatis est, cognoscit Deus tam futurum illud quod vult, quam apte suaviterque futurum. Ex eodem etiam in verbo & eventu revelato, videre nobis & pronunciare licet, effecta talia nunquam futura per ordinarium legem, nisi mediis idoneis usurpati: futura vero, si rite usurpentur.

(a) Principiis logicis adversari dicebam scientiā hanc medium: eo quod axioma connexum vel conditionatum verum statuit quod non est necessarium, hoc scil: si Petrus ponatur in tali dispositione indifferenti ad credendum vel non credendum, crediturus est. Necessarium hoc non est: quia omni modo indifferentes & contingens: neque enim virtute aliqua interna, nec decreto externo determinatus est Petrus ad fidem. Verum tamē statuitur, ante omne decretum

P 6 voluntate

(a) Scientia media, cum logica scientia conficitur,

voluntatis divinæ, ut scientiæ mediæ obiectum, & decreti sequentis funda-
mentum. De futuris contingentibus ab-
solutis ex Dei decreto suo modo pen-
dentibus, eandem difficultatem moveri
posse, falso putat Nicolaus. pag. 399.
Connexionem enim habent ex decreto
divino modo quodam necessariam.

Negatur hic (*Ibid.*) imprimis canon
ille logicus axioma scilicet connexum
necessarium semper esse si verum sit. Sed
per conjunctionem conditionalem vel
continuativam, verborum sensum ne-
cessario semper coniunctam esse, ne
grammatici quidem debent ignorare:
non absoluta quidem aut positiva, sed
hypothetica necessitate. **Vide Scalige-
rum de causis linguae Latinæ, l. I. c. 168.**
**Hoc docet ratio, & axiomatis ipsius na-
tura:** nam conditionalis effati vis, non
in partium veritate consistit, sed in con-
nexione aut consequentia sola: quæ vera
non raro est, ex partibus falsis, & falsa,
ex partibus veris. **Hæc autem conse-
quentia si vera sit, illativam illam habet
vim, quæ posito antecedente necessario
concludit.** Hinc est quod connexum a-
xioma nihil aliud esse à doctis Libav.
dial. phil. ram. L, 2. pag. 212. quibusdam
dicatur,

dicatur, quam contractus syllogismus: syllogismorum vero hæc lex communis & constans est, ut posito antecedente necessario concludatur. *Itē dñi x̄x̄ Cui p̄cipit* est in definitione syllogismi.

Quod attinet ad exempla conditionum axiomatum, quæ consequentiam contingenter videntur habere; si *mater* est, ergo *amat problem suam*: si *hoc isti suaseris*, *sequiesceret*, &c. Resp. 1. Si consequentia vera sit, est necessaria: si non necessaria, falsa. Liquebit hoc in explicata syllogismi forma: *Si mater sit, amat problem: si deest mater: ergo amat problem.* Assumptio supponitur vera: aut propositionis igitur neganda sequela, aut conclusionis necessitas est concedenda: si propositionis consequentia negari possit, non **vera** tum, sed falsa est: si conclusio sit necessaria, tum propositionis connexio non vera tantum, sed & necessaria dicenda, quia, tota vis conclusionis hujus in propositione continetur. 2. Istiusmodi loquutionum vis ex mente loquentium estimari debet: eorum autem intentio est certitudinem summam & infallibilem consequientiae vel connexionis veritatem notare inde est quod istac forma cogitata sua proferunt, quæ necessitatem præse

se sum mam fert. Sic seniores illi ad Ro-boamum, *si hodie obedieris populo huic, erunt tibi servi cunctus diebus*, 1. Reg. 12. Ioab ad Davidem: *Iuro tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem mansurus est tecum hac nocte* 2. Sam. 19. ubi jurandum appositum certitudinis infallibilis notitiam indicat; sic & Maria Christo, *si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus* Iohann. 11. Hoc inter cætera conditionalium axiomatum necessitatem non leviter confirmat, quod speciem istam ut aptissimam eligunt ii, qui certissimam veritatem significare cupiunt, eorum, quæ minus aliis videntur necessaria. 3. Suppositis quæ à locutionum istarum authoribus necessitas ab his ipsis axiomatis non potest removeri. Credebat Maria, mortis vitæque potestatem penes Christum esse Lazarum etiam eum tam charum habere; ut intempestivam obire mortem sciens volens nunquam sivisset: his vero positis, necessariā veritatem habet quod sit, *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Eadem est ratio dictorum hujus generis omnium, suppositis supponendis, necessaria sunt. 4. Seppositis illis quæ supponi debent ad necessariam connexionem, tum istiusmodi axioma-

ta non sunt vera, qua connexa & composita sunt, sed qua simplicia, vel modalem includentia limitationem in antecedente, verisimile, est eos tibi servos fore si hodie obedieris, vel conjunctionem connexivam ad partem consequentem referentia, volunt vel parati sunt servire tibi si obediens ipsis: constituerunt discidere, si non exieris. Firmum igitur certumque manet, axio-
ma connexum aut necessario verum esse, aut non verum.

Distinctionera illam non moror, qua Nicolaus conatur elabi, proportionum conditionalium quasdam argumentativas esse, in quibus vi antecedentis illatio formalis est & necessaria: quasdam vero simplicis coexistentia, atque affirmationis unius de alio sub tali conditione concepto: & hujus non illius generis esse hac enunciata, que scientia media statuunt objecta. pag. 401. Nam. 1. Si partes enunciati sint mere coexistentiae sine cohærentia causali, tum ad copulatam pertinent congregationem: ad conditionatam non minus ridicule referuntur, quam haec, si Petrus homo fuit, fuit etiam pius. 2. Coexistentia infallibilis ex conditione posita, est illativa consequutio ex antecedentis vitalia statuunt haec enunciata: ergo distinctione haec est absque differentia. 3. In
hac

hac propositione, si Petrus in tali dispositione ponatur, consensurus est, ipsius consequentis causa præstituitur in antecedente, nedum ratio consequentiae. Non est igitur coexistentiae copulatae, sed conexivæ necessitatis. 4 Propositionem illam argumentativam statuunt & illativam: hunc enim syllogismum Deo tribuunt ipso; si Petrus in tali dispositione ponatur, consenturus est: sed in tali dispositione ponatur: ergo consensurus est. Si vera sit hec syllogismi forma, tum propositio ejus illativa, & necessariæ sequelæ.

5. Propositione istam, *Petrus credet*, determinatam quandam & necessariam in se veritatem habere, contendit alibi Nicolaus: pag. 366 § 67. conditionis necessariæ adjectio *si in tali dispositione ponatur*, ex ejus veritate aut necessitate nihil certe detrahit: ergo conditionatum hoc axioma necessariæ etiam est veritatis.

(a) Hactenus cum logica veritate scientiam hanc medium pugnare probavi: nunc ad theologiam accedamus. Argumentatio mea hujusmodi fuit, Si præscientia hæc media admittatur, tum Deus omnipotens, ante decretum creationis prævidit, quot angeli hominesve forent, si mundum creare vellet: quidque face-

(a) Scientia media: theologiam evertit,

rent ipsi si existerent: non potuit igitur aliter statuere, nec liberum fuit ullum de istis rebus decretum: decreto etiam uno posito, aliud quiddam absolute futurum esset, independenter à divina voluntate: nam futurum omne conditionatum, ad impleta conditione, transit in absolute futurum: decreto vero nondum posito, scientiam haberet Deus mere conjecturalem. Nicolaus hic post contemnendam cavillationem de hominum creatione importune creatam, sic ad singula sapit.

I. *Creationis exemplum impertinens esse* dicit, pag. 403. *quia hypotheticum est de futuro necessario: necessarium enim est ut angelorum & hominum is numerus existat, quem Deus vult, & supponendum ex hypothesi, Deum etiam certum numerum angelorum & hominum creare velle.* Resp. 1. Subterfugium hoc est manifestum. Nam non supponendum est in hac hypothesi, Deum numerum ipsum creandorum apud se determinasse: sed statuisse tantum in genere mundum se velle creare: vel ne illud quidem posuisse, sed sibimet in consilio proposuisse tantum: si consilium hoc initet de creatione, puta mundi novi, vel plurium, prævidet ante quid aucturus esset. 2. Nec-

cessarium non est futurum hec, Deus tot angelos creabit, nisi hoc supposito, quod tot creare velit: hac autem ratione, assensus Petri est etiam necessarius, hoc scilicet posito, quod absentiti velit. 3. Actus ille Petri in consentiendo libere, si sit ex voluntate simpliciter indifferenti futurus, non magis obiicitur scientiae divinae, quam voluntatis ipsius divinæ futurus actus, quum nondum decrevit agere.

11. De libertate divinorum decretorum, dicit, pag. 404. *eam bac Doctrinam non esse minutam; quia licet ex hypothesi futurum aliquid efficiatur, de ipsa tamen hypothesi, ad arbitrium suum decernere Deus potest: & illius futuri scientia, nullius decreti actualis determinationem infert.* Sed posito quod in argumento supponitur, prævidere Deum, ex hac hypothesi, si mundum creare vellet, quot angelos & homines creatureus esset, tum hæc decreta de numero creaturarum istarum, & de concurrendorum iis ad actus ab iis peragendos, non essent jam libera, sed prædeterminatione acciperent à decreto priore, & necessitatem quandam ante omne decretum: nihil enim sciri potest, nisi aliquo modo necessarium. Declinat igitur non solvit rationem. pag 367. Præterea,

terea, si verum hoc fuit, Petrus crebet, ante decretum, nec effici tamen potuit sine decreto, tum Deus decernit ex antecedente necessitate.

I I I. *Independentiam à voluntate divina in absolute futuris hinc argui negat:* p. 404. 405. quoniam in hypothesi includitur conditio divina voluntatis de concurrendo & permittendo. Sed voluntas concurrendi & permittendi, est causa tantum *sine qua non*, quæ dependentiam propriam nullam infert. Concurrit itidem homo cum Deo, in eodem actu: actum Dei non dependere tamen dicet à voluntate humana. Præterea voluntas ipsa concurrendi penderet adeo ex priore decreto, ut liberum non esset: hoc scilicet posito, prævidere Deum ex uno decreto, quid statuturus deinceps esset, antequam statuit quidquam.

I V. *Scientiam hanc de futuro contingentia, certam & infallibilem esse dicit,* pag. 405. ante omne decretum efficax, quia circa veritatem versatur scibilem. *Resp.* Quin scientia illa certissima & perfectissima sit quam Deus habet, in quocunque rationis concipiatur momento hoc in dubium non vocatur. Ludit igitur operam, & lectorum etiam, Nicolaus, p. 406. 407. 408. quum hoc

hoc argumentis confirmare satagit. Hoc tantum quæritur, an non conjecturalem aut incertam scientiam Deo tribuant, qui medium istam defendunt. Dubitandi saltem hæc causæ videntur fatis justæ. 1. eadem certitudo non est harum propositionum ante omne decretum divinum, *Deus est bonus, & Petrus erit bonus,* aut Petrus *credet.* Quia hæc propositio, Petrus crebet si in tali dispositione ponatur, dum adhuc incertum est an in illa dispositione ponetur necne, incerte pronunciat de fide Petri, utrum futura sic necne. 3. Quia contingens illud quod est omni modo indifferens & indeterminatum respectu futuritionis non potest certo & determinate cognosci, ut futurum.

Ex istis lector judicare potest facile, quam feliciter hæc scientia ad logicam & theologiam sit à Nicolao revocata. Eodem etiam successu, convenientiam ejus ostendit, cum ea quæ est simplicis intelligentiæ & visionis, quas à quibusdam Doctoribus (quasi pauci quidam essent) solas agnoscere dicit p. 410. In istac autem parte, aut mea non capit, aut seipsum non intelligit. Dixi, conditionalium futrorum scientiam in Deo vel natura-

naturalem esse & simplicis intelligentiæ, qualis est veritas hujus propositionis, nisi mundus ex nihilo fiat nunquam existet; vel liberam & visionis, sive decreto nitem, quo in genere collocanda sunt exempla illa de viris Ceilæ, &c. Excipit ille. 1. Exemplum illud à creatione sumtum incongruum esse, quia non de futuro contingente, sed necessario. Respondeo imprimis, videri eum scientiam illam medium referre etiam ad necessario futura: Sic enim loquitur, *scientia conditionata intercedit media, eo que non solum ad objecta necessaria terminatur sed etiam ad libera.* Præterea, conditionatas omnes propositiones necessarias esse probavi, si veræ fuerint. Excipit. 2. Exempla illa de viris Ceilæ, Tyri & Sidonis, non posse referri ad scientiam visionis, quoniam illa est de iis rebus solis, quæ aliquando futuræ sunt p. 311. &c. Hanc exceptionem dum fusius vrget, propriam perlequitur umbram. Nam. 1. De Tyriis & Sidoniis ex ejus hypothesi loquebantur: quid sentiam ipse superius cap. 4. monstravi. 2. Scientia visionis, non est de iis tantum quæ absolute futura sunt: sed & de iis quæ ex actuali decreto jam factō fluenter, ex hac vel illa

con-

conditione posita. Quamvis enim decretum Dei nullum sit proprie conditio-
natum respectu actus, objecti tamen res-
pectu, conditionatum tribuitur ipsi de-
cretum. 3. Decretum dei vel ut forma-
le statutum & explicitum quiddam con-
cipitur, vel ut implicitum & virtuale
quod virtute alterius decreti includitur.
4. Respectu futurorum conditionatorum
contingentium, quæ nunquam existunt,
decretem datur virtuale, non formale:
quia virtute *actualis* decreti existerent
illa, si hoc vel illud ponatur. Decrevisset
Deus liberare Davidem è manibus Cei-
litatum & Saulis per fugam ejus, non
per mutationem cordium eorum aut
extraordinaria aliqua ratione: ex hoc a-
&uali decreto fluit illud conditionatum
contingens, si non fugiat David trade-
tur. Hoc est quod volebam, quum i-
stiusmodi conditionata futura, decreto
libero dicebam inniti.

Atque hæc sufficient ad medium sci-
entiam examinandam: Quam sic à Ni-
colao vidimus explicatam, ut libertatem
humanam videatur quidem stabilire; sed
revera tollat non humanam solam sed
& divinam. Tam Deum enim quam ho-
mines dupli subiiceret necessitatibus
enim

enim has propositiones statuit pag. 367.
& aliquo modo scibiles ac necessarias,
ante omne decretum divinæ voluntatis,
Petrus salvabitur : Petrus credet : Deus salva-
bit Petrum. Deus in tali dispositione ponet cum
ut credat, & cum eo concurret : Deus haec omni-
bis facere decernet. Hæc omnia igitur suo
tempore existent, quicquid Petrus fece-
rit, quicquid Deus decreverit: imo faciet
hæc Petrus, quicquid Deus decreverit:
decernet hæc Deus, quicquid homo fe-
cerit. *Supposito enim quod vera sint haec pro-*
positiones, necesse est eas isto tempore verificari,
quo ut vera supponuntur : sunt ejus ipsius
verba. ibid. Veræ autem fuerunt, non
ante decretum omne divinum tantum,
sed & ante scientiam hanc quæ ante de-
cretum circa eas versatur tanquam ob-
jecta, que actibus circa se versantibus priors ut
sint, necessarium esse, judicat Episcopius.
Disp. de scient. Dei th. 21.

CAP. XV.

De altitudine electionis.

Claritatem nimiam in rebus fidei su-
spectam semper habent illi, qui in-
ter

ter sensum, intellectum, scientiam, & si-
dem quid sit discriminis didicerunt. Hoc
& si in omnibus articulis vere statuatur,
in iis tamen præceteris locum habere
debet, quorum altitudinem singularem,
& inscrutabilem profunditatem, quasi
sigillo apposito ipse Spiritus olim obfig-
navit.

(a) Non immerito igitur sententiam
Arminii vel inde suspectam reddi mo-
nebam, quod tam liquido tradit totius
consilii rationem, ut in ejus nulla parte
quidquam omnino valeat, aut locum ha-
beat illud Apostoli, ô altitudo! & ô homo
quis tu? rationem scilicet novit Armi-
nus, quare hi electi & illi reprobati.

Nicolaus hic in derisorum cathedra
desidens, scommata multa reponit; mul-
ta repetit, quæ superius fuerunt exami-
nata; aliena miscet non pauca; nonnulla
tamen circa rem ipsam responderet, quo-
rum vanitatem quasi notis appositis sic
ego breviter indicabo.

I. Augustini testimonium allegat, p.
419. qui l.8;. quæst.q. 68. graviter eos
corripit, qui in ea sententia non desine-
bant esse curiosi, qua objurgata est ipsa
curiositas, & **Apostolum** dicebant in sol-
venda

(a) De profunditate electionis,

venda quæstione defecisse, & objurgasse
quærentes, quia non poterat quod quæ-
rebatur exponere, *O homo tu quis es?* Resp.
1. Observandum hic imprimis, verba
hæc Apostolica, impios & hæreticos ab
Augustini sedulo valde vexasse. Non-
nulli tum hæretici fuerunt qui hæc ver-
ba inter illa numerabant quæ interpolata
dicebant & negabant plane Paulum un-
quam dixisse, *O homo quis tu es qui respondeas
Deo?* Sicut ibidem memorat Augusti-
nus: alii vero qui quum negare non
possent, impie tamen irridebant, verbis
illis à Nicolao positis. Sic illi vexabant
locum, à quo se maxime sentiebant ve-
xatos: quoniam Deo jus absolutum tri-
buens, homini silentium in ipsis impe-
rat. Quinam autem ii nunc sint, quibus
simili modo (specie saltem) adversari
videtur hic locus; qui torquent eum, &
qui torquentur ab illo; qui denique sub-
rident, quum eo sensu urgetur, quo ab
Augustino fuit explicatus, hæc lector
prudens facile discernet. 2. Non aliter
nos responsum hoc Apostolicum usur-
pamus, quam Augustinus ipse, idque
non aliis tantum libris quos edidit postea
in ipsis controversiis exercitatus magis,
sed in hoc ipso capite de quo jam agitur.

Q.

Sic

338. Rescriptio G. Amesij

Sic enim ibidem habet; Quidam autem bona & pia mente Scripturas legentes, quarunt quid hic proffit vel malaevolentibus vel calumniantibus responderi: sed nos authoritatis apostolica salubriter inherentes, murmurantibus, indignantibus, & his verbis, (voluntati ejus quis resistet) calumniantibus scripturas, aut latram peccatorum suorum querentibus, respondamus fidentissime, o homo quis tu es, qui respondas Deo. 3. Succubuisse Apóstolum huic mysterio dico, cum profunditatem inscrutabilem & impervestigabilem agnoscit.

II. In mysteriis istis occultum aliquid fateri se dicit. Ibid. eo quod non progrediuntur ulterius, quam ad voluntatem Dei decernentis de his & illis pro arbitratu suo. Quam verum hoc sit, quod non progrediatur ille ultra voluntatem istam Dei, testis sit scientia illa media; qua præscire Deum dicit ante omne voluntatis ipsius decretum, qui credituri sint & qui non; testis sit veritas illa quam huic axiomi (Petrus crederet) competere dicit, ante omnem actum scientie illius, quam voluntatis decretum antecedere docet; testis denique sit illa ipsa refutatio nostra responsionis illius quam hic appellat.

III. Si profunditas decreti in liberta-

te sola ponatur, tum omne decretum liberum æque profundum esse dicebam : quoniam profunditatis rationem æque participaret. Recurrit hic ille ad natu-
ram subiecti & obiecti, quam admiratio-
nem variam excitare declarat. p. 421.
Resp. 1. Nō minus est admirandus Deus
in parvis quibusdam quam in iis quæ sunt
majoris molis atque momenti. In magnis
siquidem corporibus, aut certe majoribus facilis
efficacia sequaci materia fuit: in his tam parvis
(ait Plin. l. 11. c. 1.) atque tam nullis, que
ratio, quanta vis, quam inextricabilis perficitur?
2. Hoc est quod ego concedi mihi cupio; ut æque libere Deus decernat hujus
hominis discrepantem in spiritualibus,
conditionem, ac varium ejus vultum; &
æque certo ac perfecte salus ac vultus ex
eius voluntate, quam vis vario modo,
dependeat: tum quidam in admiratio-
nem nos efficacius abripere dicam salu-
tis ac damnationis discretionem, quam
ullam formæ varitatem: sed non tam li-
bertatis id faciet ratione, quam dominii
absoluti. & misericordiae profundæ, si-
mul & sapientiæ immensæ. 3. Si vero
formarum varietas ex Dei voluntate
simpliciter pendeat, de salute vero ho-
minum singularium nihil statuat ante-

quam hono semetipsum discernendo, moveat eum ad salutem ipsi decernendam tum actum illum divinum qui circa formas versatur, aliquo respectu mirabiliorum dicere non vererer.

I V. Si nihil (dixi) statuat Deus de singularibus personis, nisi ex fide & operibus suis, iisque omnibus ut possint perpetuo dat, suadet etiam ut velint, & nihil ultra, nihil est cur arcanum hoc mirentur magis, quam terrestrium judicium sententias, ex lege legitima pronunciatas, Consequentiam hanc non negat Nicol. sed tria dicit falso hic illis a me impingi. 1. Quod fidei adjungam opera. 2. Quod opera ipsa non distinguam, quæ illi sollicite discernere solent. 3. Quod ultra potestatem donatam & suasionem ad actum, nihil illos ad gratiam referre dixi; quum illitam gratiam concomitantem in actu, quam assistenter post actum agnoscant. Primum quod attinet. 1. Respondeo cum Augustino, à Simp. l.1.q.2. Quod si semel concesseris, potuisse quenquam vel approbari vel improbari, ex eo quod nondum in illo erat, sed quis Deus futurum esse praesciebat, conficitur etiam eū potuisse ex operibus approbari, que in illo Deus futura esse praesciebat. 2. An non opera cum

cum fide conjugant ipsi etiam in justificatione nostra, testes appello Arminii filios vel Discipulos illos, qui dissertationem ejus in 7. ad Rom. ediderunt: in Epistola dedicatoria, sic illi praescribunt, tenendum hic ex scriptura, veram conversionem præstacionemque bonorum operum esse conditionem prærequisitam ante justificationem. Si ante justificationem, cum fide, in conditionis natura sunt opera conjugenda, tum & ante electionem: uniformia enim & conformia Nicolao sunt electionis & justificationis decretis. p. 111. Testem etiam admitto Arminium ipsum, qui fæderis novi hanc conditionem esse docet, Disp. priv. thes. 4. ut credit homo, & integrum ex præscripto obedientiam præstet.

Distinctio illa operum quam desiderat hic Nicolaus, qualis esset non intellico. Integrum obedientiam requiri dicit Arminius ad hoc ut Deus sit noster Deus: quæ distinctionem non videtur ferre.

Quod vero gratiam concomitantem in actu & assidentem post actu agnoscit. 1. Simultaneus concursus virtutis nihil confert, cujus vi voluntas applicetur ad consentiendum: consequens assistentia multo minus. 2. Concomitans & consequens gratia pendet à voluntate

concurſu, tanquam à conditione, quæ ratione præcedit.

Recte igitur affirmavi præter potesta-
tem agendi, & ſuasionis allicium, eos
nihil (antecedentis cauſæ naturam ha-
bens) ad eliciendam fidem à Deo fieri
docere.

V. (a) De Apostoli mente Rom. 9.
ut recte judicemus, attendendam eſſe
monet (pag. 426. 427.) occaſionem,
ſcopum & conculuſionem Apostoli;
occaſionem dicit fuſſe doctrinam de
juſtificatione ex fide; ſcopum, oſte-
ndere Iudeos operatios ſalva verita-
te Dei poſte reiici, & gentiles ex fide
ſalvari; hoc idem etiam ab Apostolo
concludi vers. 30. Resp. 1. Occaſionem
remotam eam eſſe doctrinam de juſti-
ficatione non nego, ſed immeđata &
proxima fuſſe videtur conſtantia di-
vi- ni favoris quam prædicafset Apoſtolum
in fine capituli præcedentis: cui hoc vi-
debatuſ adverſari, quod verbum Dei
jam excidiffet quod circa Iudeos fuit:
atque adeo ſeparari quilibet aut excide-
re potest à verbo promiſſionis & favore
Dei. 2. Scopus eſt probare, verbum
Dei non excidiffe, licet Iudei quales fue-
rint,

(a) De cap. 9, ad Rom.

tint, jam quoad communem statum, re-
jecti fuerint, & gentiles electi. si qualita-
tes hic ullæ sint adiiciendæ, à præroga-
tivis illis, quas vers. 4. & 5. tanquam
Iudæorum proprias, voti sui argumenta,
& dubitationis istius fundamenta ponit.
series orationis vel ἀράγης λοχογραφίας
eas ut sumamus jubet. Hæc questio no-
bilis primo fuit inter discipulos, non an
Gentes credentes & relipiscientes Deus
servaret, sed an gentibus daret resipiscientiam
ad vitam? Act. 14. 18. Eadem postea
questio post conversionem illam ad
gentes quæ Act. 13-46. memoratur, am-
pliata fuit per alterius partis afectionem
& comparationis formam reducta, quare
gentibus daret resipiscientium, fidem, & salutem
potius quam Iudeis? hoc non paucis vide-
batur cum constantia divini verbi pug-
nare: quem errorem Apostolus hoc ca-
pite refutat. Sed istis concessis (ait Armi-
nius & Nicol.) Iudeis tamen hæc questio in-
tegra manebit: num scilicet salus Dei veritate, Iu-
dei illi reiici possent: qui summo Zelo justitiam
ex lege querebant, non autem ex fide Christi.
Imo vero non manebat integra: sed jam
dudum soluta fuit. c. scilicet 3. & 4. ubi
fædus salutare, cum ejus bonis, non ad
operarios, sed ad fideles pertinere pro-
bavero

baverat, sive illi gentes fuerint, sive Iudæi. 3. Quod ad vers. 30. attinet, non est propria conclusio totius disputacionis: sed deductio est vel collectio per occupationem & communicationem, una cum amplificatione misericordia ac justitiae divinæ. Vide Rolloci analysin in eum locum.

VI. D. Augustini nobiscum consensu fatetur quidem imprimis. p. 428. eum *quesitus adversorum articulatum & presum subinde intonuisse illud, o altitudo!* Vbi observari debet, irridere eum hoc nomine gravissimum patrem, quasi adversarios, qui argumentis eum tam arcte premebant ut respondendo non esset, perterrefacere vellet sic intonando. Ne tamen irridendo Augustinum hic integrum concedere nobis videatur, differentiam triplicem observat; p. 429. 1. *Augustini quesitum ab hac nostra questione alienum esse: quoniam ille causam conversionis, nos modus inquirimus.* 2. *Ille efficaciam gratiae constituebat non in predeterminatione physica, sed in congruitate morale.* 3. *Inclusisse illum prævisionem arbitrij cum gratia concurrentis, quam nos excludimus.* Relp. 1. Si controversiae statum prout ipsi libet, subinde liceat commutare, tum nihil adferri potest quod à quæstione non

non erit alienum. Qum ab actione gratiae & conversionis modo petebam super argumentum, responsum accepi pro re nata; pag. 232. totum istud in hac quidem disputatione, ab illo simpliciter preteriri potuisse: quia ratio ac modus, quo fides ipsa in nobis in generetur, non pertinet ad prædestinationem, sed ad providentiam prædestinationis interuenientem, quam nos nunc non controvëtimus. Non controvevertebamus tunc rationem ac modum coaversionis, sed causas tantum & conditiones ad prædestinationem præ requisitas: nunc vero, non inquirimus (inquit) aut controvëtimus causam sed modum tantum. Qui modum hunc certe respondendi videt, non opus est ut is causam ejus inquirat. 2. Efficaciam gratiae in congruitate consistere non invitum concedimus cum Augustino: sed cum eodem etiam Augustino, congruitatem istam intrinsecam esse contendimus, & ex virtute illa sumendam, qua Deus *cum ineffabili suavitate infundit eam*, De grat. c. Pel. & Cœl. c. 13. non ex circumstantiis loci, temporis, effectionis, & similibus nugis. 3. Præscientiam etiam includimus illa, quam Augustinus docuit voluntatem Dei concomitari, De præd. sanct. c. 9. 19. que scilicet præsivit Deus que
fue-

fuerat ipse facturus, qua opus suum preservit,
 & beneficia sua, quæ denique pars est prede-
 stinat onis, de bono perf. c. 14. Et cuius
 nomine predestinatione aliquando significatur.
 Ejusdem lib. c. 18.

VII. In cap. 11. ad Romanos, de elec-
 tione tractari fatetur, p. 43 r. non au-
 tem hujus aut illius singularis hominis,
 sed gentium in communi. Argumentum
 ipsum igitur vel hac ratione valet;
 quod vocationis illius objectum reale in
 hominibus singularibus collocari debe-
 at, quamvis notionali quadam predica-
 tione, ad gentes in communi referri
 possit: non enim notiones illæ sacerdotaliæ
 vel generales, gentis populi, &c. vocantur
 proprie aut eliguntur: sed multitudo
 quædam singularium hominum inter
 gentes vocatur. Eadem igitur altitudo
 vel profunditas reperitur in singularium
 hominum electione, quæ gentium vo-
 cationi conceditur inesse. Sic Augusti-
 nus olim, *Hæc vocatio, sive in singulis homi-
 nibus, sive in populis, atque in ipso genere hu-
 mano per temporum oportunitates operatur, alta
 & profunda Domini ordinationis est.* Re-
 tract. l. i. c. 26. Vbi sententiam hanc re-
 petit & confirmat: retractans interim
 conclusionem & summam interpreta-
 tionis.

tionis illius, quam ex quæst. 83. quasi Augustini judicium esset, à Nicolao repositam habemus. p. 434. Eam autem reposuit eadem fide, qua locum alterum ex lib. de præd. & grat. c. 15. sine adjectione illa posuit, quæ integrum Augustini judicium continet: ejus enim sequentia verba sic disparitatis fontem appetiunt, inter Nebuchadnezarem ac Pharaonem; *Hic quicunque respondet, illi ut mutaretur affuisse druinum, huic ut induratur defuisse praesidium, & hoc contendit injustum, propter quod rerum ipsarum fines in Dei voluntate constituens, dixit Apostolus: cuius vult miseretur, & quem vult indurat: dicente Domino, sine me nihil potestis facere: intelligat illi omnia vel adjuvante Dominio perfici, vel deferente permitti, ut noverit tamen nolente Domino nihil prorsus admitti.*

VIII. Volum illud, penes quemlibet cordatum per me sit, pronunciare scilicet, utrum ego male consuluerim existimationi causæque meæ, eo quod pontificios nō nimium tribuere dixi gratiæ divinæ, nec justo minus viribus humanis; an potius pudendus sit error istorum, qui gratiæ minus, plus autem naturæ tribuunt, quā multi eorū qui illius hostes, hujus autē mangones ubiq; fere audiunt.

I N D E X

Capitum de Redemptione generali.

Cap.I. <i>De fine mortis Christi.</i>	Pag. 1
II. <i>De amore qui Ioh. 3. 16. laudatur.</i>	14
III. <i>De volendi causa in Deo.</i>	20
IV. <i>De testimonio Christi, Mat. 11. 26.</i>	30
V. <i>De sacerdotio Christi.</i>	69

De prædestinatione ex fide prævisa.

Cap.I. <i>Argumentum primum à prædestina-</i> <i>tione ad fid. m.</i>	69
II. <i>De electionis obiecto, fructu & sensu.</i>	93
III. <i>De infinitibus.</i>	117
IV. <i>De Tyriis & Sidoniis.</i>	128
V. <i>De conciliatione decreti & executionis eius voluntatis arcana & revelata.</i>	135
VI. <i>De cooperatione voluntatis humanae, ad efficaciam gratiae divinae.</i>	150
VII. <i>De conversionis modo.</i>	176
VIII. <i>De resistibili & irresistibili gratia.</i>	219
IX. <i>De fidelium sensu.</i>	247
X. <i>De fidei natura.</i>	260
XI. <i>De inequalitate gratiae ante voluntatis cooperationem.</i>	274
XII. <i>De præscientia divina.</i>	285
XIII. <i>De præscientia contingentium.</i>	299
XIV. <i>De scientia media.</i>	316
XV. <i>De altitudine electionis.</i>	335

F I N I S.

li.

3. I

14

20

30

69 - 44

28-

69

93

17

28

344

35

24,

30

76

19

47

60

445

74

85

99

16

35